

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Historický ústav

Bon Repos - od Šporkových festivit k novodobé účelovosti
Diplomová práce

Autor:	Ing. Bc. Stanislav Svoboda
Studijní program:	N 7105 Historické vědy
Studijní obor:	Historie
Forma studia:	Kombinovaná
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

Hradec Králové, 2017

Zadání diplomové práce

Autor: Ing. Stanislav Svoboda

Studium: F15NK0037

Studijní program: N7105 Historické vědy

Studijní obor: Historie

Název diplomové práce: **Bon Repos - od Šporckových festivit k novodobé účelovosti**

Název diplomové práce AJ: Bon Repos - from Šporcks festivity to contemporary special purpose

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Téma navazuje na bakalářskou práci (UHK, katedra PVHA), kde byla pozornost věnována způsobům využití a změnám krajiny kolem loveckého zámečku Bon Repos od jeho založení F.A.Šporckem v roce 1715 do počátku 20.st. Výzkum nyní cílí na způsob využití objektu a festivity zde pořádané od doby založení, přes periodu pražského arcibiskupa Příchovského, rodinu Thun-Hohensteinů, držení objektu armádou a na dobu revitalizace. Z pohledu změn využití jsou sledovány jejich hlavní etapy s důrazem na příčiny změn, vztažené zejména k činnosti vlastníků objektu (vliv osobností v regionu), a po roce 1945 také k politickohospodářským souvislostem dějinného vývoje českých zemí. Objekt je zkoumán jak ve smyslu změn v krajině, dobového vnímání letního sídla, vlivů areálu na společnost a umělce, ale též z pohledu vyvíjející se památkové péče. S ohledem na nedávnou minulost a využití objektu armádou, která na jedné straně objekt zachránila, na druhé přispěla k jeho devastaci, bude výzkum doplněn o vzpomínky pamětníků. Užití metody: - Základní metody historických věd (analýza, interpretace, syntéza) - Historický land-use - Metoda kartografická - Komparativní metoda - Metoda orální historie

Heinrich BENEDIKT, Franz Anton Graf von Sporck (1662-1738), zur Kultur der Barockzeit in Böhmen, Wien 1923. Pavel PREISS, František Antonín Šporck a barokní kultura v Čechách, Český Těšín 2003. August SEDLÁČEK, Historické poznámky o panství Benátky. Patnáct let zemědělsko-průmyslového působení na panství Benátky, Benátky nad Jizerou 2011. Markéta ŠANTRŮČKOVÁ, Krajinářská tvorba Jana Rudolfa Černína: vznik a vývoj parků v Krásném Dvoře, Jemčině, Petrohradě a Chudenicích, Praha 2014. Stanislav BOHADLO, Sporckovské "árie" jako obecná nota z Bon Repos a z Lázní Kuks: duchovní, životopisné, oslavné, propagační, lovecké, časové, čarodějnické, protijezuitské, protiprávní, kramářské, dialogické a jiné písně a nápěvy Bon-Reposké, Hubertské, Zaječí, Holubí, Pfuj, Kalvárské, Řádu kříže aj. árií, písní a melodií, Ústí nad Orlicí 2012. Václav HOLZKNECHT, Bedřich Smetana. Život a dílo, Brno 1984. Zdeněk KALISTA, Cesta po českých hradech a zámcích aneb Mezi tím, co je, a tím, co není, Český Těšín 2003. Základní prameny: Státní oblastní archiv Praha - fond Velkostatek Benátky Státní okresní archiv Nymburk - fond Archiv obce Stará Lysá, fond Obecní úřad Stará Lysá, fond Josef Vojáček

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

Oponent: PhDr. Ondřej Tikovský, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Lysé nad Labem dne 31. 1. 2017

Poděkování

Je mou milou povinností vyjádřit svůj vděk všem, kteří přispěli k sepsání této práce. Za zpřístupnění archivních fondů a pomoc při dohledávání dalších pramenů děkuji zejména Michalu Řezníčkovi, řediteli Státního okresního archivu Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, a Jindřichu Koldovi, správci sbírek Národní kulturní památky Hospital Kuks. Akademickému malíři Petru Kadlecovi děkuji za shovívavost při četných konzultacích ke kulturně historickému vývoji záměčku. Charlesi Butlerovi a Evě Chlumové děkuji za trpělivost při odpovídání na mé nekonečné dotazy. V neposlední řadě patří poděkování vedoucí práce Evě Semotanové za vzácně přátelský přístup k mému bádání.

Anotace

SVOBODA, STANISLAV. *Bon Repos - od Šporkových festivit k novodobé účelovosti.*

Hradec Králové: Filosofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017, 136 s.

Diplomová práce.

František Antonín hrabě Špork založil v roce 1715 nedaleko Lysé nad Labem zámek Bon Repos. Venkovský objekt sloužil do zakladatelovy smrti v roce 1738 jako místo kontemplace ale také jako centrum četných loveckých festivit. Na konci 18. století nechal pražský arcibiskup Antonín Petr Příchofský své letní sídlo nákladně přestavět. Z té doby pochází unikátní Čínský pavilon s tanečním sálem. Za Thun-Hohensteinů zde v letech 1844–1847 pobýval Bedřich Smetana, který tu složil několik skladeb. V letech 1879–1882 na zámečku Bon Repos pracoval přední český historik August Sedláček. Společenské reformy po roce 1918 přinesly četné změny do dosavadního způsobu využití letohrádku, až nakonec v roce 1941 objekt skončil v rukách armády. Znovuzrození Bon Repos je datováno rokem 2005, kdy se brány kulturní památky opět otevřely festivitám a veřejnosti. Tyto epochy kulturně-společenského uplatnění areálu představuje předkládaná diplomová práce. Zohledňuje přitom společenské postavení vlastníků, jejich osobnostní profil, kulturní klima doby i místní specifika.

Klíčová slova: Bon Repos, Špork, festivity, lov

Annotation

SVOBODA, STANISLAV. *Bon Repos - from Šporck festivities to contemporary special purpose*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2017, 136 pp.

Diploma Dissertation.

The hunting castle Bon Repos close to Lysá nad Labem was founded by Count František Antonín Sporck in 1715. The countryside homestead was used as a place of contemplation and also as a centre of numerous hunting festivities till founder's death in 1738. At the end of the 18th century Prague Archbishop reconstructed his summer residence expensively. An unique Chinese pavilion with a dance hall originates from that time. During Thun-Hohensteins ownership in the years 1844–1847 Bedřich Smetana has been staying here and he created several compositions. Leading Czech historian August Sedláček has been working at Bon Repos in the period 1879–1882. Social reforms after 1918 brought about numerous changes of the castle use at that time, till finally the compound was handled by army in 1941. The rebirth of Bon Repos is dated back to 2005, when gates of this cultural monument were reopened to festivities and public. Such a period of cultural and social use of compound introduces this dissertation. It focuses on owners social statuses, their personalities, the cultural climate of the period and local specifics.

Keywords: Bon Repos, Sporck, festivities, hunting

Obsah:

Úvod	str.	8
1. Prameny a literatura	str.	11
1. 1 Použité prameny	str.	11
1. 2 Použitá literatura	str.	17
2. Metodika	str.	21
3. Festivity a jejich význam pro každodennost 18. a 19. století	str.	23
4. Zakladatel a místo	str.	26
4. 1 Životní osudy Františka Antonína Šporka a jeho vztah k festivitám	str.	26
4. 2 Dominium Lysá	str.	29
4. 3 Dominium Benátky	str.	32
4. 4 Bon Repos	str.	36
5. Bon Repos - od Šporkových festivit k novodobé účelovosti	str.	48
5. 1 Festivity v době Františka Antonína Šporka (1715–1738)	str.	48
5. 2 Festivity po Františku Antonínu Šporkovi (1738–2004)	str.	70
5. 3 Charles Butler, kreativní majitel zámku (od 2004)	str.	84
6. Současné charisma Bon Repos v mikroregionu	str.	103
Závěr	str.	105
Seznam pramenů a literatury	str.	110
Prameny	str.	110
Literatura	str.	116
Seznam vyobrazení v příloze	str.	123
Terminologický slovníček	str.	125
Seznam zkratk	str.	135

Úvod

Lovecký zámek Bon Repos u Lysé nad Labem je jedním z mnoha saletů,¹ jejichž prostřednictvím hrabě František Antonín Špork komponoval českou barokní krajinu. Podnětem k založení byla poměrně málo obvyklá kratochvilná zábava – čižba, kterou předurčily výhodné přírodní podmínky. Vznik komplexu letohrádku, loveckých zařízení a kaplí je kladen do roku 1715, kdy byl vrch Čihadlo dočasně vyčleněn z panství Benátky a stal se součástí panství Lysá. Po zakladatelově smrti († 30. III. 1738) byl zámek navrácen benáteckému panství a sdílel s ním osudy až do pozemkové reformy ve dvacátých letech 20. století.

V třisetleté historii je třeba zmínit vládu pražského arcibiskupa Antonína Petra Příchovského, který v 70. letech 18. století nechal letohrádek rokokově upravit. Z té doby pochází architektonicky pozoruhodný Čínský pavilon, záměrně vystavěný jako zázemí pro společenské a kulturní festivity pořádané arcibiskupem. Po arcibiskupově smrti († 16. IV. 1793) objekt ustoupil z centra kulturního dění a na scénu se dostal až ve 40. letech 19. století, když na Bon Repos dočasně pobýval Bedřich Smetana, učitel hudby Thun-Hohensteinů. Krátká Smetanova epizoda nezviditelnila letohrádek v regionálním měřítku a ten se až do 30. let 20. století opět ponořil do ticha okolních lesů.

Přednosta pozemkového úřadu Ing. Špitálský stihl provést jen zajišťovací stavební práce, ale než mohli jeho potomci navázat na tradici šporkovských festivit, objekt získala 15. XII. 1941 armáda. V jejím držení zámek zůstal až do roku 2004. Od této doby se začala psát novodobá historie objektu spojená se jménem Charlese Butlera, která přinesla překotné změny nejen pro hmotnou podstatu objektu, ale i pro nehmotné kulturní dědictví spojené se Šporkovým nejoblíbenějším letohrádkem.

Představovat historikům raného novověku osobnost hraběte Šporka je zbytečné. Od roku 1923, kdy Heinrich Benedikt poprvé veřejnosti ukázal rozporuplného mecenáše barokní kultury v Čechách, se tématu věnovala řada badatelů. K nejvýznamnějším patří Pavel Preiss, který Šporkovi věnoval řadu odborných statí. Jeho práce navázaly na Benediktův výzkum a osvětlily vztah hraběte ke staré rodové aristokracii, soudním sporům, náboženským otázkám, lázeňskému areálu v Kuksu, k sochaři Braunovi a jezuitům. Bon Repos prezentoval Preiss jako místo meditace

---

¹ Drobný architektonický skvost v krajině. Příkladem jejich užití je park Černínů v Krásném Dvoře u Podbořan nebo krajinná památková zóna Vranovsko-Bítovsko. Z mladšího období je světově proslulý Lednicko-Valtický přírodně krajinářský park.

a čižby. Jiří Šerých se letohrádku věnoval v rámci studia Rentzových rytin. K mladší generaci šporkovských badatelů patří Stanislav Bohadlo, jehož zájem je směřován k baroknímu divadlu a opeře. Všichni jmenovaní autoři obraceli pozornost především na lázeňský areál v Kuksu, Nový les u Dvora Králové nad Labem a pražskou kulturní scénu, neboť zde se skutečně odehrávalo to nejpozoruhodnější z českého baroka. Bon Repos bylo poněkud stranou jejich zájmu.

Systematicky se doposud nikdo nevěnoval mladšímu období spojenému s osobností arcibiskupa Příchovskeho a Thun-Hohensteiny. Příležitostně byla zmíněna pouze epizodická role Bedřicha Smetany. Období 20. století, stejně jako nejnovější historie, nebylo zatím řešeno vůbec. Přitom právě současné restaurátorské zásahy na Bon Repos a v roce 2015 ukončený revitalizační projekt hospitalu Kuks *Granátové jablko* dávají naději na odhalení nových poznatků vztahujících se k prvotní stavební fázi zkoumaného areálu.

Cílem předkládané práce je poprvé souhrnně představit Bon Repos jako svébytnou kulturně-společenskou scénu, popsat všechny zde odehrávané festivity s jejich specifiky, zviditelnit podíl jednotlivých pořadatelů, upozornit na jména významných umělců a představit zdejší hosty. Zjištěné poznatky mají doplnit dosavadní výstupy restaurátorských prací a nastínit další směřování kulturního potenciálu zámku ať již v oblasti památkové péče při hledání optimálních cest revitalizace, nebo při hledání stabilního místa na scéně současné kultury. Z hlediska regionální historie bylo cílem doplnit chybějící informace pro potřeby turistického ruchu a pro posílení lokálního patriotismu, který je nejlepší formou preventivní ochrany kulturních, historických a přírodních hodnot území.

Za tím účelem autor kromě běžně dostupné odborné literatury přistoupil ke studiu opomenutých regionálních prací, jejichž předností je detailnější pohled na témata, která mnohdy „velkým dějinám“ unikla. Jednalo se o literaturu odbornou i paměti, jež s ohledem na dobu vzniku měly blízko ke zkoumanému období.

Publikované prameny byly znovu prostudovány a podrobeny kritice ve snaze nalézt dosud opomíjená fakta. To platí zejména o fondu Desky zemské. Větší důraz se kladl na dohledání neprobádaných archivních fondů v čele s fondem Velkostatek Benátky nad Jizerou-Lysá nad Labem. Nezanedbatelnou roli při vyhodnocování nedávných dějin sehrály rozhovory s pamětníky a přímými aktéry, kteří ovlivnili současnou podobu Bon Repos. Stranou nezůstaly prameny nejnovější jako stavební povolení, kolaudační rozhodnutí či projektové dokumentace dosud uchovávané u původců.

Okruh relevantních informací o aktuálním stavu Bon Repos by nebyl úplný bez studia pramenů zveřejněných na webových stránkách, z nichž dominantní postavení zaujaly stránky společnosti Zámek Bon Repos.

1. Prameny a literatura

1. 1 Použité prameny

Téma práce vyžadovalo rešerši pramenů, které jsou spravovány různými paměťovými institucemi a původci dokumentů. První směr bádání určila monografie Pavla Preisse *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*.² Bohatý poznámkový aparát knihy naznačil, kde se mohou nacházet podstatné písemné a grafické prameny i jakou další literaturu k tématu je vhodné prostudovat. K dispozici byly rovněž poznatky získané v průběhu zpracování bakalářské práce *Význam starých map a plánů pro poznání změn krajiny kolem loveckého zámku Bon Repos*.³

Sběr dat a analýzu pramenů autor zahájil v badatelně Národního archivu v Praze, kde byly prověřeny majetkové převody a další významné právní listiny, které společně tvoří fond Desk zemských.⁴ Iniciačním pramenem k poznání dějin objektu by se stal doklad o směně vrchu Čihadlo mezi majiteli lyského a benátského panství v roce 1715. Jeho význam by spočíval především v konstatování, zda se na vrchu Čihadlo při směně nacházely nějaké objekty a lovecká zařízení. Bohužel se smlouvu či její opis ve fondu nepodařilo dohledat. Proto bude třeba prověřit rodinné archivy účastníků směny. Prvním dohledaným pramenem dotýkajícím se Bon Repos je v tomto fondu až zápis z roku 1722 o prodeji panství Lysá hraběti Černínovi.⁵ Stejně tak se zatím nepodařilo objevit směnnou smlouvu z roku 1740, kdy měl být vrch Čihadlo s loveckým zámkem převeden zpět k panství Benátky. Smlouva by specifikovala, jaké objekty se zde krátce po smrti zakladatele nacházely. Nejbliže k tomuto datu byl ve fondu Desk zemských dohledán převod panství Lysá mezi Annou Kateřinou a jejím manželem Františkem Karlem hrabětem Swéerts-Šporkem z roku 1744,⁶ který již Bon Repos nezmiňuje.

V roce 1764 nechal majitel panství Benátky hrabě z Klenové založit do Desk zemských svůj testament.⁷ Přestože se jednalo o poměrně obsáhlý dokument, nezmínil se nijak o letohrádku. Podrobnější popis zámku nebyl uveden ani u dražby zadluženého

² Pavel PREISS, *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*, Český Těšín 2003.

³ Stanislav SVOBODA, *Význam starých map a plánů pro poznání změn krajiny kolem loveckého zámku Bon Repos*, Lysá nad Labem 2015. Bakalářská práce je dostupná online (<https://theses.cz/id/g8unmo?info=1;isshlret=V%3%BDznam%3Bstar%3%BDch%3Bmap%3Ba%3Bpl%3%A1n%3%AF%3Bpro%3Bstudium%3Bzm%3%9Bn%3Bkrajiny%3Bkolem%3B;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DV%3%BDznam%20star%3%BDch%20map%20a%20pl%3%A1n%3%AF%20pro%20studium%20zm%3%9Bn%20krajiny%20kolem%20loveck%3%A9ho%20z%3%A1me%3%8Dku%20Bon%20Repos%26start%3D1>), [citováno k 30. 6. 2016].

⁴ Národní archiv (dále NA), fond (dále f.) Desky zemské větší (dále DZ větší), Desky zemské deskové listiny (dále DZ deskové listiny), Desky zemské hlavní knihy (dále DZ hlavní knihy).

⁵ NA, f. DZ větší, č. 172, inv. č. 497, fol. B 3r–B 6r.

⁶ NA, f. DZ větší, č. 172, inv. č. 584, fol. F 3r–F 5v.

⁷ NA, f. DZ deskové listiny, inv. č. 3447, testament Ignáce Zikmunda z Klenové.

benáteckého panství v roce 1769.⁸ Období Thun-Hohensteinů zůstalo na prameny vztahující se k Bon Repos velice chudé. Zřejmě nejpřínosnějšími se staly hlavní knihy ve fondu Desk zemských,⁹ které sumárně přiblížily finanční situaci rodiny i celého panství.

Na studium fondu Desk zemských navázal průzkum písemností majetkové a správní povahy uložených u Státního oblastního archivu v Praze (SOA Praha) ve fondu Velkostatek Benátky nad Jizerou-Lysá nad Labem (VS Benátky-Lysá).¹⁰ Výchozím podkladem pro zpracování řešeného tématu byl inventář fondu, který zahrnuje období let 1553–1927.¹¹ Vzhledem k době jeho zpracování a pozdějším delimitacím obsahuje fond i neuspořádané dodatky, které nejsou běžně přístupné.¹² Zvláštní pozornost v rámci fondu velkostatku byla věnována Příchovským a Thun-Hohensteinům. Nejzajímavější jsou písemnosti z archivu Příchovských, které obsahují rozpočet pohřebních výdajů¹³ a opis testamentu arcibiskupa z roku 1793.¹⁴

Hospodářskou situaci spíše jen encyklopedicky a z pohledu státní správy popsal Jaroslav Schaller ve svých topografiích Boleslavského kraje¹⁵. Na něj v obdobném duchu navázal *Popis Království českého* Františka Palackého,¹⁶ popis Boleslavského kraje Johanna Gottfrieda Sommera¹⁷ a Titlův *Schematismus a statistika statků velkých a rustikálních v Království českém* z roku 1902.¹⁸

Odbornou veřejností dosud necitovaným pramenem byl soudní spis Krajského soudu trestního Praha,¹⁹ který nepřímo podal informaci o pozemkových reformách a okolnostech, za kterých přednosta Státního pozemkového úřadu Ing. Špitálský získal Bon Repos.

⁸ NA, f. DZ větší, č. 172, inv. č. 598, fol. K 27v–L 1r.

⁹ NA, f. DZ hlavní knihy, č. 172, kn. 6 B I, 18 B XIII, 20 B XV.

¹⁰ Státní oblastní archiv v Praze (dále SOA Praha), f. Velkostatek Benátky nad Jizerou-Lysá nad Labem (dále VS Benátky-Lysá).

¹¹ SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, Inventář. Inventář byl zpracován v roce 1959.

¹² Zde patří poděkování Jiřímu Smitkovi, vedoucímu oddělení zemědělsko-lesnických a osobních fondů SOA Praha za pomoc při dohledávání pramenů.

¹³ SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, i. č. 96 III A, Rodinný archiv (dále RA) Antonín Petr Příchovský, kart. 1, fol. 237r–241v.

¹⁴ SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, i. č. 96 III A, RA Antonín Petr Příchovský, kart. 1, fol. 244r–248v.

¹⁵ Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen. Bunzlauer Kreis*, Prag 1786, s. 103 a TÝŽ, *Topographie des Königreichs Böhmen. Bunzlauer Kreis*, Prag 1790, s. 106.

¹⁶ František PALACKÝ, *Popis Království českého*, Praha 1848, s. 108.

¹⁷ Johann Gottfried SOMMER, *Böhmen. Bunzlauer Kreis*, Prag 1834, s. 73.

¹⁸ Ignác TITL, *Schematismus a statistika statků velkých a rustikálních v Království českém*, Praha 1902, s. 527.

¹⁹ SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha (dále KST Praha), č. j. TK XIX 10373/1927.

V časové posloupnosti byly jako navazující prameny využity kroniky Obce Stará Lysá z let 1922–1958,²⁰ 1959–2010²¹ včetně jejich fotografických příloh.²² Nejmladší období pokryly písemnosti dosud uložené ve spisovně Obce Stará Lysá (zejména spojené s privatizací zámečku).

Pro správnou interpretaci písemných pramenů a pozdější syntézu se stalo žádoucí prostudovat také ikonografické prameny, jejichž prostřednictvím mělo být dosaženo poznání nejbližšího okolí zámečku a především jeho architektonická proměna do současnosti. Za všechny je třeba zmínit vynikající rytiny Bon Repos od Michaela Heinricha Rentze vzniklé po roce 1726²³ a anonymní rytinu Bon Repos,²⁴ které daly nahlédnout do zaniklého šporkovského areálu. Proto byla prostudována Sběrka starých listů, kreseb maleb ve fondu NA Praha.²⁵ Ve smyslu doporučení Františka Musila²⁶ autor dále prověřil sbírky Národní galerie v Praze,²⁷ Muzea hlavního města Prahy,²⁸ Národního památkového ústavu²⁹ a Národní knihovny ČR,³⁰ avšak další ikonografické prameny se nepodařilo dohledat.

Seznam fotografií k nejstaršímu období reprezentuje unikátní snímek rodinného setkání na Bon Repos z roku 1872.³¹ K fotografiím areálu zámku z počátku 20. století,³²

---

²⁰ Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem (dále SOkA Nymburk), f. Archiv obce (dále AO) Stará Lysá, kn. 8 - Obecní kronika 1922–1958.

²¹ SOkA Nymburk, f. Obecní úřad (dále OÚ) Stará Lysá, Kronika II. 1959 – 2010.

²² SOkA Nymburk, f. Místní národní výbor (dále MNV) Stará Lysá, fotoalbum II., fotopříloha ke kronice obce Stará Lysá a SOkA Nymburk, f. OÚ Stará Lysá, fotoalbum IV., fotopříloha ke kronice obce Stará Lysá.

²³ Národní Galerie v Praze (dále NG Praha), sbírka rytin, inv. č. R 73248, *Bon-Repos oder der Vogel-Berg von Mittag anzusehen* a inv. č. R 73249, *Bon-Repos von Mitternacht anzusehen*.

²⁴ *Bon repos oder Vogelberg*, dostupné online

(https://books.google.cz/books?id=gWRmAAAACAAJ&pg=PA74&dq=Leben+Eines+Herrlichen+Bildes&hl=cs&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=Leben%20Eines%20Herrlichen%20Bildes&f=false), (strana 64) [citováno k 11. 7. 2016].

²⁵ NA, f. Sběrka starých listů, kreseb, maleb, inv. č. 177 a inv. č. 220.

²⁶ František MUSIL, *Úvod do kastelologie*, Hradec Králové 2006, s. 32 a 37.

²⁷ V grafické sbírce bylo hledáno vyobrazení Bon Repos na vedutě Friedricha Adolpha Kunikeho ze souboru *Mahlrliche Darstellungen aller vorzüglicher Schlosser und Ruinen der österreichischen Monarchie*, dále byla hledána veduta Woldemara Raua ze souboru *Album der herrschaftlichen Landsitze und Schösser in Böhmen*. Dle sdělení kurátora sbírky grafik NG Praha Petra Šámala ze dne 9. II. 2016 se ve sbírce NG Praha veduty nenacházejí.

²⁸ Friedrich Bernard Werner byl vojenský inženýr z Vratislavy, který v první třetině 18. století pořídil soubor kreseb mnoha zámků a hradů Čech, Moravy a Slezska. Veduta Bon Repos dle sdělení kurátora uměleckých sbírek Matěje Pospíšila ze dne 9. II. 2016 se ve sbírce Muzea hlavního města Prahy nenachází. Pravděpodobně nebyla vůbec pořízena.

²⁹ Veduta Bon Repos Friedricha Bernarda Wernera se dle sdělení Hany Veselé z oddělení referátu fotodokumentace Národního památkového ústavu (NPÚ) ze dne 9. II. 2016 ve sbírce nenachází.

³⁰ Požadovaná veduta Woldemara Raua se dle sdělení Karolíny Košťálové ze dne 9. II. 2016 ve sbírce Národní knihovny ČR nenachází.

³¹ SOA Praha, f. RA Thurn-Taxisů, Loučeň, inv. č. 161. Za dohledání fotografie děkuji Heleně Holouškové z oddělení zemědělsko-lesnických a osobních fondů SOA Praha.

³² Zámek Bon Repos spol. s r. o., (archiv bez evidenčních pomůcek). NPÚ, Sběrka NPÚ, generální

se podařilo získat od Vojenského geografického a hydrometeorologického úřadu Dobruška letecké měřičské snímky z druhé poloviny 20. st.³³ Další fotografie obsahovaly přílohy obecní kroniky Staré Lysé a archiv autora.

Soukromý archiv autora obsahuje zejména písemné a obrazové dokumenty k cyklu kulturních a poznávacích akcí Polabské variace, jejichž byl v letech 2006–2015 pořadatelem. Dále pak materiály, které nasbíral v průběhu své badatelské činnosti v rámci rekvalifikačního studia na Národním památkovém ústavu v letech 2011–2012.

Reprezentativním kartografickým pramenem, který dobře dokumentuje Příchovského přestavbu zámku, je plán hospodářského dvora ve Staré Lysé *Plan N. 6 Maierhof altlissau* z roku 1795.³⁴ Období Thun-Hohensteinů kromě všeobecně známých map stabilního katastru zachytil plán zámku *Ausmahlungsplan des Lustschlosses Bon Repos* z poloviny 19. století,³⁵ Pozornost si vyžádaly také doprovodné texty k. I. vojenskému mapování³⁶ a ke stabilnímu katastru.³⁷ Pro poznání novodobé účelovosti areálu byly též studovány mladší kartografické prameny a to zejména pozemkové a katastrální mapy.³⁸ Specifické využití letohrádku armádou podmínilo studium ve Vojenském historickém archivu (VHA),³⁹ přičemž dobu vojenské správy nejlépe vystihl zápis o předání dokončených staveb z roku 1963.⁴⁰

Absenci novodobých pramenů v archivech saturovala řešerše přímo u správních orgánů a dalších původců.⁴¹ Sem lze řadit především restaurátorské zprávy akademického malíře Petra Kadlece.⁴² Zvláštní místo s ohledem na současné festivity patřilo webovým stránkám Zámku Bon Repos a jeho facebookovému profilu,⁴³ stejně jako vybraným pramenům ze soukromého archivu společnosti.

ředitelství, inv. č. N 11.243, N 16.429, N 18.882.

³³ Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad Dobruška, letecké měřičské snímky, inv. č. 1272, z 3. 5. 1949, inv. č. 23897, z 29. 9. 1958, inv. č. 5493, z 7. 4. 1974, inv. č. 13675, z 29. 8. 1985.

³⁴ SOKA Nymburk, f. Sbírka map a plánů, *Plan N. 6 Maierhof altlissau*. Originál plánu je zatím neznámý. K dispozici jsou pouze jeho fotografie.

³⁵ SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, neuspořádaný dodatek, *Ausmahlungsplan des Lustschlosses Bon Repos*.

³⁶ NA, f. I. vojenské mapování, Čechy 92, sign. BIXa 92.

³⁷ NA, f. Popis hranic katastrálních obcí, 1827 – dosud, č. 58 Boleslavský kraj, inv. č. 777, předběžný popis hranic katastru obce Stará Lysá (stará signatura 289) a NA, f. Stabilní katastr 1826–1878, císařské otisky, popis hranic Stará Lysá č. Bo 289.

³⁸ Český úřad zeměměřičský a katastrální, Katastrální úřad pro Středočeský kraj - Katastrální pracoviště Nymburk.

³⁹ Vojenský historický archiv (dále VHA), f. MNO 1954, f. MNO 1956, f. 1757, f. 2231.

⁴⁰ VHA, f. 2231, kart. 1.

⁴¹ Městský úřad Lysá nad Labem (dále MÚ Lysá), stavební úřad (dále SÚ), MÚ Lysá, odbor životního prostředí (dále OŽP), MÚ Lysá, odbor školství, sociálních věcí a zdravotnictví (dále OŠK), NPÚ.

⁴² Jsou součástí spisů uložených u MÚ Lysá, OŠK, protože jim dosud neuplynula skartační lhůta.

⁴³ Dostupné online (<http://www.zamekbonrepos.cz/>), [citováno k 18. VIII. 2016],

Dostupné online (<https://www.facebook.com/zamekbonrepos/?fref=ts>), [citováno k 6. IX. 2016].

Mimo citovaných pramenů měl autor práce k dispozici edici listin benátského panství⁴⁴ a literárně zpracované paměti. Šporkovskou dobu částečně dokumentovalo páže Ferdinand Rakovský.⁴⁵ Rakovský ve svých pamětech zmínil Bon Repos jen příležitostně, větší pozornost věnoval šporkovským loveckým festivům. V roce 1763 český hudebník František Benda popsal ve vlastním životopisu kulturní klima na lyském a benátském panství.⁴⁶ Jeho pohled se zaměřil na porovnání s vyspělou evropskou hudební kulturou. Ze zjištěných souvislostí lze dovést, že paměti jsou jako pramen věrohodné a lze je použít pro následnou syntézu historické práce.

Samostatně je třeba zmínit pramen zvláštní důležitosti, kterým jsou tzv. Seemanovy deníky (psané do tištěných Svatováclavských hospodářských kalendářů).⁴⁷ Šporkův hofmistr je psal z hraběcího příkazu v letech 1726–1747.⁴⁸ Seeman zaznamenal vrcholné období, pozvolný úpadek i převod letohrádku k benátskému panství. Deníky byly prvně využity Heinrichem Benediktem a následně mnoha dalšími badateli včetně již zmíněného Pavla Preisse.⁴⁹ Jejich obsah se doposud stal pramenem k poznání osobnosti hraběte Šporka a budování lázeňského areálu v Kuksu. V předkládané diplomové práci byla deníkům věnována pozornost jen v souvislosti s loveckým zámečkem Bon Repos a festivami zde pořádanými.

Časová náročnost shromažďování dat a rozsah práce prozatím nedovolily zpracovat fondy uložené v SOA v Zámrsku. U Rodinného archivu Šporků 1664–1945⁵⁰ autor práce vycházel ze skutečnosti, že podstatné informace již zpracovali předchozí badatelé.

---

⁴⁴ Zdeněk KALISTA (ed.), *Diplomatář k dějinám Benátek nad Jizerou, II. panství benátské, jeho držitelé, dědici, nabyvatelé, odhady*, Benátky nad Jizerou 1976. (nepublikovaný strojopis).

⁴⁵ Ferdinand, RAKOVSKÝ, *Krátké vypravování o životě Jeho Excelence pana Františka Antonína hraběte ze Šporků, sepsané jeho pážetem Ferdinandem Rakovským v Kuksu 1. září 1778*, Kuks 1938.

⁴⁶ František, BENDA, *Vlastní životopis, jenž pro své děti a potomky roku 1763 sepsal František Benda, královský pruský koncertní mistr*, Valašské Meziříčí 1939.

⁴⁷ Za zpřístupnění deníků a jejich prepisů velice děkuji Jindřichu Koldovi, správci sbírek NKP Hospital Kuks.

⁴⁸ Jindřich KOLDA, *Svědék pomíjející slávy. Tobiáš Antonín Seeman ve Šporkových službách*, Dějiny a současnost, XXXVII., březen 2015, s. 14.

⁴⁹ Seemanovy deníky z let 1731–1733, 1735, 1737, 1739–1747 jsou deponovány v Historické knihovně NKP Hospital Kuks. V současné době se připravuje jejich edice. Sdělení Jindřicha Koldy z 14. IX. 2016 a 20. XI. 2016.

V Městském muzeu Dvůr Králové nad Labem (dále jen MM) Dvůr Králové) jsou přepsány zápisy z let 1726, 1729, 1731–1735, 1737 (originály z let 1726, 1729 a 1734 se nedochovaly). Prepisy z let 1726, 1729, 1731, 1732, 1733, 1737 vytvořil v roce 1928 Karel Tříška. MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 7–9.

Prepis z roku 1734 vytvořil Tomáš Halík podle staršího opisu z 80. let 19. stol. Sdělení Jindřicha Koldy z 20. XI. 2016.

Seemanovy deníky z let 1727 a 1730 jsou v soukromém vlastnictví mimo ČR. Sdělení Jindřicha Koldy z 20. XI. 2016.

⁵⁰ K fondu podrobněji dostupné online

(http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2013/11/8686_Rodinný-archiv-Šporků-1664-1945_NAD_278.pdf), [citováno k 15. IV. 2016].

Jeho bližší studium ale musí být předmětem dalšího bádání a to zejména s ohledem na negativní zjištění v NA (směnné smlouvy z let 1715 a 1740).

Po prostudování pramenů ve fondu VS Benátky-Lysá je zřejmé, že některé podstatné informace, zejména k osobnosti arcibiskupa Příchovského, by mohly být též obsaženy v NA ve fondu Archiv pražského arcibiskupství. Do budoucna se zde otevírá místo pro další bádání a to zejména v souvislosti s výstavbou Čínského pavilonu a pořádáním tamních festivit.

Rudolf Ferdinand Kinský patřil do rodinné větve Choceň-Heřmanův Městec. Jejich rodinný archiv zahrnující léta 1850–1945,⁵¹ nebyl inventarizován, a proto není přístupný.⁵² Prozkoumání tohoto fondu by bylo vhodné zejména s ohledem na poznání restaurátorských zásahů z počátku 20. století a také k dokumentování každodenního života posledního aristokratického vlastníka.

Při sumarizaci pramenů bylo žádoucí dobu relativně nedávnou i současnost obohatit o vzpomínky pamětníků a jejich biografická data. Kromě autobiografického líčení Václava Volfíka,⁵³ bývalého velitele 13. samostatného raketového útvaru VÚ 3757 Mladá, které je vynikajícím pramenem pro dobu 70. let, byly vytipovány osobnosti s blízkým vztahem k Bon Repos. Kromě současného majitele Charlese Butlera a jeho partnerky Evy Chlumové, to byl Vladimír Vaněk (od července 1986 do října 2014 starosta obce Stará Lysá, od listopadu 2014 místostarosta obce), Arnošt Burian (pracovník ostrahy zámku v letech 1994–2002) a Petr Kadlec (od roku 2005 vedoucí restaurátor na Bon Repos). Metoda orální historie se uplatnila především při zkoumání politického, hospodářského a kulturního aspektu dějin. Výpovědi svědků a přímých účastníků byly: „*zohledněny tzv. malé dějiny a rozměr 'každodennosti' v historickém procesu*“.⁵⁴ Dozvuky někdejší slávy Bon Repos v pověstech zachytil ve svém díle dlouholetý pracovník SOkA Nymburk Bohumil Tuzar.⁵⁵

Z výše uvedeného výčtu vyplývá, že bylo zpracováno široké spektrum pramenů, které bylo třeba tematicky rozčlenit. Autor práce v závěrečné citaci pramenů přistoupil

---

⁵¹ Rodinný archiv Kinský, Choceň, Heřmanův Městec [1850]–[1945] dostupný online (http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2016/08/SEZNAM-FONDŮ_SOAZAM_2016-08-24.pdf) [citováno k 15. IV. 2016].

⁵² SOA v Zámrsku, f. RA Kinských, Choceň, Heřmanův Městec [1850] – [1945] obsahuje dle sdělení vedoucího oddělení správy archivních fondů a sbírek SOA v Zámrsku Mgr. Jiřího Kuby ze dne 18. II. 2016 43 krabic neuspořádaných a nepopsaných fotografií a spisového materiálu.

⁵³ Václav VOLFÍK, *Vzpomínky na život v klusu*, Klatovy 2009.

⁵⁴ Miroslav VANĚK a kol., *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*, Olomouc 2003, s. 6.

⁵⁵ Bohumil TUZAR, *Truhlice pověstí a starých příběhů okresu Nymburk*, Lysá nad Labem 2003, s. 319–322.

k rozdělení, které sice neodpovídá tradičnímu členění, ale vyhovuje praktické orientaci. Nejobsáhlejší skupinou jsou archivní prameny, které zahrnují jak zpracovanou edici, klasické písemné prameny (včetně pramenů uložených u původců), publikované prameny (většinou životopisy a statistické ročenky), ale též ikonografické prameny (mapy a fotografie). Svou povahou jsou odlišné prameny orální, a proto byly vyčleněny do samostatné skupiny.

Oblast současných festivit není možné zkoumat bez využití nových médií. V tomto smyslu byla další skupina pramenů nazvána internetové zdroje. Soukromé zápisy autora a jeho elektronická komunikace byly zahrnuty do ostatních pramenů.

1. 2 Použitá literatura

Výše citovaný souhrn pramenů doplnila rešerše literatury ke klíčovým tématům Špork, Bon Repos a festivity. Na jejich základech byl okruh rozšířen o další podstatná: Smetana, Benda, Příchovský, Thun-Hohenstein, barokní kultura, lov, divadlo, opera, Rentz.

Téma Bon Repos bylo na regionální úrovni zmiňováno od konce 19. století. K prvním amatérským historikům patřil ředitel lyské dívčí měšťanské školy František Otruba, který začal budovat povědomí o místní historii.⁵⁶ Na jeho práci navázal v první polovině 20. století katecheta Josef Vojáček.⁵⁷ Přestože měl přístup k řadě pramenů (zejména matriky a farní/kostelní účty), jeho dílo postrádalo poznámkový aparát, proto jej nelze pokládat za odbornou ale spíše popularizační literaturu. Bon Repos do souvislostí s českými aristokratickými sídly umístil František Musil ve svém *Úvodu do kastelologie*.⁵⁸

Neporovnatelně více autorů se věnovalo hraběti Šporkovi. Dnes již ke klasické literatuře patří dílo Heinricha Benedikta z roku 1923,⁵⁹ které jako první čerpalo z již zmíněných Seemanových deníků. Aktualizaci a rešerši nových pramenů přinesl Pavel Preiss ve svých dvou monografiích, z nichž obzvláště *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*⁶⁰ patří k všeobecně uznávané základní literatuře.⁶¹

---

⁵⁶ František OTRUBA, *Paměti města Lysé n. L., panství lysského a vesnic okolních*, Hradec Králové 1898.

⁵⁷ K jeho životnímu dílu patří souborné dějiny města. Josef VOJÁČEK, *Lysá nad Labem. Grunty, domky a jejich majitelé*, Praha 1936.

⁵⁸ F. MUSIL, *Úvod ...*

⁵⁹ Heinrich BENEDIKT, *Franz Anton Graf von Sporck (1662–1738), zur Kultur der Barockzeit in Böhmen*, Wien 1923.

⁶⁰ P. PREISS, *František ...*

⁶¹ Druhou monografií je Pavel PREISS, *Boj s dvouhlavou saní. František Antonín Špork a barokní kultura*

Z Preissova díla vyšel a juristickou tematiku výtečně rozebral Ignác Antonín Hrdina, když zvláště pečlivě popsal a vysvětlil pozadí právních sporů hraběte i celkové právní klima Habsburské monarchie.⁶²

Na lovecké festivity se zaměřilo dílo současných členů Řádu sv. Huberta Františka Bezděka a Jaromíra Kovaříka,⁶³ kteří shrnuli význam hraběte Šporcka a zařadili jej do souvislosti s barokní loveckou kulturou. Přestože se nejedná o školené historiky, jejich dílo je přínosem právě s ohledem na specifika lovu. Oba autoři navázali na předchůdce z řad regionálních osvětových pracovníků, z nichž zejména dílo Tomáše Halíka z roku 1905⁶⁴ osvětlilo méně známé praktiky lovu a čížby.

Teatralitu a teatrálnost na dvorech barokní aristokracie popsal Stanislav Bohadlo.⁶⁵ Jeho studie jsou natolik inspirativní (navíc jsou potvrzené dlouholetou praxí pořádání barokního divadla), že je dle nich možné rekonstruovat průběh řady zkoumaných festivit. K jejich oživení lze informace čerpat z další Bohadlovky monografie o Šporkovské árii,⁶⁶ kde autor nejen popsal vztah s J. S. Bachem, ale upřesnil i dosud méně známé okolnosti šíření loveckého rohu v Evropě.

Hudební dějiny a vliv polabských hudebníků na Šporcka a zpětně Šporkův vliv na hudební kulturu přineslo dílo Jana Králíka *Hudebníci v brandýském Polabí*.⁶⁷ Jan Králík jako hudební historik též napravil některé omyly okolo historie rodiny Bendů,⁶⁸ které se pod vlivem díla Vladimíra Helferta⁶⁹ tradovaly od dvacátých let 20. století.

Všechny festivity spojené s hrabětem Šporkem bylo možné porovnat vůči absolutnímu vrcholu, který představovala korunovace Karla VI. na českého krále v roce 1723. Úskalí cestování, rafinovanost festivit, problematiku společenských elit i složitost

---

v Čechách, Praha 1981.

⁶² Ignác Antonín HRDINA – Hedvika KUCHAROVÁ, *Kacířský proces s hrabětem Františkem Antonínem Šporkem v právně-historickém a teologickém kontextu*, Brno 2011 a Ignác Antonín HRDINA, *Proč hrabě Špork seděl ve vězení pro dlužníky? Právně historická analýza jednoho sporu hraběte Šporcka s advokátem Neumannem*, Brno 2013.

⁶³ František BEZDĚK – Jaromír KOVAŘÍK, *František Antonín hrabě Šporck a jeho Řád svatého Huberta*, Kuks 1998.

⁶⁴ Tomáš HALÍK, *Hrabě František Antonín Šporck. Kuks za jeho doby, III.–V. díl*, Dvůr Králové nad Labem 1905.

⁶⁵ Stanislav BOHADLO, *Teatralita a teatrálnost. Barokní (hudební) divadlo v Kuksu*, Dějiny a současnost, XXXVII (březen) 2015, s. 23–26.

⁶⁶ Stanislav BOHADLO, *Sporckovské „árie“ jako obecná nota z Bon Repos a z Lázní Kuks: duchovní, životopisné, oslavné, propagační, lovecké, časové, čarodějnické, protijezuitské, protiprávnícké, kramářské, dialogické a jiné písně a nápěvy Bon-Reposké, Hubertské, Zaječí, Holubí, Pfuj, Kalvárské, Řádu kříže aj. árií, písní a melodií*, Ústí nad Orlicí 2012.

⁶⁷ Jan KRÁLÍK, *Hudebníci v brandýském Polabí*, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav 2008.

⁶⁸ Jan KRÁLÍK, *Ke kořenům hudebního rodu Bendů*, Studie a zprávy 3, 2013, s. 135–144.

⁶⁹ Vladimír HELFERT, *Jiří Benda, příspěvek k problému české hudební emigrace, I. část*, Brno 1929.

ceremoniálu detailně zmínila monografie *Karel VI. a Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*.⁷⁰

Postřehy k osobnosti Šporkova hofmistra Tobiáše Antonína Seemana přinesl Jindřich Kolda ve svém příspěvku *Svědék pomíjející slávy*.⁷¹ Koldovy články byly často kladeny do souvislosti s dokončenou rekonstrukcí areálu NKP Hospital Kuks⁷² a tím podpořily bádání v obdobných situacích na Bon Repos. Nejnovější poznatky z průběhu rekonstrukce přinesl příspěvek vedoucí restaurátorky Mileny Nečáskové⁷³ a historika umění Jiřího Šerých.⁷⁴ Jiří Šerých se ve své celoživotní monografii věnoval vynikajícímu rytcí Michaelu Heinrichu Rentzovi, který byl bez nadsázky dvorním umělcem hraběte Šporka.⁷⁵ Jeho pohled v mnohém odkryl fyzický i duchovní rozměr Bon Repos.

Oč více je literatury k hraběti Šporkovi, o to méně je dostupná literatura o vysokém kléru konce 18. století, popř. přímo o arcibiskupu Příchovském. Příspěvek Jiřího Spěváčka ve sborníku o pražském arcibiskupství alespoň částečně zaplnil prázdný prostor.⁷⁶ Na regionální úrovni se pokusil napravit nedostatky vynikající český historik Zdeněk Kalista,⁷⁷ původem z Benátek nad Jizerou, pro kterého bylo Bon Repos známé místo. Jako specialista na české baroko sumarizoval Šporkovy ideje a komparoval je s obdobnými osobnostmi a regiony. Přitom neopomněl komentovat pozdější etapy vývoje zakončené dobou Thun-Hohensteinů.

Za skvělou a na vysoké odborné úrovni zpracovanou literaturu lze označit dílo dalšího předního českého historika Augusta Sedláčka, který v letech 1879–1882 pobýval přímo na Bon Repos. V roce 1880 zde dokončil *Historické poznámky o panství Benátky* a ekonomicky zaměřené dílo *Patnáct let zemědělsko-průmyslového působení na panství*

---

⁷⁰ VÁCHA, Štěpán – VESELÁ, Irena – VLNAS, Vít – VOKÁČOVÁ, Petra, *Karel VI. a Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha – Litomyšl 2009.

⁷¹ J. KOLDA, *Svědék ...*, s. 14–17.

⁷² Matouš JIRÁK – Jindřich KOLDA – Jiří SLAVÍK, *Malba Tance smrti v chodbě Hospitálu v Kuksu*, *Průzkumy památek XXII* (2), 2015, s. 31–41.

⁷³ Milena NEČÁSKOVÁ, *Restaurování cyklu Tance smrti a maleb v kapli a lékárně hospitalu Kuks*, *Zprávy památkové péče* 76 (4), 2016, s. 362–370.

⁷⁴ Jiří ŠERÝCH, *Memento mori v kukské špitální chodbě*, *Zprávy památkové péče* 76 (4), 2016, s. 371–378.

⁷⁵ Jiří ŠERÝCH, *Michael Rentz fecit, Michael Jindřich Rentz dvorní rytec hraběte Šporka*, Praha 2007.

⁷⁶ Jiří SPĚVÁČEK, *Antonín Petr Příchovský*, in: *Pražské arcibiskupství 1344–1994*. Sborník statí o jeho původu a významu v české zemi, edd. Zdenka Hledíková – Jaroslav Polc, Praha 1994, s. 23, 326–328.

⁷⁷ Zdeněk KALISTA, *České baroko. Studie, texty, poznámky*, Praha 1941, TÝŽ, *Cesta po českých hradech a zámcích aneb Mezi tím, co je, a tím, co není*, Český Těšín 2003 a TÝŽ, *Tvář baroka*, Praha 2005.

Benátky.⁷⁸ Žel Bon Repos řešil jen okrajově, čímž potvrdil úpadek zámku na provinční letní sídlo určené pro obývání „služebnictva“.

O jiném slavném obyvateli Bon Repos - Bedřichu Smetanovi, psali mnozí regionální historikové. Stěžejní je dílo Václava Holzknechta *Bedřich Smetana. Život a dílo*,⁷⁹ na které později navázal i Zdeněk Mahler,⁸⁰ jenž výzkum obohatil o nové prameny.

Kulturně-historickou hodnotu Bon Repos řešila ve svých pracích řada regionálních badatelů. Ze starších prací měly největší význam celostátní *Umělecké památky* někdejšího předsedy Národní kulturní komise Zdeňka Wirtha.⁸¹ Mladší období reprezentují syntetické práce Zdeňka Fialy a Ladislava Hosáka⁸² a Zdeňka Kalisty.⁸³ Šárka Koukalová, jako pracovník NPÚ, představila Bon Repos v cyklu článků v periodiku *Listy města Lysá nad Labem a okolí* v roce 2005.

Předprivatizační minulost Bon Repos v regionálním tisku *Polabský týdeník TOK* dokumentoval cyklus článků Miroslava Břeského.⁸⁴ V *Listech města Lysé nad Labem* byla otištěna řada příspěvků k Bon Repos. Z hlediska studovaného tématu byl nejcennější článek Věry Škvrnové, tehdejšího zaměstnance Zámku Bon Repos, která podala krátký přehled o kulturních akcích za roky 2010 a 2011.⁸⁵ Z nejnovějších odborných článků vyžaduje pozornost příspěvek Kateřiny Adamcové, která se věnovala plastické výzdobě lyského panství za hraběte Šporka a po jeho smrti.⁸⁶ Pozornost zde byla věnována i bývalé eremitáži sv. Jeronýma na Bon Repos.

---

⁷⁸ A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*

⁷⁹ Václav HOLZKNECHT, *Bedřich Smetana. Život a dílo*, Brno 1984.

⁸⁰ Zdeněk MAHLER, *Nekamenujte proroky. Kapitoly ze života Bedřicha Smetany*, Praha 2004, s. 35–36.

⁸¹ Zdeněk WIRTH (ed.), *Umělecké památky Čech*, Praha 1957, s. 45–46.

⁸² Zdeněk, FIALA – Ladislav, HOSÁK (edd.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl III. Severní Čechy*, Praha 1984.

⁸³ Z. KALISTA, *Cesta ...*

⁸⁴ Miroslav BŘESKÝ, *Bon Repos není jen F. A. Špork – I. díl*, *Polabský týdeník TOK* 6 (21), 2005, s. 4 a 10.

TÝŽ, *Bon Repos není jen F. A. Špork – II. díl*, *Polabský týdeník TOK* 6 (22), 2005, s. 4.

TÝŽ, *Bon Repos není jen F. A. Špork – III. díl*, *Polabský týdeník TOK* 6 (23), 2005, s. 4.

TÝŽ, *Bon Repos není jen F. A. Špork – IV. díl*, *Polabský týdeník TOK* 6 (25), 2005, s. 4.

TÝŽ, *Bon Repos není jen F. A. Špork – V. díl*, *Polabský týdeník TOK* 6 (26), 2005, s. 4.

TÝŽ, *Bon Repos není jen F. A. Špork – VI. díl*, *Polabský týdeník TOK* 6 (27–28), 2005, s. 4.

TÝŽ, *Bon Repos není jen F. A. Špork – díl poslední*, *Polabský týdeník TOK* 6 (29–30), 2005, s. 4.

⁸⁵ Věra ŠKVRNOVÁ, *Jak se žije na zámku*, *Listy města Lysé nad Labem* 15 (7-8), 2011, str. 20.

⁸⁶ Kateřina ADAMCOVÁ, *Sochy na ohradní zdi kostela sv. Jana Křtitele v Lysé nad Labem aneb „když podstavce vyprávějí...“*, *Památky středních Čech* 30 (1), 2015, s. 1–15.

2. Metodika

Již v průběhu shromažďování pramenů docházelo k jejich kritickému hodnocení. Novinové články, zápisy v kronikách, výpovědi pamětníků nebo popularizační literatura se posuzovaly jen ve vztahu k ověřeným faktům, popřípadě mezi sebou. Až následně je autor vyhodnotil jako věrohodné nebo naopak jako projev subjektivního mínění autora.⁸⁷

Interpretace získaných informací závisela na době vzniku pramene. Aby nedošlo ke zkreslení významu faktu, byl posuzován ve smyslu noetiky. Faktická informace se následně vztáhla k duchu doby, jak je typické pro hermeneutiku. Pro vysvětlení případných nejasností je na závěr práce připojen malý terminologický slovník.

Závěrečné hodnocení představuje syntézu pramenů, literatury, biografických dat, ale též vlastní zkušenosti autora práce. Nejedná se o konečný pohled na dané téma. To je dáno již tím, že z časových a objektivních důvodů nebyly zpracovány všechny „známé“ prameny. Lze ale říci, že práce naznačila možnosti dalšího výzkumu. Přitom je třeba zohlednit výstupy dalších vědních disciplín.

Okrajově bylo v práci přihlédnuto k environmentálním dějinám a to zejména v souvislosti s vnímáním účelu vlastního letohrádku a proměně jeho využívání. Zdůraznil se zde vliv průběžné osvěty při poznání přírody, které u Šporka nejlépe reprezentuje téměř vědecký zájem o čižbu (odhlédne-li se od jeho následného kulinářského využití). Proměnu krajiny, parku a využívání přírodních zdrojů lze samostatně studovat v rámci historického *land use*, který je jen nepatrně vzdálen od kartografické metody. Bohatství map a plánů bylo řešeno v bakalářské práci. Přesto nejpodstatnější závěry jako přeměna Šporkova venkovského sídla na pozdně barokní rezidenci a následně v krajinářský park, jsou zmíněny i v předkládané diplomové práci. Zcela nově byla zkoumána změna do podoby vojenského areálu a především adaptace k novodobé účelovosti.

Při komparaci vedut, zápisů v Seemanových denících a z terénního průzkumu se lze pokusit rekonstruovat zaniklou krajinu. Tento cíl má metoda historicko-geografická. Obohacením letohrádku o lovecká zařízení a zejména čihařské objekty by byl učiněn zajímavý pokus rekonstrukce „lovecké krajiny“. Přitom je třeba zdůraznit, že nebyť Seemanových deníků, pozornosti by zcela unikla skutečnost, že rokolo

---

⁸⁷ M. VANĚK a kol., *Orální historie ...*, s. 7 a 37.

u nedalekých Jiřic (součást panství Lysá) bylo v podstatě rovnocenným čihařským zařízením, po němž se do současnosti nedochovala jediná terénní stopa.⁸⁸

Studium pramenů umožnilo porovnat Bon Repos zejména s lázeňským areálem v Kuksu. Komparace se nevztahovala jen k účelovosti jednotlivých objektů, ale také vůči společenskému životu a festivům zde pořádaným. Po připojení letohrádku k panství Benátky byl často srovnáván se zámekem v Benátkách a místy došlo i na porovnání obou panství (nejen v oblasti kulturní). V konečném hodnocení zacílila komparativní metoda i na samotné vlastníky.

Při rešerši vytčeného cíle byly užity tradiční metody historické práce: analýza, komparativní metoda, metoda orální historie, biografická studia,⁸⁹ historicko-geografické metody. Výstupy všech zmíněných metod byly na závěr shrnuty v syntéze. Metodami zpracování a okruhem témat je možné diplomovou práci zařadit v rámci historické vědy do historické disciplíny mikrohistorie.

Na závěr kapitoly věnované metodice je třeba zmínit, že názvy sídel doznávaly v historii proměny. Pokud je v textu uveden název Lysá nebo Nová Lysá, je tím myšlena současná Lysá nad Labem. Je-li v textu uveden název Benátky, Nové Benátky nebo Staré Benátky, jsou tak označeny současné Benátky nad Jizerou.

Z hlediska užití formy jména Sporck/Šporck autor práce přihlédl ke vžitě počestěné formě, jak jej užívají August Sedláček, Justin Václav Prášek, Zdeněk Kalista, Pavel Preiss, Jiří Šerých a Ignác Antonín Hrdina.⁹⁰

---

⁸⁸ V tomto směru je pozoruhodné, že se upomínka na rokolo u Jiřic nedochovala ani v povědomí obyvatelstva, jak je typické pro pomístní názvy nebo pověsti o Bon Repos. Srovnej B. TUZAR, *Truhlice pověstí a starých příběhů okresu Nymburk*, Lysá nad Labem 2003 a TÝŽ, *Truhlice pověstí a starých příběhů Středního Polabí. 2. díl*, Nymburk 2016.

⁸⁹ Pokud by došlo k vydání práce nebo její části tiskem, je třeba, aby zveřejnění biografických dat jejich nositelé předem schválili.

⁹⁰ Formu Sporck uvádějí zejména německy psané úřední prameny, paměti (Seeman, Rakovský, Benda), literatura (Handcke, Roth-Scholz, Benedikt) a starší české historické práce Tomáše Halíka. Ze současných autorů formu Sporck užívá Stanislav Bohadlo s odkazem na historickou korektnost a národnostní citění nositele. Přirozeně se též podoba Sporck vyskytuje v německy psaných současných textech a úředních listinách (srovnej Stephan Swéerts-Sporck).

3. Festivity a jejich význam pro každodennost 18. a 19. století

Slovo *'festivita'* znamená slavnost, svátek, zábavu, společenskou událost, která se v minulosti periodicky opakovala. Pro festivity je charakteristický určitý rys, kterým se odlišují od všedních dní (sdílení s dalšími členy společnosti, sounáležitost s celkem, udržování sociálních kontaktů). Prvotní festivity byly vázány na přírodní cyklus (příchod jara, rození mláďat, příchod zimy), který s rozvojem duchovního života společnosti vystřídal kult bohů.

V českém prostředí se od počátku druhého tisíciletí po Kristu rozšířily festivity spojené s křesťanstvím, i když přírodní cyklus nebyl nikdy zapomenut a mnohdy se stal jejich integrální součástí.⁹¹ Forma a průběh festivit se napříč společnostmi, regiony a staletími ustálily na několika shodných znacích, které se v mnoha oblastech staly součástí kulturního dědictví.⁹²

Festivity byly prvotně určeny celé komunitě ale s nástupem individuálního vnímání a prosazením feudalismu začaly být směřovány i na vynikající jednotlivce. Účast nebo neúčast individua na festivité vyjadřovala její postoj ke komunitě (národnostní, cechovní, stavovský) i jednotlivci (politický, konfesní, rodinný).

V obecné rovině lze festivity rozdělit do několika skupin. K náboženským patří široká škála od unikátního svatořečení⁹³ (jehož připomínka mohla mít i trvalý charakter v podobě nových kostelů,⁹⁴ plastik,⁹⁵ hudebních děl ale třeba i upomínkových předmětů, kam lze řadit i obrázky svatých⁹⁶) přes obřad korunovace panovníka po svěcení zvonů. Pravidelné festivity náboženského života zastupovaly poutě a posvícení, mnohdy spojené s vedlejším hospodářským efektem (výroční trhy, vybírání poddanských dávek). Nejdostupnější festivitou se staly církevní svátky, od nichž byla pro jednotlivce jen nepatrná vzdálenost k festivitám individuálním - křtům, prvnímu přijímání, biřmování, sňatku či pohřbu.

---

⁹¹ Vánoce byly dříve oslavou zimního slunovratu, Filipojakubská noc připomínala svátek pálení ohňů a návrat jara, keltský konec roku překryla oslava svátku Všech svatých atd.

⁹² V České republice patří k nejvýznamnějším dochovaným festivitám lidového rázu Jízda králů, která je odvozována od tradičních křesťanských svátků. Od roku 2011 je zapsána organizací UNESCO na seznam Mistrovských děl ústního a nehmotného dědictví lidstva. Obdobného charakteru jsou festivity v Lužici (Jízda s kříži), v Rakousku a Bavorsku (Jízda po osení) nebo v Polsku (Velikonoční jízda).

⁹³ V českých zemích bylo největší náboženskou festivitou raného novověku svatořečení Jana Nepomuckého, kanonizovaného papežem Benediktem XIII. dne 19. III. 1729.

⁹⁴ Za všechny lze uvést poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou, který je od roku 1994 zapsán na Seznamu světového a kulturního dědictví UNESCO.

⁹⁵ Nejvýznamnější plastikou spojenou s náboženskými festivitami v České republice je sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci, od roku 2000 zapsaný na Seznamu světového a kulturního dědictví UNESCO.

⁹⁶ Vzácně se z velkolepých slavností zachovaly kulisy a slavnostní brány.

Světské festivity byly rovněž hierarchicky rozděleny do mnoha úrovní. Od masové účasti na oslavách spojených s korunovaci panovníka⁹⁷ po dožínky. I zde se dochovaly hmotné artefakty v podobě zámků,⁹⁸ obrazů, pamětních medailí nebo hudebních děl.⁹⁹ Do dnešní doby se zachovala tradice oslav položení základního kamene,¹⁰⁰ ke které se v nové době připojily slavnostní výsadby stromů. Soukromého rázu se většinou staly oslavy rodinné – jmeniny, narozeniny či svatby (lze sem řadit i vzpomínky na mrtvé). Výjimkou byly opět rodinné oslavy na panovnickém dvoře, které se staly festivitou veřejnou.¹⁰¹ V současné době v českých zemích převládá podíl světských festivit nad náboženskými. Do značné míry je to dáno sekularizací, kterou zahájily reformy Josefa II. a v podstatě dokončily zásahy komunistického režimu. Přesto se ze společnosti plně nevytratily a jejich stopy lze dohledat v řadě soudobých slavností (poutě, křty knih).

Bohatá škála festivit vyžadovala i nejrůznější prostředky k jejímu zdárnému průběhu. Kromě patřičného společenského úboru (uniformy, ornáty, kroje), vhodně zvoleného doprovodu (služebníci, ministranti, vojáci) a dodržení společenského protokolu, resp. ceremoniálu,¹⁰² se žádná festivity nemohla obejít bez zvukových efektů. Raný novověk měl k dispozici jak prostředky pocházející z vojenského prostředí (hmoždíře, děla, bubny), hudební nástroje (trubky, varhany, lesní rohy), tak i běžné prostředky (zvony, řehtačky).

Pro umocnění prožitku festivity bylo třeba plně uspokojit smysly účastníka. Proto byl kladen důraz i na barevnost (symbolika barev – liturgické barvy, barvy uniforem) a osvětlení (načasování festivity na určitou denní/noční dobu, louče, ohňostroje). Méně obvyklým, zato prostým lidem nejvíce oceňovaným doplňkem festivit, bylo rozdávání nápojů (pivo, víno) a jídla (kaše, pout'ové koláče). Velmi vzácně byly festivity doplněny i rozdáváním peněz, především ve formě almužny.

---

⁹⁷ Nejvýznamnější světské festivity barokních Čech byly spojeny s korunovaci císaře Karla VI. českým králem 5. IX. 1723. Zde je třeba uvést, že vlastní korunovační obřad je především náboženským úkonem. K tomuto bližší Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. ...*

⁹⁸ Ve spojitosti s korunovaci Karla VI. lze zmínit zámek Karlova koruna u Chlumce nad Cidlinou, patřící nejvyššímu českému kancléři hraběti Františku Ferdinandu Kinskému. Císař zámek několikrát osobně navštívil a dokonce zde udělil hraběti Františku Antonínu Šporkovi audienci. Hrabě Špork zde sice nedosáhl protekce ve svých četných soudních sporech, ale byl císařem pozván na lov na brandýské panství. Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. ...*, s. 113–114.

⁹⁹ Jedním z mnoha bylo melodrama Jana Dismase Zelenky *Sub Olea pacis at Pama virtutis*.

¹⁰⁰ Patrně nejznámější položení základního kamene (ve skutečnosti 22 kamenů) souvisí se založením Národního divadla v Praze. Došlo k němu 16. V. 1868.

¹⁰¹ Na dvoře poslední Habsburka se jako dvě největší slavnosti tzv. Galatage slavily narozeniny císařovny Alžběty Kristýny 28. srpna a jmeniny císaře – na svátek sv. Karla Boromejského. Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. ...*, s. 12.

¹⁰² Ukázkovým příkladem náročného ceremoniálu je opět průběh korunovačního obřadu Karla VI.

Postupem času začala společnost vyžadovat i doprovodný program k hlavní festivitě (mši, křtu, svatbě, korunovaci). Program festivity se pozvolna rozšiřoval o slavnostní hostiny, hony, sportovní utkání, hudební produkce a divadelní představení. Čím byl bohatší a nápaditější doprovodný program, tím byl pořadatel v očích současníků úspěšnější. S úspěchem rostla touha po osobní moci a vlivu. Není proto divu, že se pořadatel stávali převážně muži. V 18. století ale již nestačilo ohromit kvantitou. Aby byl pořadatel pokládán za vzdělaného, musel prokázat znalost nejnovějších trendů a musel se orientovat ve vysoké společnosti. V barokní době bylo možné celou slavnost považovat za soustředěný „útok“ na smysly jejich účastníků i pouhých diváků. „*Většina barokních festivit, církevních i světských, byla pojata jako tzv. Gesamtkunstwerk*“.¹⁰³

Studium festivit raného novověku přináší náhled do vývoje evropské dvorské i venkovské kultury. Je schopno zachytit inspirační směry a vazby na významná kulturní centra a podchytit rychlost jejich etablování na domácí scéně. Přitom je možné zkoumat mentalitu pořadatelů i účastníků, porovnat dny každodenní a dny slavnostní. V konečném důsledku lze pochopit směr soudobé kultury, odhadnout její další vývoj a případně korigovat průběh a náplň současných festivit.

Hrabě Špork patřil na počátku 18. století k finančně a intelektuálně velmi dobře vybaveným aristokratům, který si mohl v rámci osobní prezentace dovolit to nejnáročnější, co bylo v tehdejší Evropě dostupné. Nevynechal přitom jedinou příležitost, aby se před členy staré rodové šlechty nepředvedl jako jim rovný, ba v mnoha směrech nadřazený vzdělanec. K tomu využíval svou nápaditost, díky které se řadil k nekonvenčním objednavatelům uměleckých děl. Úspěšnost dosvědčuje tehdejší sláva kukských lázní, resp. Bon Repos, na kterou v mnoha oblastech kultury navazuje současná popularita. Skutečně výjimečná je v tomto ohledu benátská opera.

V porovnání s ním zde stálo osiřelé Bon Repos a noví majitelé, kteří tu s větší a tu s menší úspěšností dokázali oživit kulisy letohrádku. Jejich přístup k festivitám do značné míry odráží dobový náhled na potřebu spolčování, sdílení hodnot a reprezentace. Za uplynulá tři staletí lze hraběte Šporka pokládat za organizátora, který zasáhl do nejširšího pole festivit, a který předurčil způsob využití letohrádku. Výzkum zde pořádaných festivit by měl naznačit jejich další směřování a předběžně nalézt nejvhodnější formy.

---

¹⁰³ Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Příbram 2007, s. 48.

4. Zakladatel a místo

4.1 Životní osudy Františka Antonína Šporka a jeho vztah k festivitám

František Antonín Špork (* 9. III. 1662 Lysá – † 30. III. 1738 Lysá) byl prvorozeným synem generála Jana Šporka (1595 Westerloh – 1679 Heřmanův Městec) a jeho druhé ženy Eleonory Kateřiny von Finecke (1640–1674). Z titulu držby panství Lysá, Konojedy, Choustníkovo Hradiště a Malešov patřil k české zemské aristokracii.

V mládí studoval u kutnohorských jezuitů, později se věnoval právům a filozofii na pražské univerzitě. V Kutné Hoře se patrně poprvé setkal s jezuitským divadlem, v té době směřovaným především do oblasti náboženské. Po smrti otce absolvoval dvě kavalírské cesty 1680–1681, 1682 po západní Evropě, které měly zásadní vliv pro jeho pozdější kulturní rozhled. Tak jako na mnohé i na mladého šlechtice z Čech zapůsobilo bohatství knížecích dvorů, kde zejména dvůr Ludvíka XIV. překonal ve své rafinovanosti a nákladnosti dosavadní představy o dokonalé sebe prezentaci aristokrata.

Prudká povaha jej vedla do četných soudních sporů s vysokými zemskými úředníky, se sousedy na okolních panstvích, ale též s rodinou mladšího bratra Ferdinanda Leopolda (1664–1711).¹⁰⁴ Touhu po osobní slávě a naplňování cti rodu, jehož byl nejstarším mužským členem, uspokojoval „kupováním“ úřadů, kterou završil v roce 1692 titulem skutečného tajného rady.¹⁰⁵ K čemu by ale byl získání titulů, pokud by se o nich společnost nedozvěděla? Hrabě vsadil na osobní propagaci formou portrétních rytin, přirozeně doplněných dlouhým výčtem titulů, vevázaných do četných tisků. Aby nebylo pochyb, že se jednalo o bohatého kavalíra, neváhal nechat vytvořit veduty svých panství, kterými současně zval k jejich návštěvě.

Pro svůj mladý erb (otec byl do stavu svobodných pánů povýšen za vojenské zásluhy v roce 1647, titul říšského hraběte obdržel v roce 1664 za rozhodující podíl na vítězství

---

¹⁰⁴ Soudní spory s bratrem jej přivedly do kontaktu s významným juristou, pražským advokátem, univerzitním profesorem Václavem Neumannem z Puchholzu, autorem četných pojednání, pověřovaného významnými úkoly státoprávními i ústavními, týkajícími se nejen Českého království, ale i celé Říšsko-německé říše. Blíže k těmto kauzám I. A. HRDINA, *Proč hrabě ...*.

¹⁰⁵ V roce 1690 se stal komořím, v roce 1691 místodržitelem. „*Že mu nešlo o účast na zemské správě, nýbrž jen o přízdobu jména, vyplývá již z toho, že si zároveň se jmenováním vyžádal od císaře výsadu, aby se směl zúčastňovat zasedání jen po čtyři měsíce v roce a ostatní mohl trávit na svých panstvích*“. To byl také jeden z důvodů, proč nikdy nezískal vysněný Řád zlatého rouna. P. PREISS, *František ...*, s. 89–90.

Pro liknavost k vykonávání svěřeného úřadu byl funkce zbaven. Nový zájem o prestižní místo se u hraběte objevil v souvislosti s připravovanou korunovaci Karla VI. na českého krále. V roce 1723 nebyl obsazen post dědičného stříbrníka a nejvyššího lovčího. Hrabě ale projevil zájem o úřad dědičného štolby nebo komorníka českého královského dvora. V této věci ke své lítosti obdržel zamítavý dekret. Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. ...*, s. 297.

v bitvě s Turky u Svatého Gottharda)¹⁰⁶ mu nebyl umožněn sňatek s dcerou váženého rodu. Proto se oženil v roce 1686 se svou vzdálenou příbuznou Františkou Apolonií, svobodnou paní ze Swéerts und Reist (1667–1726). Narodily se jim tři děti, z nichž dospělosti se dožily dvě dcery. Starší Marie Eleonora (1687–1717) se stala představenou kláštera celestinek v Choustníkově Hradišti.¹⁰⁷ Pro otce překládala filozoficko-náboženskou literaturu, kterou otec bez schválení cenzury tiskl v tajné tiskárně v Lysé. Mladší Anna Kateřina (1689–1754) jako univerzální dědička byla provdána v roce 1712 za „nestandardních“ okolností¹⁰⁸ za svého bratrance Františka Karla Rudolfa, svobodného pána ze Swéerts und Reist (1688–1757), kterého v roce 1718 František Antonín adoptoval. Položil tím základ hraběcího rodu, jenž zachovával jména obou linií Swéerts-Špork.¹⁰⁹

František Antonín Špork zastával kritický postoj ke společenským¹¹⁰ a náboženským¹¹¹ poměrům Habsburské monarchie. Pro svůj nepřátelský vztah k jezuitům v Žirči, náboženskou toleranci, náklonnost k jansenismu a vydávání necenzurované literatury¹¹² byl v roce 1729 obviněn z kacířství. Rozsudek byl vynesen 13. III. 1733 a hrabě jím byl odsouzen za kacířství a tisk knih bez předchozí cenzury k pokutě 6000 dukátů.¹¹³

„Špork zvolil již v mládí zcela programově životní styl venkovského šlechtice. Zajímal ho jedině lov, a to v jeho nejnáročnější a nejnákladnější podobě štvanic, a čížba. [...] Byl bohatý šlechtic, kavalír, pravé dítě doby barokní, plný rozmarů, vrtochů a kontrastů,

¹⁰⁶ P. PREISS, *František ...*, s. 22.

¹⁰⁷ Nové poznatky k tématu prezentuje v rámci své diplomové práce Jindřich KOLDA, *Celestinky na Novém Městě pražském (1739–1782)*, Hradec Králové 2015. Dostupné online (<https://theses.cz/id/qgx77i?info=1;isshlret=Jind%C5%99ich%3BKolda%3B;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DJind%C5%99ich%20Kolda%26start%3D1>), [citováno k 12. VIII. 2016].

¹⁰⁸ Dcera se chtěla stát řeholnicí a otec ji měl proto k sňatku donutit a to vzdor zákazům pražské a hradecké konzistoře. Hrabě ke svatbě povolal kněze, který byl nekompetentní proto, že neměl místní pravomoc a navíc byl suspendován pro částečnou ztrátu paměti. Sňatek proběhl v nevysvěceném špitálním kostele v Kuksu 12. IV. 1712. Sňatek byl za právoplatný uznán na přimluvu apoštolského nuncia před litoměřickým generálním vikářem v kostele ve Valkěřicích. Teprve potom mohl být zanesen do matriky v Hradišti. P. PREISS, *František ...*, s. 108–110.

¹⁰⁹ František Karel Rudolf byl týž rok povýšen do panského stavu. P. PREISS, *František ...*, s. 109.

¹¹⁰ „Dvůr hraběte Šporka se lišil od dvorů tehdejší bohaté šlechty tím, že byl prost všelikých milostných dobrodružství, jichž byl hrabě velikým nepřítelem, dáváje tím najevo přísné mravní zásady.“ F. BEZDĚK – J. KOVAŘÍK, *František ...*, s. 19.

¹¹¹ Špork navštívil novou německou univerzitu v Halle, kde se rozvíjelo pietistické hnutí. To požadovalo zjednodušení bohoslužby, neboť náboženství zahalené tajemností a nejasnostmi jen udržovalo prosté lidi ve slepé poslušnosti. Špork se lišil od osvícenských šlechticů druhé poloviny 18. století. Na rozdíl od nich sám nenapsal původní filozofické ani literární dílo. Místo toho působil na veřejnost vydáváním a překládáním heterodoxních náboženských knih. Ivo CERMAN, *Šlechtická kultura v 18. století. Filozofové, mystici, politici*, Havlíčkův Brod 2011, s. 81–82.

¹¹² Šporkovy publikace přinášely něco nového, neboť odpovídaly na nové otázky, které položil náboženský skepticismus Spinozy a deistů. P. PREISS, *František ...*, s. 85.

¹¹³ K tématu blíže I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces ...*

který značně předčil své vrstevníky, ale neměl mnoho z toho, co se mu přičítá.¹¹⁴ Preissovo tvrzení potvrzuje i Hrdina, když uvádí, že Špork byl „*hospodárný až šetrný objednatel (daleko méně často jako velkorysý mecenáš), který ale projevoval vždy vynikající vkus*“.¹¹⁵ Hrabě Špork je spojován s osobnostmi jako sochař Matyáš Bernard Braun,¹¹⁶ rytec Michael Heinrich Rentz,¹¹⁷ básník Johann Christian Günther a Gottfried Benjamin Hancke.¹¹⁸ A tak zatímco Rentz pilně ryl a tiskl svá umělecká díla, básníci je obohacovali o břitké a jindy zase oslavné projevy, které nemohly scházet na žádné velkolepé slavnosti pořádané ve Šporkově okolí.

Paletu festivit barokní Čechie hrabě nebyvale obohatil, když jako jeden z prvních propagoval parforní hon. Pokud by snad někdo přehlédl barevnost loveckých úborů v jím komponované krajině, jistě by nepřeslechl lesní roh, který přivezl jako nepostradatelnou součást lovu do Čech. To vše završil založením Řádu sv. Huberta k podpoře myslivosti.

Hudba zněla i na dalším Šporkově jevišti, neboť to byl on, kdo pozval Antonia Vivaldiho se svým souborem v roce 1730 do svého pražského operního divadla. Praha tak měla možnost poprvé slyšet Vivaldiho operu *Argippo*.¹¹⁹ Ještě před koncem Šporkova života mu měl zaslat sám J. S. Bach v roce 1737 *Sanctus* ze Mše h-moll.¹²⁰

Špork byl vedle Černínů a Schwarzenbergů jediným barokním aristokratem, který si mohl dovolit nákladné stavební podniky. Kromě velkolepého kulturního a lázeňsko-charitativního areálu v Kuksu, komponované krajiny s hospodářským centrem v Lysé, přestavby zámku, založení nového kostela a kláštera v Lysé, nechal zbudovat zámky Malešov, Ples a Bon Repos a přestavět menší sídla Brod a Světí.¹²¹ Všechny tyto objekty se staly kulisami pro četné festivity. Je tu ale ještě jedna stavební hříčka, jejíž teatralita je patrná i po třech staletích. Baldachýnový pomník Karla VI. (a sv. Huberta) u obce Hlavenec je zhmotněnou vzpomínkou na malou „divadelní etudu“ hraběte Šporka a Řád svatého Huberta.

---

¹¹⁴ P. PREISS, *František ...*, s. 7.

¹¹⁵ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces ...*, s. 32.

¹¹⁶ Objasnění vztahu mezi hrabětem a sochařem je věnována monografie Ivo KOŘÁN, *Braunové*, Praha 1999.

¹¹⁷ Podrobněji J. ŠERÝCH, *Michael Rentz ...*

¹¹⁸ Spolupráci dokládá Stanislav Bohadlo v publikaci Gottfried Benjamin HANCKE – Stanislav BOHADLO, *Kuks, Theatrum Fagi*, Náchod 2012.

¹¹⁹ S. BOHADLO, *Teatralita ...*, s. 26.

¹²⁰ H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 263.

¹²¹ Aleš VALENTA, *Lesk a bída barokní aristokracie*, Příbram 2011, s. 44.

O Šporkově životě se dochovalo množství zpráv. Významné místo zaujal jeho první (a dvojnásobný) životopisec Friedrich Roth-Scholtz, vystupující pod pseudonymem Roxas a Stillenau.¹²² Autentické zápisy (včetně líčení průběhu a podoby festivit) přinesl Šporkův hofmistr Tobiáš Seeman¹²³ a páže Ferdinand Rakovský¹²⁴. Není ovšem pravdou, že by Špork v roce 1726 založil první zednářskou lóži v Čechách.¹²⁵ Ta vznikla až v roce 1741 a byla pojmenována U tří korunovaných hvězd.¹²⁶

4. 2 Dominium Lysá

Císař Ferdinand III. postoupil generálu a polnímu maršálkovi Janu Šporkovi jako kompenzaci za válečné služby¹²⁷ 2. XII. 1647 do dědičné držby komorní panství Lysá, Kostomlaty¹²⁸ a třetinu panství Benátky. Nadále si Ferdinand III. podržel podstatnou část loveckého práva. Generál a jeho nástupci měli roční deputát z celého panství pouhé tři jeleny a tři divoká prasata.¹²⁹ Jak se později ukázalo, stalo se lovecké právo jedním z hlavních třecích ploch mezi císařovým komorním panstvím Brandýs a Šporkovým panstvím Lysá.¹³⁰

Protože byl v nedaleké Staré Boleslavi od roku 1640 švédský vojenský tábor a panství Lysá i Kostomlaty ležela při hlavní zemské stezce, byla na konci třicetileté války obě panství značně poškozená a vylidněná.¹³¹ Válečná kořist a hospodářská zdatnost generála ovšem v krátké době učinila z panství Lysá centrum Šporkových statků¹³² a budoucí ekonomickou základnu pro projekty jeho staršího syna.

¹²² S. BOHADLO, *Šporkovské „árie“* ..., s. 36.

¹²³ Jako poznámka č. 48.

¹²⁴ F. RAKOVSKÝ, *Krátké vypravování* ...

¹²⁵ I. CERMÁN, *Šlechtická kultura* ..., s. 150.

¹²⁶ TÝŽ, *Šlechtická kultura* ..., s. 171.

¹²⁷ Mělo se jednat o částku 30.000 zlatých. P. PREISS, *František* ..., s. 22.

¹²⁸ Císař vydělil panství Lysá z rozsáhlého pruhu komorních panství, která zaujímal přibližně 120 km délky a místy až 30 km šířky. Tento úctyhodný celek Habsburky vyhledávaný pro bohatou honitbu se skládal z panství Brandýs, Přerov, Lysá, Benátky, Kostomlaty, Poděbrady, Nymburk, Chlumecko a Pardubice. Sylva DOBALOVÁ, *Zahrady Rudolfa II. Jejich vznik a vývoj*, Praha 2009, s. 220.

¹²⁹ Z. KALISTA (ed.), *Diplomatář* ..., s. 73–77.

¹³⁰ „Z pozůstalosti hraběte Františka Antonína Šporka, chované v archivu království českého, jest skutečně zjištěno, že byl hrabě skrze nejvyššího lovčí hraběte Clary obžalován, poněvadž neoprávněně lovil na rozhraní Brandejských a Lyských lesů. 12. VI. 1719 vyslaná komise od úřadu nejvyššího lovčí, která shledala a prozkoumala místa příslušná, zvláště pohraniční lesy Lyské, proti jejímž seznámení hrabě Špork podal ostrou odpověď krajskému úřadu Boleslavskému. Ale stížnosti nepřestávaly. Vrchní forštmistr David Baltazar z Ottenfeldu 6. VI. 1724 opět udal hraběte, že prý dal psu běhati volně lesem, čímž škoda způsobena, a že prý sám, toliko s myslivcem, lovil i zabil divokého vepře nebo jinou zvěř. Hrabě opět protestoval i nabízel se, že vzdá se práva honiti v lesích svých s Brandýskými sousedících za náhradu 60.000 zlatých.“ Justin Václav PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem: město, panství i okres. Díl I.*, Praha 1908, s. 260–261.

¹³¹ Michal PLAVEC, *Historie hradu Mydlovar a obcí Ostrá a Šnepov*, Nymburk 2003, s. 25.

¹³² „Roku 1650 koupil statek Konojedy na Litoměřicku za 117.000 zlatých, 1664 Choustníkovu Hradiště

František Antonín se správy svých statků ujal v roce 1684, když byl prohlášen za plnoletého.¹³³ Kolem roku 1696 lze hledat první stopy komponování barokní krajiny, se kterým měl hraběti pomáhat tehdejší vynikající zahradní umělec Jan Henryk Klemm.¹³⁴ Kromě přestavby renesančního zámku začal do krajiny umisťovat letohrádky a poustevny, z nichž první Svatováclavskou (1696)¹³⁵ při zemské stezce následovala lesní poustevna sv. Františka (1704)¹³⁶ a řadu uzavřela poustevna sv. Jeronýma na Bon Repos (1715).¹³⁷ Kultivací krajiny sledoval nejen estetické cíle, ale také reprezentaci¹³⁸ a samozřejmě ekonomický přínos. Proto zde založil čtyři nové vesnice: Šnepov (1709) a Doubravu. Na půdorysu kruhu založil v roce 1717 dvě tzv. okrouhlice Vápensko a Byšičky.¹³⁹

Stálé problémy s honitbou, mrzutosti se vzpurnými poddanými a pravděpodobně větší zájem na realizaci lázeňského areálu v Kuksu, vedly hraběte k prodeji panství. Kupujícím se stal jeho přítel František Josef Černín (1697–1733).¹⁴⁰ Při prodeji v roce 1722 panství představovalo: „... *nezadlužené labské hospodářství se všemi robotami, grunty, půdou, sady, okrasnými zahradami, poli, vinicemi, lesy a pastvinami, rybníky, mlýny, hospodářskými dvory, sladovnicemi a vším náležitým, oborami a bažantnicemi, zvěří* [ze které si ale kupující vymíňuje 150 kusů k lovu pro panství Hradiště], *privilegií a vrchnostenskými právy, jako také drženým městskými listinami, mobiliářem, jak panství leží a stojí ve svých hranicích* ...“.¹⁴¹ Marnotratnost a rozmařilý způsob života přivedly hraběte Černína k bankrotu. Proto musela ovdovělá hraběnka Černínová prodat lyské panství v roce 1734 Šporkovi zpět. V tu dobu již pohasínal hraběcí zájem o Kuks a Lysá se opět stala centrem šporkovských panství.

---

za za 66.000 zlatých, 1666 Malešov u Kutné Hory za 114.000 zlatých a Střeziměřice, 1674 Hoříněves, Nedělišťe a Světí za 206.000 zlatých a nakonec 1675 Velký Vřešťov za 32.000 zlatých.“ P. PREISS, *František ...*, s. 22.

¹³³ P. PREISS, *František ...*, s. 34.

¹³⁴ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces ...*, s. 33.

¹³⁵ P. PREISS, *František ...*, s. 168.

¹³⁶ TÝŽ, *František ...*, s. 172.

¹³⁷ Šporkově zálibě v poustevnictví odpovídají sympatie k eremitským řádům kartuziánům, ivanitům, kamaldulským (jim byla darována poustevna na Vysoké u Malešova) a jimi nebo oratoriány sv. Filipa z Neri chtěl původně osadit lyskou eremitáž. Nakonec ji ale svěřil lyský augustiniánům. I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces ...*, s. 200.

¹³⁸ Oblíbenou formou reprezentace byly v raném novověku veduty panství. K prvním Šporkovským patří veduta Johanna Mauritia Vogta *Herrschaft Lyssa* z roku 1712. K této podrobněji Eva SEMOTANOVÁ, *Vogtova veduta Lysé nad Labem – „naučná stezka“ Šporkovou barokní krajinou*, in: *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*, ed. Eva DOLEŽALOVÁ – Robert ŠIMŮNEK, Praha 2007, s. 494–514.

¹³⁹ P. PREISS, *František ...*, s. 47.

¹⁴⁰ František Josef hrabě Černín z Chudenic (5. III. 1697–6. III. 1733) byl tajným radou, nejvyšším dvorským sudím a také dědičným nejvyšším číšníkem.

¹⁴¹ NA, f. DZ větší, č. 172, inv. č. 497, fol. B 4r.

Hrabě Špork zemřel v roce 1738. Univerzální dědička Anna Kateřina dokončila otcovy započaté stavební podniky, mezi nimiž dominantní místo zaujímal farní kostel sv. Jana Křtitele v Lysé (vysvěcen 30. VII. 1741)¹⁴² a klášter augustiniánů s kostelem sv. Jana Nepomuckého v Lysé (vysvěcen 20. VIII. 1741).¹⁴³ Současně s tím se rozhodla navrátit vrch Čihadlo i s letohrádkem k benáteckému panství. První jednání proběhlo 3. X. 1740.¹⁴⁴ Návrh směnné smlouvy vezl hraběcí hofmistr Seeman do Benátek 15. XI. 1740.¹⁴⁵ Všechny uvedené záměry byly realizovány ještě před vypjatými politickými,¹⁴⁶ vojenskými a hospodářskými důsledky¹⁴⁷ vyvolanými první slezskou válkou.¹⁴⁸

V roce 1743 Anna Kateřina předala k užívání milosrdným bratrům špitál v Kuksu.¹⁴⁹ Následující rok o Velikonocích se vzdala svého lyského panství ve prospěch manžela Františka Karla Rudolfa hraběte Swéerts-Šporka.¹⁵⁰ Nový majitel neměl pro marnotratné projekty tchána pochopení. Zrušil obory, snížil stavy zvěře, zbavil se loveckých koní a psů. Na velkolepé lovecké slavnosti se brzy zapomnělo a mnoho loveckých památek kolem Lysé zaniklo. Správu panství začal řešit přísně ekonomicky. Byl to pravděpodobně on, kdo v roce 1740 inicioval směnu loveckého zámku Bon Repos zpět k panství Benátky.

Hrabě Swéerts-Špork je pokládán za našeho prvního moderního ekonoma a národohospodáře. Jeho zemědělská výroba na lyském panství byla prý doslova vzorová a jeho normy pro polní a lesní hospodářství se staly základem moderního zemědělství¹⁵¹ a lesního hospodářství. Jeho více než dobrou ekonomickou situaci

---

¹⁴² Historická knihovna (dále HK) NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6986, 30. VII. 1741.

¹⁴³ J. VOJÁČEK, *Lysá nad Labem ...*, s. 53.

¹⁴⁴ HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6985, 3. X. 1740.

¹⁴⁵ HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6985, 15. XI. 1740. Opis smlouvy ani její obsah se prozatím nepodařilo dohledat.

¹⁴⁶ Z obavy o vlastní bezpečnost a ze strachu před zajetím uprchli mnozí aristokraté (včetně Kinských na chlumeckém panství) do Prahy nebo na jižněji položená panství. Přitom obvykle starost o panství nechali na bedrech svých úředníků. A VALENTA, *Lesk ...*, s. 176.

To potvrzuje i zápis hraběcího hofmistra Tobiáše Antonína Seemana, když uvedl, že Kinští byli v Lysé a pak se vrátili do Chlumce. HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6986, 30. XI. 1741.

¹⁴⁷ Ztráty a škody, způsobené slezskými válkami českým velkostatkům, prohloubily finanční krizi aristokracie a pozdržely strukturální reformy robotního velkostatkového hospodaření, které v polovině 18. st. již vyčerpalo možnosti svého rozvoje. A. VALENTA, *Lesk ...*, s. 177.

¹⁴⁸ Bezprostřední postřehy o požadavcích pruského vojska v několika bodech poznamenal hraběcí hofmistr Tobiáš Antonín Seeman. HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6986, 4. XI. 1741 a 2. XII. 1745.

¹⁴⁹ H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 315–317.

¹⁵⁰ NA, f. DZ větší, č. 172, inv. č. 584, fol. F 3r–F 4r.

¹⁵¹ Hrabě Swéerts-Špork začal jako první v království pěstovat víceletou pícninu - jetel. Josef PEKAŘ,

dokládá šestnácté umístění mezi největšími feudálními vlastníky v Čechách. Čistý výnos všech panství byl 46.294 zlatých.¹⁵² František Karel Rudolf také založil v Lysé první soukromou zemědělskou školu v Čechách a navrhoval, aby i na pražské univerzitě byla zřízena katedra zemědělství.¹⁵³ Jeho následovníci již tak úspěšní nebyli.¹⁵⁴

4.3 Dominium Benátky

Za nápadně shodných podmínek jako u panství Lysá, daroval za válečné zásluhy v roce 1647 císař Ferdinand III. panství Benátky. Novým majitelem byl válečný rada, generál kavalérie, Jan svobodný pán z Werthu (1591–1652), dědičný purkrabí arcikláštera v Kolíně nad Rýnem.¹⁵⁵ Dar byl současně splátkou dluhu 190.000 zlatých za vydržování císařského vojska.¹⁵⁶ Císař si opět ponechal právo lovu vysoké zvěře a majiteli ponechal deputát tři jelenů a tři divokých prasat.¹⁵⁷ Generál Werth přikoupil k panství Benátky ještě panství Zdonín.¹⁵⁸

Pozůstalá manželka Zuzana Marie roz. hraběnka z Kuefsteina se po manželově smrti vdala ještě dvakrát a zapříčinila tak složité dědické řízení, v jehož důsledku muselo být v roce 1674 benátské panství rozděleno na pět dílů.¹⁵⁹ K jejich scelení došlo v roce 1694 za přispění jejího čtvrtého manžela Arnošta Bohumíra (Gottfrieda) hraběte ze Schützen a Leipoldsheimu,¹⁶⁰ který se stal výhradním vlastníkem celého panství.¹⁶¹

České katastry, Praha 1932, s. 124.

¹⁵² Hrabě Swéerts-Špork vlastnil panství Dubá (Boleslavský kraj), Lysá (Boleslavský kraj), Choustníkov Hradiště (Hradecký kraj), Konojedy (Litoměřický kraj), Lnáře (Prácheňský kraj) a statky Vidim II. (Boleslavský kraj) a Kokořín (Boleslavský kraj). A. VALENTA, *Lesk ...*, s. 260.

¹⁵³ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces ...*, s. 18.

¹⁵⁴ „Jen málokterý rod v Čechách 19. st. stihla tak rychlá pauperizace a dokonalejší zánik snad všech „znaků“ šlechtictví, jako to spatřujeme u Swéerts-Šporků.“ Jindřich KOLDA – Ignác Antonín HRDINA, *Historická knihovna hospitalu Kuks a její romanisticko-kanonický fond. Historicko-právní studie*, Červený Kostelec 2014, s. 38.

¹⁵⁵ Roku 1647 Jan z Werthu uprchl spolu s Janem Šporkem ze služeb Maxmiliána Bavorského. Ferdinand III. ustanovil Jana z Werthu nejvyšším velitelem jezdeckta a jako generál-poručíka mu podřídil osudového spřízněnce, v jezdeckých bitvách proslaveného Jana Šporka. A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 54.

Dvojice válečníků byla Ferdinandem III. na konci třicetileté války pověřena ochranou Čech. I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces ...*, s. 14–15.

Jejich přátelský vztah dokládá i plánovaná účast Šporka při pořizování Werthova testamentu 12. IX. 1652. A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 56.

¹⁵⁶ Luděk BENEŠ – Sylva MĚSTECKÁ – Pavel SOSNOVEC – Jiří WALDHAUSER, *Průvodce historií města Benátek nad Jizerou*, Brandýs nad Labem 1999, s. 16.

¹⁵⁷ A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 50.

¹⁵⁸ SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, Inventář, s. 1.

¹⁵⁹ L. BENEŠ – S. MĚSTECKÁ – P. SOSNOVEC – J. WALDHAUSER, *Průvodce ...*, s. 17.

¹⁶⁰ Arnošt Bohumír hrabě ze Schützen a Leipoldsheimu (1640–1715) byl c. k. rada a komoří, přísedící komorního soudu, hejtman Slánského a později Boleslavského kraje, a majitel panství Citoliby. A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 59. Do panského stavu byla Arnošt Bohumír povýšen

Mimo rozsáhlých lesů bylo na panství založeno šest bažantnic,¹⁶² které měly kompenzovat omezený deputát lovu vysoké zvěře.

Dalším vlastníkem panství Benátky se stal Arnošt Jaroslav (?–1720), poslední mužský člen rodu, za jehož držby došlo 1. V. 1715 k sepsání směnné smlouvy s majitelem sousedního panství Lysá hrabětem Šporkem.¹⁶³ Předmětem směny byl benátecký vrch Čihadlo za lyskou bažinu Peklo u Šibického rybníka.¹⁶⁴ Po něm panství zdědil strýc Ignác Zikmund hrabě z Klenové, svobodný pán z Janovic.¹⁶⁵

Jak uvedl Josef Pekař, panství Benátky patřilo k těm, která měla mírnější kontribuci.¹⁶⁶ Dominikál měl značně méně orných polí než rustikál, nebylo zde velké rybníční hospodářství. Převažovaly méněcenné lesy rozdělené do tří lesních revírů Kbel, Lipník, Mladá a mimo ně pak háje a lesní úseky. Roku 1748 bylo na jednu osedlost panství Benátky stanoveno 160,67 korce.¹⁶⁷ V roce 1750 se výměra snížila na 140,9 korce a v roce 1757 se opět snížila na 127,6 korce. Složitá hospodářská situace vyvolaná dědictvím,¹⁶⁸ zadlužeností panství¹⁶⁹ a jeho nízká efektivita přivedla Václava hraběte z Klenové k nucenému prodeji.¹⁷⁰

---

20. V. 1665. František KUČERA – František ŠTĚDRÝ, *Dějiny městyse Cítolib*, Louny 1930, s. 39.

Arnošt Bohumír byl z titulu boleslavského hejtmána pověřen vyšetřováním Šporkovy dlužní kauzy, která vyvrcholila několikátýdenním Šporkovým vězením v pražské Daliborce. I. A. HRDINA, *Proč hrabě ...*, s. 98–99.

¹⁶¹ Jaromír POLÁK, *Kalendárium Benátecka*, Benátky nad Jizerou 2014, s. 34.

¹⁶² A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 64.

¹⁶³ „Poté, co si jeho vysokohraběcí Excelence hrabě ze Šporku od svého mládí pro obveselení myslí představoval výše uvedený vrch Čihadla a jelikož nyní již několik let díky laskavosti pana hraběte ze Schützenu na základě daného ujištění může onoho užívat, aby však tentýž mohl zvláště mít díky přístupu velkomyslného pana hraběte ze Schützenu coby nynějšího posesrora panství Benátky, bylo proto přenechání onoho vrchu sousedsky pohovořeno a hrabě ze Schützenu se rozhodl se sousedskou ochotou stejnou měrou prohlásit panu hraběti Šporkovi tento kopec za odstoupený proti náhradě jiného místa.“ A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 65.

¹⁶⁴ Originální smlouvu, její opis v Deskách zemských nebo rodinném archivu Šporků či hrabat ze Schützenu se autorovi práce nepodařilo dohledat ani v NA, f. DZ větší, č. 172, inv. č. 508, ani v NA, f. DZ větší, č. 172, inv. č. 583.

¹⁶⁵ Ignác Zikmund hrabě z Klenové, svobodný pán z Janovic (?–4. VII. 1764) byl skutečným tajným radou, komořím a hejtmánem císařské armády. A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 67.

Ignác Zikmund jako boleslavský hejtmán a současně přítel hraběte Šporka byl 23. IX. 1729 přítomen tomu, jak Špork na Bon Repos páčil zakázané knihy. H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 194 a 402.

¹⁶⁶ J. PEKAŘ, *České katastry ...*, s. 313–324.

¹⁶⁷ Korec je asi 2.877 m²

¹⁶⁸ NA, f. DZ deskové listiny, inv. č. 3447, testament Ignáce Zikmunda z Klenové.

¹⁶⁹ „Ignác Zikmund hrabě z Klenové se obklopoval v mezích svých hospodářských možností barokním životem zámeckým, k němuž byl zvláště povzbuzován vzorem Šporkova života v nedaleké Lysé. Ony hospodářské možnosti ale byly nevalné. Panství mělo tehdy cenu 400 tisíc zlatých rýnských, ale bylo ztíženo pasivou a požadavky manželky hraběte z Klenova, Anny Leopoldiny hraběnky Schamburgové a spolu s jejími dluhy bylo na panství tímto držitelem upsáno celkem 172.000 zlatých rýnských.“ V. HELFERT, *Jiří Benda ...*, s. 38.

¹⁷⁰ Dne 21. VII. 1769 se konala veřejná dražba. Prodejní cena byla původně 644.000 zlatých. Pro devastaci lesů klesla na 585.000 zlatých. Nabídka se pak zvýšila na 610.000 zlatých. Nakonec je koupil zplnomocněnec pražského arcibiskupa za cenu 665.000 zlatých. A. SEDLAČEK,

Novým vlastníkem se v roce 1769 stal pražský arcibiskup Antonín Petr hrabě Příchovský.¹⁷¹ Arcibiskup zámek v Benátkách využíval jako letní sídlo, zámeček Bon Repos jako lovecký letohrádek. Za jeho působení došlo k rozsáhlým stavebním úpravám obou zámků a současně k rozšíření a zkvalitnění ekonomické základny v podobě nových hospodářských dvorů (včetně dále uvedeného dvora ve Staré Lysé). Univerzálním dědicem dle testamentu z roku 1792¹⁷² určil prasynovce Františka de Paula Příchovského¹⁷³, po kterém nastoupil syn František Vojtěch (1795–1816), poslední člen rodu.

Za Františka de Paula Příchovského byly v roce 1795 inženýrem Václavem Honzovským zpracovány plány jednotlivých hospodářských dvorů.¹⁷⁴ Současně se dochovaly hospodářské účty,¹⁷⁵ které dokládají, že panství bylo velmi ztrátové.¹⁷⁶

Roku 1816 panství zdělily sestřenice Františka Vojtěcha, tři sestry Marie,¹⁷⁷ Josefína¹⁷⁸ a Eliška¹⁷⁹ Mladotové ze Solopis. Jejich sňatky s hrabaty z Thun-Hohensteina se Benátky dostaly do držení tohoto rodu,¹⁸⁰ konkrétně do rukou Leopolda Felixe.¹⁸¹

Historické poznámky ..., s. 70.

Mezi detaily zápisu kupní smlouvy zaujme informace o prodeji „zámeckého mobiliáře a do komise přinesenou a označenou měď, majoliku, porcelán a měřičské instrumenty.“ NA, f. DZ větší, č. 172, inv. č. 598, fol. K 27v–K 30v.

¹⁷¹ Antonín Petr hrabě Příchovský z Příchovic (28. VIII. 1707–14. IV. 1793) byl na kněze vysvěcen v Praze 29. IV. 1731, biskupské svěcení přijal 19. XI. 1752 a 18. XI. 1753 byl jmenován hradeckým biskupem. Spolu s bratry byl 24. II. 1759 povýšen do hraběcího stavu. Na pražského knížete arcibiskupa byl intronizován 13. V. 1764. Tím se stal primasem českým. Dále zastával prelátskou funkci v Uherské království. Od papeže obdržel privilegium v kardinálském rouchu korunovat české krále, čehož využil při korunovaci Leopolda II. a Františka I. Zastával i post tajného rady Království českého, kancléře Karlo-Ferdinandovy univerzity a protektora tamního studia. Je pohřben v Pernštejnské kapli katedrály sv. Víta v Praze.

¹⁷² NA, f. DZ větší, č. 172, inv. č. 463, fol. J 25v–K 4r.

¹⁷³ František de Paula Příchovský (3. IV. 1767–8. VII. 1814), c. k. komorník a plukovník.

¹⁷⁴ Jako poznámka č. 34.

¹⁷⁵ SOA Praha, f. VS Benátky- Lysá, inv. č. 96 III A, RA Antonín Petr Příchovský, kart. 1.

¹⁷⁶ V roce 1798 byla ztráta 19.502 zlatých, v roce 1800 byla ztráta 19.346 zlatých a v roce 1802 byla ztráta 6.328 zlatých.

¹⁷⁷ Marie (23. III. 1803–5. I. 1827) odd. 1824 Arnošt hrabě z Thun-Hohensteina (* 13. V. 1799–?).

¹⁷⁸ Josefína (?–28. VI. 1827) odd. 17. IV. 1825 Leopold Felix hr. z Thun-Hohensteina (15. XI. 1797–10. IV. 1877) = syn Hugo Felix 13. X. 1826.

¹⁷⁹ Eliška (9. IV. 1805–16. I. 1876) odd. 6. IX. 1829 Leopold Felix hr. z Thun-Hohensteina (15. XI. 1797–10. IV. 1877) = syn Antonín Vincens Felix (* 19. IX. 1834)

= syn Ladislav Rudolf Felix (* 16. XI. 1835)

= syn Leopold Bohumil Josef Felix (* 3. III. 1842–27. XI. 1898)

odd. 6. VI. 1874 s Kristinou hraběnkou z Valdštejna a Vartenberka(* 6. VII. 1854–?).

¹⁸⁰ V průběhu 18. st. držel všechny thunovské majoráty po dlouhou dobu Jan Josef Thun-Hohenstein (1711–1788), po jehož smrti si Klášterec nad Ohří, Děčín a Choltice rozdělili jeho synové, kteří tak obnovili někdejší tři rodové větve. Jan Nepomuk Josef (1742–1811) byl držitelem choltického majorátu a z jeho linie pocházel majitel alodiálního panství Benátky Leopold Felix (15. XI. 1797–10. IV. 1877).

¹⁸¹ Leopold Felix hr. z Thun-Hohensteina (15. XI. 1797–10. IV. 1877) byl c. k. tajný rada, nejvyšší

První polovina 19. století byla pro panství příznivá. Na konci feudalismu patřilo k velkostatku 20 vsí s výměrou dominikální půdy 4527 ha. Půda byla rozdělena mezi osm režijních dvorů a pět polesí.¹⁸²

Finanční obtíže začaly v polovině 19. století.¹⁸³ Aby se udrželo panství Benátky, museli Thun-Hohensteinové v roce 1864 prodat alodiální panství Ronšperk.¹⁸⁴ Od 15. X. 1865¹⁸⁵ byl správou panství pověřen syn Leopold Bohumil.¹⁸⁶ Nešťastným okamžikem pro ekonomiku panství se stal požár hospodářských staveb v roce 1866.¹⁸⁷ Proto Leopold Felix 23. I. 1869 předal panství synovi, aby se jako nový vlastník pokusil situaci úspěšně vyřešit.¹⁸⁸

Leopold Bohumil se v roce 1872¹⁸⁹ rozhodl panství pronajmout kreditní bance Crédit Foncier na třicet let (do 15. X. 1902).¹⁹⁰ Bohužel v roce 1873 přišel krach v bankovním sektoru. Muselo dojít k fúzi Crédit Foncier s Rakouskou hypoteční, kreditní a záložní bankou a tím se podstatně změnila podmínky pro plnění nájemní smlouvy, která byla ukončena ke konci roku 1875.¹⁹¹ Tím skončilo ryze zemědělské hospodářství. S ohledem na nutnost splatit dluhy, jejichž jediným ručitelem byla hypoteční banka, se v roce 1878 na panství zřídil moderní pivovar a nový cukrovar. Nové zemědělsko-

---

dvorský sudí království Českého a místopředseda Stavovského výboru. A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 73 a 74.

¹⁸² Benátky byly alodiální panství. Nespadlo tedy do žádného Thun-Hohensteinského fideikomisu a majitelé s ním mohli volně nakládat. SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, Inventář, s. 1.

¹⁸³ Podstatou problémů bylo málo dobytka pro hnojení polí, nekvalitní louky produkující kyselou píci, nutnost meliorací na bývalých rybnících, snížení výkupní ceny ovčí vlny, palivovému dřevu konkuruje kamenné uhlí, od roku 1863 klesal počet zvěře v důsledku rozpadu honiteb. A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 77.

Další ekonomickou ztrátu zavinilo kalamitní rozšíření housenek bekyně velkohlavé, které musely být z preventivních důvodů sbírány. SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, inv. č. 96 III A, RA Thun-Hohensteinů, kart. 4, fol. 263r.

¹⁸⁴ Panství Ronšperk mělo správní centrum v dnešních Poběžovicích u Domažlic. A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 75.

¹⁸⁵ Plná moc pro Leopolda Bohumila byla ověřena 13. XII. 1867. NA, f. DZ, hlavní knihy, č. 172, kn. 20 B XV, fol. 292.

¹⁸⁶ Leopold Bohumil Josef Felix (* 3. III. 1842– 27. XI. 1898) odmaturoval v roce 1860. V letech 1862 a 1864 složil státní zkoušky ve Vídni a připravoval se na dráhu diplomata. Dne 6. VI. 1874 byl oddán s Kristinou hraběnkou z Valdštejna a Vartenberka.

¹⁸⁷ Leopold Felix si vzal od Reichenberg Sperssa 14. XI. 1866 úvěr 100.000 zlatých a 25. 11. 1866 dalších 50.000 zlatých na zajištění oprav. NA, f. DZ, hlavní knihy, č. 172, kn. 20 B XV, fol. 291.

¹⁸⁸ V rámci zápisu ze dne 20. II. 1869 si Leopold Felix s manželkou Alžbětou vyměnili kromě finanční apanáže také právo na obývání zámků v Benátkách i na Bon Repos. NA, f. DZ, hlavní knihy, č. 172, kn. 20 B XV, fol. 294–296.

¹⁸⁹ A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 95.

¹⁹⁰ Pronájem za roční částku 87.000 zlatých se ziskem 6 % se vztahoval na pole, zahrady, chmelnice, sady, hospodářské stavby ve Starých Benátkách, dvůr Milovice, Odobř, Vobora, Čilec, bažantnici ve Strakách, lesní trať Jelení louka, Myslivecké mejto, V Zákoutí, Liška, Kačerov, u Jíleckého háje. Předmětem pronájmu nebyly zámky v Benátkách a Bon Repos. Nájemní smlouva byla sepsána 6. X. 1872 a měla platit do 15. X. 1902. NA, f. DZ, hlavní knihy, č. 172, kn. 20 B XV, fol. 306.

¹⁹¹ A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 97–98.

průmyslové hospodářství mělo zajistit splátku dluhů do 36 let. To se ale vlivem trvající agrární krize Leopoldu Bohumilovi nedařilo zajišťovat, a proto musel v roce 1883 panství¹⁹² předat pod správu vídeňské banky Privilligierte Österreichisches Länderbank, pobočku Praha.¹⁹³

Od banky koupil benátecké panství v roce 1905 kníže Rudolf Ferdinand Kinský (11. XII. 1859–13. III. 1930). Sloučil je spolu s nově zakoupeným panstvím Lysá do jednoho celku. V Lysé zřídil rodové sídlo a umístil sem i správu obou panství.¹⁹⁴

Do zadlužené správy obou panství po první světové válce fatálně zasáhly důsledky pozemkové reformy. Téměř dvě třetiny pozemků byly přiděleny novým vlastníkům.¹⁹⁵ To byl důvod, proč velkostatkář Kinský v roce 1920 prodal benátecký zámek městu¹⁹⁶ a ponechal si zámek v Lysé nad Labem, Bon Repos, tři dvory a čtyři polesí.¹⁹⁷ Pozemkové reformy fakticky ukončily existenci panství Benátky.

4. 4 Bon Repos

Vymezení území

Lovecký zámeček Bon Repos se nachází ve Středočeském kraji, v okrese Nymburk. Je vzdálen 7 km severozápadně od Lysé nad Labem a 6 km jižně od Benátek nad Jizerou (Obr. č. 1). Areál zámku je součástí katastrálního území Stará Lysá, přičemž se přimyká k východní straně obce Čihadla (místní část obce Stará Lysá). V historickém kontextu byl zámek součástí Boleslavského kraje/okresu. Až v roce 1960 byl přičleněn do okresu Nymburk.

Zámecký areál, který dnes zahrnuje několik objektů a krajinářský park, zaujímá temeno vrchu Čihadla v nadmořské výšce 220 m. Vrch se pozvolna zdvihá z ploché polabské krajiny a na východní straně přechází v podobě zvlněného hřbetu s hlubokými údolními

---

¹⁹² Popis panství k roku 1902 přináší I. TITL, *Schematismus ...*, s. 537. Majitel C. k. priv. banka pro země rakouské (Länderbank) ve Vídni, Alodiální panství Benátky... u dvorů Stará Lysá... převládá půda písčinná; výměra panství v hektarech polí 2164, luk 87, zahrad 23, pastvin 63, lesů 2216, ...úhrnem 4647; dvory ...Stará Lysá 152 ha ... jsou ve vlastní správě.

¹⁹³ V letech 1901–1904 jedná Privilligierte Österreichisches Länderbank s c. k. říšským ministerstvem války o prodeji části lesních pozemků u Milovic pro vznik vojenského výcvikového prostoru. Nakonec banka prodala 2161 ha za 1,550.000 Korun. A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 103.

¹⁹⁴ Učinili tak i přes skutečnost, že Benátky byly od 1. VII. 1850 sídlem samosoudu s civilní a trestní pravomocí I. stupně a od 1. IX. 1868 zde byla pobočka hejtmanství v Mladé Boleslavi pro politické záležitosti. Jiří ANTOŠ, *Z historie Benátecka. Výběr z článků publikovaných v letech 1960–1989*, Benátky nad Jizerou 2013, s. 29;

¹⁹⁵ První pozemkové reformě bylo podrobeno u sloučeného velkostatku Lysá-Benátky 5196 ha. V drobném přidělu bylo rozděleno 2266 ha a z výměry 1610 ha vzniklo 14 zbytkových statků. Státní správě se převedlo 26 ha. Ze záboru bylo propuštěno 1294 ha, z toho 323 ha zemědělské půdy a 971 ha lesy. SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, Inventář, s. 2.

¹⁹⁶ L. BENEŠ – S. MĚSTECKÁ – P. SOSNOVEC – J. WALDHAUSER, *Průvodce ...*, s. 28.

¹⁹⁷ SOA Praha, f. KST Praha, č. j. TK XIX 10373/1927, fol. 33r.

do komplexu lesa Raštice (Obr. č. 2). Klimatická oblast je teplá, mírně suchá s mírnou zimou. Průměrná roční teplota je 8,5° C, průměrné roční srážky jsou 550–600 mm. Místní podmínky jsou typické pro 2. bukovo-dubový vegetační stupeň. Zemědělský výrobní typ je kukuřičný. Pro využití zámku a parku je limitující nedostatek povrchové i podzemní vody. Nápadný je velký podíl lesů, který navazuje na bývalé císařské lesy u Brandýsa nad Labem.

Toponomastika

Vrch, který se jako první zvedá severně od roviny brandýských lesů, se jmenoval Kopec. Obdobný význam měl název Ptačí hůrka, Kopec sv. Jeronýma, Mons St. Hieronymi, Hieronymberg.¹⁹⁸ Další jména vrch získal v souvislosti s výstavbou kaple sv. Jeronýma, která byla hlavní duchovní stavbou zámeckého komplexu. Nejznámějším jménem je Bon Repos, určený původně hrabětem Šporkem pouze pro vlastní zámek jako dům milého odpočinku „*La Maison de Bon Repos*“.¹⁹⁹ Postupem času přešlo jméno Bon Repos na celý areál zámku.

Ze způsobu využití vrchu lze odvodit jeho další frekventovaný název Čihadlo. Antonín Profous jej odvozuje od apelativu slova čihadlo '*Vogelherd*', které označovalo místa, kde bylo líčeno na ptáky. Na východ od areálu se rozprostírá vrch a lesní komplex zvaný Raštice nebo Hraštice. Původ toponyma zatím nebyl dohledán.²⁰⁰ Pojmenování severně položené lokality U Parku připomíná kdysi rozsáhlý krajinářský park. Ve spojitosti s loveckou tematikou lze hledat původ toponyma U zelené boudy. Pojem se vztahuje k místu, kde byla prostá dřevěná stavba (lovecký altán), která byla v době honů zakryta chvojím a tak maskovala lovce.²⁰¹

Lokalita s velmi neobvyklým názvem U Hastrmana je východně od areálu zámku v terénní prohlubni, kterou prochází lesní průsek k silnici mezi Starou Lysou

---

¹⁹⁸ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. Díl II.*, Praha 1954, s. 343–344.

¹⁹⁹ Jméno samotné nebylo unikátním pojmenováním jedinečné lokality, neboť hrabě Špork tak pojmenoval i další místo na svém panství Choustníkovo Hradiště a to konkrétně vyhlídkové místo Nový Bon Repos u Stanovic (jednalo se o dřevěnou stavbu jihozápadně od hospitalu). Zde byly předmětem obdivu scénické výhledy na špitální kostel a lázně v Kuku. Jan HENDRYCH, *Krajina bývalého nadačního panství Choustníkovo Hradiště, její průběh, proměny a souvislosti. Péče o historickou krajinu světového významu*, Zprávy památkové péče 68 (4), 2008, s. 304.

²⁰⁰ A. PROFOUS, *Místní jména ...*, s. 765, spojuje název obce Hraštice u Dobříše s odvozením jména od lidí Hráškových. V řešeném místě se však žádná zaniklá obec nenacházela. Jméno Raštice nebylo dohledáno ani u Antonína Profouse ani v díle Libuše OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ – Miloslava KNAPPOVÁ – Jitka MALENÍNSKÁ – Jana MATUŠOVÁ, *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*, Praha 1995.

²⁰¹ K zeleným boudám jel hrabě Špork kočárem z Bon Repos 2. X. 1735. MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 373–739.

a Benátkami nad Jizerou.²⁰² Ve vlhkých letech se zde shromažďuje voda, čehož bylo využito v druhé polovině 19. století k založení malé vodní plochy.

Popis areálu

Areál loveckého zámku se vyvíjel v několika stavebních etapách.²⁰³ První známá je spojená s osobností zakladatele Františkem Antonínem Šporkem.²⁰⁴ Vlastní stavební záměr byl zřídít zde prosté venkovské stavení sloužící čižbě (letohrádek) a kontemplaci (poustevna). Jeho podobu okolo roku 1720 dokládá veduta *Bon repos oder Vogelberg* s připojenou legendou (Obr. č. 3).²⁰⁵

1. *Capell St. Hieronymi* [kaple sv. Jeronýma]²⁰⁶
2. *La maison de bon repos*. [dům odpočinku – vlastní Bon Repos]
3. *des Priesters wohnung* [byt pro kněze]
4. *der Neuman Silberbrun* [Neumanova stříbrná studna]
5. *Zier und Kuchelgarten* [kuchyňská zahrada]
6. *Berg Eremitorium* [kopec poustevníka]²⁰⁷
7. *Allerhand Vogelberg* [ptačí hůrka]
8. *der Nussheger . fang* [lapač ořešníků]
9. *die hierzu behorige boge Schnitze* [lapač s obloukovým krytem]
10. *Capell St. Simonis Stylitae* [kaple sv. Šimona Stylity]²⁰⁸
11. *Schlos Benateck* [zámek Benátky nad Jizerou]
12. *Berg Beesig* [vrch Bezděz]

---

²⁰² B. TUZAR, *Truhlice ...*, s. 322.

²⁰³ Blíže bakalářská práce. Srov. poznámku č. 3.

²⁰⁴ Akademický malíř Petr Kadlec, který od roku 2005 vede tým restaurátorů, prozkoumal sklepení pod Bon Repos. Po vyhodnocení stavební techniky a rozsahu sklepů je toho názoru, že sklep musel být postaven mnohem dříve, než v roce 1715. MÚ Lysá nad Labem, stavební úřad, *Zámek Bon Repos lokalita Čihadla Stará Lysá. Přípravné a průzkumné práce – část 1*. ATELIÉR Všehrdova 19, s. r. o., Praha 2004, s. 5. Naproti tomu Seemanův zápis z 26. IX. 1731 uvádí, že hrabě Špork nařídil z důvodu malého sklepa, který mu neumožňoval poskytnout žádný chladný nápoj, promyslet, jak sklep zvětšit. Proto také nařídil zkusit zde o příští zimě uložit led. MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 285.

²⁰⁵ Jako poznámka č. 24.

²⁰⁶ Hlavním duchovním objektem poustevny byla kaple sv. Jeronýma. Její stavba započala v roce 1716 a byla vysvěcena na svátek světce 30. IX. 1718. Byla to prostá čtyřboká stavba z čistých kvádrů. Na hrotu střechy byla umístěna otočná figura smrti. Kolem kaple sv. Jeronýma stálo několik soch svatých.

²⁰⁷ Specifickým znakem poustevny je zemní pyramida (umělá hora), která symbolizuje divokost přírody. Motiv pyramidy je znám již z manýristických zahrad. Stavba zdejší pyramidy byla zahájena v roce 1717. H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 304 a 305.

²⁰⁸ Nad údolím Jizery byla již v roce 1716 zahájena výstavba kaple sv. Šimona Stylity. Byla to prostá čtyřboká kaple s jehlancovou střechou, na jejímž vrcholu byla umístěna otočná socha světce. Kaple byla vysvěcena v roce 1717.

Stavební rozvoj areálu doložily dvě umělecky hodnotné veduty Michaela Heinricha Rentze²⁰⁹ vzniklé po roce 1726. První pohled z jihu *Bon-Repos oder der Vogel-Berg von Mittag anzusehen* (Obr. č. 4)²¹⁰ umožnil porovnat změny oproti předchozímu vyobrazení. Autor též detailně zobrazil čihařská zařízení (Obr. č. 47). Zvláštní pozornost zasluhují detaily fresek, plastik a nápisů na vlastním Bon Repos a na pavilonu pro služebnictvo (Obr. č. 23c).

1. *Capello St. Hieronymi* [kaple sv. Jeronýma]
2. *la Maison de BonRepos* [dům odpočinku – vlastní Bon Repos]
3. *Der Neumanisika Silber* [Neumanova stříbrná studna]
4. *Luft Haus u Taffel Ziemer* [letohrádek a jídelna]
5. *Zierrm Kuchel – Garden* [kuchyňská zahrada]
6. *Wohnung ver dir Hochgrafe Haffstat* [pavilon pro služebnictvo]
7. *Berg Eremitorium* [kopec poustevníka]
8. *Maisen-Waldlein* [lapač lesních skřivanů]
9. *Kleiner Roccolo* [malé rokolo - lapač ptactva]
10. *Groser Roccolo* [velké rokolo - lapač ptactva]
11. *Frey Strauch* [křoviny pro lov drobnějšího ptactva]
12. *Maisen Spree* [lapač sýkorek]
13. *Haasen Garten* [zaječí zahrada]
14. *Schloss Benateck* [zámek Benátky nad Jizerou]
15. *Berg Bezsig* [vrch Bezděz]
16. *Alter Nus Heeger Fang* [lapač sojek]

Unikátní pohled od severu nabídla druhá Rentzova rytina *Bon-Repos von Mitternacht anzusehen* (Obr. č. 5)²¹¹. Zde je možné se blíže seznámit s podobou zaječí zahrady, kopce poustevníka a kaple sv. Šimona Stylity.

1. *Berg Eremitorium* [kopec poustevníka]
2. *la Maison de BonRepos* [dům odpočinku – vlastní Bon Repos]
3. *Wohnung der Hochgraffe Hoffstat* [obydlí pro služebnictvo]
4. *Capello St. Hieronymi* [kaple sv. Jeronýma]

---

²⁰⁹ Michael Heinrich Rentz (1698–1758) byl původem německý rytec a kreslíř, který působil převážně v Čechách. Byl dvorním rytcem hraběte F. A. Šporka, jehož četné tisky doplnil řadou svých děl. Jeho činnost je spojena zejména s tiskařskou dílnou sídlící v Kuksu.

²¹⁰ NG Praha, f. Sběrka rytin, inv. č. R 73248.

²¹¹ NG Praha, f. Sběrka rytin, inv. č. R 73249.

5. *Luft Haus und Taffel Ziemer* [letohrádek a jídelna]
6. *Maisen Spree* [lapač sýkorek]
7. *Maisen-Waldlein* [lapač lesních skřivanů]
8. *Frey Stranch* [křoviny pro lov drobnějšího ptactva]
9. *Kleiner Roccolo* [malé rokolo - lapač ptactva]
10. *Grosser Roccolo* [velké rokolo - lapač ptactva]
11. *Haasen Garten* [zaječí zahrada]
12. *Eyserne Schnapper* [železné lapače]
13. *Capello St. Simonis Stylita* [kaple sv. Šimona Stylity]²¹²
14. *Schloss Lysa* [zámek Lysá nad Labem]

Poslední popis areálu před smrtí zakladatele přinesl hofmistr Seeman v zápisu ze dne 19. XII. 1737. Areál si prohlédl ve společnosti doktora Backstobema. V té době se skládal z „*kaple, letohrádku, čtyř elementů, Fendricha Litis abus, obydlí Jeho Ecel., hory, stříbrné studny a všech čihadel*“.²¹³

Po Šporkově smrti (30. III. 1738) byl areál nadále využíván, ale již zde neprobíhaly žádné významné stavební práce. Spíše se jednalo o pouhou údržbu. Zřejmě jediným velkým zásahem do organismu Bon Repos byl transfer plastik sv. Jeronýma (umístěn na ohradní zeď u farního kostela sv. Jana Křtitele v Lysé nad Labem)²¹⁴ a sv. Františka (nejspíše umístěn na ohradní zeď farního kostela sv. Bartoloměje v Kostomlatech nad Labem) v roce 1741.²¹⁵ Převoz plastik byl zřejmě realizován až po směně vrchu Čihadla zpět k panství Benátky.²¹⁶

Do podoby areálu zásadně zasáhly přestavby a modernizace vyvolané po roce 1769 pražským arcibiskupem Antonínem Petrem Příchovským. Průvodce historií města Benátky nad Jizerou jako architekta a realizátora rokokové úpravy interiérů uvedl Filipa Hegera.²¹⁷ Jeho podíl nebyl ze studia pramenů zatím doložen. Oproti tomu se při studiu účtů v pozůstalosti arcibiskupa několikrát objevilo jméno architekta Palliardiho.²¹⁸

²¹² Rentz na vedutě od severu zobrazil kolem kaple nízkou parapetní zídku, která ji chránila před provozem na přilehlé cestě. Současně dokládá, že v prvotní fázi nebyly kolem kaple umístěny žádné plastiky.

²¹³ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 1049-1051.

²¹⁴ K ADAMCOVÁ, *Sochy ...*, s. 6–7.

²¹⁵ Ostatní plastiky nebylo patrně tematicky možné využít pro osazení na ohradní zdi farních kostelů.

²¹⁶ Na otázky spojené s touto problematikou by mohl poskytnout odpověď nález opisu nebo originálu hledané směnné smlouvy.

²¹⁷ L. BENEŠ – S. MĚSTECKÁ – P. SOSNOVEC – J. WALDHAUSER, *Průvodce ...*, s. 39.

²¹⁸ SOA Praha, f. VS Lysá-Benátky, inv. č. 96 III A, RA Antonín Petr Příchovský, kart. 1, fol. 237r – 241v. Bližší identifikaci člena známé rodiny architektů zatím nebylo možné provést. S ohledem na obdobnou

Arcibiskup pravděpodobně nechal odstranit „nežádoucí“ památky na hraběte Šporka, zejména hanlivé nápisy,²¹⁹ plastiky s protiprávníckou tematikou (Obr. č. 23)²²⁰ a zřejmě i zemní pyramidu s obydlím poustevníka. Podobu již dokončeného areálu včetně rozšířeného Starého zámku (původní Bon Repos spojený s pavilonem pro služebnictvo byl rozšířen o východní a západní křídlo), Nového zámku (původní jídelna a letohrádek byly na západní straně doplněny o jedno křídlo), Čínského pavilonu a hospodářského dvora zachytil k datu 8. VIII. 1795 Václav Honzovský na plánu hospodářského dvora ve Staré Lysé (*Plan N. 6 Maierhof altlissau*), jehož součástí je i detail zámku Bon Repos (Obr. č. 6).²²¹ Navíc je třeba zdůraznit, že místnost přistavená k západnímu štítu Bon Repos (dnes zvaná Smetanův sál) byla užívána jako kaple sv. Prokopa (Obr. č. 37). To by potvrdovalo zobrazení kříže na císařském otisku stabilního katastru (Obr. č. 7),²²² samostatný vstupní portál z exteriéru a vysoké stropy doložené v průběhu restaurátorských zásahů.

Arcibiskup areálu vtiskl podobu, která se za celé 19. století v podstatě nezměnila.²²³ Změny doznalo pouze okolí, které bylo v první polovině 19. století, tedy již za Thun-Hohensteinů, upraveno na krajinářský park. Jeho podoba byla známa jak z výše uvedeného císařského otisku stabilního katastru (pořízen v roce 1842), tak i z nedatovaného plánu *Ausmahlungsplan des Lustschlosses Bon Repos* (Obr. č. 8).²²⁴ V pravém horním rohu plánu byl připojen popis a členění zdejších zahrad. Jedinou podstatnou změnu realizovanou za Thun-Hohensteinů byla demolice staré kaple sv. Jeronýma (stála mezi Novým a Starým zámkem), která byla v roce 1827 připomínána jako zpustlá.²²⁵ Na mapě stabilního katastru z roku 1842 již stará kaple nebyla zakreslena. Jihozápadně od Starého zámku byl ale zakreslen objekt,

---

realizace jako je zámek Kozel by jím mohl být Ignác Jan Nepomuk (15. V. 1737–18. III. 1824). Se zámkem Kozel má Bon Repos společné především uspořádání místností ve východním a jižním křídle Starého zámku. Tyto místnosti nebyly propojeny chodbou, ale vcházelo se do nich přímo ze zahrady. Rovněž je nápadná shoda složitého stavebního komplexu, dvouraktového hospodářského dvora a jízdárny.

²¹⁹ Jednalo se především o německé nápisy s právníckou tematikou inspirované knihou *Litis abusus* z roku 1728. Část napsů se podařilo konzervovat v rámci restaurování severní fasády jižního křídla a západní fasády východního křídla (Obr. č. 22). Navíc se v roce 2016 podařilo nalézt na pískovcovém ostění portálu v jižní fasádě nápis HERKOMANNUS, který jednoznačně odkazuje na Šporkův boj s proraďnými právníky (Obr. č. 23a).

²²⁰ Při bližším studiu Rentzovy rytiny *Bon-Repos oder der Vogel-Berg von Mittag anzusehen* je nad portálem patrné zobrazení figury (snad plastické znázornění onoho podvodného advokáta Herkomana).

²²¹ Srov. poznámku č. 34.

²²² Dostupné online (http://archivnimapy.cuzk.cz/coc/7243-1/7243-1-001_index.html), [citováno k 8. VIII. 2016].

²²³ Podoba areálu a vzhled stavebních objektů byly blíže zpracovány v bakalářské práci (poznámka č. 3).

²²⁴ Jako poznámka č. 35.

²²⁵ F. OTRUBA, *Paměti ...*, s. 147.

který je současnou kaplí Nejsvětější Trojice. Kapli vystavěli na půdorysu oktogonu v novorománském slohu (Obr. č. 13). Ostatní objekty zůstaly beze změny.

Spíše charakter údržby měla oprava fresek ve Starém zámku, které v roce 1862 provedl Antonín Friebel.²²⁶ Na jeho práci v 80. letech navázal František Štaybl (1853–1935), malíř koní, působící u hraběte Thun-Hohensteina. Jeho autorství lze připsat interiérovým freskám zobrazujícím výjevy ze života majitelovy rodiny.²²⁷

V roce 1926, za velmi podezřelých okolností,²²⁸ koupil zámek Ing. Václav Špitálský, sekční šéf Státního pozemkového úřadu.²²⁹ Za relativně krátkou dobu stihl Ing. Špitálský areál obohatit o vodárenskou věž ve východní části areálu a spojovací chodbu na západní straně východního křídla Starého zámku. Oba objekty jsou čisté funkcionalistické stavby.²³⁰ V barokním tvarosloví nechal vystavět kašnu na místě původní kaple sv. Jeronýma (mezi Starým a Novým zámkem). Nechal rovněž opravit areálovou kapli, která měla být na památku jeho manželky zasvěcena sv. Anně. Dle sdělení administrátora Římskokatolické farnosti v Lysé nad Labem měla být ale zasvěcena Nejsvětější Trojici.²³¹

Za okupace byly dcery Ing. Špitálského nuceny areál zámku s okolními lesy prodat Deutsche Reich Reichsfiskus-Heer.²³² Na konci války se areál využíval jako polní lazaret, aby posléze přešel pod Národní správu.²³³ Areál zámku (včetně kaple sv. Šimona Stylity) se stal památku již v roce 1950²³⁴ a měl být využíván jako dětská

---

²²⁶ Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech, díl III.*, Praha 1980, s. 99.

²²⁷ J. POLÁK, *Kalendárium ...*, s. 59.

²²⁸ O velmi pochybném způsobu, jakým Ing. Špitálský získal 30. VII. 1926 zámek Bon Repos a přilehlý les, pojednává soudní spis Krajského soudu trestního v Praze deponovaný v SOA Praha, f. KST Praha, č. j. TK XIX 10373/1927.

²²⁹ Ing. Václav Špitálský (28. X. 1877, Zdětín, okres Nové Benátky – 12. VIII. 1938 Praha) byl odborníkem na meliorace. Pracoval jako sekční šéf státního pozemkového úřadu v Praze. S manželkou Annou, roz. Čančíkovou (dcera statkáře ze Zdětína), měl tři dcery – Marii (provdaná Gernerová), Annu (provdanou Škarvanovou) a Miroslavu (provdanou Cvachovou). Bydlel v Praze na Vinohradech, Moravská 1.

²³⁰ MÚ Lysá, OŠK, *Závazné stanovisko MU Lysá nad Labem, odbor školství a kultury č. j. ŠK/396/19/04/Kuč – R*, ze dne 20. IX. 2004.

²³¹ Skutečný stav bude třeba prověřit v archivu litoměřické diecéze. Sdělení administrátora Římskokatolické farnosti Lysá nad Labem Pavla A. Porochnavce ze dne 2. IX. 2016.

²³² Prodej mezi třemi sestrami rozenými Špitálskými se stal dle zápisu v pozemkové knize ze dne 24. XII. 1941 Čd 4657 dne 15. XII. 1941.

²³³ Dle rozsudku Okresního soudu v Nymburce 6C 321/94-73 ze dne 7. 2. 1996 byl areál státem převzat ke dni 6. XI. 1948.

²³⁴ NPÚ, Územní odborné pracoviště střední Čechy v Praze, Odbor evidence, dokumentace a informačních systémů, kartotéka k objektu 38885/2-1962, Čihadla, areál zámečku Bon Repos, okres Nymburk dokládá, že areál Bon Repos (a s ním kaple sv. Šimona Stylity s plastikami) byl za památku prohlášen již 28. VIII. 1950, č. j. 152 590/50-IV/3. Oficiální materiály ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči v platném znění ale evidují prohlášení za památku k datu 3. V. 1958. Je to proto, že až na základě zákona č. 22/1958 Sb. O kulturních památkách, který v dubnu 1958 schválilo Národní shromáždění Republiky československé, bylo možné objekty prohlásit za památku.

ozdravovna.²³⁵ Později sloužil coby školící středisko zaměstnanců Ministerstva pracovních sil a o prázdninách jako rekreační středisko.

V roce 1953 byl areál předán Vojenské stavební správě Praha – Krajské posádkové správě 31 Mladá.²³⁶ V letech 1956–1960 zde sídlil spojovací prapor 13. tankové divize z Milovic.²³⁷ Tento způsob využití neměl podstatný vliv na podobu areálu. Vždy se jednalo o drobné zásahy.

Výraznějších úprav se areál dočkal až po roce 1962,²³⁸ kdy zde bylo budováno zázemí pro vojenský útvar 3757 Mladá.²³⁹ Rozsah prací specifikuje hospodářská smlouva z 21. II. 1963²⁴⁰ a lze jej částečně identifikovat z mapy katastru nemovitostí (Obr. č. 9),²⁴¹ kde zaujal severní polovinu areálu. Výstavba představovala:

- temperovanou garáž, devět dvojboxů, polomontovaný železobetonový skelet, krytinu vlnitý eternit, plocha 779 m²,
- netemperovanou garáž, osm dvojboxů, polomontovaný železobetonový skelet, krytinu vlnitý eternit, plocha 681 m²,
- oplocení neprůhledné 1164 m, z části jutové v délce 195 m a výšce 3 m, z části je provedeno z betonových prefabrikátů o výšce 3,5 m; jeho rozsah byl zmenšen oproti projektu,
- oplocení průhledné, délka 1164 m, drátěné pozinkované pletivo do betonových sloupků, výška 2 m, nad pletivem nataženy 3 struny z ostnatého drátu, troje vrata,

---

Kartotéka k objektu 38885/2-1962 dále obsahuje sdělení Státního památkového ústavu středních Čech v Praze č. j. 4064/2001 ze dne 3. V. 2001, že zámeček byl zapsán do rejstříku státního seznamu nemovitých památek (Středočeského kraje) na základě schválení školské a kulturní komise ONV v Nymburce dne 1. X. 1963 pod č. 1962 spolu s kaplí sv. Šimona Stylity; při generální aktualizaci nemovitých památek byl nově vymezen areál zámečku (obsahoval osm objektů), kapli bylo přiděleno samostatné číslo 3169 a obsahovala pět objektů.

²³⁵ NPÚ, generální ředitelství, f. Sbirka dokumentace, Základní list pro evidenci památkových objektů II. kategorie, inv. č. SPPOP-10.931 z 28. XII. 1951.

²³⁶ Předání proběhlo 9. III. 1954. VHA, f. MNO 1954, kart. 632, signatura 77-01/29.

²³⁷ V. VOLFÍK, *Vzpomínky ...*, s. 44.

²³⁸ Stavební povolení č. 01-62-072 a dodatek č. j. 75111 vydal dne 13. XI. 1962 Vojenský stavební úřad Krajské vojenské a ubytovací správy Praha. VHA, f. 2231, kart. 1.

²³⁹ 13. samostatný raketový oddíl, VU 3757 Mladá, později Stará Boleslav byl založen 3. VIII. 1963 na VVP Lešť na Slovensku. Na podzim 1963 byl dislokován do Mladé. Za dobu jeho funkce jej vedli:

velitel - Pavel Špaček	náčelník štábu - Emil Dvorský
velitel – Václav Volfík	náčelník štábu - Miroslav Hlubuček
velitel – Pavel Forro	náčelník štábu – Miroslav Hlubuček
velitel - ? Netrval	náčelník štábu – Miroslav Staněk
velitel – Alois Raimr	náčelník štábu – Miroslav Randula

²⁴⁰ Práce měly být zahájeny 15. I. 1963 a dokončeny 10. X. 1963. Schválené náklady byly 3,426.960,-Kč. VHA, f. 2231, kart. 1.

²⁴¹ MÚ Lysá, OŽP, Katastrální úřad Nymburk, *mapový list VII-13-13, katastrální území Stará Lysá, měřítko 1 : 2880* (Nymburk 17. XII. 2003)

- komunikaci a plochy – šterkové vozovky 4774 m² (10 cm šterk + 15 cm makadam + asfalt), betonové plochy 2647 m² (20 cm na pláni), odstavné plochy 856 m².

Na stavbu vnitřního neprůhledného oplocení navázala v roce 1969 stavba vrátnice. To souviselo s přezbrojením 13. samostatného raketového útvaru spadajícího do posádky Stará Boleslav²⁴² na taktický raketový komplex 9K 52 s delším doletem rakety a na kolovém podvozku.²⁴³

Po nástupu podplukovníka Václava Volfíka²⁴⁴ 7. IX. 1971 si vojáci postavili vlastní ubytování – dřevěný montovaný objekt, tzv. Teskobarák. Následně se ve volném čase věnovali přestavbě a údržbě celého areálu. Ve Starém zámku zřídili nové ubikace, kanceláře, jídelnu, kuchyň a zasypali Neumanovu stříbrnou studnu. Do jídelny mužstva měla být včleněna i jídelna důstojníků, proto byl budován nový vchod, který v roce 1974 odhalil nástěnnou fresku Hostina bohatcova. Další freska byla objevena v jihozápadní místnosti tzv. Smetanově sále. Obnova vnitřní výmalby Čínského pavilonu trvala rok, realizovali ji dva restaurátoři z Kladna se sedmi studenty umělecko-průmyslové školy. Po dokončení rekonstrukce byly ve větší části sálu umístěny dva křišťálové lustry a další dva menší v menší části. V hospodářském dvoře byly vybudovány učebny pro specialisty sloužící útvaru. Po vystěhování vojáků ubytovaných v Novém zámku proběhly opravy i zde. V centrálním sále byl restaurován stropní obraz a byl zde zavěšen křišťálový lustr z Nového Boru. Po obvodu stěn bylo instalováno několik nástěnných svítidel. Sál následně sloužil jako učebna štábu. V ostatních místnostech Nového zámku byly kanceláře štábu. Velitel útvaru sídlil v západním křídle Nového zámku v místnosti s mramorovým krbem. Dále se musely opravit poničené dveře, zárubně, okna, okenice a další dřevěné části budovy. To dle projektu památkářů vyrobil pan Jaroslav Kuthan s bratrem Josefem. Kovové detaily (panty, kliky, zástrčky) navrhli po konzultaci s památkáři manželé Dolejskovi z Roztok u Prahy. V lesoparku byla nalezena socha Máří Magdaleny. Po rekonstrukci byla socha přemístěna

---

²⁴² V. VOLFÍK, *Vzpomínky ...*, s. 43.

²⁴³ TÝŽ, s. 48.

²⁴⁴ Václav Volfík (nar. 19. 9. 1930) v letech 1949–1952 absolvoval vojenské školy v Mladé Boleslavi a Hranicích na Moravě, 1952–1962 byl velitelem dělostřeleckého pluku v Klatovech. Na majora byl povýšen v roce 1962, kdy současně studoval v Leningradě. Následně v letech 1962–1972 velel raketovému útvaru v Holýšově a v letech 1972–1982 na Bon Repos. Od roku 1982–1989 pracoval na Ministerstvu obrany. Nyní je podplukovníkem ve výslužbě.

do zámeckého parku v Lysé nad Labem a pak si ji Volfík odvezl zase zpět a umístil ji k východnímu křídlu Nového zámku.²⁴⁵

Na konci 70. let bylo ve východní části areálu rozšířeno technologické zázemí o stavbu kotelny, garáží a malého zemědělského hospodářství. Tím byla stavební činnost armády ukončena. V roce 1982 podplukovník Volfík odešel z Bon Repos.

Podstatný zásah do vzhledu Bon Repos lze spatřit v povrchové úpravě všech historických staveb – Starý zámek, Nový zámek, Čínský pavilon, hospodářský dvůr, kaple. Na žádost orgánů památkové péče byly v 70. letech všechny fasády přetřeny „barokní“ červenou barvou (Obr. č. 10a, 13b, 14a, 16a).²⁴⁶

Vojenský útvar 9697 Stará Boleslav-Bon Repos byl pro nadbytečnost zrušen 30. IX. 1991.²⁴⁷ Ještě před jeho zrušením usilovala obec Stará Lysá o získání areálu zámku, a to na základě jednání s firmou IBM (první jednání proběhlo 11. VII. 1991).²⁴⁸ IBM v té době hledala místo pro zřízení školícího a ubytovacího střediska.²⁴⁹ Ve smyslu požadavků pro zajištění bezúplatného převodu obec zpracovala *Základní projekt využití areálu Bon Repos s návrhem na využití rehabilitační, léčebně-rekreační, školící a školské zařízení*. Záměr nebyl ze strany Ministerstva financí ČR podpořen s vysvětlením, že by se obec neodůvodněně obohatila. Proto Federální ministerstvo obrany ČR zajistilo u soukromé bezpečnostní agentury ostrahu areálu. Ostraha byla ukončena v roce 2003 při předání objektu novému majiteli.²⁵⁰ Dle sdělení tehdejšího starosty obce Vladimíra Vaňka však za dobu ostrahy došlo ke krádežím vybavení zámku²⁵¹ i celkovému zanedbání stavu.²⁵² Proto byly na místo svolávány četné kontroly orgánů památkové péče.

---

²⁴⁵ SOKA Nymburk, f. Obecní úřad Stará Lysá, Kronika II. 1959–2010.

²⁴⁶ *Rozhovor s Petrem Kadlecem*, Bon Repos 7. VII. 2016. Vedl Stanislav SVOBODA.

²⁴⁷ Následovalo usnesení vlády ČR č. 435 ze dne 11. VIII. 1993, kdy byla na zámek udělena výjimka k úplatnému převodu vlastnictví formou výběrového řízení. VHA, f. 1757, kart. 36.

²⁴⁸ Písemnosti v dané věci jsou uloženy na Obecním úřadě Stará Lysá.

²⁴⁹ Starosta obce Vladimír Vaněk se začal o zámek zajímat ihned, jakmile se dozvěděl o plánovaném zrušení tamního vojenského útvaru. Proto obec žádala Federální ministerstvo obrany ČR, ekonomickou správu o bezúplatný převod zámku a parku na obec. Obec jednala se společností IBM o možnosti pronájmu areálu na 30 let s tím, že společnost místo splácení nájmu areál opraví. IBM chtěla v lesoparku u zámku postavit nové ubytovací a školící zařízení, přičemž v zámku by byly jen reprezentační prostory. *Rozhovor s Vladimírem Vaňkem*, Stará Lysá 19. VII. 2016. Vedl Stanislav SVOBODA.

²⁵⁰ Tím ještě nebyla společnost DATART MEGASTORE Letňany, spol. s r. o. ale prostředník, který zámek nabídl Charlesi Butlerovi, protože věděl o jeho zájmu o malý zámeček nedaleko Prahy. *Rozhovor s Charlesem Butlerem a Evou Chlumovou*, Bon Repos 2. VIII. 2016. Vedl Stanislav SVOBODA.

²⁵¹ Mělo se jednat o repliky rokokových zámků a klik na dveřích. Také byl odcizen velký křišťálový lustr z Čínského pavilonu a křišťálové lampičky z Přichovského sálu. *Rozhovor s Vladimírem Vaňkem*, Stará Lysá 19. VII. 2016. Vedl Stanislav SVOBODA.

²⁵² Devastace v letech ostrahy 1991–2000 byla velká, neboť se objekty netemperovaly, údržba střech a okapů byla minimální. Vlivem naprosto nedostatečné péče se vše, co nechal opravit podplukovník

Období před privatizací objektu poznamenala citelná kulturně-historická ztráta, když byly 18. III. 1999 odcizeny dvě kamenné lebky z podstavců u kaple sv. Šimona Stylity (Obr. č. 11a, 40).²⁵³ Jen pro úplnost je třeba uvést, že dva andělé (Obr. č. 11b) byli od kaple sv. Šimona přemístěni již v 60. letech a to z důvodu restaurování.²⁵⁴ Nyní jsou součástí stálé expozice Národní galerie v Praze.²⁵⁵

V roce 2004 areál získala obchodní firma DATART MEGASTORE Letňany, spol. s r. o.²⁵⁶ Znovuzrození Bon Repos lze datovat k 28. V. 2005,²⁵⁷ když na základě stanovisek orgánů památkové péče a stavebního úřadu bylo započato s demolicemi, stavebními pracemi a rekonstrukcemi.²⁵⁸

Majitel nejprve přistoupil k demolici všech vojenských objektů s výjimkou východního technologického zázemí. Na uvolněné ploše severně od Starého zámku vznikla volná travnatá plocha, v jejíž východní části, přímo v ose k severnímu vstupu do Čínského pavilonu, se vybuďoval z požárně bezpečnostních důvodů bazén v podobě kříže (Obr. č. 33). Rekonstrukční práce byly zahájeny dvěma etapami na Novém zámku,²⁵⁹ který nyní slouží jako byt majitele (Obr. č. 10, 12). Pro zavedení „komerčního“ využívání areálu²⁶⁰ se rekonstruoval Čínský pavilon (Obr. č. 24),²⁶¹ plastika Maří

Volfik, zničilo. Dokonce se zde rozšířila dřevomorka. Parketové podlahy byly tak vlnité, že v některých místech „boule“ vystupovaly do výšky jednoho metru. *Rozhovor s Vladimírem Vaňkem*, Stará Lysá 19. VII. 2016. Vedl Stanislav SVOBODA.

²⁵³ Podrobněji o celém případě informuje usnesení (odložení trestního činu krádeže na neznámého pachatele) Policie ČR, okresní ředitelství Nymburk, ČVS: OVNB-238/1999 z 27. X. 2003. NPÚ, Územní odborné pracoviště střední Čechy v Praze, Odbor evidence, dokumentace a informačních systémů, kartotéka k objektu 38885/2-1962, Čihadla, areál zámečku Bon Repos, okres Nymburk.

²⁵⁴ Podobu areálu kaple sv. Šimona Stylity se všemi plastikami dokumentují fotografie uložené u NPÚ, Sběrka NPÚ, generální ředitelství, inv. č. N 11.243, N 16.429, N 18.882.

²⁵⁵ Anděl blažené smrti a anděl žalostné smrti jsou umístěni ve vstupní části expozice *Baroko v Čechách* ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech.

²⁵⁶ Kupní smlouva mezi prostředníkem a obchodní firmou DATART MEGASTORE Letňany, spol. s r. o. byla uzavřena 30. III. 2004. Současný vlastník obchodní firma ZÁMEK BON REPOS spol. s r. o., IČ 26416590, je právním nástupcem, který byl zapsán do obchodního rejstříku, vedeného Městským soudem v Praze dne 27. IX. 2004. Dostupné online (<https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=541372&typ=UPLNY>), [citováno k 5. X. 2016].

²⁵⁷ MÚ Lysá, OŠK, Petr KADLEC – Jan Nepomuk ASSMANN, *Plakát k výstavě Znovuzrození BONREPOS*, Praha 2009.

²⁵⁸ První projekt „*Stavební opravy – oprava zámku Bon Repos – I. Etapa*“ s komplexním řešením předložil v červenci 2004 ATELIER Všehrdova 19, s. r. o. Po ujasnění preferencí došlo k úpravě projektu a změně projektanta. Od roku 2007 se na projektech podílí architekti Volák, Vacek, Vokurka (V. V. V. ARCHITEKTI). Všechny projektové dokumentace jsou uloženy ve spisovně MÚ Lysá, SÚ.

²⁵⁹ První proběhla rehabilitace pláště rokokové stavby. Následovala záchrana iluzivních maleb rokokového zámečku tzv. Příchovského sál, do té doby zakrytých. MÚ Lysá, OŠK, P. KADLEC – J. N. ASSMANN, *Plakát ...*

²⁶⁰ Od počátku se uvažovalo o zřízení školicího střediska s ubytovací kapacitou a kuchyní cateringového typu (jídla zde budou pouze ohřívána a finalizována), pronajímání Čínského pavilonu pro konání kulturních a společenských akcí, pronajímání areálu a kaple k pořádání svatebních obřadů. MÚ Lysá, SÚ, *Stavební úpravy Starého zámku (Objektu J) na ubytovací a školící centrum, Souhrnná technická zpráva,*

Magdaleny a areálová kaple. Aby v kapli Nejsvětější Trojice mohly být slouženy mše, věnoval administrátor Římskokatolické farnosti Lysá nad Labem Pavel A. Porochnavec v roce 2006 kapli ostatkový kámen, který byl vložen do oltářní menzy.²⁶² Největší objem prací si vyžádala rekonstrukce Starého zámku, která zahrnovala odstranění nevhodných přístaveb a neobvykle rozsáhlé restaurátorské práce (Obr. č. 14, 15, 22, 23, 35, 37).²⁶³

Od roku 2004 byla věnována pozornost též parku (Obr. č. 34 a 41). Realizovala se pěstební probírka dřevin, na kterou navázalo modelování porostního pláště lesoparku. V roce 2005 byl založen severní průhled od Bon Repos k Bezdězu. O rok později došlo ke snížení terénu na „nádvoří“ mezi Starým a Novým zámkem. V roce 2009 byla před Novým zámkem restaurována kašna a založen nový parter se zimostrázem (Obr. č. 16 a 48).

ATELIÉR Všešrdova 19, s r. o., Praha 2007, s. 3–9.

²⁶¹ Třetí etapou rekonstrukcí byla záchrana pláště a střešní krytiny Čínského pavilonu. MÚ Lysá, OŠK, P. KADLEC – J. N. ASSMANN, *Plakát* ....

²⁶² Sdělení administrátora Římskokatolické farnosti Lysá nad Labem Pavla A. Porochnavce ze dne 2. IX. 2016.

²⁶³ Skupina restaurátorů ve složení Akademický malíř Petr Kadlec, restaurátor D. Domanja, J. Blažke, J. Vodrážka, M. Fišer, MgA. F. Zeman, P. Janošek stihla do prosince 2016 restaurovat jižní fasádu Šporkova Bon Repos (velkoplošná freska s motivem archanděla Michaela a biblickými scénami), severní fasádu jižního traktu a západní fasádu východního křídla (hanlivé nápisy se Šporkovou protiprávníckou tematikou), interiéry v jižním křídle (fresky z doby Ing. Špitálského), interiéry ve východním křídle (klasicistní iluzivní malby). Dále byly provedeny restaurátorské sondy na západní a severní straně Šporkova Bon Repos a sondy na jižní straně Šporkova pavilonu pro služebnictvo.

5. Bon Repos - od Šporkových festivit k novodobé účelovosti

5. 1 Festivity v době Františka Antonína Šporka (1715–1738)

Jak uvedl Roxas:²⁶⁴ „*Neminul den, v němž by ve svém pražském paláci František Antonín Špork nepořádal společenské večírky (Banquete, Merenden, Musiquen, Comoedien) a další produkce k obveselení pražské šlechty. Podobnými akcemi (navíc s honitbou) pečoval o své lázeňské hosty v Kuksu*“.²⁶⁵ Je proto zřejmé, že s pořádáním festivit měl bohaté zkušenosti, které chtěl a mohl uplatnit i na Bon Repos. Příležitosti nehledal dlouho, neboť byl dosti nápaditý, ale popravdě i vypočítavý. O nejlepší dojem usiloval Špork již tím, že k zajištění běžného provozu letohrádku, ale i k pořádání festivit, využíval kromě „placených“ služebníků i svých poddaných. Jejich robotní povinnost přímo obsahovala účast na honech.²⁶⁶ Postavení poddaných a služebníků se tak příliš nelišilo.²⁶⁷

Velkou výhodou bylo, že vrch Čihadlo dlouhodobě proslul chytáním ptactva a hrabě Špork byl znám jako velký milovník čizby a myslivosti, který propagoval nové postupy a techniky lovu. Už jen tím Bon Repos (a s ním i jeho majitel) vzbuzoval zvědavost u domácího panstva i cizinců. Navíc byl areál často využíván, neboť hrabě zde měl v letech 1722–1733 pravidelnou mezizastávku při cestách do Prahy a zpět do Kuksu.²⁶⁸ Nebylo proto obtížné sem dopravit rytce Rentze, který pro Šporka vytvořil dvě volné veduty letohrádku i s jeho ptáčnickým vybavením (Obr. č. 4 a 5). Špork rytiny následně šířil jako jakýsi propagační materiál.

Druhou výhodou (ve společenském smyslu) byla blízkost císařského zámku v Brandýse, resp. sousedství s císařskou honitbou. Významní hosté nebo členové dvora mohli být proto hrabětem zváni k návštěvě. V září 1723 si přijel Bon Repos prohlédnout otec císařovny, vévoda Ludvík Rudolf z Braunschweig-Blankenburgu.²⁶⁹ V deseti císařských kočárech jej doprovázela početná družina. Z dalších návštěv Benedikt zmiňuje vévodu

²⁶⁴ Pseudonym Roxas nebo též Stillenau užíval Friedrich Roth-Scholtz (nar. 1687), oficiální životopisec hraběte Šporka. Roth-Scholtz byl univerzitním knihkupcem, vydavatelem a knihzalcem a jako takový je považován za zakladatele oboru dějin knižního obchodu. S. BOHADLO, *Šporkovské „árie“* ..., s. 36.

²⁶⁵ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces* ..., s. 20.

²⁶⁶ M. PLAVEC, *Historie* ..., s. 76.

²⁶⁷ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces* ..., s. 27.

²⁶⁸ Je třeba si uvědomit, že v uvedené dobu nebyl vlastníkem panství Lysá a letohrádek měl smluvně „propůjčen“ od hraběte Černína. J. ŠERÝCH, *Michael Rentz* ..., s. 57.

²⁶⁹ Ludvík Rudolf z Braunschweig-Blankenburgu (22. VII. 1671–1. III. 1735), generál major armády císaře Leopolda I. Vévoda přijel s manželkou Kristýnou Ludovikou na rodinnou návštěvu na brandýské panství 18. IX. 1723 a setrvali zde do 30. IX. 1723. Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI.* ..., s. 225.

Antonína Oldřicha ze Sachsen-Meiningenu,²⁷⁰ který zde byl dekorován řádem sv. Huberta. Služebníci sem naopak mohli být vysíláni na „školení“, jako v případě vídeňského dvorského kuchmistra hraběte Felixe Ernsta Mollarta, který si přijel na příkaz císaře prohlédnout ptačinec.²⁷¹ Od roku 1724 měli být u hraběte dva mladí císařští myslivci, aby se podrobili moderní myslivecké výchově (mimo jiné také hře na lovecký roh a chovu loveckých psů).²⁷²

Termíny pobytů i jejich četnost byla nepravidelná. Přesto lze jako hlavní období návštěv označit měsíc říjen s několika stěžejními společenskými událostmi, které v podstatě vymezovaly pobyt hraběte na záměcku. Úvodní festivitou byla pouť ke kapli sv. Jeronýma (slaveno 30. září).²⁷³ Následovala oslava jmenin hraběte (slaveno 4. října),²⁷⁴ která někdy byla alternativně připravena u poustevny sv. Františka (Obr. č. 17 a 42).²⁷⁵ Závěrečná festivity byly spojeny se sv. Havlem (slaveno 16. října) a nezbytnou čižbou.²⁷⁶ V roce 1735 tu dokonce u její příležitosti „kázal znamenitý řečník baron Schenk“.²⁷⁷

Kromě čižby sloužil zámek jako zázemí lovcům. Jeden z mnoha se uskutečnil 18. XI. 1723 v brandýských lesích v rámci oslav korunovace Karla VI. Po jeho skončení na Bon Repos zavítala společnost v čele s Františkem Štěpánem Lotrinským.²⁷⁸ Týž rok navštívil Bon Repos Mikuláš Ludvík hrabě Zinzendorf.²⁷⁹ Důvod jeho návštěvy se ale netýkal lovu, nýbrž prodiskutování nábožensko-filozofických otázek.

Bon Repos lákal k návštěvě i osobní přátele hraběte. Jedním z nich byl královéhradecký biskup Mořic Adolf vévoda ze Sachsen-Zeitzu.²⁸⁰ Nádherymilovný biskup byl od roku 1732 častým kukským hostem. Na Bon Repos se dokonce setkal se svým otcem.²⁸¹ Dalším biskupem, který Bon Repos navštěvoval, byl synovec hraběte

---

²⁷⁰ Antonín Oldřich ze Sachsen-Meiningen (22. X. 1687–27. I. 1763).

²⁷¹ H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 109.

²⁷² F. BEZDĚK – J. KOVAŘÍK, *František ...*, s. 61.

²⁷³ Seemanovy deníky ji zmiňují 30. IX. 1729, 30. IX. 1731, 30. IX. 1732, 2. X. 1735, 30. IX. 1737.

²⁷⁴ Seemanovy deníky ji zmiňují 4. X. 1729, 4. X. 1731, 4. X. 1732.

²⁷⁵ Seemanovy deníky ji zmiňují 4. X. 1735, 4. X. 1737.

²⁷⁶ Seemanovy deníky ji zmiňují 16. X. 1729, 16. X. 1732, 16. X. 1735, 16. X. 1737.

²⁷⁷ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 739.

²⁷⁸ P. PREISS, *František ...*, s. 189.

²⁷⁹ Mikuláš Ludvík hrabě ze Zinzendorfu (26. V. 1700–9. V. 1760) byl německý náboženský a sociální reformátor. Nabídl azyl několika pronásledovaným poutníkům z Moravy a dovolil jim na svých statcích vybudovat vesnici Ochrany (Herrnhut). Je pokládán za zakladatele obnovené Jednoty bratrské, jejíž biskupem se stal. S. BOHADLO, *Sporckovské „árie“ ...*, s. 107.

²⁸⁰ Mořic Adolf vévoda ze Sachsen-Zeitzu, O. Melit (1. XII. 1702–20. VI. 1759) byl roku 1730 jmenován titulárním arcibiskupem pharsalským, 8. X. 1731 biskupem královéhradeckým. Dne 4. VII. 1733 byl na vlastní žádost přeložen do litoměřické diecéze, kde byl intronizován 7. XII. 1733.

²⁸¹ H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 213.

Jan Rudolf Špork.²⁸² První jeho doložená zastávka je 14. X. 1730.²⁸³ Další ve dnech 30. IX.–2. X. 1731 zaznamenal do deníku Seeman.²⁸⁴ Když se měl v roce 1733 stát královéhradeckým biskupem, byl zván k návštěvám častěji.²⁸⁵ Nezvyklým hostem se na podzim 1734 stal žebrající světský prelát z kurfiřtství Kolín nad Rýnem jménem Jan Karger, který zde chvíli působil na místě kaplana.²⁸⁶

*„Na Šporkových dominiích se nejedná pouze o vysoké umění, nýbrž o koexistenci apolleinské tvorby a uměleckého funkcionalismu. On sám je výsledkem latinských, německých, francouzských, italských, slezských a českých (kulturně i jazykově) vlivů v Čechách“.*²⁸⁷ Společenské postavení hraběte, jeho finanční možnosti, vynalézavost a touha po slávě se v oblasti kultury a pořádání festivů promítly i za hranice Bon Repos. Nejvýrazněji v nedalekých Benátkách, které od roku 1720 vlastnil Ignác Zikmund hrabě z Klenové a Janovic.

*„Za šporkovským „theatrum mundi“, rozvíjejícím v „moralizovaných“ naukových i meditativních architektonicky i plasticky promodelovaných krajinách, se však tyčí velký režisér; zhmotňující své ideje do velkorysých patetických symfonií mnohočlenných souborů až po hravé etudy kuriózních solitérů“.*²⁸⁸

Částečné svědectví o velkém režiséru doložil Tobiáš Antonín Seeman.²⁸⁹ Píli svědomitého úředníka vznikl zajímavý soubor vlastnoručně pořízených zpráv psaných německou novogotickou (polo)kurzivou do tištěných Svatováclavských hospodářských kalendářů. Zachytil téměř souvislé období let 1726–1747,²⁹⁰ tedy dobu, kdy po smrti Šporkovy manželky (22. IV. 1726) byl jmenován do funkce hofmistra. Po smrti hraběte v roce 1738 převzala hofmistra do svých služeb nejprve Anna Kateřina a následně její choť František Karel Rudolf Swéerts-Špork.²⁹¹

---

²⁸² Jan Rudolf Špork (27. III. 1695–21. I. 1759) byl pomocný pražský biskup, kanovník metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze. V roce 1729 byl papežem Benediktem XIII. vysvěcen pro své zásluhy na titulárního biskupa z Adriathy a jmenován papežským domácím prelátem. V červnu 1732 korunoval na základě papežského dekretu sochu Panny Marie s Jezulátkem na Svaté Hoře u Příbrami. Jan Rudolf Špork byl velkým příznivcem umění – u premonstrátů na Strahově je uloženo v sedmi svazcích 883 obrázků (včetně krajin) tuší. Mezi nimi je i perokresba panství Lysá podle Vogtovy veduty. Veduta Bon Repos pořízená rukou biskupa zde bohužel není.

²⁸³ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces ...*, s. 264–265.

²⁸⁴ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 285–287.

²⁸⁵ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces ...*, s. 264–265.

²⁸⁶ F. RAKOVSKÝ, *Krátké vypravování ...*, s. 53.

²⁸⁷ S. BOHADLO, *Šporkovské „árie“ ...*, s. 10.

²⁸⁸ P. PREISS, *František ...*, s. 487.

²⁸⁹ Tobiáš Josef Antonín Seeman (1679–16. I. 1750) se z pozice poddaného na panství Valkeřice vypracoval na kapelníka a později hofmistra hraběte Šporka.

²⁹⁰ Chybí léta 1728, 1736, 1738.

²⁹¹ J. KOLDA, *Svědék ...*, s. 14.

Deníky mimo jiné dokládají, jak společenský ruch (a s ním samozřejmě i festivity) pozvolna upadal, a že se zánik mnoha Šporkových atrakcí blížil již od smrti jeho choti v roce 1726. Nápadné je to zejména u opery.²⁹² V případě Kuksu došlo ke zlomu v roce 1734, když hrabě koupil od ovdovělé a zkrachovalé hraběnky Černínové panství Lysá zpět. Následující sezónu zavítalo panstvo do východních Čech jen v srpnu.²⁹³ Lysá převzala dominantní místo a nedaleké Bon Repos mohlo na podzim 1737 naposledy na několik týdnů přijmout hraběte.²⁹⁴

Čižba

Bon Repos se proslavilo lovem zpěvného ptactva stejně jako obec Šnepov lovem sluk²⁹⁵ a kachen.²⁹⁶ Co však až dosud unikalo badatelům je skutečnost, že hrabě Špork měl k dispozici ještě jedno neméně významné číhařské zařízení. U sousední obce Jiřice (2,5 km severozápadně od Bon Repos) se nacházel tzv. volný keř, strom na chytání ptáků, lapačka, čihadlo na sýkory a rokolo. Nové rokolo zde bylo postaveno 8. X. 1735.²⁹⁷ Ze Seemanových deníků vyplývá, že hrabě na jiřickém čihadle trávil v podstatě polovinu času z pobytu na Bon Repos. Po ranní mši většinou spolu se Seemanem a svými hosty²⁹⁸ odjel do Jiřic, kde lovili, někdy poobědvali a následně se vrátili zpět do letohrádku. V případě nepříznivého počasí hrabě zvolil jako alternativní program lov kachen u Šibic (vzdálené 12 km východně), lov daňků u poustevny sv. Františka (vzdálené 5 km jižně) nebo lov zajíců v zaječí zahradě přímo na Bon Repos (Obr. č. 17).

---

²⁹² S. BOHADLO, *Teatralita ...*, s. 25.

²⁹³ J. KOLDA, *Svědék ...*, s. 16.

²⁹⁴ Ze Seemanova deníku z roku 1737 lze vyčíst, že hrabě byl již nemocný. Dokonce na Bon Repos nenocoval jako v předchozích letech, ale kočárem se vracel do zámku v Lysé a to po celou podzimní sezónu od 30. IX. 1737 do 14. XI. 1737.

²⁹⁵ František Antonín Špork si vyhlédl místo pro založení Šnepova (na Kostomlatském panství) kvůli hojnému výskytu sluk. Název vesnice Schnepffendoerffl (Slučí vesnička) potvrzuje Müllerova mapa Čech z roku 1720. Hrabě nechal u nově založené vesnice vybudovat rybník, který byl napájen Vlkavským potokem. U něj nechal postavit lovecký domek zvaný roccolo, kde bydlel hajný Jan Michal Sandner, specialista na lov vodního ptactva. Na Šnepovský rybník nechal hrabě nasadit 70 volavých kachen, aby lákaly přelétávající kachny. V obci se často konaly lovecké hostiny, při nichž se podávaly výhradně kachny připravené kuchařem na různý způsob. Přitom obvykle koncertovala židovská děvčata. M. PLAVEC, *Historie ...*, s. 28, 75, 76.

²⁹⁶ Nápadný zájem hraběte o lov kachen u Šibic a Šnepova lze vysledovat v Seemanově deníku od ledna 1735. Z deníku z roku 1737 je dokonce patrné, že tradiční podzimní sezónu na Bon Repos hrabě z poloviny strávil lovem kachen u Šibic.

²⁹⁷ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 741–743.

²⁹⁸ V denících byli nejčastěji uvedeni zeť František Karel Rudolf Swéerts-Špork, dcera Anna Kateřina, společnice hraběte Šporka slečna Finecke, rodina hraběte z Klenové z Benátek, baron Gasthaim, pan Lamote, synovec hrabě Josefa Šporka, baron Obitecký, baron Swéerts.

Hlavní číhařskou festivitou byl na Bon Repos tak zvaný „*Gallifest*“, který hrabě slavil již od svých třiceti let a setrval při něm do konce života. Termínově se odehrával 16. října na den sv. Havla. Oslava kromě čižby spočívala ve specifické kuchyni, neboť v tento den se nesmělo jíst jiné jídlo, než ulovené ptactvo.²⁹⁹ „*Generalissimus*“ všech ptáčníků na tomto zvyku trval, i kdyby měla na osobu připadnout jen polovina sýkorky.³⁰⁰ Na „*Gallifest*“ roku 1721 bylo přivedeno dvanáct chlapců, kteří za tři dny pochytili 1200 sýkor a několik set ořešníků, skřivanů a drozdů.³⁰¹ O něco nižší počty byly dosaženy při lovech 3. X. 1732 (40 ořešníků, 200 sýkor), 4. X. 1732 (200 sýkor, 24 drozdů), 9. X. 1732 (300 sýkor, 15 sojek, 36 pěnkv), 1. XI. 1732 (142 kvičal, 2 drozdů, 3 pištců), 1. X. 1735 (90 sýkor, 45 pěnkv; vše o celkové váze 2 libry³⁰² a 10 lotů³⁰³),³⁰⁴ 22. X. 1735 (400 sýkor), 7. X. 1737 (300 sýkor). Jako rarita byli zaznamenáni též tři dudci chocholatí odchycení 13. XI. 1732.³⁰⁵ Dlužno ovšem poznamenat, že pro nepřízeň počasí (silný vítr, mlhu, silný déšť) jsou doloženy četné dny, kdy nebyl chycen jediný opeřenec.³⁰⁶

Z paměti hraběcího pážete Ferdinanda Rakovského, které ale byly psány dlouhou dobu po zmiňované události vyplývá, že ne všechno drobné ptactvo skončilo na talíři urozených stolovníků. Páže bylo do služeb hraběte přijato 31. VIII. 1727 na základě zvláštní zkoušky. Při lovu hrabě spatřil v postavené ptačí léčce červenku se zlomenou nohou. Dal mu ji, aby ji odnesl do Kuksu. Pokud červenku donese živou, bude přijat. Chlapec červenku donesl a hrabě ji vypustil do ptačího domku. Událost se sice neudála na Bon Repos, přesto by s ním mohla mít neobvyklou souvislost. Akademický malíř Petr Kadlec, který restauroval kamenná ostění oken na Bon Repos, v nich objevil pravidelně vzdálené čtvercové otvory. Domnívá se, že se jednalo o otvory pro konstrukci ptačích klecí (domků), které byly z venku připevněny na okno.³⁰⁷

²⁹⁹ Seemanův deník tuto skutečnost zmiňuje například při lovu 16. X. 1729. MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 103.

³⁰⁰ Konzumace drobného ptactva nebyla zdaleka takovou vzácností, jak by se dnešnímu badateli na první pohled zdálo. Drobní ptáci se servírovali i v rámci korunovační hostiny českého krále Karla VI. dne 5. IX. 1723. Součástí královského menu bylo kromě 564 bažantů, 708 koroptví, 60 jeřábů, 152 sluk, 110 křepelek, 70 divokých a 60 domácích kačen, 120 krocanů, 350 kapounů, 70 slepic, 800 kuřat, 560 holubů, 50 hus i 400 kvičal a tolikéž různých ptáčků. Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. ...*, s. 203.

³⁰¹ H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 308.

³⁰² Česká libra vážila 0,514 kg, vídeňská libra vážila 0,56 kg.

³⁰³ Lot vážil 0,0153 – 0,0175 kg.

³⁰⁴ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 737.

³⁰⁵ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 497.

³⁰⁶ Seemanův deník pro rok 1737 zaznamenává neúspěšný lov ve dnech 8. X., 11. X., 14. X., 15. X., 18. X., 22. X., 23. X., 25. X., 27. X., 2. XI., 5. XI. 1737.

³⁰⁷ *Rozhovor s Petrem Kadlecem*, Bon Repos 20. X. 2013. Vedl Stanislav SVOBODA.

Tento názor nepřímo podporuje i detail rytiny *Bon-Repos oder der Vogel-Berg von Mittag anzusehen*, který skutečně na obou oknech u vchodu do letohrádku zobrazuje dva trojrozměrné objekty (Obr. č. 14c).

Čižba se promítla i do písňové tvorby, jak ukázala nahrávka loveckých písní barokní Čechie „*Vzhůru na ptáky*“ souboru Ritornello.³⁰⁸ Ptačí tematika je patrná již z názvu titulní písně *Vzhůru na ptáky! Nuže vospalá chaso*. Další písně se jmenují: *O koroptvičce. Eja chase řekni zase; O křepelce. Při dennici na úsvitě; O ptáku. Zabil táta ptáka; O sojce. Chytil táta sojku; O drozdu. Šel jsem kdysi do lesa*. Seeman v deníku ke dni 13. XI. 1732 uvedl, že po lovu na velkém rokolu se zpívala píseň o smrti a o slepici.³⁰⁹

Umělecký vedoucí souboru Michael Pospíšil v připojeném bukletu navázal na kuchyňskou tematiku: „*Lovci i muzikanti měli čas a schopnosti o lovu zapsat písně, takže k recepturám lovu samotného psaným loveckou hantýrkou přibyly podstatně srozumitelnější recepty na úpravu krmí z úlovků. [...] Lovecké písně mají svůj vlastní humor, a v každém textu můžeme poznat hned několik rovin sdělení: popisná – popis příběhu; asociační – různý výklad příběhu, například v laškovném výběru slov a paralele k nějakému třeba milostnému dobrodružství; alegorickou – v obecnější rovině, jako je oslava lovu, heroismus lovce, obraz marnosti a pomíjivosti světa, atd.; morální – vždy přináší morální ponaučení (většinou v poslední sloce), které příběh zpětně zrelativizuje; uměleckou – pracuje s hudbou a textem.*“ Autorství písní neuvedl, ale poznamenal, že se v průběhu času staly součástí různých sbírek.³¹⁰

Myslivost

Druhá Šporkova vášeň – myslivost, byla současně i zdrojem velkých nepříjemností. Zapříčinila to již zmíněná deputátní omezení v podobě tří jelenů a tří divokých prasat, které měl právo každoročně ulovit majitel lyského panství, neboť císař si ponechal právo lovu vysoké zvěře. Špork se pokoušel tomuto omezení přizpůsobit mnoha cestami.

Tou méně šťastnou bylo „pytlačení“ v císařské honitbě. O jeho rozsahu se zachovaly informace od Šporkova sekretáře Ludvíka Františka Kronskeho, který ve funkci působil

³⁰⁸ CD vydal v roce 2001 2HP Production s. r. o. Praha.

³⁰⁹ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 497.

³¹⁰ Výslovně jmenuje klášter benediktinů v Kladrubech, premonstráty na Strahově, Kolowratskou sbírku z roku 1825. Michael POSPÍŠIL, buklet k CD *Vzhůru na ptáky* (34 stran), Praha 2001.

v letech 1711–1715. Aby si jako defraudant zajistil „větší“ ochranu, udal bývalého pána České dvorské kanceláři mimo jiné též z toho důvodu, že: „královskou brandýskou a poděbradskou honitbu vyplundroval tak, že tam lze pozorovat znatelný úbytek divoké zvěře, protože on a jeho družina jen v jediném roce měla nechat padnout 30 jelenů“.³¹¹

Udání odpovídá i tradovaná pověst o záhadném kameni v lesích pod Bon Repos. Císař měl od cara Petra I. dostat v roce 1711 šest bílých sibiřských jelenů. Hrabě Špork jednoho zastřelil a byl proto nucen zaplatit pokutu 5.000 zlatých.³¹² Na místě skonu jelena byl prý umístěn pamětní kámen (Obr. č. 18).³¹³

Diplomatictější formou byl „pronájem“ honebního práva na lyském panství a to za částku 60.000 zlatých.³¹⁴ Nakonec ale hrabě přišel s elegantním řešením v podobě parforsního honu, ke kterému postačil jediný kus vysoké zvěře.³¹⁵ Pro Šporka byl parforsní hon vstupenkou do vysoké společnosti, což dokládá řada významných hostů, kterým mnohdy vnutil Řád svatého Huberta.³¹⁶ Jako velmistr řádu, který si sám v roce 1695 založil, dbal o jeho propagaci. Vnější projev členství byl řádový odznak v podobě přívěšku. S ním se Špork nechával často portrétovat (Obr. č. 19), jak dokládá zpráva z 3. XI. 1725, kdy jej přímo na Bon Repos maloval Daniel Třešňák.³¹⁷

K prvním doloženým prominentním hostům patřil princ Emanuel Savojský³¹⁸ se svou chotí, kteří na konci září 1721 navštívili Lysou. Velký parforsní hon se konal na jejich počest 29. IX. 1721. Následující den byl na programu lov ptáků. Vydařený lovecký program završila 1. X. 1721 projížďka na lodích po Labi u Litole. Pět lodí bylo vyzdobeno prapory a vlajkami, pohánělo je 24 lodníků oděných do benátských

³¹¹ I. A. HRDINA, *Proč hrabě ...*, s. 97.

³¹² Pavel FOJTÍK – Jana HRABĚTOVÁ, *Historie a současnost podnikání na Nymbursku a Poděbradsku*, Žehušice 2001, s. 51.

³¹³ Kámen se nachází na pozemku p. č. 111 v k. ú. Stará Lysá. Je to pískovcový podstavec o výšce 85 cm o čtvercovém půdorysu s délkou hrany 58 cm. V horní části je kámen profilován několikerým vyžlabením. Ve středu byla pravděpodobně osazena kovaná konstrukce (snad skutečně kříž). Z jedné strany vystupuje nápisové pole s obtížně čitelným nápisem - v prvním řádku je nápis „1.7.0.8.“ ve druhém „J.7.Xxb.r.“ Kámen byl posunut 1 m západně, přičemž jsou patrné stopy po výkopu v základech. Pravděpodobně se jednalo o starý geodetický bod. Jaroslav ŠPAČEK – Ludvík SKRUŽNÝ (edd.), *100 let městského muzea v Čelákovících*, Čelákovice 2004, s. 386.

³¹⁴ I. A. HRDINA, *Proč hrabě ...*, s. 187.

³¹⁵ Až roku 1704 se popisuje parforsní hon v hraběcích lesích, F. BEZDĚK – J. KOVAŘÍK, *František ...*, s. 46.

³¹⁶ Jmenný seznam je uveden v poznámce č. 637 ve slovníku pojmů.

³¹⁷ P. PREISS, *František ...*, s. 68. Daniel Třešňák (1685–1736), staroměstský malíř pocházející z Jaroměře, zaujal v Kuksu dočasně místo oficiálního portrétisty. Obraz (přírůstkové číslo 46/80) se spolu s protějškovým obrazem hraběnky Šporkové nachází v depozitáři Polabského muzea, Muzea Bedřicha Hrozného v Lysé nad Labem. Oba obrazy byly restaurovány v roce 2015.

³¹⁸ Tomáš Emanuel Savojský, vévoda ze Savoy-Carignan (1687–1729) byl Šporkovým občasným hostem a častým korespondentem.

kostýmů.³¹⁹ Princ se Šporkovi odměnil za skvělou zábavu vsutku originálním darem - dvěma velbloudy. Památku na zdařilý lov i dar nepřímo dokládá rytina Bon Repos vytvořená dvojicí Havel-Bickhart. Rytina zobrazující zmíněné dva velbloudy byla vevázána do tzv. Bonreposké knížky vydané v roce 1721 (Obr. č. 20).³²⁰

Vedle obdarovaného císařského páru, který byl dekorován v rámci jednoho z korunovačních honů na brandýském panství u Hlavence, je doloženo předání řádu i na Bon Repos. Stalo se tak 20. X. 1723 a řád přijal Šporkův přítel a velký přímluvce u císařského dvora princ Evžen Savojský.³²¹ Další z honů u Bon Repos, zakončený ohňostrojem a tancem, je doložen k 11. X. 1731.³²² Opakovaný zájem o řád projevil dle Seemanova deníku v lednu roku 1731 i vévoda Výmarský.³²³

O rok později 1. XI. 1732 byla na Bon Repos skupina hostů, která dopoledne zajela na jiřické rokolo a odpoledne k soše sv. Huberta u Hlavence (Obr. č. 43). Tam hrabě dekoroval řádem svého synovce hraběte Josefa Šporka. Při obřadu se zpívaly lovecké písně a rozdávala se almužna.³²⁴

Podrobnější popis festivity zaznamenal Seeman 3. XI. 1735. Pro nemoc se jí velmistr nemohl účastnit, a tak pověřil svého adoptivního syna hraběte Swéerts-Šporka, aby v zastoupení předal řád baronu Swéertsovi. Slavnostnímu okamžiku byli v Hlavenci dále přítomni představená pražského kláštera anunciátek, jeptiška Kajetána, slečna Finecke, páter vikář, páter Josef a samozřejmě hofmistr Seeman. Po udělení řádu následovala modlitba ke sv. Hubertu a zpěv řádových pravidel. Poté společnost odjela na slavnostní oběd za hrabětem Šporkem na Bon Repos. Odpoledne se jelo ke sv. Františku na štvanici daňka. Úspěšnou štvanici zakončil „*la mort*“ se všemi pravidly závaznými pro parforsní hon. U dvou honů v roce 1735 Seeman zmínil ještě rozdání loveckých nožů účastníkům.³²⁵ Po štvanici se společnost vrátila zpět na Bon Repos.³²⁶

O den později představená pražského kláštera anunciátek odcestovala, přičemž s sebou odvezla dva ulovené daňky a 18 kachen pro arcibiskupa. Odpoledne přijeli na Bon

³¹⁹ H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 289.

³²⁰ J. ŠERÝCH, *Michael Rentz ...*, s. 93. NA, f. Sbirka starých listů, kreseb, maleb, inv. č. 177.

³²¹ Evžen František, princ savojský a carignanský, hrabě de Soissons (18. X. 1663–24. IV. 1736) byl generalissimus rakouské armády a politik. Spolu s polským králem Janem III. Sobieskim je považován za jednoho z největších turkobijců. Zajímal se o teologii a matematiku. P. PREISS, *František ...*, s. 61.

³²² H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 402.

³²³ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 148 a 155.

³²⁴ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 491.

³²⁵ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 739 a 751-753.

³²⁶ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 759.

Repos tři misionáři včetně pátera Koniáše.³²⁷ Stárnoucí velmistr jim druhého dne večer umožnil nahlédnout do řádové knihy.³²⁸

Pořádání štvanic nebylo levnou festivitou. To dokládá pohled do účetnictví hraběte Františka Josefa Černína, který v letech 1722–1734 vlastnil panství Lysá. „*Velkolepé slavnosti s početnými hosty, za účasti mnoha desítek sloužících a poddaných. Stovky nebo při několikadenním lovu tisíce pobitých zvířat nemohly být zkonsumovány ani při té nejvelkolepější hostině, bez níž se lov nemohl obejít. Většina zvěřiny byla prodána na okolních trzích, což znamenalo nemalý přínos do hraběcí pokladny. Náklady však nepochybně převažovaly. Rozpis výdajů na lov se psy, sokoly i na jiný způsob na černínských panstvích udává za 12 měsíců od března 1724 do února 1725 částku 3.765 zlatých. Ale nemálo prostředků vyžadovalo i samo udržování velké lovecké smečky, nemluvě o nákupech koní či dravého ptactva*“.³²⁹

Informace o stavu zvěře i o jednotlivých kusech celoročně zjišťovali jízdní myslivci – pikéři (*piquers*). Ti před lovem dávali vrchnímu lovčímu zprávu o tom, kde která zvěř byla naposledy spatřena. Osobní přínos hraběte parforsnímu honu spočíval v tom, že sám vybral zvíře určené k lovu.³³⁰

Organizace jakéhokoliv honu byla složitá. Proto vznikly různé dorozumívací prostředky, které se časem vyvinuly v ustálené formy. Pro barokní Evropu je typický lesní roh. Místem jeho vzniku je patrně Itálie.³³¹ Ve Francii lesní roh zdokonalil markýz Marc Antoine Dampierre (1676–1756). Jako vrchní lovčí Ludvíka XIV. zavedl tři druhy fanfár – pro určení druhu, stáří, pohlaví zvířete; fanfáry situační; fanfáry osobní (k počtě osobnosti).³³² Tím se ale prokazuje, že Špork při svých kavalírských cestách po Evropě nemohl v 80. letech 17. století slyšet a obdivovat fanfáry na lovecké rohy.

S lesním rohem se Špork setkal patrně až roku 1710, kdy také dal ve Versailles³³³ vyučit ve hře na lesní roh dva své lesníky Václava Švejdu (Svédu, Svídu)³³⁴ a Petra Rohlíka (Röhliga, Ryliča).³³⁵ Trubači byli vždy jen dva a nepochybně zastávali významné místo v hraběcí kapele. Tím spíše, že kapelník a pozdější hraběcí hofmistr

³²⁷ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 761.

³²⁸ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 761.

³²⁹ A. VALENTA, *Lesk* ..., s. 161.

³³⁰ F. BEZDĚK – J. KOVAŘÍK, *František* ..., s. 15.

³³¹ S. BOHADLO, *Sporckovské „árie“* ..., s. 44.

³³² F. BEZDĚK – J. KOVAŘÍK, *František* ..., s. 51.

³³³ F. BEZDĚK – J. KOVAŘÍK, *František* ..., s. 46.

³³⁴ Václav Svída (1664?–1741).

³³⁵ Petr Röhlig (? – 1723).

Tobiáš Antonín Seeman pojal lesní rohy jako první komponista do instrumentální hudby v rámci svých dvou známých loveckých nápěvů: tzv. *Hubertovy árie* a *Zaječí árie*.³³⁶

Melodie lovecké písně *Árie k svatému Hubertu* byla snad původem od Dampierra. Tobiáš Antonín Seeman ji přepsal a později se natolik zalíbila J. S. Bachovi (1685–1750), že ji uvedl v tzv. *Selské kantiléně* (BWV 212), kde je v závěru sólově exponovaný lesní roh „in G“.³³⁷ *Zaječí árie* byla dle Seemanova zápisu hrabětem osobně „inventýrovaná a vyhledaná“. Sloužila výhradně ke zpěvu čarodějnických písní (*Hexenlieder*) a od vydání v roce 1724 byla označována také jako *Čarodějnická píseň*. Pravděpodobnější ale bude, že nápěv písně Špork někde objevil, než že by jej skutečně zkomponoval.³³⁸

Pro Šporkův dvůr byla zásadní a také nejfrekventovanější melodie *Bonreposké árie*. *Árie* vznikla v Čechách zásluhou Tobiáše Antonína Seemana a její označení (nebo možná vznik) se odvozuje od loveckého zámečku Bon Repos. *Bonreposká árie* je někdy mylně ztotožňována s *Hubertovou árií* nebo se *Zaječí árií*. Melodie určovala repertoár, poukazující na původ ve francouzských signálech parforního honu.³³⁹ *Bonreposká árie* (*Vejtah učení křesťanského*) byla vydána tiskem jako součást tzv. *Bonreposké knížky* vytištěné v Praze u Wolfganga Wickharta v roce 1721/1722 (Obr. č. 21).

Hudba

Prostřednictvím loveckých písní je možné se přiblížit k pověstné české hudebnosti, kterou založili, vytvořili a udržovali kantoři jako zpěváci a učitelé. Adam Václav Michna z Otradovic (1600–1676) a Václav Karel Holan Rovenský (1644–1718) bez nadsázky zachránili češtinu jako národní řeč, neboť jak uvádí Michael Pospíšil: „*Národ tvořivají ne ti, kdo spolu hovoří nějakým společným jazykem, ale ti kdo jím spolu zpívají*“.³⁴⁰ Písně se do dnešní doby dochovaly v kancionálech, které byly pro barokního člověka zároveň: „*zpívaným kalendářem, diářem, receptářem, herbářem, byl knihou dobré četby i sbírkou, byl bibliotékou v jedné knize*.“ Proto je potěšující, že Šporkovo jméno lze spojit s finanční podporou kancionálu *Slaviček rajský na stromě*

³³⁶ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces ...*, s. 34.

³³⁷ F. BEZDĚK – J. KOVAŘÍK, *František ...*, s. 52.

³³⁸ S. BOHADLO, *Šporkovské „árie“ ...*, s. 73.

³³⁹ S. BOHADLO, *Šporkovské „árie“ ...*, s. 110.

³⁴⁰ Michael POSPÍŠIL, buklet k CD *Václav Karel Holan Rovenský. Čas jako Hlas. Z kancionálu capella Regia Musicalis* (44 stran), Praha 2004.

života Tvůrci svému prozpěvující od Jana Josefa Božana³⁴¹ vydaného v roce 1719. Nezůstalo ale jen u finanční podpory. Je doloženo, že hrabě nechal mezi lid rozdat na 12000 svazků kancionálu.

V baroku bylo běžné využití principu „obecné noty“, tj. schváleného souboru šporckovských melodií (árií) ke zpěvu duchovních, životopisných, oslavných, popisných, propagačních, loveckých, časových, čarodějnických, protijezuitských, protiprávních, bojových, kramářských, dialogických a jiných veršů. „*Nápěvy byly dříve než texty, takže práce pro skladatele nebyla žádná. Jedná se o 24 dosud doložených melodií, které plnily univerzální požadavky na zpěv duchovních i světských písní*“.³⁴²

Seemanovy deníky překvapivě obsahují informace o produkci lidových písní, které doprovázely Šporckovy lovecké festivity na Bon Repos. První z 8. V. 1726 je spojena s honem se psí smečkou.³⁴³ Po čižbě na velkém rokolu se zpívalo 13. XI. 1732.³⁴⁴ Lovecké písně zněly i v průběhu ceremoniálu udílení Řádu sv. Huberta.³⁴⁵ Zmíněný princip „obecné noty“ na šporckovskou melodii byl jistě dodržen i v případě zpěvu řádových pravidel 3. XI. 1735³⁴⁶ nebo při zpívání úryvků z *Křesťanského roku* 4. X. 1729.³⁴⁷

Bon Repos nebylo primárně určeno k pořádání větších hudebních slavností. K tomu sloužil provozně vybavený i výpravou zajištěný lázeňský areál v Kuksu. Tam také bylo možné důstojně oslavit narozeniny císařovny Alžběty Kristýny „hlaholem kotlů a trub“ a „velkolepým bálem“.³⁴⁸ Skromné podmínky Bon Repos tento druh festivit neumožňovaly.

Spíše soukromý charakter měla hudební produkce lyského augustiniána pátera Amanda, který pro potěchu hraběte několikrát odcestoval na Bon Repos zahrát na loutnu. Ze Seemanových deníků lze odvodit,³⁴⁹ že se tak stávalo u příležitosti hraběcích jmenin a hra na loutnu byla chápána jako osobní dar. Jinou formou soukromé hudební produkce byla účast hudebníků při portrétování hraběte. V Seemanových denících je doložena

³⁴¹ Jan Josef Božan (1644–1. VII. 1716) byl římskokatolický kněz, básník a zpracovatel kancionálu.

³⁴² S. BOHADLO, *Sporckovské „árie“* ..., s. 10 a 19.

³⁴³ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 19.

³⁴⁴ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 497.

³⁴⁵ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 491..

³⁴⁶ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 759.

³⁴⁷ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 97–99.

³⁴⁸ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 271.

³⁴⁹ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 99 a 479.

pouze z Kuksu,³⁵⁰ ale zjevně nic nebránilo tomu, aby hudebníci doprovázeli práci malíře Třešňáka³⁵¹ a Kapouna na Bon Repos.

Gottfried Benjamin Hancke, Christian Fridrich Henrici³⁵² a všichni místní i zahraniční hosté šporkovských panství byli ovlivněni šporkovskými melodiemi a zpívanými texty. Proto se předpokládá, že Henrici jako libretista *Selské kantáty* zprostředkoval kontakt Šporka se samotným J. S. Bachem. To dokládá Bachova dedikace Šporkovi ve sbírce *Sammlung erbaulicher Gedancken* z let 1724/25, která navíc obsahuje *Ódu na hraběte Šporka*.³⁵³ Roku 1737 měl Bach Šporkovi zaslat *Sanctus* ze slavné *Mše h-moll*.³⁵⁴

Okruh hudebníků ovlivněných hrabětem Šporkem je možné vztáhnout i na rodinu Bendů ze Starých Benátek. Benátky byly v první třetině 18. století prostřednictvím styků hraběte Ignáce Zikmunda z Klenové s hrabětem Šporkem v přímém kontaktu s nejvyspělejší barokní kulturou. Špork v tomto vztahu hrál roli dominantní a Bon Repos stálo na spojnici obou panství. Z Bon Repos se ozývala hudba - tu byli interpreti brandýští úředníci s kantorem, jindy Šporkův vlastní orchestr. Jeho kvalitu hrabě zvyšoval posíláním nadaných hudebníků do Říma, kde se učili varhanní hře (údajně se v Římě měl učit i Seeman).³⁵⁵ Naprostým hudebním vrcholem byla italská operní společnost.³⁵⁶ Jak poznamenal František Benda ve svém vlastním životopisu: „*Ignác Zikmund z Klenové, od roku 1720 majitel novobenáteckého panství napodobil zámeckou barokní kulturu svého mocného souseda a kmotra svých synů Františka Antonína Šporka, pročež zřídil ve II. patře severozápadního křídla benáteckého zámku divadlo, kde zněla hudba vlaškobenátecká*“.³⁵⁷

Otec Jan Benda, který příležitostně hrál při tancovačkách na hoboj, šalmaj a klapačku (předchůdce cimbálu), byl ještě prostý lidový hudebník. Jeho synové se ale hudbě věnovali na profesionální úrovni a v podstatě se podíleli na obecném hudebním kultu Čech. František Benda se v Praze stal věhlasným houslistou a skladatelem. Jan Jiří Benda (1713–1752) a Josef Benda (1724–1804) byli houslisty kapely královského pruského dvora. Jiří Antonín Benda (1722–1795) se proslavil jako kapelník

³⁵⁰ Hudba hrála v přítomnosti malíře Brandla 23. VIII. 1731. MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 267.

³⁵¹ Třešňák maloval na Bon Repos 17. XI. 1729 komisaře, 18. XI. 1729 osobního myslivce Ferdinanda, 23. XI. 1729 hofmistra Seemana. MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. PT 9095, s. 109.

³⁵² Christian Fridrich Henrici (1700–1764) měl pseudonym Picander.

³⁵³ S. BOHADLO, *Šporkovské „árie“* ..., s. 92.

³⁵⁴ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces* ..., s. 34.

³⁵⁵ V. HELFERT, *Jiří Benda* ..., s. 53.

³⁵⁶ Josef VOJÁČEK, *Šporkovy stavební památky*, Boleslavsko. Čtení z kraje středního a dolního Pojizeří 2, 1947, s. 347.

³⁵⁷ F. BENDA, *Vlastní životopis* ..., s. 55.

a ceněný skladatel velkovévodského dvora v Gotě. Anna Františka Bendová (1728–1781), provdaná Hatašová, zpívala rovněž na velkovévodském dvoře v Gotě.³⁵⁸

Šporkovo nábožensko-filozofické klima šířící se z Bon Repos mělo na rodinu Bendů vliv určitě i v jiném směru, moderně zvaném „hudební emigrace“. V případě Bendů se nejednalo jen o profesionální touhu hudebníků po odpovídajícím uplatnění, ale významnou roli zde sehrálo náboženství. To potvrdil první výslech Jana Jiřího Bendy, který se „*přiznává, že přinesl z Berlína knihy, které o svatodušních svátcích [1733] odevzdal v Lysé misionářům*“.³⁵⁹

S hudbou má zajímavou souvislost pašování knih. Hrabě Špork nechal v jídelně na Bon Repos umístit hrací hudební automat (pozitiv) v podobě dudáka „*na němž se hrály různé veselé kousky podle Svatohubertské árie*“.³⁶⁰ Jednalo se patrně o automat vyrobený ve Vratislavi, který se tu používal už před rokem 1721.³⁶¹ Když se rozbil, byl poslán na opravu. Při zpáteční cestě měl sloužit jako důmyslný úkryt pašovaným knihám.

Básně

K oslavě hraběte Šporka, popularizaci jeho zájmů či propagaci panství sloužily rovněž nápadité básně a popisná líčení. Byly využívány příležitostně i cíleně, jako například vzpomínka na hraběcí účast v táboře polského krále a saského kurfiřta Augusta II. u Mühlberga. Ta byla zmíněna v básni o černé slepici, která by tematicky mohla mít blízko k čižbě.³⁶² O zhudebnění motivu s černou slepicí a jeho uplatnění na konci lovu již bylo psáno výše.

Velkou pozornost hrabě věnoval svému lázeňskému areálu v Kuksu (stejně jako Ludvík XIV. zahradám ve Versailles). Gottfried Benjamin Hancke³⁶³ si Šporkovu přízeň zasloužil veršovaným popisem lázní z roku 1722, který byl složen jako doplněk k Wortmannově rytině *Popis Lázní Kuks v Čechách, patřících jeho říšské hraběcí*

---

³⁵⁸ J. KRÁLÍK, *Hudebníci ...*, s. 18.

³⁵⁹ V. HELFERT, *Jiří Benda ...*, s. 142–143.

³⁶⁰ S. BOHADLO, *Sporckovské „árie“ ...*, s. 48.

³⁶¹ S. BOHADLO, *Sporckovské „árie“ ...*, s. 32.

³⁶² Kuchař zabil černou slepici a k její přípravě využil omáčku, sestávající z těchto ingrediencí: citron, safrán, muškátový květ, také mandle, rozinky, dobré staré víno – to vše bylo použito k „nabalzamování“ slepice. Tomáš HALÍK, *Hrabě František Antonín Špork. Kuks za jeho doby, IV. díl, Dvůr Králové nad Labem 1905*, s. 10–11.

³⁶³ Gottfried Benjamin Hancke (1693–1739?) byl svídnický advokát a později drážďanský sekretář generálního akcízu. Později se domohl pozice Šporkova dvorního básníka, libretisty, textaře a překladatele. Pro Šporka zřymoval část *Čarodějnických písní*. Je také autorem dvou nejvýznamnějších polemických spisů „herkomanovských“ – *Litis abusus* (vydaný roku 1728) a *Herkommannus clericorum* (vydaný roku 1729). Z celé básnické tvorby Hanckeho přežila jen pro Šporka složená Lovecká píseň.

excelenci hraběti von Sporck. Přestože se popis věnuje Kuksu, jsou zde pasáže, které je možné dobře vztáhnout i na areál Bon Repos u Lysé nad Labem.

...

*„Tu náhle oněmím, když příliš mnoho spatřím,
jak umění se zde s přírodou něžně bratří.*

...

*Alou! Kalliopé, zamnou, patř na kotníky,
půjdeme navštívit ty tiché poustevníky.
To krásné údolí a oblíbený les,
zajistí samotu, jímž svět do prachu kles.
Jen dál Kalliopé! vzhůru nás vede cesta,
musíme k poustevnám, co leží mimo města.
Na tom kopci jsou u vystavěných cel
rozkošné zahrady a pramen jakby bděl.*

...

*Tam je i Roccolo, kde novým způsobem
chytaj' opeřence, na podzim chutná všem.
Co Jindřich Ptáčník kdys jen žertem vymyslel,
to tady hrabě Sporck do praxe zavést měl.
Ty, krásný Bon-Repos, příjemná skutečnosti,
co tady oko zří, o tom čtou na věčnosti.“*

...³⁶⁴

S menším časovým odstupem použil Špork v roce 1726 stejného principu při propagaci Bon Repos. K Rentzově vedutě *Bon-Repos oder der Vogel-Berg von Mittag anzusehen* přiložil verše zvoucí k návštěvě. Po téměř třech staletích, lze říci, že verše zvou k návštěvě stále, neboť současný vlastník je prezentuje na webových stránkách zámku Bon Repos.³⁶⁵

*„Tady je Bonrepos, kde si klid najdeš rád
a tíhu i starosti pod zámek můžeš dát.
Nic víc tu nehledej; jen radost z ptačích lovů
a rozkoš srdce zde prožívej stále znovu“.*³⁶⁶

³⁶⁴ G. B. HANCKE – S. BOHADLO, *Kuks ...*, s. 13, 85, 89.

³⁶⁵ Dostupné online (<http://www.zamekbonrepos.cz/>), [citováno k 29. VIII. 2016].

³⁶⁶ J. ŠERÝCH, *Michael Rentz ...*, s. 93.

Bon Repos je přímo zmíněno v mladší básni *Krásná ptáčnice*. Tématu se opět ujal Gottfried Benjamin Hancke a inspirací mu byla předloha v o sto let mladší básni Aegidia Menagia.³⁶⁷ Hanckeho překlad z roku 1731 zcela přenáší děj lyrického milostného podobenství o kleci slavíka a kleci milencově na Šporkovo panství v Lysé.

...

*„Tam, kde se hora zvaná Dobrý klid
svým čelem výš až oblak dotýká,
tam hrabě Špork, sám, s knihou umí žít,
svět, východ, západ se ho netýká.
Směje se vzteku černých nepřátel.
V umění vábit celou ptačí říši,
by císař Jindřich možná neuspěl.“*

...³⁶⁸

Zdeněk Kalista zmiňuje ještě jednu Hanckeho báseň věnovanou přímo Bon Repos.

*„Kde vrch, jež Bonrepos dnes nazývají,
svou hlavu vzhůru pod oblaka zdvih,
tam hrabě Špork, jež v celém světě znají,
žije si u svých znamenitých knih,
v samotě množstvím nepřátel svých zhrdaje“.*³⁶⁹

Bonreposká knížka/Knihy a smrt

Kontemplace byla snadnější na samotě Bon Repos než v rušném lázeňském areálu (i když není pochyb o tom, že pravá strana Labe s hospitém, kostelem a domem filozofů nabízela rovněž mnoho příležitostí k zamyšlení nad smyslem života, metafyzikou či tajemstvím víry). Jedním z jejich produktů byl signifikantní postoj ke smrti. Správná smrt byla považována za „ars“, umění, a to umění v celku velmi obtížné. Po jistou dobu tak stálo umění smrti v dialogu s uměním života.

---

³⁶⁷ Gilles Menage, též Agide Menagio (1613–1692).

³⁶⁸ S. BOHADLO, *Sporckovské „árie“* ..., s. 86.

³⁶⁹ Z. KALISTA, *Cesta* ..., s. 71.

Na Bon Repos se ani účastníci nejbouřlivějších světských slavností nemohli ukrýt před smrtí, protože ta na ně hleděla zpoza každého rohu. Již první slavnost v podobě vysvěcení kaple sv. Jeronýma, která se konala 30. IX. 1718, byla kromě hudební produkce vedené Tobiášem Antonínem Seemanem doplněna o „nejvybranější a nejpoučenější rozhovory a verše o pomíjivosti lidského života a smrti na všech čtyřech zdech“.³⁷⁰ Texty s tematikou smrti napsané na fasádě kaple, které stále zaměstnávaly Šporkovou mysl, byly i předmětem korespondence 13. IV. 1720.³⁷¹ Jednalo se pravděpodobně o některé pasáže z veršovaného *Tance smrti*,³⁷² který byl nakonec v plném znění včetně úplného malířského doprovodu realizován na chodbě hospitalu v Kuksu.³⁷³ Na Bon Repos byl celý soubor vyobrazení redukován na otáčivou figuru smrti na hrotu střechy kaple sv. Jeronýma, které dělaly společnost dvě obří pískovcové lebky od M. B. Brauna (Obr. č. 44b).

V literární podobě získal *Tanec smrti* místo v tzv. *Bonreposké knížce*.³⁷⁴ Knížka byla vydána v několika fázích v Praze v letech 1720 a 1721³⁷⁵ pod názvem *Rozličné kající myšlenky duše, litující hříchův svých, obzvláště o lidské nesmrtelnosti, kteréžto na J. Vysoce hraběcí Excell. pánu, panu Františku Antonínu Svaté římské říše hraběte z Sporckgu, přináležející Ptačí Hoře, Bon Repos nazvané, sem a tam sepsané, se patří, v českém rytmu uvedené a na předloženou melodii spořádané*.³⁷⁶

Heinrich Benedikt upozornil na šíření písní z *Bonreposké knížky* ve zcela jiných Šporkových tiscích. Nejednalo se ale o knihy, nýbrž o zadní strany Rentzových a Montalegreho rytin. Zřejmě se u těchto tištěných grafických vedut počítalo se spojením výtvarného, básnického a hudebního účinku zároveň (tzv. souhrnné umělecké dílo Gesamtkunstwerk).

---

³⁷⁰ S. BOHADLO, *Sporckovské „árie“ ...*, s. 32.

³⁷¹ Špork píše, že chystá vydání knížky s „dalšími krásnými básněmi o smrtelnosti a smrti, které jsou na mém Bonrepu tu i onde napsány“. H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 432.

³⁷² *Tanec smrti* zaznamenal a čtenáři představil smrt, jež se pouštěla v rej s každým člověkem, bohatými i chudými, vznešeným i prostým, a které nikdo neunikl. Text tvořil doprovodný komentář k proslulým „Obrazům Smrti“ (*Bilder des Todes*) Hanse Holbeina ml. (1498–1543).

³⁷³ M. JIRÁK – J. KOLDA – J. SLAVÍK, *Malba ...*, s. 35.

³⁷⁴ Bonreposká knížka se skládá ze tří samostatných nestránkovaných tisků: 1. *Christliche Konder-Leher*, 2. *Verschiedene Buss-gedacken ... welche auff dem Bon Repos ... angeschriebene zu lessen seynd; ... und auff die vorige Melodey eingericht*, 3. *Geistliche Betrachtung ... auff die bekante BON-REPOS ARIA*. Knížka obsahuje i texty, které Špork nechal napsat na fasády Bon Repos, a rytiny letohrádku. S. BOHADLO, *Sporckovské „árie“ ...*, s. 28.

³⁷⁵ Bonreposká knížka byla vydána ještě roku 1724 Václavem Tibellim v Hradci Králové. Ve stejném roce vyšla také první česká verze Bonreposké knížky ve dvou oddílech prvního vydání *Vejtah učení křesťanského ... s notovanou Bonreposkou árií a Rozličné kající myšlenky* (K. J. Hraba, Praha 1720, 1721). S. BOHADLO, *Sporckovské „árie“ ...*, s. 28.

³⁷⁶ Tomáš HALÍK, *Hrabě František Antonín Sporck. Kuks za jeho doby, díl V*, Dvůr Králové nad Labem 1905, s. 4.

Texty

Obecně lze říci, že výběr textů napsaných na různých stavbách v Kuksu i Lysé byl nesystematický a nebyl zaměřen jen jedním směrem. Přecházel od teologické literatury po sarkastické šlehy. Jedno z předních míst na Bon Repos zaujaly texty z knihy *Litis abusus*, zaměřující se na zneužívání právního sporu. Do dnešní doby se torzovitě zachovaly na fasádě Starého zámku (Obr. č. 22 a 23b), resp. na fasádě pavilonu pro služebnictvo a spolu s tzv. Neumanovou stříbrnou studnou vytvářely jakýsi protijuristický okrsek. Jejich účel byl prostý; měly pobavit hosty na úkor právníků, navodit téma konverzace a následně aktivizovat přímluvce za hraběte Šporka v jeho četných soudních sporech.³⁷⁷ Pokud by host neměl dostatek trpělivosti na studium fasády (nebo za nepříznivého počasí), byla rozevřená kniha *Litis abusus* kdykoliv připravena ke čtení nebo zpěvu v jídelně letohrádku.³⁷⁸

Že se nejednalo o ušlechtilou zábavu, dokládaly zmínky z kacířského procesu. Ředitel českého královského fisku Jan František Blovský zapracoval do žaloby proti hraběti Šporkovi nejen šíření kacířství, ale i další „*ius publicum napadající, pohoršlivé a urážlivé knížky, sochy a nápisy*“.³⁷⁹ Po obsazení Kuksu kyrysníky 26./27. VII. 1729 v souvislosti s kacířským procesem se Špork rozhodl pro autocenzuru a za účasti svého přítele, mladoboleslavského krajského hejtmana hraběte z Klenové, nechal 23. IX. 1729 „*motu proprio odstranit všechny pohoršlivé nápisy, jakož i vyobrazení a sochy v Bon Repos, pokud nebyly přeměněny do zbožné podoby*“.³⁸⁰ O tom následně místodržícím napsal 6. XI. 1729 memoriál na královské gubernium v Praze.³⁸¹

Blovský si přesto nebyl jist, zda tyto nápisy byly skutečně odstraněny. Upozornil na riziko, že při pouhé likvidaci nápisů bez celkového zničení soch „*nebude možno čelit z toho plynoucímu Scandalo publico*“, protože pohoršlivý výklad k nim je už obsažen ve Šporkových publikacích (jmenovitě je uveden *Hercommannus Magnus*), který může vyvolat „*ještě větší Scandala a urážlivé diffamationes per picturas, a lze si představit, jak by to dopadlo, kdyby někdo přijel např. na Bon Repos u panství Lysá a tam se dotazoval k tomu zjednaných sloužících po výkladu smyslu tamních soch, maleb a nápisů*“.³⁸²

---

³⁷⁷ Jednou ze známých replik uveřejněných na Bon Repos je pasáž ze závěrečného listu cyklu *Litis abusus* (1728) „*Kdo chce mít svůj dům čistý, má z něho vyhnat prase, ďábla a prokurátora (advokáta)*.“

³⁷⁸ S. BOHADLO, *Sporckovské „árie“* ..., s. 32.

³⁷⁹ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces* ..., s. 236–237.

³⁸⁰ *tamtéž*, s. 222.

³⁸¹ *tamtéž*, s. 218.

³⁸² *tamtéž*, s. 236–237.

Přesazování stromů

Již byly zmíněny „propagační“ veduty Bon Repos. Představen byl i nepřímý doklad velkolepého loveckého programu v roce 1721 v podobě dvojice velbloudů. Festivitou naprosto neobvyklého rázu byla přesadba vzrostlého dubu, ke které došlo v roce 1719 za využití tažné síly 56 párů koní.³⁸³ Anonymní veduta Bon Repos³⁸⁴ zveřejněná v Roxasově díle *Leben Eines Herrlichen Bildes* z roku 1720, zobrazuje tuto událost (Obr. č. 3). Druhou vedutu se stejným transportem dubu vyryl Anton Bickhart dle Samuela Hawela (Obr. č. 20).³⁸⁵ Jedno sto centů těžký strom byl přivezen od Labe na kopec a na jmeniny prince Emanuela Savojského byl 25. XII. 1719 zasazen. Bezpochyby velmi pracovně a logisticky náročný úkol se ale nezdařil. Strom uschl a tak byl na *Gallifest* (svátek sv. Havla) roku 1721 pokácen. Následně byl kmen za účasti prince Emanuela a jeho ženy přemístěn.³⁸⁶

Nezdar zřejmě poučil hraběte, který obdobný zásah realizoval na hradištském panství v mnohem menším měřítku. Vzrostlou lípu nechal přesadit k letohrádku Vilemína „pouze“ deseti koňmi 20. II. 1732. O deset dní později tam měl být přenesen vzrostlý buk.³⁸⁷ Ještě jednou se Seeman zmínil o přesadbě stromu. Bylo to 3. X. 1732 a hrabě tak učinil proto, že u jiříckého rokola zakládal novou atrakci pro chytání ptactva.³⁸⁸

Divadlo, komedianti

Dosavadní výčet festivit i jejich průběh vypovídá, že hrabě Špork měl velmi blízko k divadlu. Zvolil vhodnou dramaturgii, připravil si atraktivní scénář a následně vše nápaditě zrežíroval. Přitom měl vynikající cit pro volbu kulis, nezalekl se volného pléneru, a kde bylo třeba, postavil velkolepou scénu. Poddané využíval jako kompars, hlavní role svěřil vysoké aristokracii a sebe umístil do středu představení. V mnohém tak napodobil Ludvíka XIV.

Šporkova osobní podpora divadlu se objevila už v roce 1697, kdy v Kuksu angažoval loutkáře Johanna Christiana Neumanna s *Pulcinellem*. Pochvalně lze vyhodnotit existenci pražského i kukského divadla se společností *Gräfliche Sporckische Komödianten* (1701–1705) i jejich zábavnou a edukativní funkcí představení, která lid navracela k ctnostnému životu. Antonín Josef Geißler (?–1723) se stal jedním

³⁸³ H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 307.

³⁸⁴ Jako poznámka č. 24.

³⁸⁵ NA, f. Sbíрка starých listů, kreseb, maleb in.č.177.

³⁸⁶ H. BENEDIKT, *Franz ...*, s. 307.

³⁸⁷ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. 9095, s. 363 a 367.

³⁸⁸ MM Dvůr Králové, knihovna inv. č. 9095, s. 479.

z prvních samostatných principálů ve Šporkových divadlech. Byl to on, kdo přispěl k záměně tradičního Harlekýna novou lidovou postavou Hanse Wursta (Honza Buřt - v Čechách zvaný „Hloupý Honza“), čímž vznikla představení tzv. *Hanswurstiády*, tedy improvizace na rozverném téma. Další koncese postupně získali württenberští a sasko-výmarští herci. Geißler se jí znovu domohl v dubnu 1713.³⁸⁹ Jiný principál Heinrich Rademin v létě 1717 sepsal pro Šporka k otevření špitálního kostela v Kuksu chvalozpěv *Nesmrtelná památka*.³⁹⁰ Páže Rakovský vzpomíná, že byly někdy také pořádány balety, umělecké tance, pantomimické hry a kousky akrobatické. Hofmistr k zápisu o oslavě narozenin panovnice 26. VIII. 1731 dokonce zmiňuje iluminované divadlo.³⁹¹

Na Bon Repos proniklo divadlo v podobě literárně dramatických performancí spíše výjimečně. Zmínit lze maximálně zpěvný přednes veršů po jednotlivých výjevech (blízký zpěvu při procesích). Stávalo se tak *in situ* u pousteven, soch a staveb s nápisy. Pokud k tomuto druhu multimediální produkce došlo, měl hrabě v záloze jako pomocný materiál četné tisky, které byly divákům rozdávány. Poměrně hojnou formou byly též dialogické hry, jejichž obsah měli nejčastěji sehrát poustevníci (Obr. č. 42). Tyto hry navíc obsahují i popisy šporkovských panství. Je tedy zřejmé, že krajina měla minimálně funkci kulisy, ale mohla se aktivně podílet na konečném uměleckém zážitku. Slovy dnešní divadelní terminologie se jednalo o tzv. *Sites specific*.

Jedno z mála kejklířských představení na Bon Repos, které sledovala rodina hraběte z Klenové, hrabě Arnošta Pachtý s chotí, hrabě Josef Morzin s chotí, hrabě Záruba s chotí a baron Gastheim, je doloženo k oslavě hraběcích jmenin 4. X. 1731.

Šporkovo divadlo symbolizuje rozchod s jezuitským typem divadla. Hlavním znakem byla podpora moderních cestujících profesionálů s komikou odvozenou z *commedia dell'arte*. Na rozvoj jeho divadla působilo prospěšně i to, že nebylo žádáno vstupné, nýbrž hry byly volně přístupny obecnostem, především však hostům, kteří užívali lázní.³⁹² S obdobnou tematikou se mohli Šporkovi současníci setkat až v městském

---

³⁸⁹ Z této doby se zachovaly první divadelní cedule k loutkovým hrám *Hercule und Alceste* (premiéra 19. IV. 1713), *Von den Fall unserer ersten Eltern Adam und Evä* (duben 1713) a *Der Raub von Proserpina* (23. IV. 1713) s dohrami. Žádost z 1. III. 1714 získal Antonius Geissler, principál "Königlich Böhmeimbischen Statthalterischen Prager Bande" a jeho společník Henricus Rademin (od podzimu 1714 Johann Heinrich Brunius) exkluzivní privilegium až do roku 1720! Během této etapy se v Praze i Kuksu etablovaly profesionální kočující společnosti. Dostupné online (<http://www.geisslers.cz/page/historie>), [citováno k 29. VIII. 2016].

³⁹⁰ S. BOHADLO, *Teatralita ...*, s. 23.

³⁹¹ MM Dvůr Králové, knihovna, inv. č. 9095, s. 271.

³⁹² S. BOHADLO, *Teatralita ...*, s. 24.

divadle v Hamburku a italských Benátkách, nebo ve dvorských divadlech v Drážďanech, Mnichově či Vídni.

Opera

Mnohem závažnější jak v oblasti umělecké, tak i společenské byl obor operní. Popularitu opeře v Českém království přinesl sled festivit spojených s korunovaci Karla VI. v roce 1723. Zatímco Fuxova³⁹³ korunovační opera *La constanze e fortezza* byla čistým importem vídeňské kultury, z domácích hudebních tradic vyvstala opera/melodrama Jana Dismase Zelenky³⁹⁴ v *Sub olea pacis et palma virtutis*. Pozoruhodné přitom je, že při jejím uvedení 12. IX. 1723 v pražském Klementinu vystoupil v altové úloze Podezíravosti (*Suspitia*) „principista“ František Benda z Benátek.³⁹⁵ Ten se měl jako sborista účastnit i Fuxovy opery.³⁹⁶

Opera z povědomí společnosti již nevymizela a Šporka vedla k jeho životnímu cíli obohatit své divadelní scény v Praze a Kuksu exkluzivním uměleckým zážitkem.³⁹⁷

V roce 1724 dosáhl usazení stálé operní scény. I když se jednalo o uzavřenou benátskou kolonii bez účasti domácích skladatelů, bez češtiny a s výhradně s italským repertoárem, roky 1724–1729 jsou brány jako rozkvět šporkovské opery.³⁹⁸ Stinným místem tohoto druhu festivit bylo pouze úmrtí Františky Apolonie v roce 1726, po kterém zcela přirozeně poklesl zájem hraběte o operu.³⁹⁹

---

³⁹³ Johann Joseph Fux (1660–13. II. 1741) byl rakouský hudební skladatel. V únoru 1698 byl z podnětu hudebně nadaného císaře Leopolda I. přijat do služeb dvora. Od roku 1715 byl císařský kapelník. Věnoval se především teorii hudby (kontrapunkt) a jejímu vyučování. Kompozice skládal jen k významným příležitostem.

³⁹⁴ Jan Dismas Zelenka (16. X. 1679–23. XII. 1745) patřil k nejvýznamnějším českým barokním skladatelům. V roce 1710 odešel do Saska, kde se stal violoncellistou a kontrabasistou dvorní kapely saského kurfiřta a polského krále Augusta II. Silného. V letech 1716–1719 studoval u J. J. Fuxe ve Vídni.

³⁹⁵ J. KRÁLÍK, *Hudebníci ...*, s. 15.

³⁹⁶ Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. ...*, s. 223.

³⁹⁷ Dramatik Rademin (původně hamburský právník), podobně jako skladatel Bioni, představují významnou spojnicí mezi Šporkovým Kuksem a Questenbergovými Jaroměřicemi nad Rokytnou – dvěma významnými domácími centry italské opery. Špork a Questenberg se osobně setkali ve Vídni v roce 1727. Rademinovo dílo je pro Kuks významné i z hlediska autorství, kdy v roce 1724 napsal pro tamní divadlo hru *Atalanta*. Divadelní historikové Rademina pokládají za zakladatele vídeňské divadelní tvorby.

³⁹⁸ J. KRÁLÍK, *Hudebníci ...*, s. 24.

³⁹⁹ S. BOHADLO, *Teatralita ...*, s. 25.

Smlouva byla podepsána v Kuksu 6. VI. 1724. Antonio Denzio⁴⁰⁰ přijel se svou společností⁴⁰¹ do Kuksu 11. VIII. 1724 a zahájili představením Vivaldiho opery *Orlando furioso*.⁴⁰² Na Bon Repos se Denzio se svou společností dostavil na pozvání Šporka k provedení „pastorale“. Tím měla být završena oslava hraběcích narozenin.⁴⁰³ Jarní termín roku 1725 dokládá, že Špork ještě nebyl žhavou novinkou nasycen, a proto byla opera pozvána i na odlehlý Bon Repos. V pastorale zde 6. X. 1725 účinkovali Denziův skladatel Guerra a zpěvák Peruzzi. Následující den bylo při Šporkově návštěvě hráno pastorale ve stejném obsazení i na benátském zámku u hraběte z Klenové.⁴⁰⁴

Denziova zpráva pro místodržitelství z 20. II. 1725 potvrdila informaci, že Antonio Vivaldi pro něho pracoval v Benátkách jako agent.⁴⁰⁵ Vivaldiho podíl na hudebním životě Prahy byl ale větší, jak dokládá v roce 2008 objevená Vivaldiho opera *Argippo*. Dle Ondřeje Macka byl *Argippo* složen na jaře 1730 přímo pro Prahu. Navíc se u ní předpokládá Vivaldiho osobní účast.⁴⁰⁶ Významu události si byli vědomi Šporkovi současníci a tak není divu, že jeho dvorní básník Hancke napsal oslavnou báseň, ve které řeka Vltava děkuje hraběti Šporkovi za to, že přivedl barokní operu do Prahy. Operní badatelé jsou dokonce názoru, že pod vlivem Šporkovy iniciativy v šíření italské opery mohla být v Praze kladně přijata Mozartova opera *Don Giovanni*.

Kromě Vivaldiho se zachovala libreta šedesáti italských oper a sedmi intermezz z rukou skladatelů jako A. Bioni, T. Albinoni, F. Gasparini, G. Porta či N. Porpota. Vladimír Helfert je přesto názoru, že Šporkova orientace na operu italských Benátek byla projevem konzervatismu, neboť v tu dobu už benátská opera zastarávala. Stíídala ji opera neapolská „s hudebním ztělesněním barokního ideálu stylizovaného do dramatické pravděpodobnosti ve smyslu pravdivosti efektů“.⁴⁰⁷

---

⁴⁰⁰ Antonio Denzio (23. IX. 1689–po 1763) byl benátský impresárió, tenorista a libretista. Slavným se stal zejména po roce 1724, když jako zpěvák přešel do Čech. Po rozchodu se svým strýcem Peruzzim opanoval českou operní scénu. Po roce 1735 se jeho společnost dostává do finančních potíží, která vyvrcholí vězněním zadluženého Denzia. Poté se vrátil do Benátek. Poslední angažmá měl v Rusku.

⁴⁰¹ Italská operní společnost impresária Antonia Denzia, výkonným komponistou a kapelníkem této společnosti byl Antonio Bioni.

⁴⁰² S. BOHADLO, *Teatralita* ..., s. 25.

⁴⁰³ *tamtéž*

⁴⁰⁴ H. BENEDIKT, *Franz* ..., s. 138.

⁴⁰⁵ S. BOHADLO, *Teatralita* ..., s. 25.

⁴⁰⁶ S. BOHADLO, *Teatralita* ..., s. 26.

⁴⁰⁷ V. HELFERT, *Jiří Benda* ..., s. 45.

Přátelské osobní styky hraběte z Klenové se Šporkem zavedly operu na benátecký zámek a odtud prostřednictvím služebnické kapely mezi poddané. Pro hudební nadání rodu Bendů se muselo jednat o velký impulz, jak dokládá vzpomínka Františka Bendy: „*Ignác Zikmund z Klenové, od 1720 majitel novobenáteckého panství napodobil zámeckou barokní kulturu svého mocného souseda a kmotra svých synů Františka Antonína Šporka, pročež zřídil ve II. patře severozápadního křídla benáteckého zámku divadlo, kde zněla hudba vlašskobenátecká*“.⁴⁰⁸ Bratr Jiří Benda prožil své dětství v Benátkách do roku 1735 a měl také hojně příležitostí poznat šporkovskou operu, a to tím spíše, že jméno Vivaldiho bylo v benáteckém zámku dobře známé také z komorní hudby.⁴⁰⁹ Tím více zamrzí, že se nepodařilo dohledat osobní účast některého člena rodiny Bendů na Bon Repos ať již jako hudebníka či jako diváka.

Náboženské festivity

Festivity zaměřené duchovním směrem byly pro Bon Repos překvapivě významné.⁴¹⁰ Na již zmíněné a velkolepě slavené vysvěcení kaple sv. Jeronýma 30. IX. 1718 navázala každoroční pouť obyvatel z Lysé a okolí. Ze Seemanových deníků lze popsat průběh festivity tak, že okolo desáté hodiny přišlo procesí vedené lyským farářem. V jeho průběhu se nepochybně zpívaly písně ze Šporkem rozdaných kancionálů. Asi po hodině následovalo kázání, po kterém se konala velká mše. Tu někdy celebroidal významnější duchovní. V roce 1731 to byl pražský světící biskup Jan Rudolf Špork,⁴¹¹ o rok později zřejmě augustinián páter Amand z Lysé.⁴¹² Okolo poledne byla mše ukončena. Po mši slečna Finecke rozdala v zahradě almužnu chudým, špitálníkům a dětem. Následně byli nejvýznamnější hosté, mezi nimiž byla řada duchovních z okolí a vždy někdo z členů rodiny hraběte z Klenové, pozváni na oběd. Někdy po obědě hrabě pro hosty připravil lovecký program v podobě návštěvy jiříckého rokola či honu u sv. Františka.

Přes výše uvedené zaujímal hrabě Špork k poutím zcela v duchu svých nábožensko-reformátorských postojů spíše negativní přístup. Považoval je za cosi nadbytečného a dokonce prý faráři v Choustníkově Hradišti zakázal konat další poutě, jak si stěžoval

---

⁴⁰⁸ F. BENDA, *Vlastní životopis ...*, s. 55.

⁴⁰⁹ V. HELFERT, *Jiří Benda ...*, s. 46.

⁴¹⁰ V tomto směru měl dominantní postavení areál v Kuksu. „*Za všech svých návštěv sloužil mše pro obyvatelstvo panství Šporkův synovec, světící biskup pražský Jan Rudolf Špork. Rozdávaly se almužny a v rámci své již poněkud upadající misijní činnosti mívali v Kuksu kázání jezuité v čele s Antonínem Koniášem. Pravidelně se konala procesí a poutě*“. J. KOLDA, *Svědék ...*, s. 17.

⁴¹¹ MM Dvůr Králové, knihovna, inv. č. 9095, s. 285.

⁴¹² MM Dvůr Králové, knihovna, inv. č. 9095, s. 479.

P. Koniáš hradeckému biskupovi.⁴¹³ Změnu názoru asi dočasně ovlivnil probíhající kacířský proces. Tradice poutí a procesí ke sv. Jeronýmu se u obyvatelstva z Lysé a okolí zachovala až do reforem Josefa II.

Na pomezí náboženské slavnosti a privátní oslavy hraběcích jmenin bylo slavení svátku sv. Františka 4. října. To se někdy odehrávalo u poustevny sv. Františka, kde po mši a rozdání almužny následoval lovecký program – štvance daňka. Jindy se slavnost odehrála na Bon Repos, kam byl pozván významný řečník, jako třeba 4. X. 1735 baron Schenk.⁴¹⁴ Po velké mši opět následovala zábava – návštěva jiříckého rokola a slavnostní oběd. Jak vyplývá ze zápisu Seemanova deníku 4. X. 1732,⁴¹⁵ společnost včetně duchovních musela být ve velmi příjemném rozpoložení. Když se jeden z nekrytých vozů vracel do Benátek, benátecký farář spadl pod kola vozu, který jej přejel. Farář údajně vyvázl bez vážnějšího zranění.

Zcela individuální charakter měly každodenní mše, které nejčastěji zajišťovali augustiniáni z Lysé. Mše se konaly ráno v šest hodin, přičemž kněží vážili cestu z Lysé na Bon Repos pěšky.⁴¹⁶ Až po mši pak hrabě, nejčastěji v doprovodu hofmistra Seemana, odjížděl za svými loveckými aktivitami.

5. 2 Festivity po Františku Antonínu Šporkovi (1738–2004)

V době Swéerts-Šporků

Smrtí Františka Antonína 30. III. 1738 se společenský život na Bon Repos nezastavil. Letohrádek byl i nadále místem setkávání obou sousedů - hraběte z Klenové i hraběte Swéerts-Šporka, jak to dokládají zápisy v denících Tobiáše Antonína Seemana. Již se ale nejednalo o velkolepá společenská setkání, neboť k jejich pořádání chyběl velký organizátor Šporkova ducha. První závažné jednání se konalo zřejmě u příležitosti tradiční poutě sv. Jeronýma 3. X. 1740, i když Seeman tuto okolnost nezmínil. Jako hlavní důvod uvádí společné jednání o výměně Bon Repos.⁴¹⁷ O týden později 10. X. 1740 se na Bon Repos sešli lyský komorník, správce a důchodní se svými benáteckými kolegy zjevně ze stejného důvodu.⁴¹⁸

⁴¹³ I. A. HRDINA – H. KUCHAROVÁ, *Kacířský proces ...*, s. 188.

⁴¹⁴ MM Dvůr Králové, knihovna, inv. č. 9095, s. 739.

⁴¹⁵ MM Dvůr Králové, knihovna, inv. č. 9095, s. 481.

⁴¹⁶ J. VOJÁČEK, *Šporkovy stovební památky ...*, s. 347.

⁴¹⁷ HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6985, 3. X. 1740. K dohodě o směně došlo, jak doložil Seeman zápisem ze dne 15. XI. 1740, kdy byl hraběnkou Swéerts-Šporkovou (v té době ještě vlastnila panství Lysá) poslán s gratulační poštou k hraběnce z Klenové k jejím jmeninám. Současně s gratulací měl Seeman hraběti z Klenové doručit směnnou smlouvu.

⁴¹⁸ HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6985, 10. X. 1740.

Příčinou směny Bon Repos byla ekonomická prozíravost Františka Karla Rudolfa Swéerts-Šporka, který se na rozdíl od leckterého velmože (a vlastně i hraběte z Klenové) pozastavil nad marnotratným a rozmařilým způsobem života. Názornou ukázkou mu přitom byl vlastní tchán a adoptivní otec.⁴¹⁹ Hrabě Swéerts-Špork vyrůstal ve skromnějších poměrech, a přestože neabsolvoval nákladnou kavalírskou cestu, byl z literatury informován o všem podstatném ve veřejném životě i hospodářství. To byl jeden z hlavních projevů měnící se mentality pozdně barokní aristokracie. Tohoto trendu si závčas nepovšiml hrabě z Klenové, a ke škodě svého rodu panství Benátky přivedl do dražby.

Na konci druhé slezské války se v Seemanových denících znovu objevil Bon Repos, ale již pod novým názvem „Hyromij berg“. Ve dnech 2. a 4. XI. 1745 se tam setkal hrabě Swéerts-Špork s hrabětem z Klenové a páter Josef.⁴²⁰ „Hyronimieberg“ byl svědkem setkání hraběte Kothecka a hraběte z Klenové 22. VIII. 1746.⁴²¹ Další záznam v Seemanových denících, vztahující se k Bon Repos, měl hospodářský charakter a informoval o prohlídce lyského lesa Spálený Vochoz jižně od letohrádku.⁴²²

Druhou změnu barokní mentality lze hledat v odlišném náboženském postoji. V souvislosti s tím Pavel Preiss nahlížel na hraběte Swéerts-Šporka mnohem příznivěji, než bylo dosud běžné. *„Vždycky mě štve, že tenhle Karel Swéerts-Špork má určitou nálepkou, říká se, že to byl hospodářský pragmatik. Což není vůbec pravda a nijak to nepostihuje tohoto nesmírně zajímavého člověka v jeho úplnosti. On přichází do Kuksu s novou tóninou. [...] Jeho religiozita se pohybovala po podobné dráze jako u Markéty Marie Alacoque a zejména u jezuitů. Takže na jedné straně to byl racionální člověk, ale současně měl i rysy velmi zbožného šlechtice své doby“*.⁴²³

Možná je toto konstatování vysvětlením, proč se ze všech Šporkových festivit zachovala nejdéle pouť ke sv. Jeronýmu, a to i přes další utilitární Swéerts-Šporkův zásah. V roce 1741 hrabě inicioval přeložení *patres beneficiati* od kaple sv. Jeronýma (a od kaple sv. Václava z další lyské poustevny) do Lysé.⁴²⁴ Stalo se tak nepochybně v souvislosti s dokončením stavby farního kostela. Pro přeložené mnichy byly v kostele

⁴¹⁹ Názorový rozchod symbolizuje i skutečnost, že se nenechal pohřbit v rodové hrobce na Kuksu.

⁴²⁰ HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6991, 2. XI. 1745 a 4. XI. 1745.

⁴²¹ HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6993, 22. VIII. 1746.

⁴²² HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6994, 31. VII. 1747.

⁴²³ *Nijak extra ho vlastně rád nemám. Rozhovor s profesorem Pavlem Preissem o Šporkově aquacentru a o sedmi opičkách na dvanácti sloupech.* Rozhovor vedli Zdeněk Hojda a Vít Vlnas. Dějiny a současnost, XXXVII., březen 2015, s. 20.

⁴²⁴ F. OTRUBA, *Paměti ...* s. 62.

zřízeny dva nové oltáře sv. Jeronýma a sv. Václava. Ze soukromých svatyní střežených kaplanem se tak staly svatyně veřejné. Přesto se poutě ke sv. Jeronýmu konaly i nadále, jak zapsal Seeman 30. IX. 1747.⁴²⁵

Za blíže neznámých okolností, ale nejspíše až za vlády hraběte z Klenové, byl rozsah náboženských festivit na Bon Repos rozšířen o svátek sv. Prokopa (slaven 4. července). První zmínku zapsal Seeman ke dni 4. VII. 1746. „*Okolo sedmé hodiny přišlo od farního kostela na Hyromíberg procesí k oslavě svátku sv. Prokopa, poté se konala mše*“.⁴²⁶ Cesta na pout' se stala osudnou hraběti Ignáci Zikmundu z Klenové a Janovic, který zemřel 4. VII. 1764 v kočáře při cestě z Benátek v lese Okrouhlík (jižně od Benátek). Na místě jeho smrti nechala manželka v upomínku postavit sochu sv. Prokopa.⁴²⁷

Za Antonína Petra Příchovského (1769–1793)

Doba vlády Antonína Petra Příchovského byla dotčena státním omezováním církevních svátků. V roce 1766 se měl pražský arcibiskup Antonín Petr Příchovský vyjádřit k úvahám státních úřadů o další možné redukci svátků. Arcibiskup zaujal zdrženlivost ve věci rušení nebo přesunu svátků na neděli.⁴²⁸ O to více překvapilo, že v roce 1773 inicioval ustavičnou adoraci Nejsvětější svátosti v pražské arcidiecézi.⁴²⁹ Naproti tomu Zdeněk Kalista arcibiskupa charakterizuje jako: „*Člověka bez hlubšího náboženského života, oddaného především hédonistickému užívání vezdejších radostí. [...] Příchovskému byl cizí barokní patos, který se ozýval ze zátiší Šporkova, a napětí mezi asketickým a požívačným, v něm se uplatní. Kaple sv. Jeronýma, poustevna i obydlí pro kněze byly zbořeny. I některé sochy – zejména tzv. Zwerghaus, soubor sošnických karikatur Šporkova dvora – převezeny do benáteckého zámku a rozsazeny tu po parku. [...] Arcibiskup, jemuž Josef II. vytýkal, že je velmi žádostiv peněz a že tiskne svoje benátecké poddané tak, že jsou to nejubožejší poddaní v celém*

⁴²⁵ HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6994, 30. IX. 1747.

⁴²⁶ HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6993, 4. VII. 1746.

⁴²⁷ J. POLÁK, *Kalendárium ...*, s. 45. Socha byla vyrobena z nekvalitního pojizerského pískovce a pro značný stupeň degradace byla v červenci 2015 přemístěna do benáteckého zámeckého lapidária. Sdělení vedoucí pobočky Muzea Benátky Marie Chupíkové ze dne 5. VII. 2015.

⁴²⁸ Napsal, že lid nedokáže oddělit věroučné otázky od církevní disciplíny. Radikálnější úprava svátků by proto mohla u příslušníků širokých vrstev vyvolat různá vyjádření a závěry, jež by mohly vést až k volnomyšlenkářství. Jiří MIKULEC, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Příbram 2013, s. 336.

⁴²⁹ Pro arcidiecézi byl vypracován rozdělovník, v němž každý farní i řádový kostel dostal přidělený den v roce, kdy v něm měla být vystavena monstrance s Nejsvětější svátostí. Farář rozepsal hodinové služby pro modlitby před monstrancí s posvěcenou hostií, která byla vystavena na oltáři. J. MIKULEC, *Náboženský život ...*, s. 40.

království, si věru neukládal žádného omezení, pokud šlo o pohodlí a estetický požitek, jaký mu mělo jeho letní sídlo poskytnout“.⁴³⁰ Letohrádek tedy v arcibiskupovi získal typického kavalíra rokoka a ideálního organizátora řady festivit.

Aby se arcibiskup mohl svým požitkům a hostům věnovat bez omezení, bylo nutné letohrádek adaptovat do odpovídajícího stavu. Stěžejní roli sehrála novostavba prostorného rokokového sálu (Čínského pavilonu), který podle potřeby sloužil jako taneční či divadelní dvorana a někdy i jako hodovní síň (Obr. č. 24 a 49). Modernizace zámku byla natolik úspěšná, že motivovala k následování četné hosty. Z roku 1773 se dochoval dopis, v němž Jan Rudolf Chotek uvedl, že si chce postavit nový zámek podle vzoru Šporkova záměčku Bon Repos, který patřil rodinnému příteli pražskému arcibiskupu Příchovskému.⁴³¹

O četnosti festivit a hostech se zatím nepodařilo dohledat žádné konkrétní prameny.⁴³² Lze proto předpokládat, že dramaturgií a scénářem nevybočovaly z běžného rámce rokoka. V opačném případě by totiž příslušníci aristokratické třídy i účinkující zanechali písemná svědectví o originálních projektech. Oproti sousedním panstvím si ale arcibiskup mohl dovolit investovat větší prostředky, které dílem vyžadovala velká výprava a dílem vyšší kvalita účinkujících. Není přitom pochyb, že arcibiskup využíval schopností svých poddaných. Jeho společenské postavení a kontakty ale jistě vyžadovaly účast umělců na vyšší než regionální úrovni.

Redukce církevních festivit ze strany státu byla příčinou, že po roce 1784 došlo k zániku místních poutí ke sv. Jeronýmu i sv. Prokopu.⁴³³ Jednalo se ale o všechny lokální církevní festivity? Vladimír Černý ve svém článku *Kterak se sv. Jan Nepomucký z Bon Repos na Lipník dostal a co tu na vojenském cvičišti zakusil* napsal, že v polovině 18. století měla být na Bon Repos umístěna dřevěná plastika sv. Jana Nepomuckého. V předvečer 16. května se zde měla konat z podnětu vrchnosti procesí s korouhvemi za hudebního doprovodu.⁴³⁴ Je tedy možné, že do přehledu zdejších náboženských festivit patřil i svátek nového barokního světce.

---

⁴³⁰ Z. KALISTA, *Cesta ...*, s. 73.

⁴³¹ Ivo CERMAN, *Patriotický park Veltrusy. Každodenní život a myšlenkové poselství*, Zprávy památkové péče 73, 2013, s. 287.

⁴³² V této věci bude třeba prověřit prameny uložené ve fondu Archiv pražského arcibiskupství, který spravuje NA.

⁴³³ J. VOJÁČEK, *Šporkovy stavební památky ...*, s. 347.

⁴³⁴ Vladimír ČERNÝ, *Kterak se sv. Jan Nepomucký z Bon Repos na Lipník dostal a co tu na vojenském cvičišti zakusil*, in: Boleslavan, vlastivědný sborník Mladoboleslavska a Benátecka VII, Mladá Boleslav 1932–1933, s. 286.

Konec 18. století naplnily společenské změny, kterým v podmínkách Bon Repos dominoval vliv Napoleonských válek.⁴³⁵ Navíc je třeba přihlídnout ke skromnějším možnostem Františka de Paula Příchovského a také jeho společensky méně významnému postavení. Kombinace těchto okolností nedovolila pořádání velkých festivit a nelze se divit opětné absenci pramenů. Přesto František neztrácel kontakt se společností, což dokládají účty jeho knihkupce Calveho.⁴³⁶ Navíc se projevil jako sympatický dárcce čtyř obrazů pro vznikající stavovskou obrazárnu (všechny tvoří dodnes součást sbírek Národní galerie v Praze).⁴³⁷

Za Thun-Hohensteinů (1825–1885)

Napoleonské války vnesly do Evropy první vlnu nacionalismu. Jeho vliv se projevil i na panství Benátky, kde se usadili noví vlastníci – hrabata z Thun-Hohensteinu. Ve vlasteneckém duchu se pro široké vrstvy obyvatelstva stalo dostupným prostředkem divadlo. Od roku 1819 byl v Benátkách ochotnický divadelní spolek, který hrál na zámku nejprve německy pro panstvo a zámecké hosty. Čeština se prosadila už v roce 1823.⁴³⁸ Zanedlouho si hraběcí rodina začala zvat do zámečku Bon Repos venkovany ze sousedních vesnic, aby se sblížila s jejich životem. V divadelním sále se konaly lidové slavnosti⁴³⁹ a právě jejich dozvuky měly sehrát významnou roli v hudbě Bedřicha Smetany (2. III. 1824–12. V. 1884).⁴⁴⁰

---

⁴³⁵ Arcibiskupův dědic (arcibiskup zemřel roku 1793) František de Paula Příchovský byl pověřen generalissimem císařské armády arcivévodou Karlem, aby organizoval dobrovolné legie z mužstva Boleslavského kraje proti hrozícímu vpádu francouzských vojsk. J. POLÁK, *Kalendárium ...*, s. 51.

⁴³⁶ Poznámky knihkupce Calveho zahrnují období od 27. III. 1799 do 28. II. 1801. Ze zajímavějších záznamů pozornost zasluží: 27. III. 1799 *Journal Polytechnique* Tom. 2, *Correspondence de l'Armée d'Égypte* 1.; 25. V. 1799 *Geschichte der Landwirthschaft* 1.; 8. VI. 1799 *Correspondence de l'Armée d'Égypte* 2., *Militarischer Almanach 1799*, *Wiener Theaterjournal*; 20. VIII. 1799 *Essai historique*; 1. IX. 1799 *Wiener Theaterjournal*; 2. X. 1799 *Precis des Evenemens militaires* No. 4, 5, 6; 2. XI. 1799 *Journal de Dames et de Modes 1798* 4. Quartal; 21. XI. 1799 *Nouveau Paris* 6. Vol.; 17. II. 1800 *Journal de Dams*; 27. III. 1800 *Letters del'Armée francaise*; 5. VI. 1800 *Magazin der Reisen* 19, 20; 8. VI. 1800 *Historische Gemelde* 8. Theil; 5. VI. 1800 *Magazin der Reisen* 19, 20; 8. VI. 1800 *Historische Gemelde* 8. Theil. SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, inv. č. 96 III A, RA Antonín Petr Příchovský, kart. 1, fol. 597r – 600v.

⁴³⁷ Bezesporu nejcenějším z těchto darů je *Umučení svaté Doroty*, mistrovské dílo Hanse Balunga zv. Grien. Další jsou dva obrazy na téma *Disputace rabínů* od Jacoba Toorenvlieta (1635–1719). Lubomír SLAVÍČEK (ed.), *Artis pictoriae amatores. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství*, Praha 1993, s. 345.

⁴³⁸ L. BENEŠ – S. MĚSTECKÁ – P. SOSNOVEC – J. WALDHAUSER, *Průvodce ...*, s. 21.

⁴³⁹ K roku 1834 poznamenává Sommer, že letohrádek Bon Repos ležící uprostřed lesa a obklopený půvabným parkem je vhodný k prostému letnímu pobytu. Jeho návštěva je každému dovolena. Také je zde velký sál pro příležitostné taneční zábavy. J.G. SOMMER, *Böhmen ...*, s. 73.

⁴⁴⁰ Nejznámější je *Bonreposká polka*, ale stopy jsou i v polce z *Prodané nevěsty* a v symfonické básni *Z českých luhů a hájů*. Z. KALISTA, *Cesta ...*, s. 75.

Byl to Jan Bedřich Kittl, druhý ředitel pražské konzervatoře a skladatel zaměřený na romantismus, kdo Bedřicha Smetanu představil hraběti Leopoldu Felixi Thun-Hohensteinovi. K seznámení došlo v lednu 1844 v Thunově paláci na rohu dnešní Jungmannovy ulice. Leopold Felix, který hledal učitele hudby pro svých pět dětí, Smetanu vyzkoušel na přehrávce skladby z listu. Zkouška dopadla dobře a od 18. I. 1844 se Smetana zhostil role domácího učitele⁴⁴¹ s povinností vyučovat denně pět hodin s platem 300 zlatých ročně.⁴⁴² Měl přitom zajištěnu stravu a ubytování v Thunovské rezidenci.

Pokud rodina odjížděla na letní pobyt do Benátek,⁴⁴³ do sousedního zámečku Bon Repos či na Šumavu do Ronšperku (dnešní Poběžovice u Domažlic), brala Smetanu s sebou také proto, že byl dvorný společník.⁴⁴⁴ U Thunů se vedl bohatý společenský život a Smetana se tu seznámil s řadou významných osob. Například v pražské rezidenci 29. I. 1846 potkal manžele Schumanovi, kteří v Praze koncertovali.⁴⁴⁵ Z literatury ale není průkazné, že by rodové větve Thun-Hohensteinů spolu navazovaly bližší vztahy. Proto není možné předpokládat setkání Smetany s Fryderykem Chopinem, který byl hostem děčinských Thun-Hohensteinů.⁴⁴⁶

Kromě existenčního zajištění měl Smetana u Thun-Hohensteinů k dispozici klavír. Z honoráře si platil své soukromé hodiny u Josefa Jana Proksche.⁴⁴⁷ Život na panském sídle mu přinesl (podobně jako Josefu Mánesovi v Čechách pod Kosířem u Taroucy) bezstarostné dny, příjemné ovzduší a chápající okruh vzdělaných lidí. Po obědě, který se podával ve čtyři hodiny odpoledne, měl už volno a mohl se věnovat hře na klavír a úkolům pro Proksche. Pod jeho vedením se v letech 1844–1846 přetvářel

---

⁴⁴¹ Nejstarším žákem byl sedmnáctiletý Hugo, sestřám Marii a Alžbětě bylo čtrnáct a třináct, Felix byl desetiletý a nejmladšímu Antonínovi bylo devět. Zřejmý hudební talent měla jenom Alžběta Felicie. J. KRÁLÍK, *Hudebníci ...*, s. 24.

⁴⁴² V. HOLZKNECHT, *Bedřich Smetana ...*, s. 66.

⁴⁴³ Rodina Thun-Hohensteinů se zdržovala na svých venkovských sídlech od jara do sv. Václava. Pokud byli v Benátkách, byla Smetanovi vyhrazena místnost nad bránou. Z. MAHLER, *Nekamenujte proroky ...*, s. 36.

Pokud trávili čas na Bon Repos, byla mu vyhrazena místnost ve Starém zámku. Dle tradice se mělo jednat o jižní místnost západního křídla, která byla za arcibiskupa Příchovského přistavena ke Šporkovu Bon Repos jako kaple. Dnes je ona místnost nazývána Smetanův sál.

⁴⁴⁴ Hrabě Thun-Hohenstein bral Smetanu ve volných dnech s sebou na hon – a lov se prý postupně proměnil ve Smetanovu vášeň. Z. MAHLER, *Nekamenujte proroky ...*, s. 36.

V souvislosti s Bon Repos je zajímavá poznámka o tom, že Smetanův otec František (1777–1857) si jako chlapec vydělával na školu čižbou a pochytané ptáky prodával. V. HOLZKNECHT, *Bedřich Smetana ...*, s. 5.

⁴⁴⁵ V. HOLZKNECHT, *Bedřich Smetana ...*, s. 72.

⁴⁴⁶ Miloslav KOŠTÁL, *Fryderyk Chopin a děčínští Thun-Hohensteinové, Z minulosti Děčína*, 1966, str. 284.

⁴⁴⁷ Josef Jan Proksche (1794–1864), skladatele, pedagoga a ředitele klavírní školy na Starém Městě pražském. V. HOLZKNECHT, *Bedřich Smetana ...*, s. 66.

z naturálního talentu na skladatele školeného. Za pobytu u Thun-Hohensteinů Smetana zkomponoval množství drobných studijních skladeb, které bez pochyby jako hrdý autor sám předvedl. Některé skladby v autografu přímo označil místem vzniku - Bon Repos. Jan Králík⁴⁴⁸ k thunovskému období řadí:

- *Šest varhanních preludií (Lento C, Andante g, Grave c, Moderato D, pastorální G, Andante F)*. Preludia vznikla na výslovné přání Leopolda Felixe a byla určena pro varhany benátské zámecké kaple.
- Sborová moteta na latinské texty.
- Německou píseň *Schmerz der Trennung*.
- Řadu skladeb pro klavír - *Sonátu g moll, Polku Es dur* (ta pod názvem *Bonreposká polka* vznikla v září 1846)⁴⁴⁹ a *Listek do památníku* - skladba *H dur* pro Kateřinu Kolářovou.
- *Bagatelles et Impromptus* - osm písňových forem s programními názvy - *Nevinnost, Sklíčenost, Idyla, Touha, Radost, Pohádka, Láska, Nesvár*. Toto důležité dílo dokončil již se zřetelným rukopisem budoucího osobitého mistra 20. VII. 1844 právě na zámečku Bon Repos (Obr. č. 25).
- *Six morceaux caractéristiques* - cyklus klavírních skladeb, který byl tím nejvýznamnějším plodem Smetanova tříletého thunovského období. Dílo ocenil Franz Liszt v roce 1848 jako Smetanův opus 1.
- *Allegro As dur*, které Smetana v roce 1845 věnoval žačce Alžbětě Felicii.

V roce 1847 se Smetana rozhodl opustit Thun-Hohensteiny, aby se vymanil ze služebnosti a mohl se svobodně věnovat umění. Chtěl zahájit dráhu pianistického virtuosa, a proto k 1. VI. 1847 ukončil svou kariéru učitele hudby. Nástupcem se stala jeho snoubenka Kateřina Kolářová, která zde působila do 27. VIII. 1849 (jejich svatba se konala 29. VIII. 1849). Rozchod nebyl nijak dramatický, jak dokládá Smetanův svatební dar, který dostala Marie z Thun-Hohensteinu a Jan Lexa z Ehrenthalu v roce 1849. Byl to cyklus tří kusů, které Smetana nazval *Svatební scény (Svatební průvod, Ženich a nevěsta, Svatební veselí)*.⁴⁵⁰

Smetanovu epochu lze uzavřít konstatováním hudebních teoretiků, že v mistrově hudbě lze nalézt pojizerské luhy, háje a lesy z okolí Benátek a Bon Repos. Vidí spojnici mezi

---

⁴⁴⁸ J. KRÁLÍK, *Hudebníci ...*, s. 24.

⁴⁴⁹ V. HOLZKNECHT, *Bedřich Smetana ...*, s. 75.

⁴⁵⁰ V. HOLZKNECHT, *Bedřich Smetana ...*, s. 89.

Chloumkem, Pěčicemi a Jabkenicemi, které zůstanou trvalou odezvou a inspirací v díle tvůrce „nejnárodnější české hudby“.⁴⁵¹

Je politováníhodnou skutečností, že ačkoliv si Bedřich Smetana psal deník, právě v době 26. VIII. 1843–16. VIII. 1847, tedy když působil u Thun-Hohensteinů, deník „zamkl“.⁴⁵² Nelze proto využít pramen z ruky nejpovolanějšího svědka tehdejších společenských festivit. Opět lze jen odhadovat, že společenský život na Bon Repos byl skromnější obdobou benátecké rezidence, přičemž zde získal více rodinný rozměr. Osobní přínos Smetany na zdejších festivitách mohl být v účinkování na autorském klavírním koncertě. Možná se také jako nejschopnější hudebník podílel na vedení hudebních veselic či doprovázel na klavír amatérská divadelní vystoupení.

Z pozdějšího období je k dispozici unikátní fotografie rodiny Thun-Hohensteinů s několika přáteli. Fotografie z rodinného archivu Thurn-Taxisů označená na rubu popiskou „Bon Repos 1872“ zobrazuje aristokratickou společnost v parku. Svým charakterem se jedná o nenucenou zábavu v přírodě, kdy většina dámské společnosti seděla, kníže Rohan nabízel kněžně Melánii Metternichové květinu. Ostatní dospělí účastníci sledovali fotografa. V popředí byli chlapi Poldi a Ervin Nosticovi a jejich pes (Obr. č. 26).⁴⁵³

Událostí překračující svým významem hranice panství byla „*návštěva Jejich císařských Výsostí pánů arcivévodů Albrechta, Rainera, Viléma a Bedřicha během manévrů, probíhajících nedaleko*“. Stalo se tak 10. a 11. IX. 1874. Na Bon Repos se stolovalo a při obědech i večerech se servírovalo na 70 jídelních souprav. Vše probíhalo v Čínském pavilonu, který byl k tomu účelům obnoven.⁴⁵⁴

V roce 1879 Leopold Bohumil Thun-Hohenstein dokončil rekonstrukci interiérů benáteckého zámku v novorokokovém slohu, exteriér získal převážně barokní podobu a byl upraven i zámecký park.⁴⁵⁵ O rok později modernizoval Bon Repos, přičemž jednu z komnat v druhé části zámku nechal vytapetovat částí z velké sbírky

---

⁴⁵¹ J. ANTOŠ, *Z historie ...*, s. 25–26.

⁴⁵² V. HOLZKNECHT, *Bedřich Smetana ...*, s. 65.

⁴⁵³ SOA Praha, f. RA Thurn-Taxisů, Loučeň, inv. č. 161. Na snímku, který patrně pořídil otec vyfotografovaných chlapců, je zobrazen kníže Benjamin Rohan, kněžna Melánie Metternichová, matka (vyfotografovaných chlapců?), Leopold Nostic (sedící na psu Orion), Ervin Nostic, hraběnka Konstancie Troier, děda Leopold Felix Thun-Hohenstein, babička Eliška Thun-Hohenstein, roz. Mladotová ze Solopisk, kněžna Rosa Hohenlohe, strýc Leopold Bohumil Thun-Hohenstein, kníže Paul Metternich.

⁴⁵⁴ A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 83.

⁴⁵⁵ J. POLÁK, *Kalendárium ...*, s. 68.

shromážděných telegramů (v roce 1880 jich měl 6000 kusů). „*Zmíněná komnata tedy představovala kus rodinných dějin, jakýsi originální a přehledný archiv*“.⁴⁵⁶

Sportovní festivity se v aristokratickém prostředí nemohly obejít bez koní. Jedna z mála dochovaných fotografií zobrazuje dvojici jezdců před středním rizalitem Nového zámku.⁴⁵⁷ Fotografie je bez popisku, nelze tedy určit jezdce. Mnohem zajímavější je zpráva, že v roce 1891 na Bon Repos pořádala pražská pobočka Privilligierte Österreichisches Länderbank první tenisový turnaj na území Čech.⁴⁵⁸

Kromě Bedřicha Smetany se Bon Repos stal v letech 1879–1882 domovem a pracovištěm Augustu Sedláčkovi.⁴⁵⁹ Sedláček zde na pozvání hraběte Leopolda Bohumila připravoval a následně v srpnu 1880 vydal dvoudílnou monografii o starší a nedávné minulosti panství *Historische Notizen über die Herrschaft Benatek a Patnáct let zemědělsko-průmyslového působení na panství Benátky*.⁴⁶⁰

Bon Repos se též stal inspirací pro nezvyklý obor – kinematograf. Příčinou snad nebyla ani tak krása areálu, jako spíše exotické jméno, se kterým se při eskamotérské produkci v hostinci na Čihadlech setkal Dismas Ferdinand Šlambor (16. VI. 1858–4. XII. 1926). Tak vzniklo umělecké jméno Viktor Ponrepo. Majitel kočovného kouzelnického divadla poznal v roce 1896 v Praze hostující kinematograf bratří Lumiérů. Po deseti letech 15. IX. 1907 založil v Karlově ulici na Starém Městě pražském v č. p. 180 U modré štiky první pražský kinematograf pro 56 diváků - jmenoval se Ponrepo.⁴⁶¹

Ještě jednou se měl Bon Repos stát inspirací. Po krátké periodě let 1894–1905, kdy na Bon Repos sídlily sestry Kirschnerovy (Marie - malířka, Lola - spisovatelka, píšící pod pseudonymem Osip Šubin),⁴⁶² sem měl dle Zdeňka Kalisty na počátku dvacátých let 20. století přijít Vítězslav Nezval.⁴⁶³ Přišel sem za děvčetem,

---

⁴⁵⁶ A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 83.

⁴⁵⁷ SOA Praha, f. RA Thurn-Taxisů, Loučeň, inv. č. 161.

⁴⁵⁸ Šárka KOUKALOVÁ, *Bon Repos za Thun-Hohensteinů - IV. část*, Listy města Lysá nad Labem a okolí 8 (7-8), 2005, s. 6.

⁴⁵⁹ August Sedláček (28. VIII. 1843–15. I. 1926) byl významný český historik, genealog, sfragistik a heraldik. V díle jej nejvíce inspiroval archivář Josef Emler. Jeho nejznámějším dílem je patnáctisvazkové dílo *Hrady, zámky a tvrze království Českého*, věnoval se však i regionálním tématům jako jsou dějiny královského města Písek, nebo dějiny Prácheňska.

⁴⁶⁰ A. SEDLAČEK, *Historické poznámky ...*, s. 5 a 7.

⁴⁶¹ J. ANTOŠ, *Z historie ...*, s. 126.

⁴⁶² J. ANTOŠ, *Z historie ...*, s. 46.

⁴⁶³ Vítězslav Nezval (26. V. 1900–6. IV. 1958) se proslavil jako český básník, spisovatel a překladatel. Byl vůdčí osobností českého surrealismu a poetismu. Po II. světové válce byl aktivní v KSČ, a proto je jeho pozdější dílo ovlivněno budovatelstvím. K nejznámějším dílům patří soubor *Básně noci*, *Praha s prsty deště*, *Z domoviny*, *Chrpy a města*; dramata *Milenci z kiosku*, *Manon Lescaut*.

které si našel v tomto kraji. Bon Repos jej inspiroval k napsání stejnojmenné básně v jeho básnické prvotině *Most*.⁴⁶⁴

List
po listu
opadává,
co časů přešlo, co jich přejde zase,
trojčipé hvězdy po rybníků jezdí
a žádný cíl –
to věčnost bloudí v čase.

Labuti,
krásko, dvě stě let ubíhá za jediný den,
zámecká okna ti házejí
smuteční kytice,
vodotrysků sen,
těch lásek úsměv dvorný –
vzpomínám...

Ty jsi tu byla přede dvěma lety ještě.
Víc nejsou slzy mé než tato sprcha deště
z východní komnaty pláčí
důvěrné hodiny,
lampa,
z tvých oken,
z mých očí
listopad po lisu
opadává.

Přestože se Kalista s Nezvalem znal,⁴⁶⁵ jak připouští sám Nezval ve vzpomínkách *Z mého života*, není v Nezvalových vzpomínkách o Bon Repos žádná zmínka.

---

⁴⁶⁴ Z. KALISTA, *Cesta ...*, s. 75–76.

⁴⁶⁵ Kalista měl Nezvala uvádět do společnosti umělců. Seznámil jej například s Jiřím Wolkerem. To bylo v Praze, kdy Wolker a Kalista spolu bydleli v Celetné ulici. Vítězslav NEZVAL, *Z mého života*, Plzeň 1978, s. 86 a 87.

Počátek 20. století s sebou přinesl řadu společenských změn, v jejichž důsledku vývoj šlechtického sídla ustrnul, neboť s výraznými změnami charakteru společnosti definitivně ztratil svoji funkci. Stal se jen upomínkou na určité období dějin, historickou památkou. Hlavním problémem se stala údržba, zachování a v některých případech nalezení nové funkce pro tyto objekty v nových společenských poměrech. V roce 1905 Bon Repos spolu se zbytkem benátského panství koupil Rudolf Ferdinand Kinský. Kinský se musel ve 20. letech vypořádat s pozemkovou reformou, kterou pro majitele velkostatků připravila Československá republika.

Vliv pozemkové reformy

Přestože se jednalo o politickou reformu s národohospodářským podtextem, lze v ní spatřovat i stopy rodící se památkové péče.⁴⁶⁶ Rudolf Ferdinand Kinský, majitel panství Benátky, požádal⁴⁶⁷ dne 12. V. 1924 Státní pozemkový úřad v Praze ve smyslu § 20 zákona č. 81/1920 Sb. (přídělový zákon) o ponechání zámků a parků v Lysé nad Labem a na Bon Repos,⁴⁶⁸ jakož i o ponechání větší výměry hospodářských pozemků za účelem řádného udržování těchto dvou historických a uměleckých památek.⁴⁶⁹

Ministerstvo školství a národní osvěty přípisem ze 13. III. 1926 poukázalo na odborný posudek, který byl podán při šetření o žádosti za ponechání zámečku s parkem podle § 20 přídělového zákona a sděluje že: „by se nestavělo v případě odprodeje

---

⁴⁶⁶ Přijmout památkový zákon a svěřit památkovým úřadům širší pravomoci se v období První republiky nepodařilo. Michal NOVOTNÝ, *Úřad nebo ústav?*, Dějiny a současnost 34 (1), 2012, s. 40.

⁴⁶⁷ „O žádosti bylo dle § 20 přídělového zákona dne 5. VI. 1925 provedeno komisionální šetření a sepsán protokol, ve kterém komise navrhuje, aby požadované plochy byly vlastníku ponechány, ježto mají charakter ploch dle § 20 přídělového zákona. [...], kterým je doplněn § 11 zákona č. 215/1919 Sb. (záborový zákon). Dle § 20 přídělového zákona přísluší vlastníku na ponechání určitých nemovitostí subjektivní právní nárok. Tento nárok je přednostním nárokem vlastnickovým, jemuž musí osoby třetí ustoupiti, jsou-li splněny tyto dva předpoklady: 1) ponecháním nemovitostí vlastníku nebudou rušeny krásy a památky v § 20 cit. zákona uvedené; 2) vlastník podrobí se opatřením z důvodu jejich zabezpečení podle obsahu druhé věty citovaného zákonného ustanovení.“ SOA Praha, f. KST Praha, č. j. TK XIX 10373/1927, fol. 13r.

⁴⁶⁸ „K zámku patří rozsáhlý park upravený a udržovaný po způsobu francouzském a přecházející v lesní park. [...] Jak z tohoto podrobného popisu jest zřejmo, jsou oba dva zámky [Lysá i Bon Repos] původu starého, vzácné architektury a jest nutno proto považovati je za památky vysoké ceny umělecké a historické. Udržování těchto dvou cenných objektů vyžaduje ovšem neobyčejného ročního nákladu činícího průměrně ročně 300.000,-Kč neboť udržování toto a event. opravy nelze svěřovati rukám neodborným, které by zničily čistotu slohu a uměleckou hodnotu ať již jde o stavby samotné nebo o fresky, sochy a malby. Aby mi toto udržování a zachování obou zámků a v nich umístěných uměleckých předmětů a maleb bylo umožněno, dovoluji si žádati, aby mi byla ze záboru propuštěna větší výměra pozemků zemědělských, než jak stanovena jest § 11 záborového zákona [...], aby z něho oba cenné a nákladné zámky mohly býti udržovány ve stavu takovém, aby zachována byla jejich umělecká a historická hodnota.“ SOA Praha, f. KST Praha, č. j. TK XIX 10373/1927, fol. 35r.

⁴⁶⁹ SOA Praha, f. KST Praha, č. j. TK XIX 10373/1927, fol. 33r.

i proti výdělečnému používání zámku, kdyby se kupující zavázal, že se podvolí určitým v přípisu vypočteným podmínkám“.⁴⁷⁰ Oba zámky byly velkostatkáři Kinskému ponechány za podmínek⁴⁷¹ stanovených Státním pozemkovým úřadem a Ministerstvem školství a národní osvěty. Proto mohlo dojít k následnému prodeji. Novým majitelem se stal až na třetí pokus 30. VII. 1926 přednosta Státního pozemkového úřadu Ing. Špitálský, který měl oproti statkářům Čančíkovým ze Zdětína a podnikateli Janu Sudíkovi z Prahy „více štěstí“ při vyřizování žádostí na Státním pozemkovém úřadu v Praze.⁴⁷²

Prvním krokem nového vlastníka byla samozřejmě adaptace letohrádku pro potřeby rodiny. Mimořádnou pozornost zasluhuje zpráva, že v roce 1934 vznikl na Bon Repos pomník Bedřicha Smetany a byl zde zřízen Smetanův pokoj.⁴⁷³ Bližší informace k této aktivitě zatím nebyly dohledány.

K dobovým festivům spojeným s Bon Repos se zachoval zápis o založení hasičského Ochotnického spolku Komenský v roce 1934. Amatérské divadelníky ze Staré Lysé vedl Jan Panenka.⁴⁷⁴ Pod jeho vedením hráli 22. VII. 1934 ve zdejším parku hru Richarda Branaldy *Děvče, jaké jsem si přál*.⁴⁷⁵

Za působení armády (1941–2004)

Doba okupace přinesla letohrádku nucenou změnu vlastníka. Pod nátlakem jej dne 15. XII. 1941 získala Deutsche Reich Reichsfiskus-Heer od dcer Ing. Špitálského. Objekt následně využíval německý velitel milovické vojenské posádky, kterého na konci války vystřídal polní lazaret. Až oslavy konce války přinesly do zdí letohrádku lidovou veselici, která je doložena několika fotografiemi

---

⁴⁷⁰ SOA Praha, f. KST Praha, č. j. TK XIX 10373/1927, fol. 12v.

⁴⁷¹ „1) Veškerý stavební objekty budou stavebně řádně udržovány a zabezpečeny proti ohni.

2) Jakákoliv oprava zámečku a ostatních architektur a plastik, jakož i úprava parku mohou se díti pouze s vědomím a předběžným souhlasem Státního památkového úřadu pro Čechy v Praze.

3) V oboře nebudou prováděny žádné holoseče, nýbrž pouze seč výběrová.

4) Legitimované orgány Ministerstva školství a národní osvěty a jmenovaného památkového úřadu mají právo kdykoliv se přesvědčiti o tom, jsou-li uvedené podmínky řádně plněny.

5) Odborným badatelům a kulturním korporacím řádně legitimovaným a Ministerstvu školství a národní osvěty nebo jmenovaným památkovým úřadem doporučeným, bude po dorozumění s majitelem povolen vstup do výše uvedených objektů za účelem studia a obecného vzdělání.

6) Tyto podmínky přecházejí na každého dalšího nabyvatele.“

SOA Praha, f. KST Praha, č. j. TK XIX 10373/1927, fol. 36v–37r.

⁴⁷² Podrobněji k celé záležitosti SOA Praha, f. KST Praha, č. j. TK XIX 10373/1927.

⁴⁷³ Š. KOUKALOVÁ, *Bon Repos ...*, s. 6.

⁴⁷⁴ (autor neuveden), *120. výročí založení SDH Stará Lysá*, Lysá nad Labem 2008, s. 6–7.

⁴⁷⁵ SOKA Nymburk, f. AO Stará Lysá, kniha 8 - Obecní kronika 1922–1958, s. 111–112.

v obecní kronice (Obr. č. 27).⁴⁷⁶ Je přirozené, že velký podíl účastníků veselice tvořili ruští vojáci.

Po válce a po roce 1948 bylo prvořadým úkolem památkové péče zabezpečit rozsáhlý majetek kulturní hodnoty. Přesto objekt nebyl předán památkovým úřadům, ale nově vytvořené Národní kulturní komisi, v jejíž správě zůstal do roku 1951, kdy přešel na Krajský národní výbor (správa) a Státní památkový ústav (odbornost).⁴⁷⁷ Navržený způsob využití - dětská ozdravovna - zde setrval jen rok⁴⁷⁸ a v roce 1952 tu již bylo školicí středisko zaměstnanců Ministerstva pracovních sil.⁴⁷⁹ Příležitostně zde provozované festivity byly podřízeny politickým požadavkům, jako byla účast na Pochodu míru 15. 4. 1951,⁴⁸⁰ který je doložen i na fotografiích v obecní kronice (Obr. č. 28).⁴⁸¹

Památková péče byla na Bon Repos řešena v několika etapách.⁴⁸² Ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči v platném znění je Bon Repos - areál zámku a areál kaple v Šimona Stylity, za památku prohlášeno k datu 3. V. 1958.

V roce 1953 byl areál předán Vojenské stavební správě Praha – Krajské posádkové správě 31 Mladá,⁴⁸³ která jej spravovala do roku 1956. V té době zde působila armáda, jejíž podíl na pořádání festivit se omezil výhradně na státně politické akce, jako byl májový průvod 1. V. 1955, kdy se posádka z Bon Repos zařadila do průvodu ve Staré Lysé a pokračovala s civilním obyvatelstvem do Lysé nad Labem (stejný průběh je doložen k 1. V. 1959).⁴⁸⁴ Obdobného státně politického charakteru bylo držení čestné stráže u hrobů ruských vojáků na hřbitově ve Staré Lysé, která se konala 8. V. 1955.⁴⁸⁵

V letech 1956–1960 zde sídlil spojovací prapor 13. tankové divize z Milovic⁴⁸⁶ a jejich podíl na společenském životě se rozšířil. Dne 10. III. 1957 se vojáci účastnili druhé části oslav MDŽ, kde vystoupili s „veselými příhodami z vojenského života,

---

⁴⁷⁶ SOKA Nymburk, f. MNV Stará Lysá, fotoalbum II., fotopříloha ke kronice obce Stará Lysá.

⁴⁷⁷ M. NOVOTNÝ, *Úřad ...*, s. 42.

⁴⁷⁸ NPÚ, generální ředitelství, f. Sbíрка dokumentace, i. č. SPPOP-10.931, Základní list pro evidenci památkových objektů II. kategorie, z 28. XII. 1951.

⁴⁷⁹ NPÚ, generální ředitelství, f. Sbíрка dokumentace, i. č. SPPOP-10.931, Základní list pro evidenci památkových objektů II. kategorie, z 2. V. 1952.

⁴⁸⁰ SOKA Nymburk, f. AO Stará Lysá, kniha 8 - Obecní kronika 1922–1958 s. 189.

⁴⁸¹ SOKA Nymburk, f. OÚ Stará Lysá, fotoalbum IV., fotopříloha ke kronice obce Stará Lysá.

⁴⁸² Srov. Poznámku č. 234.

⁴⁸³ Předání proběhlo 9. III. 1954. VHA, f. MNO 1954, kart. 632, signatura 77-01/29.

⁴⁸⁴ SOKA Nymburk, f. AO Stará Lysá, kniha 8 - Obecní kronika 1922–1958, s. 8.

⁴⁸⁵ SOKA Nymburk, f. AO Stará Lysá, kniha 8 - Obecní kronika 1922–1958, s. 215.

⁴⁸⁶ V. VOLFÍK, *Vzpomínky ...*, s. 44.

sólovým a sborovým zpěvem, nakonec zahrála k tanci vojenská hudba.⁴⁸⁷ Po volbách do MNV, ONV a KNV se 4. V. 1957 konala na zámku Bon Repos „zdařilá veselice“.⁴⁸⁸ O vánočních svátcích 1957 uspořádala místní jednota Sokol v hostinci Jednoty u Houdků divadelní hru *Děda mráz* za spoluúčasti vojáků ze zámku Bon Repos.⁴⁸⁹ Dětem se vojáci věnovali i 1. VI. 1960, kdy jim zahráli loutkové divadlo.⁴⁹⁰ Sportovní aktivity (zejména fotbal) byly mezi vojáky a dorostem z okolních obcí provozovány ještě na začátku 60. let.⁴⁹¹

Posádka z Bon Repos se v roce 1958 příležitostně zapojila i do „polních špičkových prací“. „*Za tuto práci vojáci obdrželi z kulturního fondu JZD televizor*“.⁴⁹² K neobvyklým úkolům, navíc přesně v duchu šporkovských loveckých tradic, patřil odchyt 120 živých zajíců do sítí. Lov se uskutečnil 23. XI. 1958 v nedalekém Hrabanově, Na Hrádku a v Raštici. Jak zapsal obecní kronikář: „*Akce byla zdařilá a veselo bylo po celý den*“.⁴⁹³

S příchodem raketového oddílu v roce 1963 nastalo ochlazení ve vztahu k civilnímu obyvatelstvu, což nejlépe dokumentuje výstavba dvou linií oplocení a vrátnice na příjezdu k Bon Repos. Nadále se posádka účastnila společenských akcí pouze mimo areál. V roce 1974 zajišťovala v Lysé nad Labem Slavnosti listů - deníku Rudé právo. Podílela se na prvomájových průvodech, vypomáhala (byla jediný vojenský útvar na okrese Nymburk) při branné přípravě ve školách a organizacích Svazarmu.⁴⁹⁴

Z důležitých novodobých dat je třeba vyzdvihnout 7. IX. 1971, kdy na Bon Repos nastoupil Václav Volfík jako velitel 13. samostatného raketového útvaru VÚ 3757 Mladá. Během svého jedenáctiletého působení získala posádka sedmkrát titul „Vzorný útvar“.⁴⁹⁵ Ocenění se vztahovalo především k plnění vojenských povinností, ale jistý podíl na něm mohl mít i příkladný přístup k ochraně a údržbě památkového areálu.⁴⁹⁶

Pro pořádání festivaltů armáda využívala Čínský pavilon. Na prvním místě to byly vojenské oficiální akty. Prostor byl dán i volnější zábavě. Jedenkrát týdně

⁴⁸⁷ SOKA Nymburk, f. AO Stará Lysá, kniha 8 - Obecní kronika 1922–1958, s. 229.

⁴⁸⁸ SOKA Nymburk, f. AO Stará Lysá, kniha 8 - Obecní kronika 1922–1958, s. 231.

⁴⁸⁹ SOKA Nymburk, f. AO Stará Lysá, kniha 8 - Obecní kronika 1922–1958, s. 234.

⁴⁹⁰ SOKA Nymburk, f. OÚ Stará Lysá, Kronika II. 1959 – 2010, s. 26.

⁴⁹¹ *Rozhovor s Vladimírem Vaňkem*, Stará Lysá 19. VII. 2016. Vedl Stanislav SVOBODA.

⁴⁹² SOKA Nymburk, f. AO Stará Lysá, kniha 8 - Obecní kronika 1922–1958, s. 239.

⁴⁹³ SOKA Nymburk, f. AO Stará Lysá, kniha 8 - Obecní kronika 1922–1958, s. 244.

⁴⁹⁴ V. VOLFÍK, *Vzpomínky...*, s. 48.

⁴⁹⁵ TÝŽ, s. 46.

⁴⁹⁶ Podrobněji k obnově v poznámce č. 245.

zde vystupovali přední hudební a divadelní soubory.⁴⁹⁷ K jedné z mála jmenovitě uvedených akcí posádky patřila v roce 1974 beseda o tankových bojích u Kyjeva se sovětskou partyzánkou Lydií Uvarenkovou (byla příslušnicí tankové brigády v hodnosti poručíka). Besedy se zcela mimořádně účastnili i funkcionáři ONV Nymburk.⁴⁹⁸

Po odchodu podplukovníka Volfíka v roce 1982 neprobíhaly na Bon Repos žádné významné aktivity s výjimkou oslav 25. výročí založení útvaru, které se konalo 24. IX. 1988 v areálu kasáren (Obr. č. 29).⁴⁹⁹ Obecní kronika ani pamětníci nezmiňují účast vojáků na veřejném životě ve Staré Lysé nebo Lysé nad Labem.⁵⁰⁰

5.3 Charles Butler, kreativní majitel zámku (od 2004)

Koupě

Před očekávanou změnou vlastníka Bon Repos vyvstalo mnoho spekulací o budoucím osudu letohrádku. Výstižný název novinového článku *Co se stane s Bon Repos?* ze srpna 1995⁵⁰¹ zmínil kromě očekávaného řešení majetkových převodů i kulturní potenciál zámku, jenž nespočíval pouze v památkové hodnotě, ale i v dozvuku dříve zde konaných festivalt. V obdobném duchu se nesly úvahy dalších příspěvků v regionálním tisku Nymbursko.⁵⁰²

Pozornost veřejnosti rozdmýchal příspěvek Ondřeje Urbance z března 2005 *Bon Repos má nového majitele*,⁵⁰³ který upozornil na realizovanou změnu vlastnictví. Autor uvedl, že se do zámku vrátí návštěvníci. Tím zdůraznil zjevně neočekávanější přání veřejnosti, která památky většinou vnímá jako významný cíl turistického ruchu. V menší míře veřejnost nahlíží na památky též jako na objekty kulturního a historického dědictví. Při rozhovoru nový vlastník projevil přiměřený vztah k majetku a úctu

⁴⁹⁷ SOkA Nymburk, f. OÚ Stará Lysá, Kronika II. 1959 – 2010.

⁴⁹⁸ V. VOLFÍK, *Vzpomínky ...*, s. 49.

⁴⁹⁹ Na programu oslav byl v 11 hodin slavnostní nástup, ve 12 hodin slavnostní oběd, ve 14 hodin otevření síně revolučních a bojových tradic a od 15 hodin kulturní program. SOkA Nymburk, f. OÚ Stará Lysá, fotoalbum IV., fotopříloha ke kronice obce Stará Lysá.

⁵⁰⁰ Patrně z důvodu umístění zbraní protivzdušné obrany. Vojenská cvičení probíhala na mýtině blízce k Raštici. *Rozhovor s Vladimírem Vaňkem*, Stará Lysá 19. VII. 2016. Vedl Stanislav SVOBODA.

⁵⁰¹ Martin DĚDEK, Martin, *Co se stane s Bon Repos?*, Nymburský deník, 2. IX. 1995, s. 5.

⁵⁰² Jana DOLEČKOVÁ, *Pro Bon Repos se hledá majitel*, Nymburský deník, 27. X. 2001, s. 17 a Jana DOLEČKOVÁ, *Bon Repos: majitel dosud neznámý*, Nymburský deník, 30. IV. 2002, s. 12.

⁵⁰³ „Do zámku se vrátí i návštěvníci. Bývalé vojenské objekty v Bon Reput přijdou k zemi. Nový majitel objektu, firma Zámek Bon Repos už začala s bouráním nepůvodních vojenských objektů. V první etapě se majitel soustředí na rekonstrukci dominantní budovy Nového zámku a vrátnice, které jsou určeny k bydlení. Už v květnu by se měla rýsovat hrubá stavba pyramidové rozhledny v místech bouraného armádního autoparku. Nový majitel uvažuje se zpřístupněním parku i pyramidové rozhledny v určitých termínech.“ Ondřej URBANEC, *Bon Repos má nového majitele*, Nymburský deník, 19. III. 2005, s. 9.

k předkům,⁵⁰⁴ které jsou zárukou přirozené regulace ochrany kulturního dědictví. Zmírnil obavy kulturní veřejnosti i místních obyvatel, že zámek byl prodán majiteli, který k oné kulturní tradici či paměti místa nemá žádný vztah a bude s památkou nakládat ryze obchodnický.⁵⁰⁵

Novým vlastníkem Bon Repos se fakticky stal jednatel obchodní firmy DATART MEGASTORE Letňany, spol. s r. o. pan Charles Butler. Pan Butler se narodil v roce 1966 v Londýně. Vystudoval London School of Economics. K jeho zálibám patří literatura a sledování aktuálního dění ve světě. Proto se zajímá o trh s nemovitostmi v ČR (je jednou z vůdčích osobností Real Estate Karlín Group). Pozornost věnuje i obchodu se spotřební elektronikou. V roce 1992 se stal spoluzakladatelem obchodního řetězce DATART. Z volnočasových aktivit jednoznačně upřednostňuje jízdu na koních. K dalším zálibám patří kitesurfing,⁵⁰⁶ snowboarding, sailing a wakeboarding.⁵⁰⁷ Z výčtu sportovních zálib a s přihlédnutím k obchodnímu duchu je zřejmé, že se v současné době zajímá též o bikesharingové systémy.⁵⁰⁸ Jeho koníčkem je také sbírání moderního umění. Část ze své pražské sbírky pláten instaloval do Nového zámku již v roce 2008.⁵⁰⁹ Další část sbírky byla instalována do nově adaptovaných hostinských pokojů Starého zámku v červnu 2016 (Obr. č. 36).⁵¹⁰

Charles Butler s ohledem na teritoriální okruh svých podnikatelských aktivit hledal v České republice objekt pro rekreaci. Z prvotní představy o víkendové chatě dospěl k názoru, že by v obdobné cenové relaci bylo možné k těmto účelům adaptovat nějaký zámeček. Kritériem výběru byla z hlediska poskytnutí soukromí z počátku pouze lokace

---

⁵⁰⁴ To potvrdil mimo jiné i koupí portrétu hraběte Šporka a obrazu Maří Magdaleny v roce 2008 na aukci starožitností pocházejících z majetku hanoverských králů. *Rozhovor s Evou Chlumovou*, Bon Repos 28. I. 2017. Vedl Stanislav Svoboda. Skutečnost, že oba obrazy patřily do majetku rodiny Šporků, dokládá zobrazení rodového erbu. Šporkův portrét měl zhotovit maďarský malíř Adam Mányoky (1673–6. VIII. 1757). Mányoky byl dvorní malířem Františka II. Rákocziho. V roce 1717 přešel do služeb polského krále a saského kurfiřta Augusta II. Silného. Pro jeho dílo jsou typické individualizované charakterové portréty.

⁵⁰⁵ Obecný trend počátku 21. století směřoval k tomu, že památkové objekty byly opraveny a využity jako hotely. Velmi často byla při adaptacích objektů památková péče upozaděna před komerčním využitím. Ukázkovým příkladem je nedaleký zámek Dětenice.

⁵⁰⁶ Kitesurfing je sport spočívající v jízdě po vodě na speciálním prkně (tzv. „kiteboard“) za využití tažného draka.

⁵⁰⁷ Wakeboarding je sport obdobného druhu. Je to jízda na wakeboardu taženém lodí nebo kabelovým vlekem po vodní hladině. Byl vyvinut jako kombinace vodního lyžování a technik surfingu.

⁵⁰⁸ Bikesharing je služba města nebo firmy, která je provozuje, obyvatelům. Principem je půjčení jízdního kola k přepravě po městě. Tato služba bývá někdy otevřena i turistům a je variabilní v ceně i délce výpůjčky.

⁵⁰⁹ Mimo českých autorů jako například Daniela Pitína jsou zde zastoupeni i umělci z Ruské federace K. Nikolaev a Dalboev. *Rozhovor s Evou Chlumovou*, Bon Repos 28. I. 2017. Vedl Stanislav Svoboda.

⁵¹⁰ Kromě pláten Josefa Bolfa, Arno Pařika, Evžena Šimery, Tomáše Bárty, Adama Štecha, Jitky Mikulicové a Jiřího Davida, zde byly umístěny i instalace Jana Kadlece. *Rozhovor s Evou Chlumovou*, Bon Repos 28. I. 2017. Vedl Stanislav Svoboda.

zámečku na samotě. Nejprve koupil zámek Tětětice u Klatov. Svým charakterem byl zámek podobný Bon Repos. Byla to rovněž stavba z počátku 18. století a také se skládala z několika objektů.⁵¹¹ Zámek Tětětice nevyhovoval z hlediska vzdálenosti od Prahy a kvůli poněkud chladnějšímu klimatu. Proto hledal nový objekt. Areál Bon Repos mu byl v roce 2003 nabídnut realitním makléřem a protože objekt splňoval jak kritérium odlehlosti od sídla, tak i dobré dopravní dostupnosti do Prahy, koupil jej.

Asi nejvýstižněji byl jeho vztah k České republice, její společnosti a historii uveden v pořadu Babylon odvysílaném na ČT 2 dne 14. I. 2017: „*Charles Butler vrostl za 25 let do naší společnosti, naučil se dobře jazyk, má české společníky, zaměstnance a zanechal své stopy v architektuře Prahy i při restaurování našeho kulturního dědictví významného barokního mecenáše Šporka*“.⁵¹²

Adaptace

Charlesi Butlerovi nebyla před koupí zámku známa jeho minulost ani osobnost Františka Antonína Šporka. S kulturně historickým potenciálem místa se seznámil až v rámci adaptace letohrádku. Nyní je s odstupem času možné porovnat prvotní projekt z července 2004⁵¹³ se současným stavem a vyhodnotit výstupy bádání a restaurátorských zpráv na konečnou podobu areálu.

Charles Butler původně zamýšlel opravit historické budovy a jako kontrast ponechat torzo vojenského areálu. Záhy dospěl k názoru, že by nevhledné vojenské objekty a zanedbané asfaltové plochy do značné míry devalvovaly investice vynaložené na rekonstrukci (Obr. č. 31). Proto v rámci přípravy projektu, který byl podkladem pro závazné stanovisko orgánu památkové péče⁵¹⁴ a stavební povolení,⁵¹⁵ oživil ideu šporkovské zemní pyramidy. Pyramida byla navržena severně od Starého zámku. Těleso pyramidy mělo mít poloměr 15 m a výšku 13 m. Na vrcholu terasovitě uspořádané pyramidy byl vyprojektován altán obdobného tvaru jako je kaple sv. Šimona

---

⁵¹¹ K zámku v Těteticích dostupné online (<http://www.krizemkrazemceskem.cz/ves-a-zamek-tetetice/>) a (<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169911673-pamatky-na-prodej/308295350530012-zamecek-tetetice/#video>), [citováno k 3. VIII. 2016].

⁵¹² Dostupné online (<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1131721572-babylon/416236100152031/obsah/516056-charles-butler>), [citováno k 28. I. 2017].

⁵¹³ MÚ Lysá, SÚ, *Bon Repos – Starý zámek. Studie rekonstrukce na pension*, V. V. V. ARCHITEKTI, Praha 2006, s. 1 a 2.

⁵¹⁴ MÚ Lysá, OŠK, *Závazné stanovisko MU Lysá nad Labem, odbor školství a kultury č. j. ŠK/396/19/04/Kuč – R*, ze dne 20. IX. 2004.

⁵¹⁵ MÚ Lysá, SÚ, *Rozhodnutí stavebního úřadu – stavební povolení I. etapy obnovy č. j. SÚ/1078/92/04/Ja z 18. X. 2004.*

Stylity (Obr. č. 32).⁵¹⁶ Materiál na stavbu tělesa pyramidy měl pocházet z demolic vojenských objektů.⁵¹⁷ K realizaci nedošlo, přestože byl záměr stavebně povolen.⁵¹⁸ Důvodem byla obava o zajištění stability pyramidy a také estetické hledisko, kdy majitel nechtěl v areálu umístit nový příliš technicky působící prvek. Jednalo se však o velmi originální návrh projektanta, který nepochybně vycházel z Rentzových rytin a dobového popisu areálu.

V rámci demolice vojenských objektů severně od Starého zámku byla odstraněna i zpevněná plocha a vodní nádrž (severozápadně). Nová protipožární nádrž vznikla severně od Čínského pavilonu. Její původně technický vzhled (obdélníková nádrž) byl z podnětu Charlese Butlera významně změněn do podoby křížového rybníka s ostrovem v centrální části. Přestože se v kompozici rokokového areálu jedná o novotvar, působí zde křížový rybník velmi přirozeným dojmem. Navíc vodní živel a efekt zrcadlení na vodní hladině je hojně využíván při pořádání novodobých festivit, zejména světelných *show* a ohňostrojů (Obr. č. 33 a 48).

Pro pořádání společenských akcí bylo nejprve zamýšleno využít upravenou louku severně od Starého zámku (v místě bývalých vojenských staveb). V roce 2006 majitel projevil zájem o optické propojení Starého zámku přes severní louku s volnou krajinou. Zásah byl realizován v zimě 2006.⁵¹⁹ Až po realizaci průseku porostem vzrostlých dřevin se ukázalo, že průhled je ukončen dominantou dvou vrchů Bezdězů, jak na tuto skutečnost upozornil již Rentz ve své rytině *Bon-Repos oder der Vogel-Berg von Mittag anzusehen* (Obr. č. 34a). Situování louky mimo pohledový rámeček většiny historických objektů vedlo k přehodnocení významu severní louky. V její západní části byl umístěn výběh pro koně. Východní část severní louky, osově provázaná mezi Čínským pavilonem a křížovým rybníkem, je k festivitám využívána spíše příležitostně a to právě ve vazbě na oba objekty.

Dominantním prostorem pro pořádání společenských aktivit je louka jižně od Nového zámku, která byla původně zamýšlena jako privátní zázemí majitele. Kromě prosluněné polohy louka nabízí i jedinečné orámování případné „scény“.

---

⁵¹⁶ MÚ Lysá, SÚ, *Zámek Bon Repos lokalita Čihadla Stará Lysá. Přípravné a průzkumné práce – část 1.* ATELIÉR Všeřdova 19, s. r. o., Praha 2004.

⁵¹⁷ Z technického vybavení a dalších objektů v areálu zámku Bon Repos (st. p. č. 270, 271, 272, 273, 276, 278, 280 a zpevněné plochy na p. č. 860/8 a 928 v k. ú. Stará Lysá). MÚ Lysá, SÚ, *Rozhodnutí o odstranění stavby*, č. j. SÚ/1079/38/04/Ja ze dne 30. IX. 2004.

⁵¹⁸ MÚ Lysá, SÚ, *Kolaudační rozhodnutí stavebního úřadu – stavební úpravy v areálu zámku Bon Repos* č. j. SÚ/1650/07/Ja-7 ze 7. XII. 2007.

⁵¹⁹ MÚ Lysá, OŽP, *Rozhodnutí o zásahu do významného krajinného prvku* č. j. ŽP/1882/77/06/Sv/OP ze dne 8. III. 2006.

Ze severní strany je na jeden metr vysoké zemní terase situován Nový zámek se širokým schodištěm (Obr. č. 10b a 41). Proti středovému rizalitu zámku ústí stromořadí svažující se jižně do lesoparku (Obr. č. 34b). Na západní straně roste asi 12 m vysoký památný tis. Východní straně, navazující na hospodářský dvůr, byl ponechán polointimní charakter poté, co sem byl umístěn bazén o rozměrech 5 x 22 m.⁵²⁰ Bazén je od jižní louky oddělen tvarovaným živým plotem. Jeho okolí je ke společenským událostem využíváno jen příležitostně, například pro pořádání módních přehlídek.

Úprava areálu nakonec vyústila v jakési symbolické rozlišení významnosti objektů. Na temeni vrchu a terasy jsou umístěny všechny historické stavby. O úroveň níže se nachází severní louka s křížovým rybníkem a jižní louka s bazénem. Nejspodnější úroveň zaujímá lesopark, kde by měla být zřízena obora (Obr. č. 34b).

Plochu „čestného dvora“ nyní představuje prostor před jižním průčelím Šporkova Bon Repos. Jeho podoba měla být dle představ Charlese Butlera vymezena nízkými tvarovanými živými ploty ze zimostrázu, které měly kompozičně navazovat na rastr zimostrázových plotů a cestiček před Novým zámkem. Z provozního hlediska bylo od záměru upuštěno a plocha zůstala zpevněna jen mlatovou úpravou (Obr. č. 38).

Budova Nového zámku byla hlavním impulzem ke koupi areálu. Z toho důvodu se začala rekonstruovat již v roce 2005. Ostatní objekty v čele se Starým zámkem měly sloužit komerčním účelům. Starý zámek měl být adaptován na penzion a zázemí pro honce.⁵²¹ V tomto lze opět spatřovat dozvuky původního účelu loveckého zámečku, které přetrvaly do současné doby. Pro rozlehlost objektu a náročnost předpokládaných restaurátorských prací byl Starý zámek rozdělen do několika etap rekonstrukce.⁵²² V květnu 2016 bylo zkolaudováno⁵²³ šest hostinských pokojů (pro 14 osob),⁵²⁴ jídelna, salonek, spojovací chodba (Obr. č. 35 a 36). Z celého objektu Starého zámku zbývá

---

⁵²⁰ MÚ Lysá, SÚ, *Kolaudační rozhodnutí – stavební úpravy v areálu zámku Bon Repos* č. j. SÚ/1650/07/Ja-7 ze 7. XII. 2007.

⁵²¹ MÚ Lysá, SÚ, *Bon Repos – Starý zámek. Studie rekonstrukce na pension, V. V. V. ARCHITEKTI*, Praha 2006 a MÚ Lysá, SÚ, *Stavební úpravy Starého zámku (Objektu J) na ubytovací a školící centrum, ATELIÉR Všeřdova 19, s r. o., Praha 2007.*

⁵²² Kromě stavebních úprav zde byly provedeny i restaurátorské práce – restaurování povrchů fasády a interiérových maleb Starého zámku I. etapa; restaurování povrchů fasády a interiérových maleb Starého zámku J – tzv. Šporkova chýše II. etapa; restaurování povrchů komínových těles Starého zámku II. etapa; restaurování interiérových maleb východního a jižního křídla Starého zámku.

⁵²³ MÚ Lysá, SÚ, *Kolaudační souhlas* č. j. SÚ/42017/16/ČI ze dne 23. V. 2016.

⁵²⁴ Pojmenování pokojů je odvozeno od barvy mramorů použitých v koupelnách. *Rozhovor s Evou Chlumovou*, Bon Repos 28. I. 2017. Vedl Stanislav Svoboda.

na konci roku 2016 dokončit stavební úpravy západního a severního křídla⁵²⁵ včetně restaurování fasád (Obr. č. 37).⁵²⁶

Majitel zamýšlel Čínský pavilon využít jako víceúčelový společenský sál pro pořádání konferencí, svateb, koncertů apod. Obnova byla z hlediska restaurátorských prací poměrně náročná, a proto byl zařazen do III. etapy rekonstrukce areálu.⁵²⁷ Důvodem byla především snaha objekt co nejdříve komerčně využívat. Kompletní práce byly ukončeny v roce 2008.⁵²⁸

Kaple Nejsvětější Trojice měla sloužit církevním i civilním účelům, přičemž dominantní využití bylo plánováno pro svatební obřady. První se zde mohl uskutečnit na základě předchozích restaurátorských zásahů již v roce 2008.⁵²⁹

Vojenská vrátnice z roku 1969 umístěná u brány vnitřního oplocení byla v roce 2004 určena za byt správce. Po výstavbě západní zdi vnějšího oplocení na hranici lesoparku u Čihadel v roce 2006⁵³⁰ ztratil objekt vrátnice na významu a byl zcela odstraněn.

Technické zázemí vystavěné armádou v 70. letech východně od areálu mělo i nadále plnit funkci kotelny, garáže a dílny.⁵³¹ Příchovského hospodářský dvůr z konce 18. století byl v plánu z roku 2004 určen pro více účelů. Západní křídlo blíže k Čínskému pavilonu mělo obsahovat zázemím pro sál - šatny, toalety, catering. Východní křídlo bylo určeno pro konírny a sklad píce.⁵³²

Poměrně velkou proměnou prošly parkové úpravy ve vnitřním oploceném areálu Bon Repos.⁵³³ Kromě již zmíněného odstranění zpevněných ploch došlo v listopadu a prosinci 2006 k výrazným terénním úpravám plochy mezi Starým a Novým zámekem. Terén se snížil o 30 cm a více. Stávající vzrostlé stromy, především lípy,

---

⁵²⁵ MÚ Lysá, SÚ, *Stavební úpravy Starého zámku (Objektu J) na ubytovací a školící centrum, Průvodní zpráva*, ATELIÉR Všehrdova 19, s.r. o., Praha 2007, s. 4. Celkový počet ubytovacích objektů je 16 a mají kapacitu 32 lůžek, zastavěná plocha 1337 m² (Starý zámek 972 m², kuchyně 66 m², sklep 106 m²).

⁵²⁶ Pozitivní výsledky sond dávají tušit minimálně iluzivní výmalbu v tzv. Smetanově síni (původně snad kapli) a exteriérové výmalby včetně „hanlivých nápisů“ na jižní fasádě.

⁵²⁷ Ve III. etapě byla provedena oprava pláště a střešní krytiny. MÚ Lysá, OŠK, P. KADLEC – J. N. ASSMANN, *Plakát ...*

⁵²⁸ MÚ Lysá, SÚ, *Kolaudační souhlas* č. j SÚ/601/08/Ja-4 ze dne 16. V. 2008.

⁵²⁹ VI. etapa představovala restaurování maleb v kapli Nejsvětější trojice. MÚ Lysá, OŠK, P. KADLEC – J. N. ASSMANN, *Plakát ...*

⁵³⁰ Západní vstupní brána a ohradní zeď na pozemku p. č. 860/1 v k. ú. Stará Lysá byly zkolaudovány rozhodnutím citovaným v poznámce č. 517.

⁵³¹ Drobné stavební úpravy byly zkolaudovány rozhodnutím citovaným v poznámce č. 517.

⁵³² Oba objekty byly k užívání schváleny rozhodnutím MÚ Lysá, SÚ, *Kolaudační rozhodnutí* č. j. SÚ/2154/08/Ja-5 ze dne 20. XI. 2008.

⁵³³ Areál byl v roce 1963 oplocen. U vstupu byla v roce 1969 vystavěna cihlová zeď a vrátnice. VHA, f. 2231, karton 1, Zápis o odevzdání a převzetí dokončených prací a uvedení do trvalého provozu „BON-REPOS, temperovaná garáž, netemperovaná garáž, neprůhledné oplocení (část), průhledné oplocení, komunikace a plošiny (část) ze dne 10. X. 1963“.

byly zastabilizovány v kruhových zvýšených rabatech - po obvodu vyzděných (Obr. č. 16b).⁵³⁴ V důsledku tohoto nevhodného zásahu, který nebyl předem konzultován s orgánem památkové péče ani orgánem ochrany přírody, došlo k přímému úhynu několika stromů u kaple a snížení vitality dřevin u Čínského pavilonu. Pozitivním výstupem bylo urovnání terénu v okolí kašny před severním průčelím Nového zámku s následnou dosadbou zimostřázů do tvarovaných živých plotů. V rámci úpravy prostranství byla restaurována i plastika Máří Magdaleny⁵³⁵ a pískovcová kašna. Nově upravený parter je využíván jak pro neformální setkání rodiny majitele, tak zejména pro svatebčany. Nejvíce je plocha vytižena od června do září, kdy je zde minimálně jednou v týdnu svatba (Obr. č. 48).

Po obvodu parku byly od roku 2004 prováděny průběžné probírky porostu s cílem ponechat nejhodnotnější dřeviny. V roce 2007 došlo k odstranění vnitřního oplocení areálu (drátěné oplocení s ostnatým drátem ukotvené na betonové sloupky) a „rozšíření“ parku až k okraji porostů. V roce 2009 majitel koupil lesní pozemky východně od areálu a scelil tak plochu lesoparku na výměru 65 ha (Obr. č. 2).⁵³⁶ Velikost areálu a plánované komerční využití zámku jako penzionu pro honce přivedlo v roce 2010 vlastníka k návrhu na zřízení brokové střelnice pro TRAP.⁵³⁷ Střelnice měla být umístěna asi 500 m východně v centru přikoupeného lesního komplexu.⁵³⁸ Záměr nebyl dosud realizován z důvodu nemožnosti vystavět oplocení kolem celého lesního porostu.⁵³⁹ Bylo realizováno pouze oplocení jižní části parku,⁵⁴⁰ aby se zabránilo veřejnosti procházet celým areálem. Velikost sceleného území iniciovala přípravu projektu na zřízení obory. Projekt na umístění 30 kusů daňčí a 20 kusů mufloní zvěře byl předložen v roce 2013,⁵⁴¹ avšak pro nesoulad záměru s územním plánem (přímá kolize s prvky územního systému ekologické stability)⁵⁴² nemohl být zatím realizován.

⁵³⁴ MÚ Lysá, OŽP, *Výzva k nápravě* č. j. ŽP/vl/37/07/Sv/OP ze dne 6. II. 2007.

⁵³⁵ MÚ Lysá, OŠK, P. KADLEC – J. N. ASSMANN, *Plakát ...*

⁵³⁶ Ke dni 2. III. 2009 obchodní firma ZÁMEK BON REPOS, spol. s r. o. odkoupila od potomků Ing. Špitálského lesní pozemky p. č. 865, 868, 869, 870/1 a 870/2 v k. ú. Stará Lysá.

⁵³⁷ Trap je sportovní střelba na pohyblivý terč (holuba).

⁵³⁸ Záměr představoval umístění dvou vrhaček s obsluhou a maximálně pěti střeleckými stanovišti (varianta II.). Nedílnou součástí byl záměr na oplocení lesního pozemku – střelnice. MÚ Lysá, OŽP, *Střelnice Zámek Bon Repos broková střelnice pro TRAP*, SHOT-ING, s. r. o., Praha 2010.

⁵³⁹ MÚ Lysá, OŽP, *Závazné stanovisko k zásahu do významného krajinného prvku* č. j. ŽP/37138/10/Sv/351/OP ze dne 30. IX. 2010.

⁵⁴⁰ MÚ Lysá, OŽP, *Závazné stanovisko k zásahu do významného krajinného prvku* ŽP/37137/10/Sv/288/OP ze dne 5. VIII. 2010.

⁵⁴¹ MÚ Lysá, OŽP, *Studie proveditelnosti Obora pro spárkatou zvěř Bon Repos*, František HAVRÁNEK, Praha 2013.

⁵⁴² Blíže § 3 písm. a) zákona č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny v platném znění.

Oba návrhy (střelnice a obora) velmi dobře korelují s původním způsobem užívání loveckého zámku a naznačují budoucí směr jeho využití v oblasti pořádání festivit s mysliveckou a sportovní tematikou.

Charles Butler spolu s vedoucím restaurátorem Petrem Kadlecem⁵⁴³ usilují o myšlenkové i vlastnické sjednocení kdysi homogenního areálu. V kontextu soudobých ekonomických podmínek bylo velmi neobvyklé, že projevíli zájem o koupi areálu kaple sv. Šimona Stylity. Kaple je od roku 2009 v majetku obchodní firmy ZÁMEK BON REPOS, spol. s r. o. a od roku 2014 je restaurována (Obr. č. 40).⁵⁴⁴

Z památkového hlediska je Petr Kadlec garantem restaurátorských zásahů.⁵⁴⁵ Jeho vztah k Bon Repos je ale hlubší. Stejně jako pan Butler neznal ani on lovecký zámek. O zámku se dozvěděl až od štukatéra Daniela Domanji, který se měl podílet na restaurování. V roce 2005 se stal vedoucím restaurátorem na Bon Repos a v této pozici je dosud. Svůj výzkum a práci opřel Petr Kadlec o spolupráci s Janem Nepomukem Assmannem,⁵⁴⁶ kurátorem Muzea hlavního města Prahy. Nyní vede diskuse o freskové výzdobě s historikem umění Jiřím Šerých.⁵⁴⁷ Problematiku Šporkových nápisů konzultuje s pracovníky hospitálu Kuks. Z jeho podnětu byla uspořádána výstava „Znovuzrození Bonrepos“, která se konala ve dnech 15. IX.–3. X. 2009 v bývalém augustiniánském klášteře v Lysé nad Labem (nyní sídlo SOA Praha-SOKA Nymburk).

Festivity

Skutečnost, že objekt získal nového vlastníka, vedla autora diplomové práce k přípravě projektu, který měl po více než šedesáti letech jako první veřejnosti otevřít brány Bon Repos.⁵⁴⁸ V rámci Dnů evropského dědictví⁵⁴⁹ byl na sobotu 18. IX. 2004

---

⁵⁴³ Petr Kadlec, nar. 1955, absolvent Akademie výtvarných umění v Praze, obor restaurování malířských uměleckých památek, pracoval pro Kancelář prezidenta republiky, Ministerstvo zahraničních věcí - Toskánský palác, Českou ambasádu v Paříži, soukromé sbírky v Paříži, Antverpách, Bruselu.

⁵⁴⁴ Nejprve byla opravena střecha, následovalo odvodnění objektu. Nyní se připravuje restaurování fasád. Ze zjištěných sond je zřejmé, že se dochovaly interiérové fresky.

⁵⁴⁵ Od 8. XII. 1992 je akreditován pro restaurování uměleckých děl malířských, polychromované plastiky a sgrafita. Dostupné online (<http://monumnet.npu.cz/restauratori/list.php?KodOk=0&Rest=Kadlec&Povo=&Od=>), [citováno k 4. IX. 2016].

⁵⁴⁶ Jan Nepomuk Assmann (1956–2010), kurátor muzea hlavního města Prahy, historik umění specializující se na dějiny grafiky a portrétních miniatur.

⁵⁴⁷ Jiří Šerých, nar. 1934, je historik umění, jehož celoživotní badatelské úsilí bylo završeno obsáhlou monografií o rytci Michaelu Heinrichu Rentzovi. Na více než 500 stranách mapuje Rentzův život, podrobně se zabývá jeho působením ve službách hraběte Šporka a analyzuje grafické cykly Křesťanský rok, Kniha eremitů a Tanec smrti. V době rekonstrukce areálu Hospitalu Kuks se věnoval problematice autorského podílu Rentze na freskovém cyklu Tance smrti.

⁵⁴⁸ Autor diplomové práce od roku 2000 pracuje na odboru životního prostředí Městského úřadu Lysá nad

připraven cyklovýlet *Po stopách hraběte Šporka*, jehož náplní bylo seznámit se s památkami a zaniklými atrakcemi na panství hraběte Šporka (špitál na Karlově, letohrádek Nové stavení, ves Byšičky, eremitáž sv. Václav, eremitáž sv. František, letohrádek Bon Repos). Autor práce se zaměřil na začlenění objektů do krajiny. Památkové hodnoty přiblížila Šárka Koukalová.⁵⁵⁰ Cyklovýletu se účastnilo asi 25 zájemců. V cíli cesty na Bon Repos byla skupina cyklistů rozšířena o dalších asi sto zájemců z řad místních obyvatel. Správce areálu zpřístupnil veřejnosti všechny památkové objekty. Přítomní si mohli areál naposledy prohlédnout ještě se všemi vojenskými objekty. Přetrvávající zájem veřejnosti o regionální památky a historii, pozitivní ohlas na cyklovýlet a inspirace ve výzkumu Evy Semotanové⁵⁵¹ vedly k vydání tiskového materiálu *Barokní krajina v okolí Lysé nad Labem*.⁵⁵²

Na tyto drobné projekty navázal autor práce iniciativou zakončenou společným projektem měst Brandýs nad Labem-Stará Boleslav – Lysá nad Labem – Benátky nad Jizerou v roce 2009. Nově vzniklá naučná stezka *Krajinou Rudolfa II.* měla představit historii všech tří bývalých komorních panství a odhalit jejich dochované stopy v krajině (Obr. č. 18b a 43b).⁵⁵³ Nezanedbatelný prostor v projektu naučné stezky byl věnován intenzivní činnosti hraběte Šporka, kde vedle zámku v Lysé nad Labem zaujalo dominantní místo Bon Repos. Slavnostní otevření naučné stezky se konalo 12. IX. 2009 cyklistickou štafetou po její trase. Skupinu cyklistů z Brandýsa doplnili u eremitáže sv. Václava cyklisté z Lysé, kteří se s benáteckými účastníky setkali v branách Bon Repos, který byl k této mimořádné příležitosti opět otevřeno široké veřejnosti.

Labem. Od roku 2003 zde vykonává státní správu na úseku ochrany přírody a krajiny, ke které mimo jiné zajišťuje i naplňování Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Jejím obsahem je kromě čistě přírodovědeckých témat i ochrana krajinného rázu a okrajově památková péče.

⁵⁴⁹ Dny evropského dědictví je projekt organizovaný Sdružením historických sídel Čech, Moravy a Slezska. V jeho průběhu se na počátku září veřejnosti zpřístupňují běžně nepřístupné památky, popř. se u památek běžně přístupných připravují doprovodné programy, které mají upozornit na mimořádnost památkového bohatství České republiky. Dostupné online (<http://www.historickasidla.cz/cs/dny-evropskeho-dedictvi/>), [citováno k 21. XI. 2016].

⁵⁵⁰ Šárka Koukalová, nar. 1975, absolventka Pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem v oboru dějepis-regionalistika a Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze v oboru Dějiny a teorie designu a nových médií. Pracuje v NPÚ, ÚOPŠČ v Praze, kde řeší revize nemovitých kulturních památek, přípravu návrhů na prohlášení za nemovitou kulturní památku a podklady pro prohlášení městských památkových zón (mimo jiné i Lysá nad Labem). Profesně se zajímá o moderní architekturu.

⁵⁵¹ E. SEMOTANOVÁ, *Vogtova veduta ...*, s. 494–514.

⁵⁵² Eva SEMOTANOVÁ – Šárka KOUKALOVÁ – Stanislav SVOBODA, *Barokní krajina v Lysé nad Labem a okolí*, Třebestovice 2008.

⁵⁵³ Naučná stezka o délce asi 60 km spojuje do okruhu tři bývalá centra komorního panství. Na trase je instalováno celkem sedmáct zastavení s informačními panely. V lyském úseku to jsou zastavení eremitáž sv. Václava, špitál Karlov, Zemská stezka, zámecký park – Bludnice, zámecký park – Libosad, bažantnice, Stará Lysá, Šporkův kámen v lese Bor, Čihadla.

Vedle uvedených projektů připravených autorem diplomové práce v rámci jeho činnosti na MÚ Lysá nad Labem se zámek stal předmětem zájmu i nevládních a neziskových organizací. V roce 2005 autor práce (jako fyzická osoba) připravil projekt *Polabské variace* zaměřený na propagaci kulturního a přírodního dědictví regionu Lysá nad Labem, které nebylo možné zařadit do jeho pracovní činnosti.⁵⁵⁴ Jeho prostřednictvím chtěl průběžně zpřístupňovat památkové objekty i další významná místa. Hlavní důraz byl kladen na vysokou odbornou úroveň přednášejících. Hudební či divadelní představení měla být inspirována dobou i osobností hraběte Šporka.

První z řady představení připravených pro letohrádek Bon Repos byl koncert *Sen noci na Čihadlech* 7. X. 2006. Soubor Ritornello, jehož uměleckým vedoucím byl Michael Pospíšil,⁵⁵⁵ předvedl lovecko-poustevnícké noční toulky šporkovskými žánry (Obr. č. 24b). Pro nečekaně velký zájem diváků musel být koncert odehrán dvakrát, protože kapacita Čínského pavilonu (150 diváků) nestačila.

Inspirací pro uspořádání prvního divadelního představení na Bon Repos byl festival barokního divadla, opery a hudby *Theatrum Kuks*,⁵⁵⁶ který od roku 2002 pořádá Stanislav Bohadlo⁵⁵⁷ a soubor *Geisslers Hofcomoedianten*⁵⁵⁸ pod vedením Petra Haška. Divadelní hra z roku 1717 *Amor Tyran, aneb Olitovaná pomsta* byl hrán v sobotu 11. XI. 2007 v ještě ne zcela zrekonstruovaném Čínském pavilonu zato před zaplněným hledištěm. Představení se v epizodní roli „divadelní nápovědy“ zúčastnil i pan Butler. Vzácným hostem představení byl prof. Pavel Preiss.

---

⁵⁵⁴ Projekt *Polabské variace*, jehož hlavním nositelem byl autor diplomové práce, byl od počátku finančně podporován Městem Lysá nad Labem a Středočeským krajem. Podrobněji k projektu online (<http://polabskevariace.wz.cz>), [citováno k 4. IX. 2016].

⁵⁵⁵ Michael Pospíšil, nar. 1962, studoval zpěv na Pražské konzervatoři. V roce 1993 založil hudební skupinu Ritornello, od roku 1996 vede Pražské komorní pěvce. Intenzivní badatelskou práci s originálními prameny zúročuje jako hudebník, dramaturg a editor not (např. Kroměřížské sonáty, tance Valeria Otta z r. 1611, Michnova Loutna Česká, písně z kancionálů, hudebně-literární pořady České Křesťanské Akademie a Památníku Národního písemnictví, přednášky pro Centrum Aletti Olomouc, rekonstrukce "barokních" procesí, aj.). Organizuje interpretační semináře (včetně *Theatrum Kuks*), učí na mezinárodních prázdninových seminářích. Podílel se na vydání CD *Masopust již nastal! Vzhůru na ptáky, Jesličky staré nové písničky, A. V. Michna z Otradovic: Loutna česká, Vánoční mše "Již Slunce z Hvězdy vyšlo"*, Karel Václav Holan Rovenský: *Čas jako Hlas*, aj.

⁵⁵⁶ K festivalu blíže online (<http://www.bohadlo.cz/stan/kuks/>), [citováno k 4. IX. 2016].

⁵⁵⁷ Stanislav Bohadlo, nar. 1953, studoval obecnou historii na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Věnoval se hudební vědě a hudební teorii, od roku 1981 pracoval jako asistent na katedře hudební výchovy Pedagogické fakulty v Hradci Králové. V letech 1985 – 1986 byl na ročním italské stipendiu na studium česko-italských hudebních styků v 17. a 18. st. a v roce 1993 německé stipendium na studium myslivečkian. V roce 1995 byl na studijním pobytu v rakouském Institut für Musikwissenschaft (Černohorský, Mysliveček, Vaňhal). Od roku 2000 je čestným členem Asociace hudebních umělců a vědců. V roce 2002 založil hudebně-divadelní festival *Theatrum Kuks*, jehož je dramaturgem. Jako pedagog Univerzity Hradec Králové inicioval založení divadelního souboru *Geisslers Hofcomoedianten*, který se tematicky specializuje na dobu první poloviny 18. století. V neposlední řadě se zasloužil o propagaci areálu bývalých lázní v Kuksu.

⁵⁵⁸ O souboru blíže online (<http://geisslers.cz/>), [citováno 4. IX. 2016].

V roce 2008 se na scéně již kompletně zrekonstruovaného Čínského pavilonu představil opět soubor Ritornello. Tentokrát se jednalo o představení inspirované přírodou *Subtilia sub tilia, aneb něžnosti pod lípou*. Hudební složku doprovodilo taneční vystoupení členů souboru Chorea Bohemica. Zájem diváků byl opět velký, a tak představení muselo být 5. X. 2008 sehráno dvakrát.

Pro čtvrtý ročník byla pozměněna dramaturgie Polabských variací. Nově byl kladen důraz na interpreta a nikoli na šporkovskou tradici představení. Na sólovém koncertu *Sám se svým stínem* vystoupil 4. X. 2009 Jiří Stivín. Pan Stivín přijal pozvání mimo jiné i z toho důvodu, že se chtěl opět podívat na Bon Repos, kde byl v 50. letech na ozdravném pobytu.⁵⁵⁹ Tradice šporkovských festivů byla v roce 2009 „zachována“ v závěrečném světelném představení Pavla Cézy, který navázal na Šporkovy ohňostroje (Obr. č. 33b).

Šporkovskou tematiku navrhl v rámci přípravy koncertu houslista Jaroslav Svěcený. 3. X. 2010 zahrál spolu se svou dcerou na koncertě *Slavné housle doby hraběte Šporka*. V průběhu koncertu představil pět historických nástrojů, které byly po koncertě k prohlédnutí. Výkon účinkujících vzbudil u pana Butlera velký zájem, a proto je po koncertě pozval na prohlídku již zrekonstruovaného Nového zámku.

Hudební historikové tvrdí, že Antonio Vivaldi stál velmi blízko aktivitám hraběte Šporka. Proto byl 2. X. 2011 benátský hudebník „pozdán“ na Bon Repos. V podání komorního souboru Barocco Sempre Giovane vyslechli diváci v přeplněném Čínském pavilonu jeho nejznámější dílo *Čtvero ročních dob*. Přesto měli posluchači připravený ještě jeden neobvyklý zážitek a tím byla recitace veršů, snad přímo psaných Vivaldim, k jednotlivým koncertům. Přednesu se zhostil Alfréd Strojček.

Rok 2012 patřil císaři Rudolfovi II.⁵⁶⁰ Protože se jednalo o osobnost spojující všechna tři komorní panství a navíc osobnost, které byla věnována naučná stezka, byl vokálně experimentální soubor Affetto pozván 7. X. 2012 na jedno z míst naučné stezky - na Bon Repos. Koncert *Rudolf II. vážně nevázně* tak možná navázal na tradici šporkovských kejklířských zábav a kramářských písní.

Zatím nejuceleněji se Bon Repos věnoval komponovaný program *Čaj u arcibiskupa Příchovského*. Cílem bylo veřejnosti představit nové poznatky vzešlé ze studia pramenů a restaurátorských zásahů. V sobotu 20. X. 2013 se pro dvě stovky zájemců otevřely brány Bon Repos. Úvodní výklad, přímo před restaurovanými freskami jižní fasády

---

⁵⁵⁹ *Rozhovor s Jiřím Stivínem*, Bon Repos 4. X. 2009. Vedl Stanislav SVOBODA.

⁵⁶⁰ V roce 2012 se připomínalo 400. výročí úmrtí císaře.

Starého zámku, měl Petr Kadlec (Obr. č. 38). Po jeho výkladu následoval příspěvek ředitele SOKA Nymburk Michala Řezníčka o osobnosti pražského arcibiskupa Antonína Petra Příchovského. Půdorysný vývoj zámku, sadové a krajinářské úpravy, stejně jako nově nalezené kartografické a obrazové prameny prezentoval autor práce. Po malé přestávce s občerstvením následoval koncert nově vzniklého hudebního tělesa Šporkova dechového kvinteta, jehož náplní byla hudba konce 18. století. Po Mozartových tónech *Kouzelné flétny* následovaly závěrečné světelné a ohnivé variace Pavla Cézy, které symbolicky ukončily první velkou festivity souhrnně věnovanou Bon Repos.

Další z řady představení kukského divadelního souboru Geisslers Hofcomoedianten⁵⁶¹ sehraného v Čínském pavilonu byl *Romeo a Julie (ve)dle Romia a Juliety*. Moderní úpravu „opulentně sousedské komedie“ shlédla 21. IX. 2014 stovka diváků.

Kromě cyklu Polabských variací, který otevřel ostatním organizátorům dveře Bon Repos pro pořádání kulturních akcí, je třeba zmínit *Květinové slavnosti*, které na Bon Repos pořádal Spolek rodáků a přátel města Lysá nad Labem.⁵⁶² Byly to celoodpolední zahradní slavnosti s občerstvením, degustací vína, módní přehlídkou prací studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště Lysá nad Labem,⁵⁶³ živou hudbou a amatérskými divadelními scénkami místních ochotníků v dobových kostýmech. První slavnost bez tematického zaměření proběhla 16. VI. 2007, druhá se 31. V. 2008 inspirovala svatebním obřadem, třetí byla 6. VI. 2009 ve znamení narození dítěte, čtvrtá se 5. VI. 2010 věnovala lovu. Poslední *Květinová slavnost* byla na Bon Repos 28. V. 2011. Dle spolkové kroniky se slavností v prvních třech letech účastnilo v průměru okolo osmi set platících návštěvníků. V dalších letech návštěvnost klesala.

---

⁵⁶¹ Soubor hrál také 11. IX. 2011 v prostoru bývalé poustevny sv. Františka, kde představil nově objevené dialogické básně a čarodějnické písně. K tomuto účely zde byl z iniciativy autora práce v roce 2008 symbolicky obnoven jednoduchý dřevný altán. Finančně i materiálově akci zajistil. Ing. Zdeněk Žára z Lesů ČR, s. p.

⁵⁶² Spolek rodáků je občanské sdružení, jehož náplní je dle stanov pěstování povědomí občanů o významných osobnostech, stavbách, skutečích minulosti i současnosti a spoluvytváření občanské soudržnosti. Spolek vznikl v roce 1998 při redakční radě Listů města Lysá nad Labem z iniciativy Renáty Čančíkové, Vladimíra Kolečky, Jaroslavy Labutové, Josefa Starého a Marie Zahrádkové. Dle Obchodního rejstříku byl spolek oficiálně založen k 12. II. 1999. O své činnosti vede spolek kroniku, kterou založil Bernard Knápek. V současné době je kronika uložena u radního spolku Miloše Dvořáka. Blíže ke spolku online (<http://www.spolekrodakulylsa.cz/>), [citováno k 4. IX. 2016].

⁵⁶³ Učiliště vyučuje obor krejčí, střední odborná škola zajišťuje výuku oborů modelářství a návrhářství oděvů, grafický design, oděvní techniku a podnikání.

Z počátku se zdála mnohem významnější (než pořádání *Květinových slavností*) iniciativa vedení spolku, když 2. V. 2008 pozvalo do Lysé Stephana Swéerts-Sporcka.⁵⁶⁴ Po prohlídce zámku, zámeckého parku a bývalého kláštera bosých augustiniánů byl potomek hraběte Šporka přijat Charlesem Butlerem i na Bon Repos, kde spolu chvíli pohovořili. Z navázaného kontaktu se na rozdíl od Kuksu nevyvinula žádná další spolupráce.

Festivity Charlese Butlera jako výsledek nové strategie majitele zámečku

Správce Zámku Bon Repos spol. s r. o. Miloš Petřík přiznává: „*Původně pan Butler sice sháněl víceméně soukromé rezidenční sídlo, když ale nakonec tento zámek objevil, bylo třeba vzhledem k rozsáhlosti celého areálu trochu změnit strategii. [...] Zámek neslouží prioritně k byznysu, ale na druhé straně nám bylo jasné, že zde něco musíme rozběhnout, aby to na sebe alespoň provozně vydělalo*“.⁵⁶⁵ Impulzem k zpřístupnění objektu mohla být kromě výše uvedených aktivit i osobní zkušenost majitele, který se dle svých slov setkal téměř každý týden s některým z bývalých vojáků, kteří zde sloužili. Přitom to byli většinou lidé z Moravy a Slovenska.⁵⁶⁶

K prvním aktivitám vzešlým z podnětu Charlese Butlera patřil 12. XII. 2009 *Předvánoční koncert*. Koncert byl určen veřejnosti, ale současně měl funkci firemního „bonusu“ pro tuzemské obchodní partnery. Jeho součástí bylo i „*malé zastavení na sklenici zámeckého punče podávaného u plápolajícího krbu*“. V prostorách Čínského pavilonu se odehrály předvánoční koncerty ještě 10. XII. 2011, 17. XI. 2012, 14. XII. 2013. Dramaturgicky se ale neorientovaly na osobnost Šporka či minulost Bon Repos.

Jen krátkou vytrvalost zaznamenal originální projekt *Šporkovské čihaření*. Čihaření bylo zaměřeno na ukázky sokolnictví - výstavu dravých ptáků a ukázkou jejich praktického výcviku. Zřejmě pro méně vhodný termín (polovina září) se konaly jen tři ročníky v letech 2009, 2010 a 10. IX. 2011. Jednorázovou festivitou měla být

---

⁵⁶⁴ Stephan Swéerts-Sporck (nar. 1967), je rakouský aristokrat žijící ve Wolfpassingu. V genealogické posloupnosti patří k potomkům Gustava Swéerst-Šporka (1853–1933) a to přes dceru Kateřinu (1895–1945) a následně adoptovaného vnuka Petra Swéerts-Šporka (nar. 1920, rodné příjmení Hertwig). Původní příjmení Werba si Stephan v roce 2004 změnil na současné Swéerts-Sporck. Stephan je stálým hostem na významných festivitech na Kuksu, kde za účelem trvalého sídla v Čechách zakoupil dům č. p. 22. Dle ústního sdělení Jindřicha Koldy ze dne 16. XII. 2016 je v jeho držení Seemanův deník z roku 1727, který obsahuje zápisy z dubna–září, kdy hrabě Špork pobýval ve Vídni.

⁵⁶⁵ Dostupné online (<http://www.euro.cz/archiv/starosti-pod-zamkem-778832>), [citováno k 4. IX. 2016].

⁵⁶⁶ *Rozhovor s Charlesem Butlerem a Evou Chlumovou*, Bon Repos 2. VIII. 2016. Vedl Stanislav SVOBODA.

připomínka 350. výročí narození zakladatele Bon Repos připravovaná na 10. III. 2012 pod názvem *Všechno nejlepší Františku*. Pro nedostatečné personální vybavení se ale neuskutečnila. V plánu byla výsadba stromků, Svatohubertská mše apod.⁵⁶⁷

Popularita Bon Repos a majitelovy kontakty byly příčinou dalších neobvyklých záměrů. V roce 2010 zde Marek Musil nafotil kalendář Miss World Taťány Kuchařové pro rok 2011. O rok později v kuchyni Nového zámku, tedy přímo v bytě Charlese Butlera, vařil Jiří Babica.

V letech 2010–2012 pracovala na Bon Repos jako propagační pracovník (a částečně též jako vychovatelka dcery Charlese Butlera) Věra Škvrnová. Věra Škvrnová patří k dlouholetým členům lyského ochotnického divadelního souboru, kde mimo jiné při slavnostních příležitostech pravidelně představuje hraběnku Šporkovou. Blízký vztah s divadelníky a role vychovatelky vedla v letech 2011⁵⁶⁸ a 2012⁵⁶⁹ k pořádání divadelních představení pro děti. Program zaměřený na nejmenší návštěvníky byl rozšířen o atrakce jako „*velká trampolína, skákací hrad, krmení koníků, jízda na oslíkovi, pečené sýkorky nebo perníček přímo od Ježibaby*“.⁵⁷⁰ Pro dospělé diváky zprostředkovala 14. I. 2012 autorské vystoupení pedagogů Základní umělecké školy Františka Antonína Šporka v Lysé nad Labem *Píseň o Viktorce*.

Za jejího působení se na Bon Repos uskutečnily i další festivity. K nejvýznamnějším patří koncert lesních rohů v rámci 20. ročníku mezinárodních interpretačních kurzů Hornclass 2011 *Cornissimo Chateau Bon Repos* konaný 12. VIII. 2011. Jeho náplní byla „*hudební zastaveníčka pod staletými stromy, koncert v Čínském pavilonu i závěrečné večerní halali za účasti několika desítek špičkových hornistů*“.⁵⁷¹ Z účinkujících je třeba zmínit současného nejlepšího českého hornistu Radka Baboráka. Zejména touto mezinárodní akcí se areál po dlouhé době zviditelnil na „šporkovské kulturní scéně“.

Festivitou obecného charakteru byla v Čechách tradiční *Hradozámecká noc*. Na podvečer soboty 3. IX. 2011 byl připraven program složený z barokní hudby, žonglérů, skupiny historického šermu a přehlídky šperků. Svým charakterem byla noc cílena na rodiny s dětmi a nijak podstatně nerozvíjela šporkovský odkaz. Užší okruh

---

⁵⁶⁷ Sdělení Věry Škvrnové ze dne 21. XI. 2016.

⁵⁶⁸ 18. VI. 2011 - *Červená Karkulka*, 16. VII. 2011 - *Čáry máry fuk*, 20. VIII. 2011 - *6. zámecká pohádka*, 17. IX. 2011 - *Kudy cesta do divadla?*, 15. X. 2011 - *Aprílová dobrodružství*, 19. XI. 2011 - *O zapomenutém psaníčkovém andělíčkovi*.

⁵⁶⁹ 17. III. 2012 - *Kouzelné jaro s pohádkou*, 21. VII. 2012 - *O perníkové chaloupce*.

⁵⁷⁰ V. ŠKVRNOVÁ, *Jak se žije na zámku ...*, s. 20.

⁵⁷¹ *tamtéž*

účastníků byl zamýšlen pro pořádání fotokurzu (fotoškola a svatební fotky) 1. XI. 2011, který se ale z důvodu minimálního zájmu neuskutečnil.⁵⁷²

Vzpomínkový charakter mělo 20. X. 2012 setkání bývalých vojáků, kteří na Bon Repos sloužili. Jejich stálý zájem je zřejmý při pročitání zpráv na facebooku Zámku Bon Repos.⁵⁷³ Zatím poslední společenskou událostí na Bon Repos byl program uspořádaný 17. IV. 2016. Kromě komentovaných prohlídek areálu byla na sobotní odpoledne připravena dvojice koncertů.⁵⁷⁴

Podnikatelské Bon Repos

Široká veřejnost se mohla se zámek Bon Repos seznámit i prostřednictvím vysílání České televize. První pořad zabývající se letohrádkem podrobněji byl vysílán 27. IV. 2013 na ČT 2. Pořad s názvem *Bohemia Incognita* je autorem Václavem Žmolíkem charakterizován jako „*vlastivědné putování po méně známých místech naší republiky*“. Šestnáct minut dlouhý dokument je veden jako rozhovor s majitelem Charlesem Butlerem a restaurátorem Petrem Kadlecem. Kastelán hospitalu Kuks Dalibor Švec a správce sbírek hospitalu Kuks Jindřich Kolda hovořili o osobnosti hraběte Šporka.⁵⁷⁵ Druhý byl pětiminutový spot z *Toulavé kamery* odvysílaný na ČT 2 dne 29. IX. 2013 a zaměřený na cyklistické cíle v okolí Lysé nad Labem. Vedle zámku a parku v Lysé se natáčelo i na Bon Repos.⁵⁷⁶

Webové stránky Zámku Bon Repos informují, že v roce 2013 byl letohrádek vybrán pro natáčení absolventského filmu studentů FAMU *Podoba lásky* pod vedením Matěje Balcara. „*Vřele doporučujeme. Je nejen povedený, ale 90% filmu se odehrává právě u nás*“.⁵⁷⁷ Ve filmu účinkovali Pavel Zedníček, Ljuba Krbová, Pavel Nový a Kristýna Hrušínská.

---

⁵⁷² Sdělení Věry Škvrnové ze dne 21. XI. 2016.

⁵⁷³ 17. IV. 2016 vzpomínala Marcela Müllerová, že manžel zde působil v roce 1986. 31. X. 2014 Marián Pilátik „*má pekné spomienky z vojenčiny v září 1975– březen 1977*“. Zdeněk Jukl 27. V. 2013 zmínil své působení na Bon Repos v letech 1964 – 1966. Petr Studnar napsal 11. XI. 2015, že zde strávil roky 1981–1983. Dostupné online (<https://www.facebook.com/zamekbonrepos/?fref=ts>), [citováno k 6. IX. 2016].

⁵⁷⁴ Pořadatelé byla ZUŠ F. A. Šporka, Quatuor Artes a Zámek Bon Repos. Na koncertě vystoupili žáci ZUŠ, Filiorum Musica, Amma Musica a Quantumtet.

⁵⁷⁵ Dostupné online (<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10396654179-bohemia-incognita/21256323200004/>), [citováno k 6. IX. 2016].

⁵⁷⁶ Dostupné online (<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126666764-toulava-kamera/213562221500013/>), [citováno k 6. IX. 2016].

⁵⁷⁷ Dostupné online (<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/news/8>), [citováno k 18. VIII. 2016].

Atraktivní areál přilákal v roce 2014 reklamní agenturu k natočení několika záběrů pro Fio Banku. Interiér byl využit pro reklamní spot č. 3 - *Hypotéka*,⁵⁷⁸ exteriér pro spot č. 4 - *Podnikatelský úvěr*.⁵⁷⁹ Záběry zámku byly znovu využity pro dokumentární scénku z natáčení.⁵⁸⁰ Důstojnější úlohu měl letohrádek v novém filmu České televize *První republika*, který se zde točil v dubnu 2014. Zámek představoval prostředí Lázní Mšené (díl Štvanice). Z významných herců si zde zahráli Jiří Vyorálek, Jan Vlasák, Markéta Plánková a Pavel Kříž.⁵⁸¹ Bon Repos byl v prosinci 2015 svědkem natáčení úplně prvního hudebního klipu Emmy Smetany.⁵⁸²

Tyto aktivity svým charakterem a přínosem již naplnily podnikatelské záměry majitele. Na webových stránkách je k dispozici úplná nabídka služeb.⁵⁸³ K prvním patřil pronájem objektu k pořádání svatebních obřadů. „*Díky velikosti areálu s množstvím budov si mohou snoubenci vybrat z několika možností, kde se bude konat obřad, hostina či párty. Všem našim klientům zaručujeme naprosté soukromí*“. Jakousi zkouškou a současně pozvánkou byla v tomto směru již zmíněná *Květinová slavnost* 31. V. 2008.

Tradičně nejočekávanější nabídkou byla prohlídka areálu. Na rozdíl od jiných přístupných památek je na webových stránkách zámku zveřejněn termín, kdy jsou prohlídky možné.⁵⁸⁴ Průměrně se prohlídka uskuteční jedenkrát za měsíc (Obr. č. 45). Dle facebooku byl stý návštěvník v bráně Bon Repos přivítán 6. I. 2012.⁵⁸⁵

Zkolaudování Nového zámku v roce 2007 (Příchovského sál) a Čínského pavilonu v roce 2008 umožnilo objekty nabídnout k pronájmu nejen pro kulturní, ale též pro pracovní a školící účely. Po kolaudaci jídelny ve Starém zámku v roce 2016 je současná

---

⁵⁷⁸ Reklama Fio Banka, spot 3 Hypotéka, byl na Bon Repos natáčen 9. IV. 2014. Publikován byl 29. 4. 2014. „*Odehrával se doma v luxusní rezidenci Gigiho (Jakub Kohák), opět s úslužnými "bratry v triku" Nettem a Bruttem (Miroslav Pánek a Jakub Stich) a sportující manželkou v pozadí (Šárka Karnetová). Svou roli zde hrál i papoušek ve zlaté kleci ve stylu přísloví "když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají". Ještě že Fio hypotéka je bez poplatků. Fííjoo!*“ Dostupné online (<https://www.youtube.com/watch?v=tvTxiMy7RI8>), [citováno k 5. IX. 2016].

⁵⁷⁹ Reklama Fio Banka, spot 4 Podnikatelský úvěr, byl na Bon Repos natáčen 5. IV. 2014. Publikován byl 30. 4. 2014. „*Věnuje se českým podnikatelům, Gigi na projížďce vypráví o svém přístupu k financování. Holit jako ovce? A dost, konec bankovního nevolnictví podnikatelů! Fííjoo...*“ Dostupné online (https://www.youtube.com/watch?v=LXJ_yvXIbVg), [citováno k 5. IX. 2016].

⁵⁸⁰ Za scénou aneb záznam z natáčení, Publikováno 28. 5. 2014. „*Jak jsme natáčeli TV spoty s Gigim, Nettem a Bruttem? Byla to docela zábava, podívejte se sami. V sestřihu naleznete i záběry ze spotů, které pro vás chystáme příště*“ Dostupné online (<https://www.youtube.com/watch?v=mAQFC0y-RCA>), [citováno k 5. IX. 2016].

⁵⁸¹ 20. IV. 2014 byl na Bon Repos točen poslední den. Dostupné online (<https://www.facebook.com/zamekbonrepos/?fref=ts>), [citováno k 6. IX. 2016].

⁵⁸² Dostupné online (<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/news/6>), [citováno k 18. VIII. 2016].

⁵⁸³ Dostupné online (<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/weareoffering>), [citováno k 18. VIII. 2016].

⁵⁸⁴ Dostupné online (<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/castletours>), [citováno k 18. VIII. 2016].

⁵⁸⁵ Dostupné online (<https://www.facebook.com/zamekbonrepos/?fref=ts>), [citováno k 6. IX. 2016].

kapacita objektu 40 + 100 + 60 osob.⁵⁸⁶ Od května 2016 je ve Starém zámku možné zajistit i ubytování,⁵⁸⁷ čehož první hosté využili 22. VII. 2016.⁵⁸⁸

Vedle webových stránek a facebooku ZÁMKU BON REPOS spol. s r. o. je třeba zmínit ještě jeden informační zdroj, který je hojně užíván veřejností. Je jím Wikipedie, otevřená encyklopedie.⁵⁸⁹ Její význam spočívá ve snadném a rychlém nalezení požadované informace se základním objemem dat, která si zájemce dle vlastní úvahy může aktualizovat. Z předchozích kapitol je zřejmé, že Wikipedie z prostorového hlediska i z nedostatku odborných kapacit zpracovatelů zjednodušuje a zkresluje některé informace. Je proto vždy třeba kriticky posoudit předkládanou informaci s pramennou základnou. Jedním z vhodných zdrojů informací ke komparaci může být internetový Památkový katalog NPÚ.⁵⁹⁰

Budoucnost?

Velikost areálu spolu s finanční a organizační náročností adaptace zámku pro nové potřeby předpokládá vytvoření krátkodobého, resp. střednědobého plánu využití. Z předchozího textu vyplývá, že dosud nebyl zrekonstruován celý objekt Starého zámku. Pro blízkou budoucnost je proto na prvním místě plánováno dokončení jeho rekonstrukce. Kromě obytných a provozních místností je třeba zvážit využití rozsáhlých sklepů pod Šporkovým Bon Repos (Obr. č. 39). Vzhledem ke svému účelu se jedná o neobvykle prostorné místnosti, navíc esteticky velmi dobře působící, které je vhodné druhotně využít. Ve spojení se školicí a obytnou funkcí areálu by se jako přiměřené využití mohla zdát adaptace na vinný sklípek či hradní/zámeckou kuchyni.

Entuziasmus restaurátora Patra Kadlece pro příkladnou obnovu Bon Repos přináší další návrhy v podobě osazení vikýřů na střechu Šporkova letohrádku (doložené na rytinách).

---

⁵⁸⁶ „Celý zámecký areál si lze pronajmout pro konání velkých teambuildingů, rodinných dnů, koncertů, předváděcích akcí a to díky obrovskému množství plochy. Například na travnatou plochu v severní části areálu se vejde až 3.000 osob. Přesnou cenu Vám připravíme na míru dle plánované akce“. Dostupné online (<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/pricelist>), [citováno k 18. VIII. 2016].

⁵⁸⁷ Dostupné online (<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/accomodation>), [citováno k 18. VIII. 2016].

⁵⁸⁸ Dostupné online (<https://www.facebook.com/zamekbonrepos/>,fref=ts), [citováno k 6. IX. 2016].

⁵⁸⁹ Dostupné online (https://cs.wikipedia.org/wiki/Bon_Repos), [citováno k 18. VIII. 2016].

⁵⁹⁰ Pro kapli sv. Šimona Stylity dostupné online

(<http://pamatkovykatalog.cz/?element=2150790&sequence=1&mode=fulltext&region%5B0%5D=St%C5%99edo%C4%8Desk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Nymburk&municipality%5B0%5D=Star%C3%A1+Lys%C3%A1&municipalityPart%5B0%5D=%C4%8Cihadla&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>), [citováno k 12. IX. 2016].

Pro areál zámečku Bon Repos dostupné online

(<http://pamatkovykatalog.cz/?element=2279946&sequence=2&mode=fulltext&region%5B0%5D=St%C5%99edo%C4%8Desk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Nymburk&municipality%5B0%5D=Star%C3%A1+Lys%C3%A1&municipalityPart%5B0%5D=%C4%8Cihadla&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>), [citováno k 12. IX. 2016].

Stávající plechová střecha by měla být nahrazena na Bon Repos šindelem (jako u sousední kaple Nejsvětější Trojice), zatímco na zbytku Starého zámku by měla být z břidlice. K posílení rustikálního dojmu Petr Kadlec navrhuje umístění dvou kamenných lavic před vstup do letohrádku a navíc vydláždění vstupního prostoru cihelnou dlažbou. Zamýšleným zásahem by se současná podoba velice přiblížila historickému stavu.

Velkou otázkou je budoucnost v současné době restaurované kaple sv. Šimona Stylity (Obr. č. 40). Není pochyb o nutnosti restaurování interiérových fresek. Podíl a kvalita původních fresek do značné míry ovlivní budoucí vnitřní vybavení kaple. Mnoho otázek ale přináší úprava terénu kolem kaple, neboť stávající zahloubení v důsledku nevhodné úpravy přilehlé asfaltové komunikace zapříčiňuje její poškození vzlínáním podzemní vody. Spíše teoretickou otázkou je případná rehabilitace původní plastické výzdoby. Není totiž pravděpodobné, že by Národní galerie v Praze uvolnila ze svých sbírek dva původní anděly k severnímu průčelí kaple (Obr. č. 11b). Vytvoření jejich kopií z pískovce dle originálu je v současné době nad finanční možnosti majitele.⁵⁹¹ Patrně jednodušší by bylo pořízení kopií dvou kamenných lebek k jižnímu průčelí. Zajímavou alternativou, s ohledem na sběratelské zájmy Charlese Butlera, by mohlo být osazení moderních plastik imitujících původní (alespoň hmotově) na stávající pískovcové podstavce.

Na obnovu kaple sv. Šimona Stylity v dohledné době naváže obnova oboustranného stromořadí jírovců mezi kaplí a vnější bránou. V současné době je zde 41 jedinců v různém stavu biologického rozpadu. U stromořadí dnes převládá funkce ekologická (duté stromy jsou významným biotopem hmyzu, ptactva a pravděpodobně i netopýrů) nad estetickou. Přesto je třeba s ohledem na sníženou provozní bezpečnost stávajících dřevin uvažovat o jejich náhradě, eventuálně prodloužení aleje až k vnitřní bráně areálu. Již byla zmíněna snaha zřídit v lesoparku oboru pro chov zvěře. Její realizace bude do jisté míry podmíněna úpravou lesoparku do podoby zobrazené na mapových podkladech z poloviny 19. století.⁵⁹² V souvislosti s tím bude určitě nejnápadnějším projevem novodobé účelovosti zámečku výstavba oplocení, která bude v oblasti vstupů/vjezdů do obory pojednána architektoniky hodnotnější formou.

---

⁵⁹¹ Město Lysá nad Labem nechalo v letech 2010–2012 do zámeckého parku vytvořit kamenosochařským způsobem dvě nové pískovcové sochy v životní velikosti. Náklady na pořízení každé byly 950.000,-Kč.

⁵⁹² NA, f. Stabilní katastr 1826 – 1878, inv. č. 499, kart. 251 (duplikát císařských povinných otisků), SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, neuspořádaný dodatek (*Ausmahlungsplan des Lustschlosses Bon Repos*).

Pro úplnost je třeba zmínit finanční podporu, kterou vlastník získává z programů Ministerstva kultury ČR – Program zachrany architektonického dědictví⁵⁹³ a Program podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností.⁵⁹⁴ Dotační politika ministerstva je vítanou motivací, která ve spojitosti s odborným památkářským dohledem významně napomáhá rychlosti a kvalitě provedených prací.

---

⁵⁹³ V rámci Programu zachrany architektonického dědictví ZÁMEK BON REPOS spol. s r. o. získal na postupnou obnovu Starého zámku 1.000.000,-Kč v roce 2010; 2.700.000,-Kč v roce 2011; 900.000,-Kč v roce 2012; 800.000,-Kč v roce 2013; 600.000,-Kč v roce 2014; 600.000,-Kč v roce 2015 a 700.000,-Kč v roce 2016. Minimální spoluúčast vlastníka je 55 %. Od roku 2010 se do opravy Starého zámku investovalo přes 16.000.000,-Kč. Sdělení Hany Nesměřákové ze dne 22. XI. 2016.

⁵⁹⁴ Program podpory obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností má stanoven minimální podíl spoluúčasti vlastníka 50 %. Tento program od roku 2013 spolufinancuje opravu kaple sv. Šimona Stylity a to částkami 107,000,-Kč, v roce 2014 64.000,-Kč, v roce 2015 147.000,-Kč a v roce 2016 184.000,-Kč. Celkem bylo do obnovy kaple sv. Šimona Stylity investováno přes 1.000.000,-Kč. Sdělení Hany Nesměřákové ze dne 22. XI. 2016.

6. Současné charisma Bon Repos v mikroregionu

Bon Repos si vždy udrželo svůj vysoký kulturní kredit. Je to dáno množstvím dochovaných nemovitých kulturních památek, poměrně kvalitním přírodním prostředím a vztahem k významným osobnostem kulturního, uměleckého a společenského života. Na tyto skutečnosti se nezapomnělo v čase úpadku, což dokládají četné dosud živé pověsti, ani v době nepřístupnosti areálu z důvodu vojenského využití. Nedávná minulost je stále živá v paměti vojáků stejně jako civilního obyvatelstva, které se podílelo na zajištění chodu vojenského útvaru (Obr. č. 29 a 30).

Zamýšlený převod areálu do soukromých rukou vzbudil velkou pozornost odborníků i laické veřejnosti, která se nechtěla smířit s tím, že by areál zůstal nadále nepřístupný. Negativní příklady nezdařených privatizací a následné chátrání kulturních památek donutilo starostu obce Stará Lysá, aby se pokusil zámeček zachránit před řetězcem spekulantů. Není třeba rozebírat, proč se jeho úsilí nesetkalo s pochopením, ostatně v tomto je až příznačná shoda s první pozemkovou reformou. Zdá se ale, že objekt má dar k sobě přitahovat osobnosti, které jsou schopné vnímat jeho kouzlo a hodnoty.

Nový vlastník se svobodně rozhodl (byť pod vlivem památkového zákona) uznat zdejší hodnoty. Přizval k práci vnímavé jedince, kteří ochotně rozvíjejí anebo korigují jeho představy. Imperativem jejich přístupu je objekt sám. Mohlo by se zdát, že deset let po zahájení rekonstrukce všichni zúčastnění podlehnou jistému zevšednění. Tomu se ale Bon Repos brání postupným odkrýváním svých tajemství a vždy novým rozjítřením myslí nad dalšími objevy.

Právě toto tvůrčí napětí vzbuzuje u veřejnosti zájem o poznání historie. Ne náhodou je Bon Repos cílem trasy Klubu českých turistů, který programově zapojuje objekt do celorepublikové sítě turisticky atraktivních míst. Na regionální úrovni nebylo nikdy zapomenuto propojení Bon Repos s Bedřichem Smetanou a jeho nedalekým památníkem v Jabkenicích. Stejně tak byla vždy zřejmá vazba na hraběte Šporka a Lysou nad Labem. To mimo jiné dokládá i nejnovější populárně-propagační publikace vydaná v roce 2017 Městem Lysá nad Labem *Lysá nad Labem – barokní perla Polabí*.⁵⁹⁵ Odborníci ale stále častěji kladou nové poznatky do přímé souvislosti s hospitem v Kuksu a je jen otázkou času, kdy se bude o Kuksu hovořit v souvislosti se Seznamem světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO.

---

⁵⁹⁵ Jaromír KOCOUREK – Marek PODOBSKÝ, *Lysá nad Labem – barokní perla Polabí*, Havlíčkův Brod 2017, s. 169–173.

Probíhající rekonstrukce mnohonásobně zvýšila estetickou kvalitu místa. Důstojnost rokokového zámku a přítomnost kaple Nejsvětější Trojice je lákavou nabídkou pro pořádání svatebních obřadů, stejně jako výstavnost Čínského pavilonu je neodolatelnou příležitostí k uskutečnění divadelního nebo hudebního představení. Svou pozitivní zkušenost získala i Česká televize, která nejen cestou pozvánek ale též filmováním ukázala otevřenou náruč zdejšího letohrádku. Netrvalo dlouho a nabídky se chopili jak mladí umělci při natáčení svých absolventských prací, tak i renomované obchodní firmy pro natáčení reklamních spotů.

Při úvaze o současném charismatu Bon Repos je třeba konkrétně zmínit dvě osobnosti, které se zásadní měrou na něm podílejí. Vliv Charlese Butlera dalece překonává oblast finanční. Nejen že se jedná o vzdělaného a v kulturní oblasti se velmi dobře orientujícího investora. Jeho velkou devizou je i společenská úroveň, kterou předčí mnohé tuzemské veřejně činné jednotlivce. Podnikatelská úspěšnost a navíc kulturní mecenášství (podpora mladých umělců v oblasti malířství a plastiky) z něj činí vsutku charismatickou osobnost. Část svého charismatu předává zámečku i vedoucí restaurátorského týmu akademický malíř Petr Kadlec. Přístup k restaurování objektů a forma předávání poznatků odborné i laické veřejnosti jej oprávněně staví do role kulturně-historického vyslance zámku (obr. č. 38 a 45).

Citované aktivity dávají naději, že areál nebude zapomenut. Navíc je třeba podotknout, že nebyly dosud dokončeny všechny zamýšlené rekonstrukční a restaurátorské práce. Předně je možné se těšit na dokončení oprav Starého zámku a rozsáhlého sklepení pod ním. Naději a zvědavost vzbuzuje i osud kaple sv. Šimona Stylity a tamní sochařské výzdoby. Hlubavé duše jistě potěší záměr na obnovu přírodně krajinářského parku a založení obory.

Všechny naznačené kroky vedou k „uzdravení nemocné duše naší postindustriální společnosti“. Slovy dokumentu Josefa Císařovského *Mapa míst svatých a klatých*⁵⁹⁶ je třeba mít na paměti, že péčí o zachování tohoto svatého místa (ve smyslu harmonie, která člověku dává prožitek celistvosti a radost z bytí) udržujeme rovnováhu vůči místům klatým.

---

⁵⁹⁶ Dostupné online (<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1076478331-mapa-mist-svatych-a-klatych/20232727453/titulky>), [citováno k 6. XI. 2016].

Závěr

Areál loveckého zámečku Bon Repos již tři století zosobňuje jakýsi Šporkův „Labyrint světa a Ráj srdce“. Zatímco nákladné, nápadité a možná i trochu hlučné festivity, které hrabě František Antonín Špork připravoval pro své přátele (anebo možná navzdory svým nepřátelům), měly představovat pozlátko vezdejšího světa, tichá kontemplace nad knihou a v blízkosti svatých jej přiváděla do lůna staré křesťanské tradice oproštěné od zbytečností a příkras. Hrabě Špork veškerým svým konáním hájil čest rodu,⁵⁹⁷ předváděl své bohatství a kulturní rozhled. Za účelem prezentace osobní moci zakoupil řadu titulů, z nichž nejvyšší – skutečný tajný rada, získal v roce 1692. Přitom je ale pozoruhodné, že neměl zájem o jejich vykonávání, které by mu faktickou osobní moc zaručovalo. Na rozdíl od většiny šlechticů, kteří se těchto funkcí domohli osobními zásluhami či z titulu rodinného dědictví funkce, trávil raději všechnen volný čas na svých statcích při organizaci jím upřednostňovaných zálib. Festivity mu tak paradoxně přinesly více osobního vlivu,⁵⁹⁸ než honba za tituly. Styk s významnými osobnostmi jej zase udržoval v kontaktu s centry evropské kultury.

V tichu svého Bon Repos nacházel prostou přírodu, kterou pokládal za dílo Stvořitele. Od přírody se učil prvotním zákonitostem a transformoval je podle staré křesťanské tradice do svého životního kréda. Jeho citlivá duše vnímala léčivé vlastnosti krajiny, a proto ji učinil kulisou festivit nebo přímo objektem svých zájmů. Pod vlivem souznění s přírodou se nechal okouzlit vrchem Čihadlo, který byl pro své příhodné podmínky ideálním prostředím k čihaření. Aby sem nevnášel neklid, pojal výstavbu loveckého zámečku v prostém venkovském stylu. Pro své zdejší převážně podzimní pobyty „objevil“ svátek sv. Havla (slaven 16. října), který určil hlavní festivitou spojenou s čižbou. Tak zvaný *Gallifest* se mimo jiné vyznačoval tím, že v uvedený den byla servírována pouze jídla připravená ze zde chyceného ptactva. Kromě zábavy lze ve Šporkově čihaření nalézt i touhu po poznání, která se asi nejnápadněji projevila v kroužkování vybraných opeřenců.

Bon Repos mělo v tomto směru jediného vážnějšího „konkurenta“ a tím bylo rokolo u nedalekých Jiřic.⁵⁹⁹ Jen díky Seemanovým deníkům je možné částečně rekonstruovat

---

⁵⁹⁷ Stará rodová šlechta nepřijímala vždy bez výhrad potomka nedávno nobilitovaného sedláka Jana Šporka.

⁵⁹⁸ Je to dáno především osobními kontakty s vysokou říšskou aristokracií. Názorný příklad jak navázat styk s mocnými je jeho snaha pozvat do lázní v Kuksu „korunovanou hlavu“. Že se mu tento záměr nepovedl, neznamenal konec jeho snah. Náhradu si našel v Řádu sv. Huberta, do kterého s nadšením přijímal každého, kdo u dvora měl nějakou funkci.

⁵⁹⁹ Lovecké zařízení na kachny a jiné vodní ptactvo u Šnepova a Šibic mělo poněkud jiný charakter

jeho podobu a způsob využití, neboť brzy po zakladatelově smrti beze stopy zaniklo.⁶⁰⁰ Na vině byly pravděpodobně subtilnost konstrukcí a malá trvanlivost stavebního materiálu, stejně jako skutečnost, že čížba nepatřila k příliš oblíbeným kratochvilím barokní aristokracie. Nezanedbatelnou příčinu lze hledat i v nízké ekonomické výtěžnosti čížby.

Světský Bon Repos se zachoval spíše jako venkovské než lovecké sídlo. Nikdy se totiž nestal centrem kultu sv. Huberta⁶⁰¹ (slaven 3. listopadu) ani sídlem Řádu svatého Huberta, který hrabě Špork založil v Lysé 3. XI. 1695. Parforsní hony bylo organizačně vhodnější pořádat v přehledném terénu u poustevny sv. Františka na lyském panství.⁶⁰² Přijímání členů řádu se vázalo k pomníku Karla VI. u Hlavence. Seemanovy deníky ale dokládají, že Bon Repos často sloužil jako místo duchovní přípravy před lovem - denně se zde sloužily ranní mše,⁶⁰³ a místo odpočinku po lovu - častokrát se zde pořádaly hostiny. Výjimečně jsou doloženy i hony se psy ve zdejší zaječí zahradě.⁶⁰⁴

Myšlenkový odkaz na prvotní křesťanství lze spatřit ve výběru světců pro založení dvou kaplí. Jak sv. Jeroným, tak i sv. Šimon Stylita byli poustevníci, kteří se v odloučenosti věnovali otázkám víry. Na toto téma chtěl Špork, jako známý moralista a příležitostný řečník, navázat, když na svátek sv. Jeronýma 30. IX. 1718 připravil velkolepou slavnost vysvěcení kaple. V následujících letech byla myšlenka mravní i duševní čistoty připomínána u příležitosti poutí (slavena 30. září), jejichž nedílnou součástí bylo kázání. Právě tato církevní festivita učinila Bon Repos známým i prostému lidu, který neměl možnost seznámit se s Bon Repos v jiné souvislosti. Tradice poutí přetrvala i po Šporkově smrti a patrně spolu s novou poutí k počtě sv. Prokopa (slavena 4. července)⁶⁰⁵ uchovaly Bon Repos i po jejich zrušení v povědomí lidu.

---

a svým zaměřením bylo řazeno spíše do myslivecké oblasti. Na scénu přitom vstupuje až kolem roku 1735, tedy dvacet let po založení Bon Repos.

⁶⁰⁰ Tomuto objektu doposud nikdo z předchozích badatelů nevěnoval žádnou pozornost. Nebýt četných deníkových záznamů Šporkova hofmistra Tobiáše Seemana, nebylo by o existenci jiříckého rokola nic známo. Přitom lze tvrdit, že objekt měl zásadní význam pro podzimní pobyty na Bon Repos.

⁶⁰¹ Prvotním centrem kultu byla pravděpodobně kaple sv. Huberta u obce Starý Ples (část města Jaroměř), kterou nechal hrabě Špork vystavět již v roce 1690.

⁶⁰² Za tím účelem nechal v rovinatém lese zřídit soustavu průseků, v jejichž středu byla poustevna umístěna. Pohledem do širokých průseků bylo dobře možné sledovat průběh honu a pomocí lesního rohu podávat informace o pohybu zvěře i lovců.

⁶⁰³ V literatuře byl dosud jako místo ranních mší před honem označován především kostel Povýšení sv. Kříže v areálu špitálu Karlov u Byšiček.

⁶⁰⁴ Zaječí zahrada, zobrazená na Rentzově vedutě *Bon-Repos von Mitternacht anzusehen*, stála na okraji zájmu. Až studium Seemanových deníků odhalilo, k jakému účelu byla užívána, jak zde probíhal lov a s jako frekvencí.

⁶⁰⁵ Poutí k oslavě sv. Prokopa nebyla v odborné literatuře dosud zmíněna.

Šporkův vliv na Bon Repos byl v mnoha směrech intermediální. Byť zde nedosáhl takové intenzity jako u lázní v Kuksu, lze z dochovaných artefaktů a podle zápisů ze Seemanových deníků tvrdit, že v Bon Repos překonal (i prostřednictvím festivit) svá mnohem větší sídla. Ve světle nových poznatků lze Bon Repos řadit dokonce před komplex zámku, parku a kláštera v Lysé nad Labem.⁶⁰⁶ Na základě popsaných festivit by bylo možné Šporkovo životní motto 'Pravda a spravedlnost' doplnit o 'Tvořivost a fantazii', které obě napomáhají rehabilitovat baroko jako dobu nikoliv temnou, ale barevnou, plnou hudby, zpěvu, ale přitom citlivou a to jak na úrovni filozoficko-teologického pojetí světa tak i vztahu k životnímu prostředí a harmonii krajiny. Odhalované Šporkovy festivity stále vystupují z minulostí, prolínají se se současností a inspirují do budoucnosti. Přitom potvrzují slova barona Charlese-Louise de Pöllnitz, že České království bylo v době baroka rájem aristokracie.

Svůj kladný podíl na tomto konstatování má i mimořádně citlivý přístup architekta Palliardiho, který ve službách pražského arcibiskupa Antonína Petra Příchofského upadající areál loveckého zámku dokázal adaptovat pro aktuální potřeby vysoce postaveného a náročného zadavatele. Právě Palliardí vtiskl areálu současný ráz, když Šporkovo venkovské stavení spojil s Neumannovou stříbrnou studnou a hanlivými nápisy s právníčkou tematikou pokrytým obydlím služebnictva do tzv. Starého zámku. K západnímu štítu následně přistavěl kapli (snad později zasvěcenou sv. Prokopu), která se nadlouho stala cílem letních poutí. Tím že letohrádek s jídelnou začlenil do západního křídla tzv. Nového zámku, které se stalo privátním zázemím arcibiskupa, musel vystavět nové zázemí pro pořádání příležitostných festivit. Proto po roce 1770 vznikl samostatný Čínský pavilon s freskovou dekorací v duchu módní *chinoiserie*.

Spící kulturně-společenský potenciál Bon Repos pozvedli před polovinou 19. století Thun-Hohensteinové. Vlastenecké klima a mimořádná osobnost Bedřicha Smetany snad mohly ze zámku učinit lokální centrum společenského života, avšak odlehlost letohrádku od větších center neumožnila plně docenit kvality místa a navázat na předchozí tradice. Naopak místo se stalo tichým koutem pro badatelskou činnost Augusta Sedláčka, který zde v roce 1880 sestavil dvě své vědecké práce o panství Benátky. Podobu areálu dokládá nově nalezený plán *Ausmahlungsplan des Lustschlosses Bon Repos* z poloviny 19. století.

---

⁶⁰⁶ Tuto okolnost dokládá prodej lyského panství hraběti Černínovi v roce 1722. Hrabě Špork si v rámci prodeje vymínil užívání Bon Repos dle vlastních potřeb. Panství Lysá odkoupil zpět až v roce 1734. Z hlediska Šporkových aktivit a v souvislosti s jeho kacířským procesem patřilo právě toto období k nejzajímavějším.

Po krátkém a bouřlivém období pozemkové reformy, v jejímž průběhu o zámek usilovalo několik podnikatelů, se více než na kulturně-spoločenské uplatnění hledělo na stavební zajištění objektu. Pro navazující období byl typický Ciceronův výrok „*Inter arma silent musae*“ snad jen s tím rozdílem, že múzy na Bon Repos nemlčely jen po dobu války, ale i po nadcházející tři desetiletí. Ze snu je probudil až podplukovník Václav Volfík, který v rámci svých možností dbal i o vyhovující zajištění stavebně technického stavu památkově chráněných objektů. Múzám dopřál prostor při restaurátorských zásazích na interiérových freskách a při uplatnění umělecko-řemeslné práce. Pořádání festivit bylo ale z důvodu umístění vojenského útvaru zúženo jen pro vlastní potřebu posádky.

S odchodem podplukovníka Volfíka v roce 1982 nastalo další přechodné období, které ukončil rok 2004. To již byl uzavřen proces privatizace objektu ve správě Ministerstva obrany ČR. Z mnoha zájemců, mezi nimiž přední místo zaujímala obec Stará Lysá, se nakonec vlastníkem stala obchodní firma DATART MEGASTORE Letňany, spol. s r. o. Přestože doba privatizací přála četným spekulantům a nejrůznějším projektům, lze prodej zpětně hodnotit jako úspěšný.⁶⁰⁷ Za deset let rekonstrukčních prací objekt i díky četným dotacím rozkvetl do krásy a stal se vyhledávaným cílem nejen turistů, historiků umění, památkářů, umělců, ale dokonce i televizních a filmových štábů.

V oblasti festivit se uplynulé desetiletí snažilo nahradit ztrátu půlstoletí, po které byl objekt nepřístupný. Pořádání kulturně-spoločenských, přírodovědných, naučných i zábavných festivit se ujala řada jednotlivců, spolků a institucí. Přestože inspirace byla bohatá, do značné míry zde dominovalo propojení s místní historií a osobností zakladatele. Tento typ festivit reprezentoval cyklus *Polabské variace*. Pozornost kladl na problematiku architektury, památkové péče, barokní hudby a šporkovského divadla. S odstupem času se právě vazba na stálou divadelní scénu v Kuksu (soubor Geisslers Hofcommoedianten) ukázala jako jedna z vhodných a životaschopných forem propagace šporkovského odkazu.⁶⁰⁸ Volnějši dramaturgii pojal Spolek rodáků a přátel

---

⁶⁰⁷ Projekt obce Stará Lysá *Základní projekt využití areálu Bon Repos s návrhem na využití rehabilitační, léčebně-rekreační, školící a školské zařízení*, který byl primárně určen pro nadnárodní společnost IBM, by možná znamenal rychlejší obnovu areálu, ale na druhé straně výraznější omezení vstupu a znemožnění pořádání festivit jakéhokoliv druhu.

⁶⁰⁸ Je třeba zmínit, že v Kuksu od roku 2002 probíhá festival barokního divadla, opery a hudby THEATRUM KUKS, jehož hlavním pořadatelem je Stanislav Bohadlo. V roce 2016 se i přispěním autora práce podařilo docílit navázání partnerství mezi pořadatelem a Městem Lysá nad Labem, když jubilejní 15. ročník zaštitil starosta Lysé nad Labem. Zdá se tedy, že do budoucna je vytvořena vazba, která by mohla propojit šporkovská sídla a oživit festivity i na Bon Repos.

města Lysá nad Labem při realizaci několika ročníků *Květinových slavností*. Zde byl ústředním motivem hrabě Špork, jehož místní ochotníci zájemcům přiblížili prostřednictvím divadelních scének. Bohužel se ale spolku nepodařilo udržet vazbu na Stephana Swéerts-Šporka, která byla navázána 2. V. 2008.

V objemu rekonstrukčních prací a povinností investora je potěšující, že i vlastník projevil zájem uspořádat „doma“ vybrané festivity. Nejprve se jednalo o jednotlivé předvánoční koncerty, které měly též funkci jakýchsi firemních bonusů pro zaměstnance. Závažnější byl pokus obnovit tradici *Šporkova číhaření*. Byť se projekt zatím nepodařilo udržet, v historickém kontextu se jednalo o mimořádný počín, který by zasloužil následování a to nejen na úrovni kulturně-historické ale i na úrovni ornitologické. Zde je prostor pro navázání spolupráce s MÚ Lysá nad Labem, který pravidelně na začátku května zajišťuje celorepublikově rozšířenou akci *Vítání ptacího zpěvu*. Na mnohem vyšší odborné úrovni by bylo možné navázat na vědecký výzkum Ústavu biologie obratlovců Akademie věd ČR, v. v. i., který na přilehlém katastrálním území Jiřice, patrně v místech šporkovského jiřického rokola, bude v letech 2017–2021 realizovat ornitologický průzkum.⁶⁰⁹

Pokračující restaurování a adaptace areálu rozšíří paletu nabídky v oblasti vzdělávání, výchovy, služeb a formování místní komunity. Již dnes je jisté, že nové objevy na Bon Repos lze porovnávat optikou Kuksého projektu *Granátové jablko*, který byl ukončen v roce 2015. Postupné studium dalších pramenů a nových objevů umožní korigovat dosavadní přístup k barokní kultuře v Čechách i k jeho nejoriginálnějšímu mecenáši. Přitom bude objekt přiměřenou formou nabízet řadu podnikatelských aktivit, které nenaruší kulturně-historický charakter místa, ale přispějí ke zvýšení jeho finanční soběstačnosti.

Výhodou dnešního Bon Repos je, že po dlouhé době disponuje opět charismatickými osobnostmi, jejichž vztah k výtvarnému umění a historii dává předpoklad udržitelného rozvoje. Sběratelská činnost pana Butlera vnáší do ovzduší Bon Repos kulturní vzruch, který by mohl přejít ve vytvoření regionálního kulturního centra.

Geisslers Hofcommoedianten, kteří zde mají domovskou scénu, se festivalu pravidelně účastní. K jejich dalším aktivitám patří připomínka obsazení lázeňského areálu v Kuksu v červenci 1729.

⁶⁰⁹ MÚ Lysá, OŽP, *Rozhodnutí o stanovení odchylného postupu při ochraně ptáků* č. j. ŽP/2779/17/Sv/15/OP ze dne 7. II. 2017.

Seznam pramenů a literatury

Prameny archivní

edice:

KALISTA Zdeněk (ed.), *Diplomatář k dějinám Benátek nad Jizerou, II. panství benátecké, jeho držitelé, dědici, nabyvatelé, odhady*, Benátky nad Jizerou 1976.
(nepublikovaný strojopis)

písemné:

Národní archiv (dále jen NA), fond (dále f.) Desky zemské (dále jen DZ) větší

NA, f. DZ deskové listiny

NA, f. DZ hlavní knihy

NA, f. Popis hranic katastrálních obcí, 1827–dosud,

NA, f. Stabilní katastr 1826–1878, císařské otisky

Vojenský historický archiv (dále jen VHA), f. 1757

VHA, f. 2231

VHA, f. MNO 1954

Státní oblastní archiv Praha (dále jen SOA Praha), f. Velkostatek Benátky nad Jizerou-Lysá nad Labem (dále jen VS Benátky-Lysá)

SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha

Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem (dále SOkA Nymburk), f. Archiv obce Stará Lysá

SOkA Nymburk, f. Obecní úřad Stará Lysá

Národní památkový ústav (dále jen NPÚ), Územní odborné pracoviště střední Čechy v Praze, Odbor evidence, dokumentace a informačních systémů

NPÚ, generální ředitelství, f. Sbírká dokumentace

Historická knihovna NKP Hospital Kuks

Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, knihovna

Městský úřad Lysá nad Labem (dále jen MÚ Lysá), stavební úřad

MÚ Lysá, odbor školství, kultury, sociálních věcí a zdravotnictví

MÚ Lysá, odbor životního prostředí (dále jen OŽP)

Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, v platném znění

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, v platném znění

Zákona č. 128/2000 Sb. o obcích v platném znění

publikované:

BENDA, František, *Vlastní životopis, jenž pro své děti a potomky roku 1763 sepsal František Benda, královský pruský koncertní mistr*, Valašské Meziříčí 1939.

HANCKE, Gottfried Benjamin – BOHADLO, Stanislav, *Kuks, Theatrum Fagi*, Náchod 2012.

PALACKÝ, František, *Popis Království českého*, Praha 1848.

RAKOVSKÝ, Ferdinand, *Krátké vypravování o životě Jeho Excelence pana Františka Antonína hraběte ze Sporcků, sepsané jeho pážetem Ferdinandem Rakovským v Kuksu 1. září 1778*, Kuks 1938.

SCHALLER, Jaroslav, *Topographie des Konigreichs Bohmen. Bunzlauer Kreis*, Prag 1786.

SCHALLER, Jaroslav, *Topographie des Konigreichs Bohmen. Bunzlauer Kreis*, Prag 1790.

SOMMER, Johann Gottfried, *Böhmen. Bunzlauer Kreis*, Prag 1834.

TITL, Ignác, *Schematismus a statistika statků velkých a rustikálních v Království českém*, Praha 1902.

TUZAR, Bohumil, *Truhlice pověstí a starých příběhů okresu Nymburk*, Lysá nad Labem 2003.

TUZAR, Bohumil, *Truhlice pověstí a starých příběhů Středního Polabí. 2. díl*, Nymburk 2016.

VOLFÍK, Václav, *Vzpomínky na život v klusu*, Klatovy 2009.

obrazové:

NA, f. Stabilní katastr 1826–1878

NA, f. Indikační skizzy 1826–1843

NA, f. Sběrka starých listů, kreseb, maleb 16.–20. století

SOA Praha, f. VS Benátky-Lysá, neuspořádaný dodatek

SOA Praha, f. Rodinný archiv Thurn-Taxisů, Loučeň

SOkA Nymburk, f. Sběrka map a plánů

SOkA Nymburk, f. Místní národní výbor Stará Lysá

SOkA Nymburk, f. Obecní úřad Stará Lysá

Národní Galerie v Praze, sbírka rytin

NPÚ, Sběrka NPÚ, generální ředitelství

Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad Dobruška, letecké měřičské snímky

Polabské muzeum, Muzeum Bedřicha Hrozného

Polabské muzeum, Muzeum Bedřicha Hrozného, Sběrka fotografií Aloise Leinera

MÚ Lysá, OŽP,

Archiv zámku Bon Repos (bez evidenčních pomůcek)

Archiv autora (soukromý archiv fyzické osoby pořádající cyklus akcí Polabské variace a dále pořízený v rámci rekvalifikačního studia na Národním památkovém ústavu)

Prameny orální:

Rozhovor s Jiřím Stivínem, Bon Repos 4. X. 2009. Vedl Stanislav Svoboda.

Rozhovor s Miroslavem Břeským, Lysá nad Labem 25. IX. 2014. Vedl Stanislav Svoboda.

Nijak extra ho vlastně rád nemám. Rozhovor s profesorem Pavlem Preissem o Šporkově aquacentru a o sedmi opičkách na dvanácti sloupech. Rozhovor vedli Zdeněk Hojda a Vít Vlnas. *Dějiny a současnost*, XXXVII., březen 2015, s. 18–21.

Rozhovor s Arnoštem Burianem, Lysá nad Labem 8. VI. 2016. Vedl Stanislav Svoboda.

Rozhovor s Petrem Kadlecem, Bon Repos 20. III. 2013 a 7. VII. 2016. Vedl Stanislav Svoboda.

Rozhovor s Vladimírem Vaňkem, Stará Lysá 19. VII. 2016. Vedl Stanislav Svoboda.

Rozhovor s Charlesem Butlerem a Evou Chlumovou, Bon Repos 2. VIII. 2016. Vedl Stanislav Svoboda.

Rozhovor s Evou Chlumovou, Bon Repos 28. I. 2017. Vedl Stanislav Svoboda.

Internetové zdroje:

<https://theses.cz/id/g8unmo?info=1;isshlret=V%C3%BDznam%3Bstar%C3%BDch%3Bmap%3Ba%3Bpl%C3%A1n%C5%AF%3Bpro%3Bstudium%3Bzm%C4%9Bn%3Bkrajiny%3Bkolem%3Bzpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DV%C3%BDznam%20star%C3%BDch%20map%20a%20pl%C3%A1n%C5%AF%20pro%20studium%20zm%C4%9Bn%20krajiny%20kolem%20loveck%C3%A9ho%20z%C3%A1me%C4%8Dku%20Bon%20Repos%26start%3D1> [citováno k 30. VI. 2016]

https://books.google.cz/books?id=gWRmAAAACAAJ&pg=PA74&dq=Leben+Eines+Herrlichen+Bildes&hl=cs&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=Leben%20Eines%20Herrlichen%20Bildes&f=false (strana 64) [citováno k 11. VII. 2016]

<http://www.zamekbonrepos.cz/> [citováno k 18. VIII. 2016]

<https://www.facebook.com/zamekbonrepos/?fref=ts> [citováno k 6. IX. 2016]

http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2013/11/8686_Rodinný-archiv-Šporků-1664-1945_NAD_278.pdf [citováno k 15. IV. 2016]

http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2016/08/SEZNAM-FONDŮ_SOAZAM_2016-08-24.pdf [citováno k 15. IV. 2016]

<http://www.mapy.cz> [citováno k 11. VII. 2016]

<https://theses.cz/id/qgx77i?info=1;isshlret=Jind%C5%99ich%3BKolda%3B;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DJind%C5%99ich%20Kolda%26start%3D1> [citováno k 12. VIII. 2016]

http://archivnimapy.cuzk.cz/coc/7243-1/7243-1-001_index.html [citováno k 8. VIII. 2016]

<https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=541372&typ=UPLNY> [citováno k 5. X. 2016]

<http://www.bohadlo.cz/stan/kuks/> [citováno k 4. IX. 2016]

<http://www.geisslers.cz/page/historie> [citováno k 29. VIII. 2016]

<http://www.krizemkrazemceskem.cz/ves-a-zamek-tetetice/> [citováno k 3. VIII. 2016]

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169911673-pamatky-na-prodej/308295350530012-zamecek-tetetice/#video> [citováno k 3. VIII. 2016]

<http://monumnet.npu.cz/restauratori/list.php?KodOk=0&Rest=Kadlec&Povo=&Od=> [citováno k 4. IX. 2016]

<http://www.historickasidla.cz/cs/dny-evropskeho-dedictvi/> [citováno k 21. XI. 2016]

<http://polabskevariace.wz.cz> [citováno k 4. IX. 2016]

<http://geisslers.cz/> [citováno k 4. IX. 2016]

<http://www.spolekrodakulya.cz/> [citováno k 4. IX. 2016]

<http://www.euro.cz/archiv/starosti-pod-zamkem-778832> [citováno k 4. IX. 2016]

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10396654179-bohemia-incognita/212563232000004/> [citováno k 6. IX. 2016]

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126666764-toulava-kamera/213562221500013/> [citováno k 6. IX. 2016]

<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/news/8> [citováno k 18. 8. 2016]

<https://www.youtube.com/watch?v=tvTxIMy7RI8> [citováno k 5. IX. 2016]

https://www.youtube.com/watch?v=LXJ_yvXIbVg [citováno k 5. IX. 2016]

<https://www.youtube.com/watch?v=mAQFC0y-RCA> [citováno k 5. IX. 2016]

<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/news/6> [citováno k 18. VIII. 2016]

<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/weareoffering> [citováno k 18. VIII. 2016]

<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/castletours> [citováno k 18. VIII. 2016]

<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/pricelist> [citováno k 18. VIII. 2016]

<http://new.zamekbonrepos.cz/cz/accomodation> [citováno k 18. VIII. 2016]

https://cs.wikipedia.org/wiki/Bon_Repos [citováno k 18. VIII. 2016]

<http://pamatkovykatalog.cz/?element=2150790&sequence=1&mode=fulltext&region%5B0%5D=St%C5%99edo%C4%8Desk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Nymburk&municipality%5B0%5D=Star%C3%A1+Lys%C3%A1&municipalityPart%5B0%5D=%C4%8Cihadla&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults> [citováno k 12. IX. 2016]

<http://pamatkovykatalog.cz/?element=2279946&sequence=2&mode=fulltext&region%5B0%5D=St%C5%99edo%C4%8Desk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Nymburk&municipality%5B0%5D=Star%C3%A1+Lys%C3%A1&municipalityPart%5B0%5D=%C4%8Cihadla&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults> [citováno k 12. IX. 2016]

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1076478331-mapa-mist-svatych-a-klatych/20232727453/titulky> [citováno k 6. XI. 2016]

<https://www.obrazky.cz/?q=pomn%C3%ADk+hlavenec&sgId=pR1C0MILknPJhXAckSJH0NwokSqNzizakiqvYGqikL%3D%3D&thru=&aq=#id=fcedcdb1060acd97> [citováno k 21. XII. 2016]

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1131721572-babylon/416236100152031/obsah/516056-charles-butler> [citováno k 28. I. 2017]

Ostatní prameny:

zápisy autora:

Zápis z jednání MÚ Lysá nad Labem, odboru školství, kultury, sociálních věcí a zdravotnictví, 29. I. 2016. Neúřední zápis Stanislava SVOBODY.

Zápis z jednání MÚ Lysá nad Labem, stavebního úřadu, 5. V. 2016. Neúřední zápis Stanislava SVOBODY.

elektronická korespondence:

Sdělení vedoucí pobočky Muzea Benátky Marie Chupíkové, 5. VII. 2015. Elektronická korespondence mezi Stanislavem Svobodou a Marií Chupíkovou.

Sdělení kurátora sbírky grafik NG Praha Petra Šámala, 9. II. 2016. Elektronická korespondence mezi Stanislavem Svobodou a Petrem Šámalem.

Sdělení kurátora uměleckých sbírek Muzea hlavního města Prahy Matěje Pospíšila, 9. II. 2016. Elektronická korespondence mezi Stanislavem Svobodou a Matějem Pospíšilem.

Sdělení Hany Veselé z oddělení referátu fotodokumentace NPÚ, 9. II. 2016. Elektronická korespondence mezi Stanislavem Svobodou a Hanou Veselou.

Sdělení Karolíny Košťálové ze sbírek Národní knihovny ČR, 9. II. 2016. Elektronická korespondence mezi Stanislavem Svobodou a Karolínou Košťálovou.

Sdělení vedoucího oddělení správy archivních fondů a sbírek SOA v Zámrsku Jiřího Kuby, 18. II. 2016. Elektronická korespondence mezi Stanislavem Svobodou a Jiřím Kubou.

Sdělení administrátora Římskokatolické farnosti Lysá nad Labem Pavla A. Porochnavce, 2. IX. 2016. Elektronická korespondence mezi Stanislavem Svobodou a Pavlem A. Porochnavcem.

Sdělení správce sbírek NKP Hospital Kuks Jindřicha Koldy, 14. IX. 2016 a 20. XI. 2016. Elektronická korespondence mezi Stanislavem Svobodou a Jindřichem Koldou.

Sdělení Věry Škvrnové, 21. XI. 2016. Elektronická korespondence mezi Stanislavem Svobodou a Věrou Škvrnovou.

Sdělení referenta MÚ Lysá nad Labem, odboru školství, kultury, sociálních věcí a zdravotnictví Hany Nesměrákové, 22. XI. 2016. Elektronická korespondence mezi Stanislavem Svobodou a Hanou Nesměrákovou.

Literatura

- ADAMCOVÁ, Kateřina, *Sochy na ohradní zdi kostela sv. Jana Křtitele v Lysé nad Labem aneb „když podstavce vyprávějí...“*, Památky středních Čech 30 (1), 2015, s. 1–15.
- ANTOŠ, Jiří, *Z historie Benátecka. Výběr z článků publikovaných v letech 1960–1989*, Benátky nad Jizerou 2013.
- BAREŠ, František, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém*, Praha 1905.
- BENEDIKT, Heinrich, *Franz Anton Graf von Sporck (1662–1738), zur Kultur der Barockzeit in Böhmen*, Wien 1923.
- BENEŠ, Luděk – MĚSTECKÁ, Sylva – SOSNOVEC, Pavel – WALDHAUSER, Jiří, *Průvodce historií města Benátek nad Jizerou*, Brandýs nad Labem 1999.
- BEZDĚK, František – KOVAŘÍK, František, *František Antonín hrabě Sporck a jeho Řád svatého Huberta*, Kuks 1998.
- BOHADLO, Stanislav, *Teatralita a teatrálnost. Barokní (hudební) divadlo v Kuksu*, Dějiny a současnost, XXXVII (březen) 2015, s. 23–26.
- BOHADLO, Stanislav, *Sporckovské „árie“ jako obecná nota z Bon Repos a z Lázní Kuks: duchovní, životopisné, oslavné, propagační, lovecké, časové, čarodějnické, protijezuitské, protiprávnícké, kramářské, dialogické a jiné písně a nápěvy Bon-Reposké, Hubertské, Zaječí, Holubí, Pfuj, Kalvárské, Řádu kříže aj. árií, písní a melodií*, Ústí nad Orlicí 2012.
- BŘESKÝ, Miroslav, *Bon Repos není jen F. A. Špork – I. díl*, Polabský týdeník TOK 6 (21), 2005, s. 4 a 10.
- BŘESKÝ, Miroslav, *Bon Repos není jen F. A. Špork – II. díl*, Polabský týdeník TOK 6 (22), 2005, s. 4.
- BŘESKÝ, Miroslav, *Bon Repos není jen F. A. Špork – III. díl*, Polabský týdeník TOK 6 (23), 2005, s. 4.
- BŘESKÝ, Miroslav, *Bon Repos není jen F. A. Špork – IV. díl*, Polabský týdeník TOK 6 (25), 2005, s. 4.
- BŘESKÝ, Miroslav, *Bon Repos není jen F. A. Špork – V. díl*, Polabský týdeník TOK 6 (26), 2005, s. 4.
- BŘESKÝ, Miroslav, *Bon Repos není jen F. A. Špork – VI. díl*, Polabský týdeník TOK 6 (27–28), 2005, s. 4.

- BŘESKÝ, Miroslav, *Bon Repos není jen F. A. Šporck – díl poslední*, Polabský týdeník TOK 6 (29–30), 2005, s. 4.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Příbram 2007.
- CERMAN, Ivo, *Cesty za osvícením. Úloha cestování v osvícenské antropologii*, in: Šlechtic na cestách v 16.–18. století, ed. Jiří Kubeš, Pardubice 2007, s. 224–234.
- CERMAN, Ivo, *Šlechtická kultura v 18. století. Filozofové, mystici, politici*, Havlíčkův Brod 2011.
- CERMAN, Ivo, *Patriotický park Veltrusy. Každodenní život a myšlenkové poselství*, Zprávy památkové péče 73, 2013, s. 283–288.
- ČELADA, Jaroslav, *Smetana a Boleslavsko*, in: Boleslavan, vlastivědný sborník Mladoboleslavska a Benátecka III, Mladá Boleslav 1928–1929, s. 207–211, 276–300.
- ČERNÝ, Vladimír, *Kterak se sv. Jan Nepomucký z Bon Repos na Lipník dostal a co tu na vojenském cvičišti zakusil*, in: Boleslavan, vlastivědný sborník Mladoboleslavska a Benátecka VII, Mladá Boleslav 1932–1933, s. 281–297.
- DĚDEK, Martin, *Co se stane s Bon Repos?*, Nymburský deník, 2. IX. 1995, s. 5.
- DOLEČKOVÁ, Jana, *Pro Bon Repos se hledá majitel*, Nymburský deník, 27. X. 2001, s. 17.
- DOLEČKOVÁ, Jana, *Bon Repos: majitel dosud neznámý*, Nymburský deník, 30. IV. 2002, s. 12.
- DOBALOVÁ, Sylva, *Zahrady Rudolfa II. Jejich vznik a vývoj*, Praha 2009.
- FIALA, Zdeněk – HOSÁK, Ladislav (edd.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl III. Severní Čechy*, Praha 1984.
- FOJTÍK, Pavel – HRABĚTOVÁ, Jana, *Historie a současnost podnikání na Nymbursku a Poděbradsku*, Žehušice 2001.
- GALANDAUER, Jan, *František kníže Thun. Mistodržící Českého království*, Praha 2007.
- GOJDA, Martin, *Archeologie krajiny. Vývoj archetypů kulturní krajiny*, Praha 2000.
- HALÍK, Tomáš, *Hrabě František Antonín Sporck. Kuks za jeho doby, III. díl*, Dvůr Králové nad Labem 1905, s. 1–19.
- HALÍK, Tomáš, *Hrabě František Antonín Sporck. Kuks za jeho doby, IV. díl*, Dvůr Králové nad Labem 1905, s. 1–11.
- HALÍK, Tomáš, *Hrabě František Antonín Sporck. Kuks za jeho doby, V. díl*, Dvůr Králové nad Labem 1905, s. 4.

- HELPERT, Vladimír, *Jiří Benda, příspěvek k problému české hudební emigrace, I. část*, Brno 1929.
- HENDRYCH, Jan, *Krajina bývalého nadačního panství Choustníkovo Hradiště, její průběh, proměny a souvislosti. Péče o historickou krajinu světového významu*, Zprávy památkové péče 68 (4), 2008, s. 302–308.
- HLADÍK, Tomáš, *Zázračné theatrum. Matyáš Bernard Braun ve Šporkově Kuksu a Betlémě*, Dějiny a současnost XXXVII (březen 2015), s. 10–13.
- HOLZKNECHT, Václav, *Bedřich Smetana. Život a dílo*, Brno 1984.
- HOSTOMSKÁ, Anna, *Opera, průvodce operní tvorbou*, Praha 1962.
- HRDINA, Ignác Antonín, *Proč hrabě Špork seděl ve vězení pro dlužníky? Právně historická analýza jednoho sporu hraběte Šporka s advokátem Neumannem*, Brno 2013.
- HRDINA, Ignác Antonín – KUCHAROVÁ, Hedvika, *Kacířský proces s hrabětem Františkem Antonínem Šporkem v právně-historickém a teologickém kontextu*, Brno 2011.
- HRNČIAROVÁ, Tatiana – MACKOVČÍN, Petr – ZVARA, Ivan, *Atlas krajiny České republiky*, Praha 2009.
- CHALUPA, Aleš a kol., *Tereziánský katastr český, sv. 3. Dominikál*, Praha 1970.
- CHODĚJOVSKÁ, Eva (ed.), *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 18 - Jičín*, Praha 2008.
- JANČÍK, Drahomír – KALINA, Tomáš, *Kořistní praxe Rudé armády v Československu v letech 1945–1946*, Historický obzor 24 (11/12), 2014, s. 265–277.
- JÁNSKÝ, Karel, *Bedřich Smetana a Boleslavsko*, in: Boleslavsko. Čtení z kraje středního a dolního Pojizeří 2, Mladá Boleslav 1947, s. 173.
- JIRÁK, Matouš – KOLDA, Jindřich – SLAVÍK, Jiří, *Malba Tance smrti v chodbě Hospitálu v Kuksu*, Průzkumy památek XXII (2), 2015, s. 31–41.
- KALISTA, Zdeněk, *České baroko. Studie, texty, poznámky*, Praha 1941.
- KALISTA, Zdeněk, *Cesta po českých hradech a zámcích aneb Mezi tím, co je, a tím, co není*, Český Těšín 2003.
- KALISTA, Zdeněk, *Tvář baroka*, Praha 2005.
- KERNER, Josef Čestmír, *Pojizeří. Průvodce pro turisty, cestující a milovníky domova*, Mladá Boleslav 1947.
- KOCOUREK, Jaroslav – PODHORSKÝ, Marek, *Lysá nad Labem - barokní perla Polabí*. Havlíčkův Brod 2017.

- KOLDA, Jindřich – HRDINA, Ignác Antonín, *Historická knihovna hospitalu Kuks a její romanisticko-kanonický fond. Historicko-právní studie*, Červený Kostelec 2014.
- KOLDA, Jindřich, *Svědék pomíjející slávy. Tobiáš Antonín Seeman ve Šporkových službách*, Dějiny a současnost, XXXVII., březen 2015, s. 14–17.
- KOŘÁN, Ivo, *Braunové*, Praha 1999.
- KOŠTÁL, Miloslav, *Fryderyk Chopin a děčínští Thun-Hohensteinové*, Z minulosti Děčínska, 1966.
- KOUKALOVÁ, Šárka, *Bon Repos za Thun-Hohensteinů – IV. část*, Listy města Lysá nad Labem a okolí 8 (7–8), 2005, s. 6.
- KRÁLÍK, Jan, *Hudebníci v brandýském Polabí*, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav 2008.
- KRÁLÍK, Jan, *Ke kořenům hudebního rodu Bendů*, Studie a zprávy 3, 2013, s. 135–144.
- KUČA, Karel – KUČOVÁ, Věra, *Principy památkového urbanismu*, Chlumeck nad Cidlinou 2000.
- KUČERA, František – ŠTĚDRÝ, František, *Dějiny městyse Cítolib*, Louny 1930.
- KUPKA, Jiří, *Krajiny kulturní a historické*, Praha 2010.
- MADĚROVÁ, Ludmila, *Lapidarium v Benátkách nad Jizerou*, Památky středních Čech 29 (1), 2014, s. 70–74.
- MAHLER, Zdeněk, *Nekamenujte proroky. Kapitoly ze života Bedřicha Smetany*, Praha 2004.
- MATÚŠOVÁ, Jana, *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*, Praha 1995.
- MIKULEC, Jiří, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Vimperk 2000.
- MIKULEC, Jiří, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Příbram 2013.
- MUSIL, František, *Úvod do kastelologie*, Hradec Králové 2006.
- NEČÁSKOVÁ, Milena, *Restaurování cyklu Tance smrti a maleb v kapli a lékárně hospitalu Kuks*, Zprávy památkové péče 76 (4), 2016, s. 362–370.
- NEZVAL, Vítězslav, *Z mého života*, Plzeň 1978.
- NOVOTNÝ, Michal, *Úřad nebo ústav?*, Dějiny a současnost 34 (1), 2012, s. 40–43.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše – KNAPPOVÁ, Miloslava – MALENÍNSKÁ, Jitka – MATÚŠOVÁ, Jana, *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*, Praha 1995.

- OTRUBA, František, *Paměti města Lysé n. L., panství lysského a vesnic okolních*, Hradec Králové 1898.
- PEKAŘ, Josef, *České katastry*, Praha 1932.
- PINCOVÁ, Veronika, *Historie a současnost zámeckých parků v Lysé nad Labem*, in: *Acta Pruhoniana*, ed. Ivo Tábor, Průhonice 2006, s. 53–60.
- PINCOVÁ, Veronika, *Historie a současnost zámeckého parku v Benátkách nad Jizerou*, in: *Acta Pruhoniana*, ed. Ivo Tábor, Průhonice 2006, s. 79–87.
- PLAVEC, Michal, *Historie hradu Mydlovar a obcí Ostrá a Šnepov*, Nymburk 2003.
- PLAVEC, Michal, *Poslední rok války na Nymbursku*, Brno 2005.
- PLESKOT, Jan, *Památky musí makat! Dějiny a současnost 1*, 2012, s. 37–39.
- POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech, díl III.*, Praha 1980.
- POLÁK, Jaromír, *Kalendárium Benátecka*, Benátky nad Jizerou 2014.
- POSPÍŠIL, Michael, buklet k CD *Vzhůru na ptáky* (34 stran), Praha 2001.
- POSPÍŠIL, Michael, buklet k CD *Václav Karel Holan Rovenský. Čas jako Hlas. Z kancionálu capella Regia Musicalis* (44 stran), Praha 2004.
- PRÁŠEK, Justin Václav, *Brandejs nad Labem: město, panství i okres. Díl I.*, Praha 1908.
- PREISS, Pavel, *Boj s dvouhlavou saní. František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*, Praha 1981.
- PREISS, Pavel, *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*, Český Těšín 2003.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. Díl II.*, Praha 1954.
- SÁDLO, Jiří – POKORNÝ, Petr – HÁJEK, Pavel – DRESLEROVÁ, Dagmar – CÍLEK, Václav, *Krajina revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí*, Praha 2005.
- SEDLAČEK, August, *Historické poznámky o panství Benátky. Patnáct let zemědělsko-průmyslového působení na panství Benátky*, Benátky nad Jizerou 2011.
- SEMOTANOVÁ, Eva, *Historická geografie Českých zemí*, Praha 2006.
- SEMOTANOVÁ, Eva, *Vogtova veduta Lysé nad Labem – „naučná stezka“ Šporkovou barokní krajinou*, in: *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*, ed. DOLEŽALOVÁ, Eva – ŠIMŮNEK, Robert, Praha 2007, s. 494–514.

- SEMOTANOVÁ, Eva – KOUKALOVÁ, Šárka – SVOBODA, Stanislav, *Barokní krajina v Lysé nad Labem a okolí*, Třebestovice 2008.
- SKALICKÝ, Petr – ŠIKOVÁ, Terezie, *Restaurované malby Tance smrti v Kuksu ve zpětném pohledu památkáře*, *Zprávy památkové péče* 76 (4), 2016, s. 379–386.
- SLAVÍČEK, Lubomír (ed.), *Artis pictoriae amatores. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství*, Praha 1993.
- SOJKOVÁ, Eva – GLOSOVÁ, Michaela – KUPKA, Jiří – ŠIŘINA, Petr, *Zeleň městských památkových zón Středočeského kraje*, Brno 2014.
- SPĚVÁČEK, Jiří, *Antonín Petr Příchovský*, in: *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník statí o jeho původu a významu v české zemi*, edd. Hledíková Zdenka – Polc Jaroslav, Praha 1994, s. 23, 326–328.
- STOKLÁSKOVÁ, Zdeňka, *Osvícenská církevní politika a její vliv na svobodu pohybu duchovenstva*, *Historie – Otázky – Problémy* 1 (2), 2009, str. 69–82.
- STRAKOVÁ, Marie – STRAKA, Josef – JANÁL, Jiří – KŘESADLOVÁ, Lenka, *Trávníky a květnaté louky v památkách zahradního umění*, Praha 2015.
- SVÁROVSKÝ, Josef, *Popis soudního okresu novobenáteckého*, Mladá Boleslav 1920.
- ŠANTRŮČKOVÁ, Markéta, *Krajinářská tvorba Jana Rudolfa Černína: vznik a vývoj parků v Krásném Dvoře, Jemčině, Petrohradě a Chudenicích*, Praha 2014.
- ŠERÝCH, Jiří, *Michael Rentz fecit, Michael Jindřich Rentz dvorní rytec hraběte Šporka*, Praha 2007.
- ŠERÝCH, Jiří, *Memento mori v kukské špitální chodbě*, *Zprávy památkové péče* 76 (4), 2016, s. 371–378.
- ŠKVRNOVÁ, Věra, *Jak se žije na zámku*, *Listy města Lysé nad Labem* 15 (7–8), 2011, str. 20.
- ŠPAČEK, Jaroslav – SKRUŽNÝ, Ludvík (edd.), *100 let městského muzea v Čelákovících*, Čelákovice 2004, s. 297–298, 379–386.
- TUREK, Rudolf, *Stavební památky Benátecka*, Boleslavsko. Čtení z kraje středního a dolního Pojizeří 2, 1947, s. 161.
- URBANEC, Ondřej, *Bon Repos má nového majitele*, *Nymburský deník*, 19. III. 2005, s. 9.
- VALENTA, Aleš, *Lesk a bída barokní aristokracie*, Příbram 2011.
- VANĚK, Miroslav a kol., *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*, Olomouc 2003.

- VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana, *Naslouchat hlasům paměti. teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.
- VÁCHA, Štěpán – VESELÁ, Irena – VLNAS, Vít – VOKÁČOVÁ, Petra, *Karel VI. a Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha – Litomyšl 2009.
- VELKOVÁ, Alice, *Poměry venkovské společnosti v letech 1700–1850*, Český časopis historický 105 (4), 2007, str. 809–857.
- VIK, Josef, *Benátky nad Jizerou. Průvodce po historii a památkostech města a okolí*, Benátky nad Jizerou 1953.
- VOJÁČEK, Josef, *Dějiny obcí okresu Mladoboleslavského a Benátského*, Sborník historického kroužku, Mladá Boleslav 1926, s. 213–214.
- VOJÁČEK, Josef, *Lysá nad Labem. Grunty, domky a jejich majitelé*, Praha 1936.
- VOJÁČEK, Josef, *Šporkovy stavební památky, Boleslavsko. Čtení z kraje středního a dolního Pojizeří 2*, 1947, s. 346–347.
- WIRTH, Zdeněk (ed.), *Umělecké památky Čech*, Praha 1957.
- (autor neuveden), *120. výročí založení SDH Stará Lysá*, Lysá nad Labem 2008.

Seznam vyobrazení v příloze

1. Vymezení území v rámci širšího regionu.
2. Vymezení území vlastního Bon Repos.
3. Veduta Bon Repos neboli Ptačí hůrka (*Bon repos oder Vogelberg*).
4. Veduta Bon Repos od jihu (*Bon-Repos oder der Vogel-Berg von Mittag anzusehen*).
5. Veduta Bon Repos od severu (*Bon-Repos von Mitternacht anzusehen*).
6. Detail fotografie hospodářského plánu (*Plan N. 6 Maierhof altlissau*) Václava Honzovského z 8. VIII. 1795.
7. Detail mapy stabilního katastru obce Stará Lysá s osadou Hyronienberg (*Alt-Lissa sammt Ortschaft Hyronienberg*) na císařském otisku z roku 1842.
8. Plán sadových úprav zámku Bon Repos (*Ausmahlungsplan des Lustschlosses Bon Repos*).
9. Detail katastrální mapy s areálem zámku Bon Repos.
10. Nový zámek od jihu.
11. Kaple sv. Šimona Stylity.
12. Nový zámek, průběh restaurování maleb Přichovského sálu.
13. Kaple Nejsvětější Trojice.
14. Starý zámek.
15. Starý zámek.
16. Úprava parteru kolem fontány před severním průčelím Nového zámku.
17. Rozmístění loveckých atrakcí hraběte Šporka na panství Lysá.
18. Šporkův kámen.
19. František Antonín Špork s Řádem sv. Huberta.
20. Veduta Bon Repos (*Bonrepos oder Vogelberg*).
21. Bonreposká árie v tisku z roku 1720.
22. Texty na severní fasádě Starého zámku.
23. Texty na jižní fasádě Starého zámku.
24. Interiér Čínského pavilonu.
25. Kopie notového zápisu klavírní *Bagatelles et Impromptus*.
26. Rodina Thun-Hohensteinů s přáteli na Bon Repos roku 1872.
27. Bon Repos 1945.
28. Bon Repos 1951.
29. Pozvánka k oslavě 25. výročí založení vojenského útvaru.

30. Ze života vojenského útvaru.
31. Demolice temperovaných garáží.
32. Detail návrhu zemní pyramidy.
33. Křížový rybník.
34. Parkové úpravy.
35. Zkolaudované interiéry Starého zámku.
36. Sbírka moderního umění instalovaná v hostinských pokojích Starého zámku.
37. Restaurování interiérových fresek v západním křídle Starého zámku.
38. Petr Kadlec komentuje postup restaurování exteriérových fresek na Starém zámku.
39. Sklepy pod Bon Repos.
40. Kaple sv. Šimona Stylity.
41. Letecký pohled na současný areál.
42. Poustevna sv. Františka.
43. Pomník Karla VI. u Hlavence.
44. Připomínka smrti na Bon Repos.
45. Prohlídky zámku.
46. Čihařská zařízení na vedutě ze severu.
47. Čihařská zařízení na vedutě z jihu.
48. Současná tvář Bon Repos I.
49. Současná tvář Bon Repos II.
50. Současná tvář Bon Repos III.

Terminologický slovníček

Diplomová práce se často dotýká pojmů, které je vhodné blíže specifikovat. Aby text nebyl zatížen zbytečným množstvím dat, je význam vybraných pojmů blíže specifikován v této kapitole. Pro přehlednost jsou řazeny abecedně.

Barokní aristokracie

Skupina jedinců raně novověké společnosti mající mocenské a právní výsady vázané na šlechtický titul. V přímé závislosti na panovníkovi naplňovala prostřednictvím svých politických, vojenských, náboženských, genealogických a hospodářských rolí společenské standardy doby. Život barokní aristokracie ovlivňovaly ve větší míře marnotratnost a rozmařilost.

Barokní krajina⁶¹⁰

Barokní krajina byla část zemského povrchu vzniklého v raném novověku. Do současné doby uchovala původní formu hospodaření a prvky záměrného komponování (vegetativní i stavební). Barokní krajina se vyznačovala výraznými regionálními odstíny.⁶¹¹ Tato časově předposlední výrazná přeměna formální podoby životního prostředí se natrvalo udržela a spolu se základním rozměrem, jenž jí dal středověk svojí stabilizací vesnice a jejího katastru (zejména formy plužiny), zůstává v našem vědomí jako zosobnění české kulturní krajiny.⁶¹²

V menším měřítku se principy barokní krajiny odrážely v barokních zahradách. V rané fázi představovala jakési *privatissimum*, důsledně izolované od vnějšího světa zdí. Později se objevovaly snahy o zapojení zahrad do širších prostorových souvislostí (průhledy, výhledy) ve formě velkolepých krajino tvorných celků.

Čižba/ptáčnictví

Byla specifická forma myslivosti, jejímž cílem byl lov drobných ptáků (uváděly se zvláště drozd kvíčala, drozd brávník, sojka, pěnkava, sýkora). Z vodních ptáků se lovily hlavně sluky a divoké kachny, k jejichž lovu bylo užíváno zvláštních přístrojů. Na každý druh ptactva bylo líčeno odlišným způsobem a v jinou roční dobu. Z toho vycházela velká rozmanitost čihadel (*humence, panthera, rokolo, tesa*).⁶¹³

---

⁶¹⁰ Barokní krajina v pravém slova smyslu již neexistuje. Vznikla v baroku a s jeho koncem také zanikla. „Co dnes vidíme, není barokní krajina, ale krajina s barokním dědictvím: reliktní struktury barokního stáří v dnešní krajině.“ Jiří SÁDLO – Petr POKORNÝ – Pavel HÁJEK – Dagmar DRESLEROVÁ – Václav CÍLEK, *Krajina revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí*, Praha 2005, s. 175.

⁶¹¹ Eva SOJKOVÁ – Michaela GLOSOVÁ – Jiří KUPKA – Petr ŠIŘINA, *Zeleň městských památkových zón Středočeského kraje*, Brno 2014; J. HENDRYCH, *Krajina ...*, s. 302–308.

⁶¹² Martin GOJDA, *Archeologie krajiny. Vývoj archetypů kulturní krajiny*, Praha 2000, s. 190.

⁶¹³ Tomáš HALÍK, *Hrabě František Antonín Sporck. Kuks za jeho doby, díl III.*, Dvůr Králové nad Labem

Na rozdíl od myslivosti nebyla čížba vyhrazena jen panovníkovi a aristokracii, ale mohl ji praktikovat každý. Na druhou stranu ji údajně jako jedinou formu lovu mělo povoleno duchovenstvo. Z počátku nebyla stanovena ani doba hájení - čížba byla povolena v kterémkoli čase.⁶¹⁴ U velkých čihadel mohlo být zřízeno i zázemí pro lovce v podobě chaty s kuchyní, sklepem, jídelnou, popř. studní.⁶¹⁵

V širším slova smyslu lze čížbu, zejména v raném novověku, vnímat i jako studium života drobného ptactva (v současnosti odborně označované za ornitologii). Projevem vědeckého zájmu o ptactvo je kroužkování. V počátečních fázích byl kroužek označený letopočtem a jménem „lovce“ umístěn na krk či nohu odchyceného opeřence.⁶¹⁶

Humence

K lovu ptáků se vybralo rovné místo, jehož povrch se hladce upravil. Plocha humence se osadila různými keři, do kterých se ukryly klece s volavými ptáky (obvykle to byl stehlík, pěnkava, konipas, skřivan, drozd, sova, zvláště však výr). Též se užívalo různých píšťal, jejichž zvuky napodobovaly ptačí hlasy. Někdy byl volavý pták přivázán silným drátem za nohu k přístroji, který jej vymršťoval do výše, takže se z dálky zdálo, jako by poletoval. Třepetáním křídel měl přivolat jiné ptáky. Navíc zde byly rozsypany plody, které ptáci vyhledávali.

Lapacím zařízením byly na zem položené dvě sítě (až 20 m dlouhé a asi 2 m široké). Mezi nimi byl volný prostor šířky jedné sítě. Zatažením za provaz obě sítě sklapy (obr. č. 47, č. 11 *Frey Strauch*). Ptáci byli též chytáni do žíněných ok.⁶¹⁷

Krajinářský (anglický) park

Krajinářský park je termín označující od konce 18. století uměle formovanou kompozici. Zakladatel parku primárně využíval původní terénní konfiguraci i porosty dřevin. Za účelem dosažení vyšších estetických kvalit byly k jeho vytvoření uplatněny jevy odpozorované z přírody. Výrazně se při jeho zakládání uplatňovaly tři typy krajin – zemědělská, pastevní a lovecká. Tím se podstatně odlišoval od zahrad formálních,

---

1905, s. 2.

⁶¹⁴ F. BEZDĚK – J. KOVAŘÍK, *František ...*, s. 48.

⁶¹⁵ Tomáš HALÍK, *Hrabě František Antonín Sporck. Kuks za jeho doby, díl III.*, Dvůr Králové nad Labem 1905, s. 19.

⁶¹⁶ Tomáš HALÍK, *Hrabě František Antonín Sporck. Kuks a jeho doba, díl III.*, Dvůr Králové nad Labem 1905, s. 1–2.

⁶¹⁷ Podrobněji o různých způsobech lovu ptáků pojednává se v knize *Georgica curiosa oder das adeliche land- und Feld-Leben*, sepsané od Hochberga a vydané r. 1716, II. díl. Návodů v ní uvedených užíval hrabě Sporck při úpravě čihadel a chytání ptáků na svých panstvích.

typických pro renesanční a barokní periodu, kde bylo vše podřízeno přísné symetrii a architektonickému členění prostoru.

Princip krajinářského parku lze hledat v Rousseauově odmítnutí společnosti a civilizace a jeho oslavě přírody. Pro Rousseaua byla příroda bohem a krásou; byla místem, kde jedinec mohl být zcela sám. Tato koncepce souzněla s duší romantismu a přispívala k dalšímu rozšíření módních krajinářských parků, jež byla domyšlena jako ztělesnění ideálu, nezkažené přírody.

Důležitou úlohu ve vývoji krajinářských úprav sehrály obory, které stály na pomezí mezi volnou přírodou a upravovanou krajinou. Bývaly často členěny systémem průseků, které obory zpřístupňovaly a zároveň vytvářely krajinnou kompozici.⁶¹⁸

Letohrádek

Drobné aristokratické sídlo, jehož hlavní funkcí byla rekreace. Vedlejším efektem mohla být reprezentace majitele. Dle kastelologické typologie se jedná o stavbu řazenou do skupiny barokních sídel. Letohrádky a lovecké záměčky, budované v různých místech jednotlivých panství (obyčejně návrší, lesní komplex), byly většinou zdobnělinami sídelních zámků. Mívaly obdélníkový tvar soustředěný kolem středního rizalitu. Byly stavebně a umělecky finančně méně náročné.⁶¹⁹ Spolu s dalšími drobnými stavebními objekty v krajině (vodárny, umělé zříceniny, obelisky apod.) jsou zahrnovány pod souborné označení 'salet'.

Marnotratnost

Marnotratností se rozumí postoj, v němž převládá spotřeba nad produkcí a kultura nad ekonomikou. Marnotratnost může vyústit v sekvestraci či bankrot, protože podstatná část „neproduktivních“ výdajů se vkládá do oblasti hmotné kultury.⁶²⁰

Myslivost

V podobě lovu zvěře patří myslivost k nejstarší lidské činnosti. Přes sportovní a společenské vyžití⁶²¹ se postupně zaměřila na systematickou péči o zvěř, až se z ní vyvinula specifická hospodářská oblast. S vývojem hierarchizované společnosti se ustálily různé rituály a pravidla pro výkon myslivosti, které byly později

---

⁶¹⁸ Markéta ŠANTRŮČKOVÁ, *Krajinářská tvorba Jana Rudolfa Černína: vznik a vývoj parků v Krásném Dvoře, Jemčině, Petrohradě a Chudenicích*, Praha 2014, s. 50.

⁶¹⁹ F. MUSIL, *Úvod ...*, s. 403 a 416.

⁶²⁰ A. VALENTA, *Lesk ...*, s. 125.

⁶²¹ „Stovky nebo při několikadenním lovu tisíce pobitých zvířat nemohly být zkonsumovány ani při té nejvelkolepější hostině, bez níž se lov nemohl obejít. Většina zvěřiny byla prodána na okolních trzích, což znamenalo nemalý přínos do hraběcí pokladny. Náklady, kam je třeba započíst i položky za udržování velké lovecké smečky, nákup koní či dravého ptactva, však nepochybně převažovaly“. A. VALENTA, *Lesk ...*, s. 161.

kodifikovány v právních předpisech.⁶²² Od 17. byly zakládány aristokratické lovecké řády, jejichž obliba přetrvala do současnosti. V 18. století bylo z hospodářských důvodů upřednostňováno lesnictví před myslivostí. Za patrona myslivosti je obecně přijímán sv. Hubert.

Opera

Opera je umělecký útvar, který se na počátku 17. století vyvinul ze sloučení dramatického projevu se zpěvným za stálého doprovodu souboru nástrojů. U zrodu opery stáli Italové, z nichž nevýznamnější byl Claudio Monteverdi. Skladatelé nejprve vytvářeli jednotlivé hudebně dramatické scény a poté i celé jevištní hudební útvary.⁶²³

Ze šlechtického prostředí se opera velmi záhy rozšířila do lidového prostředí. Centrem operního světa byla Benátská republika, kdy bylo v roce 1637 otevřeno první veřejné divadlo. V prvotní fázi byl kladen důraz na kvalitu zpěvu, který potlačil hereckou složku. Až pozdější vývoj směřoval k návratu umělecké pravdivosti.⁶²⁴

Zvláštní hodnotu měly v našich podmínkách příležitostné reprezentativní výpravy oper, jako byla Fuxova korunovační opera *La constanze e fortezza* uvedená v roce 1723, nebo ve skromnějších podmínkách ve stejném roce prezentovaná Zelenkova *Sub olea pacis et palma virtutis*. Jejich provedení inspirovalo barokní aristokracii k budování vlastních scén. V tomto směru v Čechách nejdále pokročil hrabě Špork⁶²⁵ a na Moravě hrabě Questenberg.

---

⁶²² V době feudalismu měl panovník jako jediný vlastník půdy také výhradní právo lovu (regál). Rozvoj feudální společnosti přinesl rozvoj loveckého práva na aristokracii. Obnovené zřízení zemské z roku 1627 se věnuje i formulaci nařízení týkající se lovců. První celostátní „lovecký řád“ Ferdinanda III. byl v našich zemích vydán 14. XII. 1641. Obsahoval ustanovení o termínech hájení zvěře a potvrdil, že lov zvěře je povolen jen panskému a rytířskému stavu. Venkovský lid měl zakázán i lov zajíců pomocí psů. Bažanty směl lovit jen ten, kdo je choval; kachny a tetřívky jen pán myslivosti; lov koroptví a jeřábků byl ponechán dle starých zvyklostí. Další lovecké řády následovaly v letech 1713, 1728, 1743, 1786. Předpisem ovlivňujícím myslivost byl také první „lesní řád“ z roku 1754. Zásadní vliv na její rozvoj měly komorní statky, z nichž se formou opisování panovníkových hospodářských instrukcí šířily nové poznatky na okolní panství. F. BEZDĚK – J. KOVAŘÍK, *František ...*, s. 43 a 48.

⁶²³ Opozicí proti italskému jazyku a divadelním manýrám jsou pokusy v národních jazycích. Operní stagiony v Praze, ačkoliv byly naprosto italské, uvedly v první polovině 18. století několik děl na náměty z českého mýtu. Zámecký operní ansámbl v západomoravských Jaroměřicích podnítil vznik italské opery *De origine de Jaroměřic*, jejímž autorem byl domácí skladatel František Václav Míča. Anna HOSTOMSKÁ, *Opera, průvodce operní tvorbou*, Praha 1962, s. 17.

⁶²⁴ První byla opera *buffa* - zpěvná komedie, jako výsledek meziaktů vážné opery. Její největší obliba nastává v polovině 18. století. Druhým impulzem je reforma pod vlivem osvícenského realismu Christopa Willibalda Glucka. A. HOSTOMSKÁ, *Opera ...*, s. 15.

⁶²⁵ S. BOHADLO, *Teatralita ...*, s. 24.

Orientální styl/chinoiserie

Druhou polovinu 18. století charakterizovala přesycenost monumentalitou a patosem baroka, útek do soukromí, snaha po originálním řešení a hledání nových zážitků. Dominantní rokokový styl šířící se z Francie byl obohacen novými motivy, z nichž jeden se inspiroval Orientem.⁶²⁶

Obdiv k Orientu se projevil v mnoha formách, přičemž většinou byl důležitou součástí rodové reprezentace a odkazoval na životní ideály nositele. Jednou z forem byla sbírková činnost. Pro sbírky čínského porcelánu vznikaly speciální kabinetů vybavené japonským lakovaným nábytkem. Větší interiéry byly zdobeny nástěnnými malbami s orientálními motivy. Finančně náročnější byla stavební činnost, i když se projevovala jen v drobnějších objektech, jako jsou zahradní altány a pagody. Jejich uplatnění vycházelo z bližšího poznání čínských a japonských zahrad. V tu dobu si Číňané, na rozdíl Evropanů, cenily celé krajiny. Jejich zahrady byly komponovány na skalách, kopcích, rybnících a tocích, s cílem imitovat krajinu.⁶²⁷ Symbolika čínských zahrad byla zcela odlišná od evropských kulturních a náboženských tradic, proto uplatnění exotických rostlin a snaha je pěstovat v Evropě, vedla k zakládání botanických zahrad se sbírkami rostlin.

Panthera

Zařízení k čižbě, jehož principem bylo vábení ptactva volavými ptáky do stejné ohrady jako u rokola. Jakmile přivábení ptáci usedli na stromy v ohradě, vystřelil ptáčník ukrytý v budce z luku šíp, který letěl v oblouku přes stromy v ohradě. Svištění šípu, podobné rychlému ptačímu letu, postrašilo ptáky tak, že hledali spásu v křovinách, v nichž byly roztaženy sítě/panthery, do nichž se chytily (Obr. č. 46 č. 9 *Kleiner Roccolo* a obr. č. 47 č. 9 *Kleiner Roccolo*).

Panthery se užívaly i v hustém a tmavém lese, v němž bylo mnoho podrostu s různými plody, jež ptáci rádi vyhledávali. Ráno nebo na večer, dokud se práci v lese ještě ukryvali, prošli tudy ptáčníci, kteří klepali hůlkami na stromy nebo na listí stromů házeli písek a kaménky. Při chůzi mávali ve vzduchu na tyči upevněným dřevěným modelem sokola či svázanými jestřábími křídly opatřenými zvonečky. Tím vším vyplašili ptáky z úkrytu, kteří se při odletu chytily do nastražených panther. Obdobně se vysoké

---

⁶²⁶ „Evropany raného novověku fascinovala existence civilizace, která se pyšnila mnohem delší historií a navíc ukázala, že vysokou civilizaci je možno vybudovat jiným způsobem. Osvícenské filozofy zaujala především konfuciánská filozofie, neboť dokazovala, že je možno vytvořit mravní filozofii nezávislou na křesťanství.“ Ivo CERMAN, *Cesty za osvícením. Úloha cestování v osvícenské antropologii*, in: Šlechtic na cestách v 16.–18. století, ed. Jiří Kubeš, Pardubice 2007, s. 229.

⁶²⁷ M. ŠANTRŮČKOVÁ, *Krajinářská tvorba ...*, s. 43–45.

panthery na tyčích upevňovaly v poli nebo mezi stromy za soumraku. Tento způsob lovu byl hojně využíván na sluky a divoké kachny.

Parforsní hon

Principem parforsního honu je lov jediného vybraného zvířete, nejčastěji jelena. Na rozdíl od hromadných štvanic, jejichž cílem bylo ulovení všeho, co se objevilo mezi naháněcí zvěře a aristokratickou společností, byl parforsní hon podřízen společenskému ceremoniálu a mysliveckým zvykům. Parforsní hon byl do našich zemí importován z Francie. Jeho velkým propagátorem byl hrabě Špork, který za účelem jeho šíření založil lovecký Řád svatého Huberta. Parforsní hon se prosadil až za Františka Štěpána Lotrinského.⁶²⁸

Předem vybrané zvíře bylo myslivcem vyplašeno z úkrytu. Po jeho stopě se vydala smečka loveckých psů následovaná lovci na koních. Průběh honu byl řízen speciálně vycvičenými hornisty, kteří prostřednictvím signálů na lovecký roh podávali informace o jednotlivých fázích honu a pokyny pro účastníky. Při vypátrání vyčerpaného zvířete se lovci sešli ke konečnému *zárazu*, který provedl *pán honu* tesákem. Na závěr bylo troubeno *halali* a společnost se přemístila k lovecké chatě nebo zámečku, kde bylo zvíře vyvrženo.

Poustečna (eremitáž)

Poustečna bylo obydlí poustevníka, místem meditace i zábavy. Bylo též synonymem domku nebo dokonce zámečku v přírodě, určeného k požitku z klidu a samoty a k posílení dojmů, které měly vyvolávat tiché a melancholické revíry. Poustečny byly majiteli panství zakládány v zarostlých zákoutích jako budovy „prosté a zanedbané“, avšak hojně vybavené sedátky, lavicemi a obrazy svatých. Velkým příznivcem pousteven byl hrabě Špork, který svá panství poustevnami přímo „vyšperkával“.⁶²⁹ „*Přitom je třeba zdůraznit, že obyvatelé našich barokních pousteven nebyli tak odtrženi od života ostatních lidí, jak by se snad mohlo zdát. Vykonávali zde práce kostelnické, zahradnické a hrobnické*“.⁶³⁰ Patent Josefa II. z roku 1782 poustevnický život zakázal.

Pouť

Pouť je projevem zbožnosti, kdy se jedinec v touze po uctění světce, svatého místa nebo předmětu vydává na místo spojené s jeho kultem. Poutní místa byla

---

⁶²⁸ Karel VI. patřil ještě ke starší generaci, která upřednostňovala kvantitu. Je doloženo, že Karel VI. k lovu používal tzv. Šoulací vůz s otočným křeslem, tažený volským spřežením, ze kterého mohl nerušeně střilet naháněné jeleny. Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. ...*, s. 111.

⁶²⁹ P. PREISS, *František ...*, s. 166 a 505.

⁶³⁰ Z. KALISTA, *Tvář ...*, s. 135.

spravována náboženskými bratrstvy či poustevníky.⁶³¹ Z přelomu 17. a 18. století u nás pochází nejvíce poutních kostelů a kaplí, přičemž čelní pozici v zemi zaujímá Stará Boleslav.

V době osvícenství byly poutě stále častěji kritizovány jako „tulácké cesty za potěšením, jež měly málo společného se zbožností“, neboť se konaly právě v době časově nejnáročnějších polních prací.⁶³² Ačkoli poutě i nadále pokračovaly a pokračují dodnes, nikdy nedosáhly podoby a rozkvětu doby před josefínské⁶³³ a nikdy již neměly takový vliv na podobu naší krajiny jako poměrně krátké období barokního poutnictví (1648–1782).⁶³⁴

Rokolo

Čihařské zařízení tvořené dvěma řadami habrů vzdálených od sebe jeden metr a ohrazujících plochu 200 m², která byla osazena stromy o výšce tři metry. Do habrového plotu byly proti sobě vyřezány otvory, mezi které se napjala síť o třech vrstvách. Vnější a vnitřní měla oka tak velká, aby jimi mohl prolétnout pták velikosti drozda. Prostřední nejhustší síť visela volně. Ptáci byli do ohrady vábeni zpěvem oslepeného volavého ptáka. Na užší straně ohrady stála budka ptáčníka tak vysoko, aby viděl skulinami do habrem ohrazené plochy (Obr. č. 46 č. 10 *Grosser Roccolo* a obr. č. 47 č. 10 *Groser Roccolo*). Jakmile se přivábené ptactvo usadilo, ptáčník otvorem ze své budky vyhodil vysoko do vzduchu předmět zvaný rokolo. To byl asi 1/3 m velké těleso se dvěma křídly, tvarem podobné dravci. Vyplašení ptáci unikali otvory v habrovém plotě, kde se zachytili do sítí.

Rozmařilost

Rozmařilost se dotýká nehmotné kultury. Finanční prostředky jsou vydávány na plesy, slavnosti, hostiny, hony a jiné radovánky (obecně nazývané festivity), mezi něž patří rozličné hry často hazardního charakteru, ve kterých byli jedinci schopni utrácet horentní sumy.⁶³⁵

---

⁶³¹ J. MIKULEC, *Náboženský život ...*, s. 185.

⁶³² Zdeňka STOKLÁSKOVÁ, *Osvícenská církevní politika a její vliv na svobodu pohybu duchovenstva*, *Historie - Otázky - Problémy* 1 (2), 2009, s. 69.

⁶³³ Císařské nařízení z roku 1772 zakazovalo poutě, jež vyžadovaly přenocování a také poutě do jiných zemí. V roce 1782 byly silně omezeny i poutě místní. Pro každou diecézi byly povoleny pouze dvě poutě za rok, neměly být v neděli, aby se nekrátila nedělní bohoslužba, ale v jiný nepracovní den (v den církevního svátku). O dva roky později byly zakázány poutě, které nedoprovázel duchovní. Z. STOKLÁSKOVÁ, *Osvícenská církevní politika ...*, s. 70.

⁶³⁴ Jiří KUPKA, *Krajiny kulturní a historické*, Praha 2010, s. 64.

⁶³⁵ A. VALENTA, *Lesk ...*, s. 125.

Řád sv. Huberta

Lovecký Řád svatého Huberta založil František Antonín hrabě Špork 3. XI. 1695 v Lysé nad Labem.⁶³⁶ Řád měl propagovat ušlechtilou formu lovu při dodržování zásad křesťanského života. V počátcích sdružoval 12 členů řádu a velmistra. Členové museli pocházet z nejvyšších evropských šlechtických kruhů,⁶³⁷

---

⁶³⁶ F. BEZDĚK – J. KOVAŘÍK, *František ...*, s. 38.

⁶³⁷ K členům náleželi:

František Antonín hrabě Špork (1662–1738) zakladatel a první Velmistr řádu;
František Karel Rudolf Swéerts-Špork (1688–1757), pravděpodobně druhý Velmistr řádu;
císař Karel VI. (1685 – 1740), první protektor řádu;
císařovna Alžběta Kristýna z Braunschweig-Wolfenbüttelu (1691–1750);
Ludvík Rudolf vévoda z Braunschweig-Wolfenbüttelu (1671–1735), otec císařovny;
Adam František Karel kníže Schwarzenberg (1680–1732), nejvyšší dvorní maršálek;
Eleonora Amálie z Lobkovic (1682–1741), manželka A. F. K. Ze Schwarzenbergu;
Marie Alžběta (1680–1741), arcivévodkyně rakouská, sestra císaře Karla VI., regentka Nizozemí;
kněžna z Beaumontu, rozená Cusanni, manželka místokrále neapolského a nejvyššího hofmistra arcivévodkyně Marie Alžběty, regentky Nizozemí;
Anna Marie hraběnka Uhlenfeldová, roz. ze Zinzendorfu, nejvyšší dvorní dáma arcivévodkyně Marie Alžběty, regentky Nizozemí;
Karel Albrecht vévoda bavorský (1697–1745), od r. 1741 český král, od r. 1742 císař římský;
Marie Amálie (1701–1745), arcivévodkyně rakouská, dcera císaře Josefa I., manželka Karla Albrechta;
František Štěpán I. Lotrinský (1708–1765), manžel Marie Terezie, od r. 1745 císař;
Karel Alexandr Lotrinský (1712–1761), bratr Františka Štěpána, Velmistr Řádu německých rytířů;
Alžběta Charlotta Lotrinská (1676–1744);
Anna Terezie Lotrinská;
princ Evžen Savojský (1663–1736), místopředseda Nizozemska, prezident dvorské válečné rady a vrchní velitel císařských vojsk;
Bedřich August I. (1670–1733), kurfiřt saský, od r. 1697 polský král;
Bedřich August II. (1696–1763), kurfiřt saský, od r. 1736 polský král;
Marie Josefa (1699–1757), arcivévodkyně rakouská, dcera císaře Josefa I., manželka Bedřicha Augusta II.;
Karel vévoda z Württemberg-Berndstadt (1684–1737), rakouský polní maršál;
Viléma Louisa vévodkyně ze Sachsen-Meiningenu, manželka Karla z Württemberg-Berndstadt;
Kristián Oldřich vévoda z Württemberg-Oels (1691–1734);
Karla Filipa rozená z Redernu (1691–1758), manželka Kristiána Oldřicha vévody z Württemberg-Oels;
František Karel hrabě Kolovrat-Libštejnský (1686–1753);
Marie Johana ze Schwarzenbergu (1688–1744), manželka Františka Karla hraběte Kolovrat-Libštejnského;
František Josef hrabě Černín z Chudenic (1672–1733), dvorský soudce a dědičný číšník Království českého;
Isabela markýza Merode-Westerloo (1703–1763), manželka Františka Josefa Černína;
František Ferdinand hrabě Kinský (1668–1741), místokancléř Království českého;
Marie Terezie z Fünfkirchenu (1675–1729), manželka Františka Ferdinanda Kinského;
princ Tomáš Emanuel Savojský, vévoda ze Savoy-Carignan (1687–1729), rakouský polní maršál;
Marie Terezie vévodkyně ze Savoy-Carignan (1694–1772);
František Karel hrabě Clary-Aldringen (1675–1751), nejvyšší lovčí Království českého;
Marie Terezie von Künipl (1673–1745), manželka Františka Karla hraběte Clary-Aldringena;
Jan Josef hrabě Valdštejn (1684–1733), nejvyšší zemský maršálek;
Eleonora hraběnka Valdštejnová, manželka Jana Josefa hraběte Valdštejna;
František Leopold hrabě Šternberk (1688–1745), nejvyšší zemský hofmistr, místopředseda Království českého;
Jan Antonín hrabě Schaffgotsch (1675–1742), nejvyšší komorník Království českého, nejvyšší slezský hejtman;
kníže Craon;
kněžna Craon;

měli to být výlučně milovníci parforních honů a majitelé parforních smeček psů. Řád svatého Huberta byl druhý nejstarší lovecký řád barokní Evropy.⁶³⁸ V počátcích byl vnímán jako pouhé bratrstvo. Až v souvislosti s korunovací císaře Karla VI. v roce 1723 a lovy pořádanými v okolí Brandýsa nad Labem, se řádu dostalo společenského uznání. Pamětním dnem byl 3. XI. 1723, kdy po lovu u Hlavence císař svolil, aby jej Špork dekoroval řádovým odznakem (na červené stužce byl na zlatém řetízku zavěšen lovecký roh směřující roztrubem do středu hrudi; mezi dvěma řetízky byl na samostatném zlatém řetízku zavěšen zlatý medailonek⁶³⁹ s reliéfem sv. Huberta), což potvrdil zápisem do řádové knihy. Na místě udělení řádu nechal Špork vztyčit pomník sv. Huberta. Podle návrhu Františka Maxmiliána Kaňky jej realizoval Matyáš Bernard Braun. Špork pak nechal u norimberského rytce vyhotovit 300 exemplářů popisu slavného císařského honu i s rytinou pomníku.⁶⁴⁰

Smrtí Františka Antonína hraběte Šporka Řád svatého Huberta zanikl. První pokus o jeho obnovení přišel v roce 1938, který Českomoravská myslivecká jednota vyhlásila za Šporkův rok. Druhý pokus se odehrál v ilegalitě 3. XI. 1978 v Kuksu. Oficiálně schválilo Ministerstvo vnitra ČR stanovy Řádu svatého Huberta se sídlem v Kuksu až 16. VI. 1992. Obnovený řád, jako přímý pokračovatel, navazuje na původní stanovy. Základními kritérii pro členství je křesťanská víra a minimálně deset let trvající myslivecká činnost.⁶⁴¹

Antonín Oldřich vévoda ze Sachsen-Mieningenu (1687–1763);
Anna Marie Františka velkovévodkyně Toskánská (1718–1744);
Alexandr Josef hrabě Sulkowski (1682–1758);
Theobald Václav hrabě Buttler;
Jakub Václav Maxmilián hrabě Thun-Hohenstein (1642–?);
Mořic Adolf Karel vévoda saský (?–1759), biskup královéhradecký (1731–1733), biskup litoměřický (1733–1759);
Karel Bedřich hrabě Hatzfeld (1723–1795), císařský tajný rada, kancléř;
Anna Viktorie Ludmila kněžna Piccolomini, roz. Z Kolovrat (1654–1719);
Jan Adam kníže Lichtenstein (1690–1732), císařský tajný rada;
princ Jeroným Radzwill (?–1760), podkomoří litevský, korouhevník zemský;
falckrabě František Ludvík, kurfiřt a arcibiskup v Trevíru a později v Mohanu;
princ Emanuel II. Z Bruganzy (?–1750), infant portugalský;
princ z Modeny, blíže nejmenovaný;
F. BEZDĚK – J. KOVARÍK, *František ...*, s. 64–66.

⁶³⁸ První byl Řád Zlatého jelena (Orden des goldenen Hirsches), který 23. VIII. 1672 založil Jiří Vilém vévoda lehnický, hlohovský a březský. Řád zanikl v roce 1675 jeho úmrtím. F. BEZDĚK – J. KOVARÍK, *František ...*, s. 37.

⁶³⁹ Medaili vymodeloval v roce 1724 Heinrich Peter Grosskurt. Na aversu je výjev se sv. Hubertem. Revers není jednotný. Buď se zde nachází nápis CHARMANT SOUVENIR nebo CAESARE SUBSCRIBENTE. Vždy je doplněno datum DIE III. NOV. MDCCXXIII.

⁶⁴⁰ Š. VÁCHA – I. VESELÁ – V. VLNAS – P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. ...*, s. 256.

⁶⁴¹ F. BEZDĚK – J. KOVARÍK, *František ...*, s. 67.

Tesa

Na vyvýšeném místě, kudy obyčejně táhnou ptáci v hejnech, se založil nízký živý plot ve tvaru kruhu, obklopený příkopem a seřezávanými listnatými stromy (obr. č. 46 č. 6 *Maisen Spree*, č. 7 *Maisen-Waldlein* a obr. č. 47 č. 12 *Maisen Spree*). Tráva zde musela být posečena. Uprostřed kruhu z živého plotu stála ptáčnickova budka, která byla pokryta chvojí. K budce vedly tři až čtyři chodby, kryté ořezávanými stromy nebo keři. Na ořezávané dřeviny se přivázaly tyče, opatřené zářezy, do nichž se zastrčily lískové proutky potažené lepem (základem jsou plody jmelí).⁶⁴² Pod větve ořezávaných dřevin se v klecích zavěsili volaví ptáci. Aby vábení ptáků bylo intenzivní, vystrkoval ptáčník z budky zvláštním otvorem na tyči sedícího sýčka nebo sovu. Postrašení volaví ptáci vydávali intenzivní křik, který táhnoucí ptáky nalákal do tes. Přivábení ptáci se chytli na lep a s lískovým proutkem spadli na zem, kde je ptáčník sbíral. Alternativou k přidávaným proutkům bylo potírání větvíček ořezávaných stromů.

---

⁶⁴² Výrobu lepu Seeman zmínil ke dni 8. X. 1741. Tzv. ptačí klíč vyráběl jiřický ptáčník Jiří Tobiáš pro benáteckého hraběte z Klenové. HK NKP Hospital Kuks, Seemans Tagesbuch, sign. ZK KU 6986, 8. X. 1741.

Seznam zkratek

AO – archiv obce

BWV – Bach Werke Verzeichnes

CD – kompaktní disk

C. k. – císařsko-královský

č. j. – číslo jednací

č. p. – číslo popisné

ČR – Česká republika

ČSR – Československá republika

ČT 2 – Česká televize, druhý kanál

ČUZK – Český úřad zeměměřičský a katastrální

DZ – Desky zemské

FAMU – Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze

f. – fond

fol. – folio

ha – hektar

HK – historická knihovna

hr. – hrabě/hraběnka

IBM – International Bussines Machines Corporation

inv. č. – inventární číslo

JZD – jednotné zemědělské družstvo

k. ú. – katastrální území

kart. – karton

kn. – kniha

KNV – krajský národní výbor

KP – kulturní památka

KSČ – Komunistická strana Československa

KST – krajský soud trestní

MDŽ – Mezinárodní den žen

MM – městské muzeum

MNO – Ministerstvo národní obrany

MNV – místní národní výbor

MÚ – městský úřad

N. – numero

NA – Národní archiv
nar. – narozen
NG – Národní galerie
NKP – národní kulturní památka
NPÚ – Národní památkový ústav
odd. – oddán/oddána
ONV – okresní národní výbor
OŠK – odbor školství, kultury, sociálních věcí a zdravotnictví
OÚ – obecní úřad
OŽP – odbor životního prostředí
p. p. č. – pozemková parcela číslo
RA – rodinný archiv
r. č. – rejstříkové číslo
s. – strana
Sb. – Sběrka zákonů
SDH – sbor dobrovolných hasičů
spol. s r. o. - společnost s ručením omezeným
srov. – srovnaj
st. p. č. – stavební parcela číslo
SOA – státní oblastní archiv
SOkA – státní okresní archiv
SPPOP – středisko památkové péče a ochrany přírody
SÚ – stavební úřad
sv. – svatý
ÚOPSC – územní odborné pracoviště střední Čechy
VHA – Vojenský historický archiv
VS – velkostatek
VÚ – vojenský útvar
v. v. i. – veřejná výzkumná instituce
VVP – vojenský výcvikový prostor
ZUŠ – základní umělecká škola